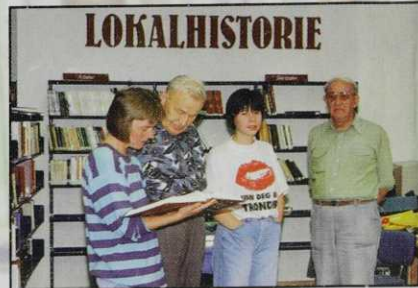
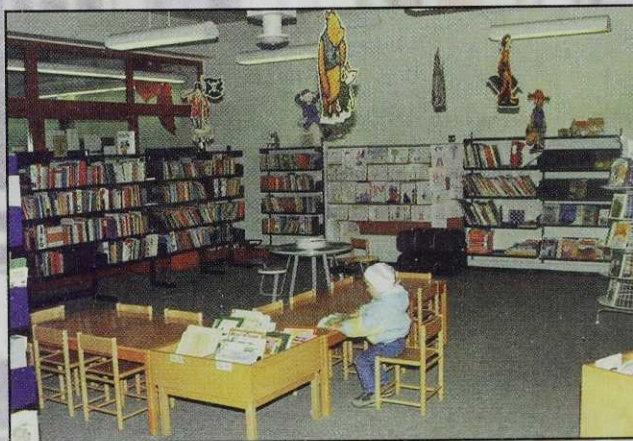
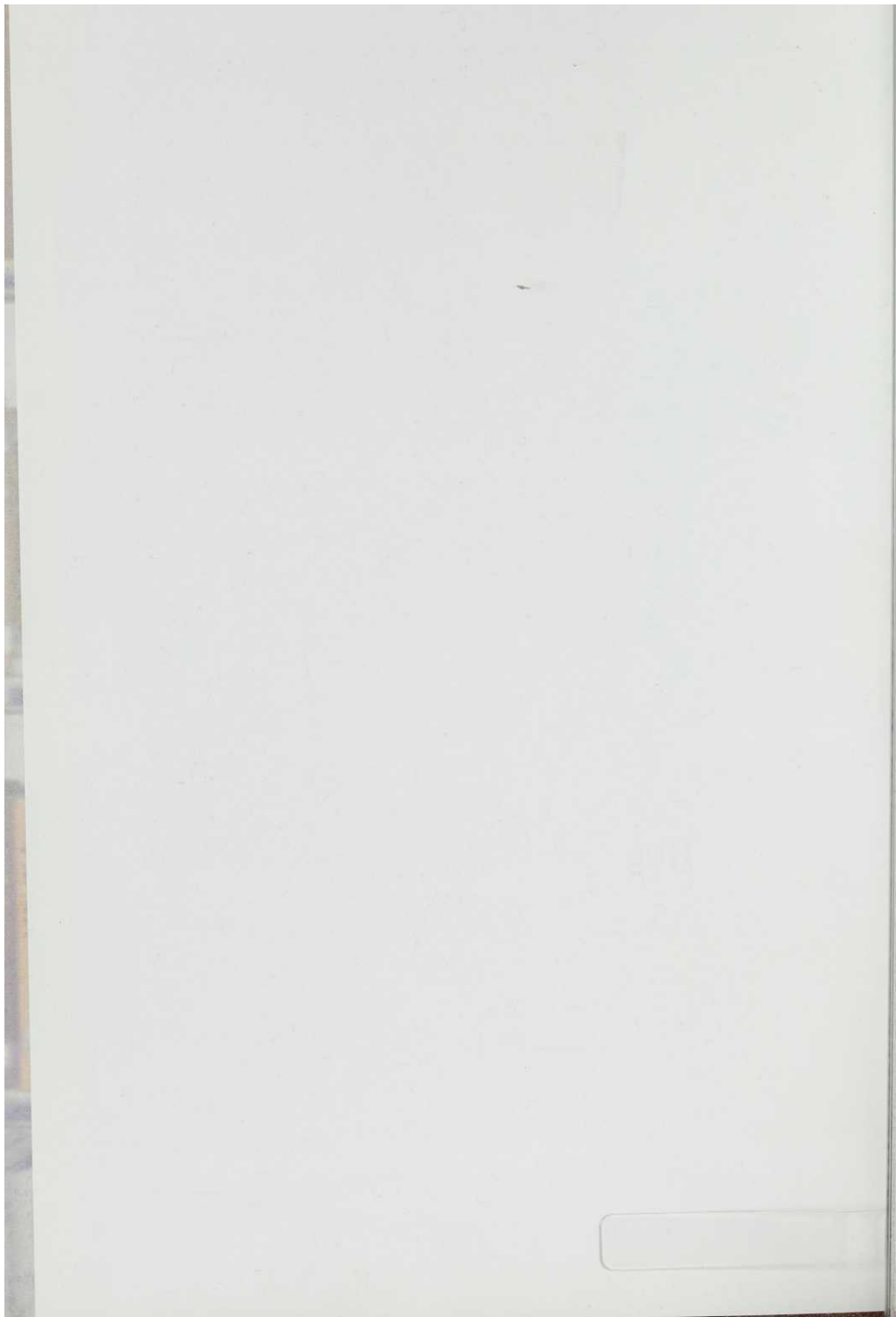

VERDAL

VERDALSBOKA

WRR-DEP07BBL/OTEKET

Bygda og biblioteket

Utgiver: Verdal Kommune i samarbeid med Bygdeboknemnda, 16. november 1998. ISBN:
82-990950-9-3.

Produksjon: Verdal Grafiske Senter as.
Trykt på 115 gr. Multiart Silk. Innbinding:
Gjøvik Bokbinderi as.

VERDALSBOKA

Bygda og biblioteket

Verdal bibliotek 1848 - 1998

Jubileumsberetning

Av

Eli Kristoffersen og Anders Bendiksen

Innhold

Forord	side	7
Orientering fra Bygdeboknemnda.....	side	8
Forfatterne,	side	9
Dikt, «Boken».....	side	11
Værdalens Communes Almuebibliothek 1848 -	1900	
Innledning.....	side	13
Den første spede spire.....	side	16
«Værdalens Almuebibliothek»	side	18
Grunnleggerne.....	side	31
Skolesituasjonen i Verdal.....	side	43
Bibliotekets litteraturtilbud	side	49
Videre drift i årene 1849 - 1852	side	57
Ny giv.....	side	60
De nye grunnleggerne	side	65
Skolesituasjonen 1869 - 1900.....	side	69
Bibliotekets litteraturtilbud 1869.....	side	72
Bibliotekets drift 1869 - 1900	side	78
Stiklestad folkeboksamling 1918 - 1972 ...	side	93
Avdelingene blir en realitet	side	99
Hva årsmeldingen for 1920/21 kan fortelle ...	side	101
Biblioteklova i 1935	side	106
Ny bibliotekar på Øra med mange idéer.....	side	109
Krigens innvirkning på bibliotekdrifta	side	112
1950 - Ny flytting og skifte av bibliotekar	side	117
Hodestups inn i 1960-åra.....	side	120
Biblioteket på ungdomsskolen.....	side	126

Vuku folkebibliotek 1904 - 1972.	side	133
1925 - og nye koster	side	140
Nytt styre for Vuku folkeboksamling	side	149
Biblioteklokale hos Martin Holmen.....	side	152
Biblioteklokaler i ungdomsskolen	side	154
Vinne folkeboksamling 1900 - 1972side	
.....		157
1912 - tid for oppsummering	side	165
1935 - ny biblioteklov og ny giv	side	169
Krigsåra	side	175
Inn i 1950-årene.....	side	177
Lokalhistorisk arkiv	side	183
Verdal folkebibliotek 1972 - 1998	side	191
Til åpningen 1989	side	195
Opplysningstjenesten	side	201
Infotek-prosjektet	side	202
Ung-info i Verdal	side	204
Bokbussen	side	205
Budsjett, bokkjøp og kommentarer	side	211
Dagens situasjon	side	213
«Til ein bibliotekar»	side	216
Personalet i jubileumsåret	side	218
Kilder og litteratur	side	220

FORORD

Det har vært vanlig i Verdal å utgi en eller annen form for beretning ved store jubileer. Hovedutvalg for kultur vedtok i februar -97 at når biblioteket fylte 150 år, burde også det markeres med en jubileumsbok. Nå foreligger boka, -en fin tilvekst til bygdas øvrige lokalhistorie. Den utgis derfor som en selvstendig del av Verdalsboka.

Hovedutvalgets vedtak om en jubileumsberetning utløste imidlertid ingen midler til skriving og utgivelse av bibliotekhistorien. Det ble derfor nødvendig å søke støtte hos det lokale næringsliv, samt hos frivillige lag og foreninger. Verdal historielag reagerte spontant på forespørsel om bidrag til utgivelsen. Laget hadde fått en minnegåve ved Arne Eklos båre. Minnegaven skulle gå til lokalhistorisk arbeid i Verdal. I forståelse med de pårørende ble gaven i sin helhet gitt til utgivelse av bibliotekets historie. Boka er dessuten utgitt med støtte fra Verdal Samvirkelag, Rindsem mølle, Trones bruk, Woxholt bok- og papirhus, Verdal fjellstyre, Verdal kommunale fagforening, Verdal bondekvinnelag, Vinne sanitetslag og Sør-Leksdal sanitetsforening.

Vi takker dere alle for bidraget!

En stor takk går dessuten til Eli Kristoffersen og Anders Bendiksen som i løpet av det siste året har ofret mye fritid, men også en del nattesøvn, på dette prosjektet.

De har studert protokoller og foretatt intervjuer. De har drevet detektivarbeid der de har måttet "tette hullene" hvor protokoller manglet. Mange vet sikkert om forhold som burde vært tatt med. Vi ønsker velkommen alle nye opplysninger. Det kan bli aktuelt på et senere tidspunkt å publisere det i en historielags-årbok. Eller kanskje det blir mulig med en revidert utgave av jubileumsboka en gang.

Vi imøteser publikums reaksjoner på jubileumsboka med spenning, og ønsker alle dens lesere god fornøyelse!

Bjørge Lein *kst.*
biblioteksjef

ORIENTERING BYGDEBOKNEMNDA

FRA

Dette er en bok om bøker, eller rettere, dette er en bok om en samling av bøker. Det er en bok om Verdal bibliotek. Verdal bibliotek feirer i år 150 år. I løpet av disse årene har det skjedd mange forandringer. Lokalitetene er forandret og flyttet mange ganger. Navnet er også forandret. Men boken har vært der hele tiden, selv om den også har gjennomgått forandringer. Både papir, innbinding, utsytr og utseende har forandret seg. Men stort sett er boken den samme som den var, da biblioteket startet for 150 år siden.

I vår moderne dataalder kan man spørre seg om boken er på vei til å bli gammeldags, at den er på vei til å bli skiftet ut med mer tidsmessig datautstyr. Til det er det å si at boken er kommet for å bli. Boken har, og vil være, den beste måte å lagre og formidle tanker, erfaringer og kunnskap på. Riktignok kan bokens utseende forandre seg. Det er ikke sikkert at vi har funnet den beste løsningen på hvordan en bok skal se ut. Men uansett vil boken være en samling av ord, satt sammen på en slik måte at teksten gir mening for leseren.

I forrige århundre var det få analfabeter igjen i vårt land, selv om de nok fantes. Men bøker var ikke allemannseie. De var for kostbare for alminnelige mennesker. De mennene som tok initiativet til å etablere et almuebibliotek i Verdal, en boksamling hvor alle folk kunne låne bøker vederlagsfritt, var derfor fremsynte. De forsto at skulle det bli fremgang og velstand, var det nødvendig med opplysning.

«Da fjellet ikke kom til Muhammed, gikk Muhammed til fjellet» er et kjent uttrykk. Så lenge folk ikke hadde råd og anledning til å kjøpe bøker selv, var folkeopplysning bare tomme ord, hvis ikke bøker ble stilt dem til disposisjon. Her gjorde initiativtakerne som Muhammed, de gikk til fjellet. De la grunnlaget for en bokstamme, og det er denne bokstammen som har vokst til vårt moderne bibliotek i dag.

Bibliotekets historie blir nå et bind av Verdalsboka. Det er helt på sin plass, for bygdebokarbeidet er nært knyttet til biblioteket. Lokalhistorisk arkiv er plassert på Verdal bibliotek, og arkivet er hjertet i lokalhistorisk arbeid i Verdal. Bygdeboknemnda og Lokalhistorisk arkiv er to alen av samme stykke.

Det er derfor med stor glede at Bygdeboknemnda kan innlemme Verdal biblioteks historie som et bind i serien av Verdalsbøker.

*/ oktober 1998 for
Bygdeboknemnda
Øystein Walberg*

FORFATTERN

Eli Kristoffersen

f. 1951 i Leirådal i Verdal, er biblioteksjef ved Inderøy bibliotek. Hun tok eksamen ved Høgskolen i Oslo, avd. for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag våren -97, og skrev i sin hovedoppgave om oppstarten av bibliotek i Verdal. Det var derfor naturlig for henne å konsentrere seg om denne perioden når hun skulle være med å skrive bibliotekets historie.

Anders Bendiksen

f. 1941 i Vuku i Verdal, er lærer ved Vuku ungdomsskole. Han er levende interessert i lokalhistorie og har gjennom mange år vært en trofast bidragsyter til bl.a. Verdal historielags årbøker. Han har vært bibliotekar ved avdelingen i Vuku, og har derfor god kjennskap til bibliotekdrift. Han har skrevet bibliotekets historie fra ca. 1900 og fram til idag.

Begge forfatterne vil rette en takk til de som har hjulpet oss med bilder, opplysninger og kommet med verdifulle tips. En spesiell takk til personene i det lokalhistoriske miljøet og til Eystein Ness, arkivansvarlig i Verdal kommune.

Boken

Den riktige bok er en havegrind
til et land du får skjenket som gave.
For enhver står den åpen! Enhver kan gå inn
og bli gjest i en eventyrhage.

De skjønneste planter, hvis blomster er ord, står
stille og gror i haven. Her er det bokstavenes
trollmenn bor, og svinger med tryllestaven.

En bok er en rikdom, en bok er en venn, og kan
vel ditt vennskap fortjene, -for han som har lært
seg å lese i den, blir aldri alene på jorden.

André Bjerke

Værdalens Communes Almuebibliothek 1848 -1900

Innledning

"Et av de beste Midler til at fremme Oplysning er Læsning av gode Bøger. At læse gode Bøger er det samme som at omgaaes oplyste Mænd og hos dem udtale sine Tanker. Jo hyppigere vi omgaaes gode, kundskapsrige Mænd, jo bedre blive vi, saafremt vi ere mottagelige for det Gode. "

Dette er innledningen i den første protokollen til nåværende Verdal bibliotek, datert 9. april 1848. Allerede den gang var det altså noen som var klar over lesningens betydning i et menneskes liv. Det ble sett på som en forutsetning for å kunne bli gode mennesker at man hadde anledning til å lese bøker. I dagens samfunn kan man vanskelig tenke seg hvordan det var å leve uten tilgang til bøker, men dette var realiteten for de fleste på midten av 1800-tallet.

Det bodde ca. 6000 mennesker i Verdal kommune på den tida (1860), og det var en variert og sammensatt befolkning. Det var en stor og fattig husmannsstand, samtidig som det i de sentrale deler av kommunen var en god del såkalte "kondisjonerte" familier. Mellom disse var så bønder, handelsmenn og håndverkere. Det var derfor et stort classeskille i kommunen. Det blir hevdet at classeskillet var større her enn i tilsvarende samfunn ellers i landet (Kildal 1949 s. 160). Jordbruket var den viktigste næringsveien i bygda. I 1840-åra ble det en oppgang for næringen, i det man da begynte å ta i bruk etter den tida moderne hjelpemidler og dyrkingsmåter.

Sentrum i kommunen var Stiklestad. De viktigste embetsmennene bodde på de store gårdene her. Alt administrativt arbeid foregikk på gårdene i området. Kommunestyremøtene ble holdt på en av Stikle-stadgårdene fram til ca. 1847. Etter den tid ble antagelig motene holdt på fastskolen på Verdalsøra fram til 1866. Da fikk kommunestyret egne lokaler i den nybygde skolen på Stiklestad. Bortsett fra kirkelig arbeid var det lite som skjedde innen kulturlivet i det forrige århundre. Noen forsøk på kulturarbeid var det likevel i årene for 1850. Kirkesanger Ole Hage stiftet et sangkor i Vuku i 1840-årene. og han prøvde også å få i gang lagsarbeid mot brennevmsdriking, uten å lykkes. I 1845 ble "Værdalens Missionsforening" stiftet, og dette laget likk fort mange medlemmer. Det var nok typisk for tida at det var misjonsarbeidet som best lyktes i å få med seg den store hop av folket.

Den første spede begynnelse til bibliotekdrift i kommunen startet i 1848. Det hadde visstnok eksistert et leseselskap også for den tid. men om dette selskapet finnes det nesten ingen opplysninger. Det er derfor vanskelig å si hvor omfattende dette var. I 1848 ble oppstarten protokollført, slik at det finnes skriftlig dokumentasjon på det. Forholdene lås nok ikke helt til rette for bibliotekdrift på dette tidspunktet, for etter 3-4 år dabbet interessen av. I 1869 ble biblioteksaken tatt opp igjen og siden da har det vært kontinuerlig bibliotekdrift i kommunen, selv om aktiviteten varierte en del i de første årene. Verdal biblioteks historie spenner altså over en periode på 150 år.

Kilder og litteratur

Alt historisk materiale om Verdal bibliotek er plassert i kommunens arkiv på Rådhuset. Her var også den første protokollen til «Værdalens Communes Almuebibliothek». Denne protokollen ble den viktigste kilden i arbeidet med historia fram til 1900. Den første sida i protokollen vai transkribert og vedlagt i maskinskrevet form. Resten måttet tydes, og det har ikke alltid vært så enkelt, for håndskrifta til de enkelte sekretærer var ikke alltid lettlest!

Da det skulle finnes fram opplysninger om de enkelte personer som var med ved grunnleggelsen. måtte de forst identifiseres. Flere av dem hadde ikke skrevet under med fullt **fornam** de fleste brukte bare første bokstav i fornavnet. I utlånsprotokollen fantes noen fornavn, men også her var initialer brukt. De fleste lærere finnes det opplysninger om i kulturbindet av Verdalsboka. For de personer som horte til på en gård.

kunne gårdshistoriene i Verdalsboka brukes for å finne fullt navn. I tillegg fantes en del opplysninger i kirkebøkene om familieforhold o.l. I det hele kan man si at dette kapitlet er preget av puslespillarbeid, hvor man fant en brikke her og en der, og fikk til slutt sammen et noenlunde helt bilde. Opplysninger om den første bibliotekaren fantes i Statsarkivet i Trondheim i protokollene for Klæbu seminar (senere Levanger lærerskole). Disse protokollene var imidlertid skrevet med en fin, forståelig håndskrift slik at de var lette å lese. Medlemmer av Verdal Historielag har også hjulpet til med å finne opplysninger om enkelte av personene. Det finnes svært lite kommunalt arkivstoff fra den første perioden med kommunalt selvstyre (1837-1893) for det ble borte i Verdalsraset i 1893. Ordfører Tessem oppbevarte protokoller og annet kommunalt stoff heime hos seg, og både huset, ordføreren og papirene ble tatt av raset og forsvant i leirmassene.

Hvis en ser på kildesituasjonen etter 1900, er den svært ulik for de tre bibliotekene. Dette har selvsagt preget framstillinga. Der kildene stort sett består av tall (regnskap, medlemslister, utlånsstatistikker), har dette forholdet framtvunget mye tallmateriale i det endelige produktet. Der møteprotokollen er fylldig med hensyn til styrets arbeid, styresved-tak o.l, har det preget vinklinga i stoffet.

Gjentagelser har ikke vært til å unngå. Det håper vi leseren bærer over med. Like ens feilskrivinger av navn. Vi har konsekvent fulgt kildens skrivemåte. Kildene som er brukt er de møteprotokollene som har vært tilgjengelig, like ens utlånsprotokoller, regnskap og tilvekstlister. Endel stoff er funnet i lokalpressen.

Litteratur

De fremste sekundærkilder når det gjelder lokalt stoff har, i tillegg til Verdalsboka, vært årbøkene til Verdal Historielag, spesielt det som er skrevet av og om familien Rygh. Her var også mye kulturhistorie og samtidshistorie innflettet. Arne Kildals bibliotekhistorie fra 1949 er brukt for å få en oversikt over bibliotekarbeidet på landsbasis. Denne boka tar for seg biblioteksarbeid fram til 1902. For å finne fullstendige opplysninger om de enkelte boktitlene. ble «Norsk Bogfortegnelse 1814 - 1847». «Norsk forfatterleksikon 1814-1880» og svensk litteraturhistorie brukt. En del titler er også funnet etter søk på Internett.

For tida etter 1900 har Geir Vestheims bok «Fornuft, kultur og velferd» blitt brukt for å se på mer landsdekkende forhold.

DEN FØRSTE SPEDE SPIRE....

Bibliotekarbeid i Norge før 1848

For å forstå hvordan tanken om å starte bibliotek kom til Verdal, er det nødvendig å se på hva som skjedde innen opplysning og bibliotekarbeid ellers i landet rundt år 1800. Man må gå til slutten av 1700-tallet for å finne grunnlaget for bibliotekstanken. Opplysningstida i andre halvdel av 1700-tallet sto for kamp mot uvitenhet, overtro og fordommer. Som et resultat av denne tidas idéer ble «Selskapet for Norges Vel» stiftet 29. desember 1809. Selskapets formål var å *"utbrede Moralitet og Oplysning ved nyttige skrifter og paa andre hensiktsmessige Maader"*. Det skulle *"fremme Jorddyrkingen, Huusflid, Oplysning og Sæderlighed"* (siteret etter Kildal 1949 s. 67). «Budstikken» var Norges Vels organ, hvor meninger og ideer ble spredt over hele landet. I tillegg hadde man distriktskommisjoner som igjen hadde sogneselskaper som underavdelinger. En av selskapets viktigste oppgaver var å danne leseselskaper eller almuebiblioteker. Leseselskapene hadde medlemskap og alle medlemmer betalte kontingent. På slutten av 1700-tallet ble det stiftet en del større bibliotek, blant annet Videnskabsselskabets bibliotek (nå Universitetsbibliotket i Trondheim) og Deichmanske bibliotek i Oslo. Det første folkebiblioteket i Norge ble stiftet i Volda i 1797.

Interessen for «Selskapet for Norges Vel» dabbet av ganske fort, men i 1829 ble det reorganisert, samtidig med at Henrik Wergeland tilbød seg å arbeide for selskapet. Han agiterte sterkt for biblioteksaken og reiste rundt i Sør-Norge og stiftet bibliotek. Så langt nord som til Verdal kom han nok aldri, men tankene og idéene hans spredte seg over hele landet. Han prøvde å skape interesse for lesing og opplysning blant «almuen» og han skrev på en slik måte at de fleste kunne forstå skriftene hans. I 1830 publiserte han en «oppmuntringstale» i «Budstikken» hvor han kom inn på betydningen av lesing og opplysning. Han mente at folkeboksamlingene skulle fylle ut og fortsette skolens arbeid. Samme år sendte han ut det første heftet av tidsskriftet «For Almuen». Her skrev han også om lesingens betydning, han hadde

forslag til bøker som passet i ei boksamling og han hadde forslag til lover og regler for ei slik samling. Av kontingenten som medlemmene betalte gikk 1/3 til Selskapet for Norges Vel. Til gjengjeld fikk sogne-selskapet bøker og populære avhandlinger.

Aviser og tidsskrifter ble mer vanlig over hele landet på denne tida og mange flere fikk innsikt i hva som rørte seg i tida. I tillegg bidro nye politiske forhold til økt interesse for folkeopplysning. Formannsskapslovene ble innført i 1837 og bøndene ble klar over hvilken makt de kunne ha, og at de måtte ha mer kunnskap for å kunne bruke denne makta. Det ble en nasjonal reisning som slo ut i sterkere krav om norsk språk og norsk kultur. Norsk litteratur fikk en oppblomstring på 1840-tallet og det ble også en ny giv for landbruket i disse årene.

«VÆRDALENS ALMUEBIBLIOTHEK»

Forløpere for biblioteket i Verdal

Idéen med leseselskaper eller sogneselskaper nådde også til Trøndelag. Trondhjem distrikt hadde 7 sogneselskaper og 4 av dem var i Nordre Trondhjems Amt: Stod. Beitstad. Skogn og Verdal. Sogneselskapet kan nok kalles en forløper til biblioteket, selv om man ikke vet hvilken betydning det hadde. Man kan imidlertid ikke se bort fra at idé og inspirasjon til bibliotekstanken kom til Verdal gjennom Norges Vels orsan «Budstikken».

Verdal sogneselskap

eller «Selskapet for Værdalens prestegjelds Vel» ble stiftet i 1811 med major Klitiver som formann og pastor Dreyer som sekretær. Det finnes få opplysninger om selskapet, men i 1815 er det sendt en innberetning til distriktskommisjonen om hvordan det hadde gått med froene som selskapet hadde fått til utdeling for trengende familier. Det var sådd gulrot, kålrot og hodekål. Men på grunn av en sen vår ble ikke resultatet helt vellykket. I 1818 kom det en anmodning fra sogneselskapet om å få tilsendt 1 lodd tobakksfro til forsøk med tobakksplanting. Selskapet for Norges Vel hadde tidligere spredt en del litteratur om dyrking av bær, tobakk og humle, og dette hadde da verdalingene lyst til å prøve. Hvordan det gikk med dette forsøket, vet man ikke. Som man ser så var det til å begynne med landbruk og forbedring av dette man arbeidet med, men man skal ikke se bort fra at den litteraturen som på den måten ble spredd mellom bondene, inspirerte til videre lesing.

Leseselskap?

Gusta Rvgh var født i 1850 og i sine memoarer offentliggjort i Verdal Historielags årbok for 1951 skriver hun at det for hennes tid skal ha

eksistert et leseselskap med medlemmer i Verdal og nabobygdene, men så langt er det ikke funnet andre opplysninger om dette selskapet. Det var nok her som ellers i landet at det stort sett var overklassen som benyttet leseselskapet. Leseferdigheten hos folk flest var ikke så godt utviklet at de kunne lese ukjent stoff. I Verdal ser det ut til at dette leseselskapet var glemt da tanken om almuebibliotek dukket opp i 1848, i alle fall blir det ikke nevnt med ett ord i protokollen. Likevel kan man gå ut fra at flere av stifterne hadde vært i kontakt med leseselskapet.

Biblioteket grunnlegges i 1848

Den 9. april 1848 var det kalt sammen til møte for å prøve å opprette et almuebibliotek i bygda. Det ble da sendt ut innbydelse til å tegne seg som medlem ved å betale et bidrag. Man ville se om det var stor nok interesse for å starte et bibliotek. I løpet av våren og sommeren pågikk medlemsvervingen. Interessen så ut til å være tilstede og på et møte 27. august kunne man vedta å starte opp med bibliotek. Det hadde da kommet inn tilsammen 25 speciedaler 2 ort 12 skilling. På slutten av 1840-åra begynte staten å gi små bidrag til bibliotekdrift uten at det var noe fast system i dette. Det synes ikke som at noe slikt tilskudd ble gitt til boksamlinga i Verdal. Hele drifta var basert på medlemskontingenten og etterhvert inntekter fra bøteleggelse ved for sein innlevering av bøker. Av protokollen kan man se at det var en del møtevirksomhet for å få det hele i gang. Det er referert fra 3 møter i løpet av året, først 9. april, så 27. august og det egentlige stiftelsesmøtet den 16. november 1848. Da ble det holdt generalforsamling hvor lover og regler ble vedtatt og det ble valgt styre, sekretær, kasserer og bibliotekar. Det er denne datoen som regnes som stiftelsesdag, for fra da av var biblioteket i drift.

Referat fra det første møtet

"9. April 1848 udgik der en Indbydeise til at tægne sig for Bidrag til grundlæggelsen af et Almuebibliothek i Værdalen affølgende Indhold:

Et af de bedste Midler til at fremme Oplysning er Læsning af gode Bøger. At læse gode Bøger er det samme som at omgaaes oplyste Mænd og hos dem udtale sine Tanker. Jo hyppigere vi omgaaes gode, kundskabsrige Mænd, jo bedre blive vi, saafremt vi ere modtagelige for det Gode. For enkelt Mand vil det imidlertid ofte være vanskeligt og forbunden med for store bekostninger at anskaffe sig de fornødne Bøger. Dette kan med Le the d-og liden Bekostning skee, naar flere af Menigheden forene sig for at grundlægge et Almuebibliothek. De, som ville fremme ovennævnte Foretagende, erklære sig ved paa medfølgende Liste at tegne sig for Bidrag. Tegne saamange sig, at man kan skride til Gjennem-førelse af den paatænkte Plan, kjøbes et laasferdigt Bogskab og en Protocol, hvori Navnene paa Med-lemmerne, indkjøbte Bøger og de ydede Bidrag indføres. - Skrifter af religiøst, historisk (især vedkommende Fædrelandet) og idetheletaget almenyttigt Indhold kjøbes. Bøger, der inde-holde fordærvelige Grundsætninger for Stat og Kirke, kjøbes ikke.

Vinder Foretagendet Bifald, skal en Generalforsamling holdes, hvor Hovedbestemmelserne og Lovene, angaaende Bøgernes ordning og Udlaan osv., forelægges de sig indfin-dende Medlemmer. Valg paa Bibliothekar, Secretær og Kasserer foretages derpaa. Ved Stemme flerhed afgjøres Sagen.

Værdalen 9 April 1848"

Hvem som sto i spissen for tiltaket, vet man ikke sikkert. Det kan ikke pekes ut en enkeltperson som grunnlegger, det må heller kalles et "teamwork". Alle som skrev under den første protokollen er derfor kalt grunnleggere. Referatet fra det første møtet er underskrevet av H. Nilsen. Han var på den tida lærer i Verdal. Han ble valgt til sekretær på møtet i november og det var først etter dette møtet at protokollen ble innkjøpt, slik at referatene fra de to første møtene ble skrevet inn i pro-

Referatet fra det første møte.

[i/ cf/rf Å*^f Mø u*

JU 4* fy'/

3

// III/VXtt "W ' ■' < /! >

p*.* f ç\$!

U

CU A. f/s, c yy (-S

MA

/rtt-C, /

s

If /

mi,

/ss

C

JL *y y -■"

^fiCù t «~ * 4yu«/y^

y, y

i
v

7

P

/ . ; y y

W_l/Z_e <J >*■<
lo

y

-PCS;

//

<7A

■ - Æ/L

/?■"»y? jfy 'E/loi /y<~y ^ /%

) (j/ < ' / ' -// -< -ty \$ y

'?/f

tokollen i ettertid, og da med Nilsen som skriver. Man kan ikke se bort fra at Hans Nilsen var en av de viktigste pådriverne for biblioteksaken. Før den første generalforsamlinga ble det utarbeidet følgende forslag til lover og regler for biblioteket:

"§1

Værdalens Almuebibliothek er nu grundlagl med frivillige Bidrag, for til Formaal at fræmmt Oplysning og Sans for Læsning of nyttige Skrifter.

§2

Skrifter af religiøst, historisk og idetheletaget almennyttig Indhold kjøbes. Bøger, der indeholde fordærlige Grund-setninger for Kirke og Stat kjøbes ikke.

§3

Medlemmer af Almuebibliotheket er de der ved Indtrædelsen erlegger minst 12 sk, samt senere gir et aarlig Bidrag af minst 8 - otte skilling. De, der har Interesse for Almuebibliothekets Fremgang vill forhåpentlig gi Bidrag efter Evne (...)

§4

Det staar Enhver frit for at mælde sig ud som Medlem, naar han vil; men han kan intet Vederlag fordre for det af han erlagte Bidrag, da Bibliotheket betragtes som Værdalens Communes eiendom.

§5

Der vælges 1 sekretær, der bestiller de fornødne Bøger, 1 kasserer der indkræver bidragene og (...) af sekretæren for kjøbte bøger (...) til Bibliotheket indsendte Regninger og 1 Bibliothekar, der faar Overopsyn med Bøgerne.

§6

Den valgte Bibliothekar besørger at laasferdigt Bogskab anskaffes, samt en Protokol, hvor de nedtegnede Bestemmelser nedskrives, samt Titlene paa de anskaffede Bøger. Bøgerne erfalt

No. Laantagernes Navn og No paa de laante Bøger antegnes i Protokollen.

§7

Udlaan av Bøger og Indlevering fungerer saadan: Lørdag Eftermiddag paa Fastsolen ved Øren. Bøger kan ogsaa hver dag udlaanes naar man fremmøter paa en tid, Bibliothekaren er hjemme og fri for Skolen. Ingen Bog laaner nogen, førend de av han mottagne Bøger er tilbagelevert.

§8

Laanetiden ansættes til 1 maaned. Den, der beholder en Bog over den fastsatte Tid, er pliktig at erlegge en Mulkt til Almuebibliothekets kasse fra 8-24 skilling efter den længre eller kortere Tid Bogen er beholdt mod den nedtegnede Bestemmelse.

§9

Beskadigelse af Bøger erstattes af Laantageren og tagseres af Bestyrelsen.

§10

Til Bestyrelse indgaat; foruden Bibliothekaren, Sekretæren og Kassereren, 6 mænd som velges hvert Aar ved den afholdte Generalforsamling i December Maaned. Intet Medlem kan und-dra sig for Valg. Den som har fungert i 1 Aar, kan vægre sig for Valg for det følgende.

§U

Der er Bibliothekarens Pligt at anmelde for Kassereren naar en ifølge §§ 8 og 9 erpliktig at erlegge Mulkt og for Kassereren at indkræve Mulkten.

§12

Bestyrelsen [kontrollerer?] hvert Aars Generalforsamling, Bibliotheket, Protokollen, Regnskaberne angaaende de udlaante Bøger og erlagte Mulker. Ved Stemme flerhed drages nu vedkommende Bibliothekar, Sekretær og Kasserer til ansvar ifald nogen af dem ei har opfyjt sin Plikt.

§13

Den aarlige Kontingent betales hvert Aar i begyndelsen af December Maaned til Kassereren.

§14

Den der ei betaler den aarlige Kontingent til bestemt Tid. uagtet erindring af Kassereren, betragtes som utgaaet af Almuebibliotheket; hans Navn udsletteri Protokollen og han faar ingen Bog laant.

§15

Naar der med Tiden er kommen saamange Boger i Bibliotheket, at der (...) ere nogle i Bogskabet. tillates de Fattige Adgang til. uden Godtgjørelse atfaa laant de Boger, han ønsker, mot at et Medlem skriftlig vedgaar at ville paa sit Ansvar (...) [garantere] med de for Bibliotheket nedtegnede Bestemmelser.

§16

Det paalegges Bibliothekaren at gjøre Laantagerne opmerksom paa de antegnede Bestemmelser. En Af skrift af disse klebes mod Siden av Bogskabet. Enhver skriver i Protokollen sit navn under de for antagne Statutter for han modtager nogen Bog (...). De der ikke har tegnet sig for aarligt Bidrag, vil Bibliothekaren anmode derom naar de laaner Boger og indforer Laaneren i den dertil ordnede Rubrik i Protokollen. "

Loven følger samme monster som lover for andre boksamlinger og bibliotek på den tida. med paragrafer som regulerer medlemmenes rettigheter og plikter, pliktene til de forskjellige tillitsvalgte og styrets oppgaver. Alle mtte altså betale medlemskontingent for å få låne. Minstesatsen for å melde seg inn var 12 skilling og senere var det en årlig kontingent på 8 skilling som skulle betales i begynnelsen av desember hvert år. Ved å studere medlemslista, ser man at bidragene varierer fra 12 skilling til 3 speciedaler (1 speciedaler = 120 skilling). I §3 blir det uttrykt håp om at de som hadde råd og var spesielt interessert i biblioteksaken, ville gi bidrag "eftervne". Denne oppfordring

en førte fram, for de mest velstående har gitt mye mer enn minstesatsen. Det var strenge regler ved for sein betaling. Betalte man ikke til rett tid, ble navnet strøket fra protokollen og man hadde ikke lenger rett til å låne. Man kunne melde seg ut igjen når man ville, men da hadde man ikke krav på å få tilbakebetalt kontingenten. Det er bestemmelser om lånetid, om «overtidsbetaling» og om erstatning av skadde bøker.

Det ble foretatt valg på sekretær, kasserer, bibliotekar og styre. Den første sekretær ble lærer Hans Nilsen, kasserer ble poståpner Ole Moe og bibliotekar ble seminarist Lars Grande. Til styre ble valgt *"kirkesanger Haga, seminarist Rygh, skolelærer Hallan, gaardbruger Tron Wold, kirkesanger O. Sehm og kirkesanger Aagaard"*. Bibliotekaren fikk av generalforsamlinga i oppdrag å anskaffe et låsbart bokskap og en protokoll. I protokollen ble nummer og tittel på de innkjøpte bøkene skrevet inn i ei liste med overskrift *"Fortegnelse over de til Værdalens Almuebibliothek tilhørende Bøger"*.

Bibliotekarens jobb var å ha tilsyn med bøkene, foreta utlån og sørge for å få bøkene tilbake igjen til fastlagt tid. Lånetida var 1 måned og hadde man bøkene for lenge, måtte det betales *"mulkt"*, alt etter hvor lenge man beholdt boka ut over den fastlagte lånetida. Det var også bibliotekarens ansvar å passe på hvem som skulle betale, mens det var kassereren som skulle kreve inn pengene. Han skulle kreve inn både kontingent og mulkter og det var hans jobb å betale bøkene som ble innkjøpt. Sekretæren skulle bestille bøkene og skrive referat fra møtene. Styret skulle kontrollere at alle oppgavene ble utført. Man kan merke seg at bibliotekaren hadde ingen ting med bokutvelgelsen å gjøre, det var styret som bestemte hvilke bøker som skulle kjøpes inn. I de fleste bibliotek på den tida var det eneste kvalitetskravet til bibliotekaren at han bodde på et gunstig sted, for biblioteket ble som oftest plassert heime hos bibliotekaren.

Den store protokollen som ble innkjøpt var også utlånsprotokoll. Hvert medlem fikk ca. 1/3 side til disposisjon. I venstre marg ble navnet på låneren skrevet ned. Så fulgte kolonner med bokas tittel eller nummer, lånedato, innleveringsdato og rubrikker for betaling, både innmeldingssummen og den årlige kontingenten. Utlån og innlevering skulle foregå lørdag ettermiddag på fastskolen på Øra. Man kunne også låne til andre tider hvis bibliotekaren hadde fri fra skolen og var hjemme. Bibliotekaren var lærer og bodde sannsynligvis på skolen. Lærer

boligen besto av 2 rom, kjøkken og kvistrom. Hele biblioteket besto av 65 boker innelåst i et skap. mange av bøkene var ganske små. så det var ikke så veldig mye plass som var påkrevet.

Hvor den første generalforsamlingen ble holdt har man ingen opplysninger om. men man kan vel gå ut fra at det var på en av de større gårdene rundt Stiklestad eller i skolelokalene på Verdalsøra. Mange av bøndene rundt Stiklestad var med på grunnlegginga og i referatet fra møtet i august står det at dette møtet ble holdt hos Arnt Stiklestad på Stiklestad østre. På Øra ble det bygd ny skole i 1846 og et rom der ble brukt til kommunalt møterom ei tid. Her ble nok også kommunestyremøtene holdt. Biblioteket fikk plass i dette huset og muligens holdt de motene her. men sikre opplysninger om hvor motet den 16. november ble holdt, finnes ikke.

Protokollen fra den første generalforsamlingen er underskrevet den 16. november 1848 av 21 menn. 20 av dem har skrevet navnet sitt selv. mens den siste har signert «med påholden penn». Det viser at selv om de gikk helhjertet mn for biblioteksaken. så var det ikke alle som kunne skrive - ikke engang navnet sitt!

rdahora Skole. Bildet er utlånt fra Stiklestad Nasjonale Kultursenter.

Begrunnelse for å starte almuebibliotek

Det var noen av de mest skolerte menn i bygda som kom på idéen med å opprette et bibliotek som skulle være tilgjengelig for almuen. Det var opplysningstanken som slo igjennom, for i begrunnelsen for dette tiltaket ble det lagt vekt på at man på denne måten fikk spre opplysning og øke leseevnen og leselysten. Man var klar over at ikke mange hadde råd til å anskaffe seg bøker selv, men viss man gikk sammen om innkjøp av bøker, ville ei slik boksamling kunne øke interessen for lesing og gjøre det lettere for folk flest å få lest bøker. Man var svært bevisst på hvilke bøker som hørte heime i ei slik samling. Det ble lagt vekt på å fremme moral, gudstro og nasjonal bevissthet. Man ville ikke kjøpe bøker som ikke var forenelig med det å være en god kristen eller en god nordmann. Historiske bøker *"især vedkommende Fædrelandet"* ble ansett som spesielt verdifulle, for på denne tida var det om å gjøre å vekke folks bevissthet for det norske og for Norges historie og kultur. I det hele ble det lagt vekt på det nyttige. Det var begrensede midler å bruke til bokkjøp og når man samtidig såg at det var stor mangel på kunnskap hos folk flest, så var det naturlig at kunnskapsstoff var det første de tenkte på.

Almuebibliotek - bibliotek for alle?

Man hadde nå dannet et almuebibliotek, men var det for alle? I utgangspunktet var det ikke det, ettersom man måtte betale kontingent for å få låne. Biblioteket var altså organisert som de gamle leseselskapene med medlemmer som betalte årlig kontingent, men ettersom grunnleggerne selv kalte det bibliotek, må vi forholde oss til det. Et almuebibliotek skal være for alle, men det var slett ikke alle som hadde råd til å betale den medlemskontingenten som ble krevd. Imidlertid var det tatt inn en paragraf i lova som sa at også fattige kunne låne, viss de fikk et av medlemmene til å garantere for seg. De behøvde altså ikke betale medlemskontingent. Om noen benyttet seg av dette tilbudet vites ikke. for antagelig ble lånene ført opp på de som var garantister. Man vet altså hvem som lånte bøkene, men ikke hvem som leste dem.

Fortegnelse over medlemmene 1848-1852

Medlemslista viser 65 forskjellige navn med oversikt over hva den enkelte lånte og hvor mye hver enkelt betalte i kontingent. (Dette er en bearbejdet utgave av lista i protokollen. Navnene er skrevet slik de står i protokollen).

<i>"Navn</i>	<i>Antall lån i hele pervoden</i>	<i>Bet. ved start</i>	<i>Årlig</i>
1. <i>H. Nilsen</i>	0	1 spd	24 sk
2. <i>Ole Mo</i>	8	60 ort	24 sk
3. <i>Tron Wold</i>	13	60	24
4. <i>Peder Borgen</i>	5	60	24
5. <i>Peder Solberg</i>	10	60	24
6. <i>Lars Grande</i>	1		
7. <i>O. Sehm</i>	8		
8. <i>Aagaard</i>	21		
9. <i>M. Moe</i>	1		
10. <i>Ch. Hermann</i>	16	60	12
11. <i>S. Sehm</i>	3	24	8
12. <i>Aspaas</i>	7	24	
13. <i>E. Heg stad</i>	3	60	8
14. <i>Thomas E. Moe</i>	4	12	8
15. <i>Johnsen</i>	15	24	8
16. <i>Jacob Stiklestad</i>	0	24	
17. <i>Arnt Stiklestad</i>	1	60	
18. <i>O. Eggen</i>	8	60	
19. <i>Hartvig Lund</i>	1	1 spd.	
20. <i>Lars Steen</i>	0	1 spd.	
21. <i>Rygh. Lensmand</i>	11	72	
22. <i>Monrad</i>	4	3 spd.	
23. <i>Settem</i>	0	60	
24. <i>Kindberg</i>	6	36	
25. <i>L. Nilsen</i>		0	60
26. <i>A. Hegge</i>	5	60	
27. <i>Schultz</i>	1	72	
28. <i>Johs. Holme (flyttet til nr. 57)</i>			
29. <i>E(...)Mo</i>	0	60	

30. Holan	0	24	
31. Einar Mo	1	24	
32. Midtlyng		0	24
33. Ole Nilsen. Skredder	39	12	8
34. Thomas Næstvold	flyttet til Levanger (strøket)		
35. Bager Krog	0	24	
36. Th. Østgaard	6	24	
37. Lars Bjertnes	4	60	
38. Andr. Steen	1	72	12
39. O. Nilsen. Skredder. (Flyttet til nr. 33 da sida var fullskrevet)			
40. Seminarist Rygh	1	24	
41. O. Lyng	8	24	12
42. Bentzen	7	36	24
43. Balhald	2	48	8
44. Ole Høilo	6	48	
45. Elling Vinne	2	24	8
46. O. Sørager	10	24	
47. A. Hallon, skolelærer	11	24	8
48. Berg	12	24	
49. A. Holum/Hulin(?)	0	24	
50. A[rnt] Flotten	3	24	
51. J. Granden	1	60	8
52. Mikkel Prestegaard	0	24	
53. Hage, kirkesanger	3	24	8
54. E. Indahl	4	24	8
55. John Halseth	10	24	8
56. Isak Olsen Øren	(Flyttet fra nr 69)		
57. Johannes Holme	16	36	8
58. Anders Haldorsen Sehm	0	12	8
59. Jonas Auskin (?)	5	24	
60. Efasten, skolelærer	3	24	12
61. Anders Sehm	0	24	
62. Fixe, skolelærer	5	24	8
63. A. Stubskin	1	24	16
64. Sevald Stubskin	2	24	
65. Trygstad, skolelærer	17	24	8
66. E. Skrove	12	24	8
67. Erik Hofstad	10	12	

68. Halvor Olsen Forbregd 7	12 8
69. Isak Olsen Øren 20	12 8"

(Flyttet til nr. 56 da sida var fullskrevet)

Til høyre for navnet til Lars Grande står følgende anmerkning: "10 sk. betalt. NB ikke som aarligt Bidrag, da jeg ikke agter at kræve mig for noget saadant". Med annen skrift: "NB §3 og §14. H. Nilsen". Så følger en uleselig kommentar fra Grande. Etet er tydelig at bibliotekaren synes han kan slippe å betale årlig medlemskontingent. Han utførte jo bibliotekartjenesten uten noe som helst vederlag. Nilsen er tydeligvis mer opptatt av at alle skal følge reglene!

Disse bøkene ble lånt i tidsrommet 26. november 1848 til 27. januar 1852. Ole Nilsen var den ivrigste låner. Han lånte siste boka 27. desember 1851 og leverte den 27. januar 1852. Etter den tid er det ikke protokollført noe utlån.

Hvordan så et bibliotek ut på den tida?

Bibliotekene på 1800-tallet kan ikke sammenlignes med de vi har i dag. Det var ingen åpne hyller hvor lånerne kunne gå rundt og kikke. Alle bøker sto bak stengte dører. Slik var det også i Verdal. Her ble det i 1848 innkjøpt et låsbart bokskap for oppbevaring av bøkene og der var det kun bibliotekaren som hadde tilgang. Bøkene var oppstilt etter tilvekstnummer. Det førte til at bøker av samme forfatter ble spredt utover hyllene. Det samme gjaldt bøker om samme emne, også disse ble spredt rundt om på hyllene. Fra 1848 til 1852 var det bare 65 bøker i bokskapet, så det var en enkel sak for bibliotekaren å ha oversikt. Hvordan lånerne fikk oversikt over det som fantes, er ikke godt å vite. Muligens var det utarbeidet en liste over bøkene, eller kanskje var det bibliotekaren som plukket ut de bøkene han syntes passet den enkelte låner.

GRUNNLEGGERNE

I dette kapitlet er det sett litt nærmere på de personene som skrev under protokollen etter den første generalforsamlingen. Det var interessant å finne ut hvem de egentlig var, de som gikk foran og brøytet veg for bibliotekarbeidet i kommunen. (I overskriftene for hver enkelt er navnet skrevet slik de selv skrev det i protokollen.)

H. Nilsen

Hans Olaus Nilssen, f. i Drammen 1812, død i Sparbu 1880. Mens han var i Verdal, bodde han på Hallem. Han var lærer og en slags hjelpeprest i Verdal. Han var cand.theol og ble i 1861 sogneprest i Sparbu. Senere ble han prost i Nordre Innherred Prosti. Han var gift med Anna Beate Steen, datter til presten Steen i Verdal. I kallsboken for Sparbu heter det at han var "*en aaben og bramfri Mana', der med Kjærlighed og Nidkjærhed tog sig af sin Menighed.*" (sisert etter Dybdahl 1983 s. 277). Han var den siste presten som selv drev Tuv prestegård. Han ble valgt til den første sekretær for boksamlingen og har skrevet protokollen fra starten av. og var den som skrev under protokollen etter det aller første møtet. Også i Sparbu arbeidet han for biblioteksaken. Han skrev også selv noen religiøse bøker, blant annet «Spredte Bemærkninger for Hjemmet og Almueskolen ved Gjennemgaaelsen af Luthers lille Katekismus». Man kan anta at Hans Nilsen var den viktigste foregangsmannen i arbeidet med å stifte biblioteket.

Hans Nilsen
Bildet er utlånt av Hans Nordberg.

Lars Grande

Lars Grande, f. i Leksvik 1812, d. i Sparbu 1875. 7. januar 1839 begynte han på Klæbu seminar (senere Levanger lærerskole), som en av 13 studenter. Dette var første året seminaret var i drift. Han kalles da Lars Andersen Yttregrande, er født i «Lexvigen» og døpt andre søndag i faste i 1812. Senere kalles han Lars Grande. Han gikk opp til eksamen i juli 1841 og fikk da følgende karakterer (beste karakter er 1):

"Religion 2, Methodik 2, Regning 2, Historie og Geographie 2, Sjælelære 2, Udarbeidelse i Norsk 3, Musik 2, Skrivning 2, kate-kistisk Udarbeidelse 2, Practiske Prøver 2. : Hovedkarakter Meget clueelig."

Protokollen er underskrevet av H. J. Darre.

Lenger bak i protokollen er det en vurdering av elevene, og der står følgende:

"Lars Grande fra Lexvigen. Lærecursus 2 1/2 år. Hovedkarakter: Meget duelig. Hans sangstemme lægger ingen Hindring iveien for at han jo kan anføre Kirkesang. (...) Da bemeldte Lars Grande saaledes har godtgjort at han besidder de for en Almueskolelærer fornødne Forkundskaber da han med en særdeles Lærelyst forbinder meget gode Anlæg og med Beskedenhed pletfrie Sæder, tør Seminariumbestyrelsen forvente, at han når han i Fremtiden bygger paa den her ved Seminaret lagte Grundvold og i Følelsen af det viktige Kald han har viet sig til bevarer og nærer en christelig Aand til Foresattes fuldkomne Tilfredshed vil kunne bestyre enhver Almueskole det være sig enten i By eller paa Land. Dertil give ham Gud sin Naadefor Jesu Christ Skyld. "

I protokoll over dimmitterte står følgende om Lars Grande:

"No. 6 Lars Andersen Grande, født i Lexvigen, døbt 2den Søndag i faste 1812. Indsk. i Sem. 7.1.39. Dimitt i Juli 1841 med Hovedkur. M.D. O.L. paa Strinden - Fastskol. paa Værdalsøren - Kirkes, i Sparbo"

Han gikk ut fra seminaret med en god attest og ble altså først omgangsskolelærer på Strinda. Så kom han til Verdal og her ble han lærer på fastskolen på Øra og dessuten Verdals første bibliotekar. Etter ei tid flyttet han til Sparbu. Han står som eier av gården Naust i 1856 og ble betraktet som en dyktig bonde. Han var også her lærer og skolen holdt til på gården hans i noen år. Han var klokker i Mære i ca. 20 år. Han var gift med Elen Kristofersd. Hoven fra Leksvik. De hadde ingen barn.

O. Sehm

Ole Ingebrigtsen Sehm, f. i Semsbjørgen 28. november 1811, død på Hallem vestre 31. mars 1902. Han var visergutt hos prost Brandt, og ble omgangsskolelærer i 1832. Samtidig ble han konstituert klokker i Vinne. Fra nyttår 1834 ble han fast ansatt som klokker og i 1853 ble han klokker i Stiklestad. Han sluttet da som lærer, men fortsatte som klokker til 1865.

I 1840 bygsla han Hallem vestre og i 1861 kjøpte han gården. Han ble ansett for å være en driftig og flink gårdbruker (Dahl 1956 s. 248). Han ble i 1837 gift med Olava Olsd. Øgstad, f. 1817, død 1863. De fikk ei datter. Han ble senere gift med Trine Ulrikke Helberg, f. i Trondheim 1815, død på Hallem 1888. Han overdrog gården til sin svigersønn i 1868 og etter den tid drev han et lite teglverk ved Brustuen, dessuten hadde han ei tid landhandel i kårboligen på gården. Han hadde flere tillitsverv, bl.a. satt han i kommunestyret i perioden 1843 -1867 og han var medlem av overstyret for landbruksskolen på Bunes. Han ble medlem av Værdalens Missionsforening i desember 1845. Da han ble valgt inn i styret for biblioteket i 1849 hadde han tittelen «sersjant».

J. C. Aagaard

Jørgen Christian Aagaard, 1804-1853.

Han var sønnesønn av Torber Klokke og sønn av Ole Torbersen Aagaard og Margrete Jørgensdatter på Stiklestad Vestre. Han ble oppdratt hos prost Brandt, og ble visergutt og dreng der. Han ble i 1823 lærer i omgangsskolen og siden 1826 lærer ved den faste skolen på

Øra. I 1826 ble han gift med Anna Iversdatter Østgård, f. 1804, d. 1887. De fikk 6 barn.

I 1832 ble han kirkesanger i Stiklestad. Han kjøpte Holmsveet søndre i 1837, senere kjøpte han også Holmsveet nordre. Han bodde på Holmsveet til han druknet i Verdalselva i april 1853. Han hadde da vært lærer og kirkesanger i 22 år.

Rygh

Johannes Rygh, født på Frosta 1817, død på Haug 1908.

Han vokste opp hos bestemor si og begynte sin yrkeskarriere som gårdsgutt. Tanken var å bli lærer, men økonomien satte en stopper for det. 26 år gammel kunne han likevel begynne på Klæbu seminar, takket være stor sparsomhet og venner som var villige til å låne han penger. Han ble uteksaminert 12. desember 1845 som kulleets beste elev. Året etter, den 2. november 1846, kom han til Vuku som lærer ved fastskolen der. Han skriver selv om dette: "*Veiret var surt og kaldt, men der var rent og varmt. Ak, hvor glade vi var at vi var kommet til fast hjem.*" (sitert etter Dahl 1956 s. 244). Han var gift med Sofie Margrete Nygarden fra Frosta. Hun døde i 1859 og han ble senere gift med hennes søster Bergitte Nygarden, som døde på Haug i 1909.

I 1851 ble han lærer ved den faste skolen på Øra og den stillingen hadde han til 14. oktober 1879. I 1853 ble han konstituert som kirkesanger i Stiklestad, og fast ansatt i 1856. Han hadde den stillingen til 1881. Han ble holdt for å være en svært god lærer. Han var alltid i godt humør og brukte ofte morsomme og treffende bilder slik at det de skulle lære ble både klart og lett å huske (Dahl 1956 s. 244). Han var den første læreren som hadde seminarutdanning. Som kirkesanger ved hovedkirka hadde han etter skolelova i 1827 plikt til å lære opp de som ville bli omgangsskolelærere. Han lærte opp den siste av de heimelær-de lærerne. Johannes Kluken. Fra 1852 og utover til 90-åra var han poståpner på Øra og fra 1870 var han direktør i Verdal Sparebank. Han satt som medlem av kommunestyret i perioden 1857-1879. I 70-års-alderen tok han avskjed fra alle offentlige verv og flytta til gården Haug som han hadde kjøpt i 1857. Man kan tenke seg at han samtidig med lærerjobben på Verdalsøra også fikk ansvaret for biblioteket, men dette finnes det ingen dokumentasjon på.

Ole Moe

Ole Tommassen Moe, f.p. Øren 1805, død på Øren 1851. Han var poståpner og kjøpmann på Øra. Han overtok Kausmo etter faren i 1841 og ble samme året gift med Kristiane Margrete Bjerkan fra Inderøy. De fikk to barn. Han ble valgt til boksamlingens første kasserer. Som kjøpmann hadde han vel en viss innsikt i regnskapsførsel og kunne styre med penger.

E. Skrove

Elling Ellingsen Skrove, f. p. Skrove nedre østre 1822, død på Grunnan 1893.

"Han var ein av dei heimelærde" (Dahl 1956 s. 250), fikk litt privatundervisning og begynte som omgangskolelærer i 1843. I 1844 giftet han seg med Maren Jakobsd. Halset, f. 1817. De fikk 4 barn. De flytta til Grunnan i 1855 og han var lærer i kretsen der til 1874. Han ble første gang valgt inn i kommunestyret i 1857 og satt da en periode. I 1871 ble han valgt inn igjen og satt da til 1879. I 1882 ble han kommunekasserer, og den stillingen hadde han til 1891.

"Han var ein allsidig og praktisk mann. I millomstundene dreiv han med smiing, snikring og måling. Ei lang tid var han vaksi-nator. Endå han sjølv rekna seg for å vera konservativ, var han fremste talsmann for mange av dei nye idear og reformer som melde seg i 1870-80 åra, særleg når det galdt næringslivet og økonomiske spørsmål. Han var såleis den som arbeidde mest for å få skipa Vuku Meieri og forbruksforening. Han var ei lang tid formann for desse samskipnader. (...) Han syntte i dette og mangt anna at han hadde syn for kor vegane skulle gå i framtida". (Dahl 1956 s. 250)

J. M. Johnsen

Johan Magnus Johnsen, f.p. Øren 1812, død 1874.

Han ble omgangsskolelærer i 4. distrikt i Stiklestad (Volhaugen og N. Leksdal) i 1833. Senere ble han lærer i Sør-Leksdal. Trøgstad og Skrovegrenda. Han slutta som lærer i 1865. Ved folketellinga dette året

hadde han tittelen «husmand». Han bodde i et hus ved Follo og drev med litt jordbruk og glassmakerarbeid. På en tur til Levanger ble han plutselig syk og døde der i 1874. Enka etter han, Golloug, omkom i Verdalsraset. 81 år gammel. De hadde en fostersønn, Johannes Johnsen Lundsauet.

J. Fikse

Johannes Pedersen Fikse, f. i Skogn 1820. Han var lærer og gårdbruker på Musum lille søndre. Han var sønn av Peder Jensen som var forpakter av Fikse i noen år.

S. Sehm

Sivert Ingebrigtsen Sehm, f.p. Semsvald 1817, død på Øren i 1901. Han var en stund omgangsskolelærer, dessuten var han organist og vaksinatør. (Koppevaksinerings ble innført i Norge ved forordning av 03. april 1810. Offentlige vaksinatører ble ansatt i hver bygd og man passet nøye på at de gjorde sin plikt). Han satt en periode i kommunestyret, fra 1855 til 1859. Han giftet seg i 1845 med Anne Marta Andersd. Leklem, f. 1823, død 1865. De fikk 9 barn. Han kjøpte Holmen i 1847 og solgte gården til Jelstrup i 1872. Holmsveet kjøpte han av Jørgen Chr. Aagaard. Man vet ikke sikkert når, men i 1865 står Sehm som eier av «Holmsveet begge». I 1865 krevde han boet sitt konkurs og Holmsveet ble solgt på auksjon. Holmsveet søndre ble solgt til Anne Aagaard som igjen solgte den til Martin Eriksen Svinhammer. Holmsveet nordre ble solgt til Adam David Jelstrup i 1872. Både Holmsveet og Holmen var deler av den gamle gården Haug som i 1784 ble delt i 10 parter. Ved folketellingen i 1865 hadde han tittelen "*Oljernist*". Han var da enkemann, 49 år. og 7 ugifte barn bodde heime.

O. Hage

Ole Sevaldsen Hage. f.p. Lennes 1805. død på Ekren 1871.

I 1830 ble han omgangsskolelærer i distriktet fra Gudding til Rosvold. Han begynte som kirkesanger i Vuku i 1843 og hadde den

jobben til 1871. Han sluttet som lærer allerede i 1849. I 1843 bygsla han gården Ekren.

"Han var ein allsidig og mykje gåverik mann. Han var sers musikalsk, hadde ei kraftig og vakker songrøyst og spela fiolin, men helst cello. Alt i 50-åra skipa han Vuku songkor [Nordnes 1953 s. 9 sier at dette skjedde allerede i 40-åra], som visstnok var eit av dei fyrste på landsbygdene her. Han hadde ei uvanleg fin handskrift og sers god målføring og vart difor mykje brukt til å skrive dokument. (...) Etter som folket fikk meir og meir å seie i det offentlege liv, måtte dei sjå seg om etter brukbare folk til dette. Hage var sjølvskreven og fekk såleis om lag alle tillitspostar som fanst." (Dahl 1956 s. 227)

Han ble valgt inn i kommunestyret i 1839, i formannskapet i 1845 og satt som ordfører i perioden 1850-1861. Han var den første ordfører som ikke hadde høyere utdanning. Han var også kommunekasserer. Han meldte seg inn i misjonsforeningen i desember 1845, og i februar 1846 ble han valgt til sekretær for foreningen. Han var dessuten medlem av skole- og fattigkommisjon og mye annet.

"Hage hadde såleis mykje å stå i, og ikkje så reint lite av motgang av ymse slag, men å sjå til var han likevel alltid i jamvekt. Mellom vener og i godt lag kunde han vera k\>ikk og trøysam, og var mykje vitug og råmande i sine svar. Han var ein mann som var både avhalden og høgvyrd av alle som kjende han." (Dahl 1956 s. 227)

A. Hallan

Anders Sørensen Hallan, f. på Hallan 1803, død på Hallan 1895.

Han var omgangsskolelærer fra 1823 til 1832 i stedet for militærtjeneste. Han kjøpte Hallan nedre i 1829 og Blybakken i 1835. Denne gården drev han som underbruk under Hallan. I 1833 kjøpte han halvdelen av Hallan sag. Han ble i 1830 gift med Sirianna Bårdsd. f. 1805, d. 1878. De fikk 6 barn. Han var medlem av kommunestyret fra 1839

1843. Da Værdalens missionsforening ble stiftet i 1845, ble han ganske snart medlem der.

"Han skulle vera svært hendt til all slags kvinnfolkarbeid. Helst dreiv han med spinning, veving og binding. Han var ein sers godlvnt og gudeleg mann, som arbeidde mykje for misjon og avholdssak. Såleis var han ein av dei som gjorde mest for å få reist bedehuset på Ørmelen i 1870-åra. " (Dahl 1956 s. 229)

A. Stiklestad

Arnt Andersen Grundan Stiklestad, f. p. Midtholmen 1806, død på Stiklestad 1852. Han ble gift første gang i 1833 med Guru Olsdatter Grundan, f.p. Overholmen 1802, død på Østgrundan 1841. Hun hadde da arvet Østgrundan store etter sin far. De fikk 3 barn i dette ekteskapet. Arnt Andersen fikk halvparten av Midtholmen etter sin far. Han ble i 1839 valgt inn i kommunestyret og satt i en periode. I 1842 ble han gift på ny med Sirianna Ellingsdatter Stiklestad, f.p. Melby 1806 og fikk to barn med henne. Arnt ble da eier av Stiklestad østre. Slik kom Arnt Grundan til Stiklestad og til det kulturelle sentrum i kommunen. Etter som faren hadde utdanning som veterinær, kan man kunne gå ut fra at han ikke var ukjent med bøker og lesing, slik at det var naturlig for han å støtte biblioteksaken.

0. Eggen

Ole Gundersen Eggen, f. i Skogn 1805, d. på Fæby 1894. Han gikk underoffiserskolen i Trondheim og ble uteksaminert i 1832. Han bygslet først Nordlyng i 1836, kjøpte så Fæby i 1843 og Nordlyng i 1870. Han satt i kommunestyret i perioden 1853-1873. I tillegg var han både snekker og smed. Han var gift med Martha Ellingsd. Melby. De hadde åtte barn.

Ellev Hegstad

Ellev v Anderssen Hegstad, f.p. Fåren 1802, død på Hegstad 1877. Han kom til Hegstad i 1832 da han ble gift med Anne Halvorsdatter Hegstad, som da sto som eier av gården. Hun var datter av lensmann Halvor Hegstad. Ellev bygde opp nye hus på gården og satte den i god stand. I tillegg til Hegstad drev han ei tid også Mo, som han forpaktet av løytnant Berg. Anne Halvorsdatter døde i 1861. De fikk ingen barn. Ellev giftet seg på nytt i 1862 med Oline Olsdatter Fåren og fikk tre barn med henne. Han ble valgt inn i det første kommunestyret i 1837, og satt da en periode. Senere ble han valgt inn igjen og satt da fra 1845 til 1853.

Jacob Stiklestad

Jacob Sevaldsen Stiklestad, født på Stiklestad 1816 og døde der i 1892. Han ble gift i 1841 med Karen Jonsd. Mikvold. De fikk 3 barn. Han overtok Stiklestad Nordre etter faren i 1849. I 1871 overtok lensmann Wessel gården og Jakob fikk leiekontrakt på livstid på et jordstykke av Stiklestad.

Ole Nilsen Øren

Ole Nilsen (Nielsen) Øren 1809-1886. Han var skredder og den personen som lånte flest bøker (39 lån) i den perioden biblioteket var i virksomhet. Han ble gift 25.03.1836 med Bergitha (Birgitte) Baardsd, f. 1813. De fikk iallefall 2 barn. Ved folketellingen i 1865 kan man lese dette om han: Er selv. skredder og bor på Verdalsøren sammen med kone, svigermor (Martha Pedersd.. enke, 78 år) og fostersønn. Har "6 får og 2 gjeder". I oversikten over døde kalles han Ole Nilsen Maritvold, husmann, gift.

P. Bentsen

Paul Bentsen f. ca 1811.

Han var sønn av den tidligere lensmann i Verdalen. Karl Fredrik Bentsen og bror til fru Rygh på Slottet. Han var garver og senere ble han bordskriver ved Verdalsbruket.

J. Grunnen

Jon Olsen Games Grundan, f. p. Garnes 1813, død på Grunnan 1896.

Han ble i 1841 gift med Marit Lassesd. Grundan vestre og kom på den måten til Grunnan. De fikk tre barn. Jon Grunnan var en av bygdas mest ansette menn. Han var med i kommunestyret fra 1851-1863 og fra 1869-1877, hele tida i formannskapet.

Isak Øren m.p.P.

Han skrev under protokollen med påholden penn, dvs. han var sannsynligvis ikke i stand til å skrive navnet sitt selv. Han kunne sikkert lese, for han var en av dem som lånte flest bøker i hele perioden. I oversikten over døde er han omtalt som Isak Olsen Øren (Verdalsøren), f. 1824, d. 1912. Enkemann. Han lånte i alt 19 bøker i perioden, men flere av dem lånte han flere ganger.

Her er en oversikt over Isak Olsen Ørens lån:

"Snorre

Saxild

MisjonsTidende

Skilling-Magazin Huslig

Andagt Wallins Prædikener

Levnetsbeskrivelser cif Mærkelige Mcend og Quinder

Veien til rigdom

Deconomiske samlinger

Munsters Prædikener

Fredrik den store

Fredens vei

Elisa

Indledning til Naturvidenskabem "

Johannes Holme

Johannes Ellewsen Holme 1814-1883.

Han ble valgt inn i «bestyrelsen» i 1849. I 1872 ble han gift med enka Anne Marte Snausen. De bodde da på Fleskhusvald. De hadde

ingen barn. Ellev var en velstandsmann, og på skiftet etter hans første kone i 1820 er det notert betydelig bedre utstyr enn det som var vanlig på den tida, bl.a. to jernovner, stueur, kaffekjøl, messing-strykejern, to speil, stoler, bord og senger.

Trond Jonsen Wold

Trond Jonsen Wold, f.p. Tynset 1799, død på Jøsås 1857.

Han er registrert innflyttet fra «Tønset» 16. mars 1847, 47 år gammel. Kona Kari Johnsd. var 40 år. De hadde med seg 8 barn, som alle var fødd på Tynset. Han fikk skjøte på Holme søndre 21. mars 1846, tinglyst 19. august 1846, for 1300 spd. Han kjøpte Auskin ved skjøte datert 1847, tinglyst 1849 og solgte da Holme for samme pris som han selv hadde gitt for gården til Elling Johansen Hokstad av Inderøy. Han kalles i skjøtet Trond Holme. Han hadde ikke Auskin lenge heller, men kjøpte ganske snart Jøsås, hvor han døde i 1857. Han ble valgt inn i kommunestyret i 1851 og satt der en periode.

I 1848 bodde trolig Trond på Holme og han ble valgt inn i det første styret for boksamlingen. Han har ikke underskrevet protokollen, det kan vel bety at han ble valgt selv om han ikke var til stede på generalforsamlingen. Han hadde muligens med seg kunnskap om og interesse for bøker fra Tynset. Ved en av disse gårdhandlene blir han kalt "*Trond Jonsen Wold, en innflytter fra Tyldalen*". Når man ser på bibliotekhis-toria til Tynset, kan man se at i Tyldalen eksisterte det en underavdeling av leseselskapet på Tynset. Leseselskapet på Tynset ble stiftet i 1833 og oppløst i 1843 (Grøndalen 1995). Det er ikke urimelig å anta at kjennskapen til leseselskapet var den direkte årsak til at han ble valgt inn i styret.

«Bygdens fremste menn...»

Når man summerer opp, ser man at av disse 22 navnene var det 12 som underviste eller hadde undervist (5 lærere og kirkesangere, 5 lærere (selvsagt i kombinasjon med andre yrker, som regel bondeyrket) og 2 seminarister), 1 poståpner, 1 skredder, 6 bønder og 2 som en ikke vet yrket til. I alle fall 4 av dem var innflyttere til kommunen. Man kan gå ut fra at i det minste 12 av dem hadde fått litt mer utdannelse enn folk

flest. De som var lærere, hadde fått undervisning av presten, eller de var selvlærte. Presten i bygda sto sentralt når det gjaldt utdanning av nye lærere. Det var de flinkeste elevene som fikk spesiell undervisning av presten slik at de kunne undervise andre igjen. De to seminaristene var begge innflyttere og hadde gått på lærerskole. Når så mange som 12 av 22 livnærte seg helt eller delvis av å undervise, er det klart at de så bedre enn noen andre behovet for økt opplysning hos almuen. De hadde ganske sikkert lest en del selv, og syntes det beriket livet og ville gjerne at flest mulig skulle få muligheten til å oppdage glede og nytte ved lesing.

Bøndene som var med, var alle fra noen av de største gårdene i bygda og de fleste av dem var velstående folk etter den tids målestokk. Nesten halvparten av medlemmene hadde vært eller var medlemmer av kommunestyret. De hadde derfor en viktig posisjon i samfunnet og kunne være med og styre utviklinga. Man kan si at det var ressurspersoner som var aktive på flere områder som gikk i spissen for bibliotek-saka.

Selv om de fleste av grunnleggerne hørte til «bygdens fremste menn», så hadde de nok forståelse for at ikke alle hadde råd til å anskaffe seg lesestoff selv. Lærerne som var omgangsskolelærere reiste rundt i bygda og så hvordan det sto til i de forskjellige heimene. Bøndene hadde oversikt over de økonomiske forholdene for husmennene og visste at der fantes det få bøker. Derfor ville de ved å opprette ei almueboksamling legge til rette for at flere skulle få mulighet til å lese bøker og få innsikt i de tanker og meninger som mer utdannede mennesker hadde. De som var innflyttere hadde muligens vært i kontakt med biblioteksaken i sine heimkommuner. Geografisk var de aller fleste heimehørende i området Stiklestad/Øra. Bare fem-seks personer var bosatt i andre deler av kommunen. Avstandene spilte selvsagt en stor rolle for hvem det var som møtte opp til generalforsamlinga. Den ble holdt 16. november og det er ikke alltid den mest gunstige tida når det gjelder vær og føre i Trøndelag. At det ikke var flere fra mer perifere strøk av kommunen, skyldes nok mer avstanden enn interessen, for det var selvsagt lærere og beleste folk andre steder også. Det mest interessante navnet på lista, er han som skrev under protokollen "med påholden penn". Når man i tillegg ser i utlånsregisteret at han er en av dem som har lånt mest. så kan man lure på hva slags kar det var.

Skolesituasjonen i Verdal i 1848

Det har vært nødvendig å se litt på skolesystemet for å få et bilde av hvordan det sto til med leseferdighetene blant folk flest, om de i det hele tatt hadde mulighet til å lære seg å lese. Skoleordningen av 1739 var enda gyldig i 1848 og den tilsa obligatorisk skole for alle, og barna skulle gå på skole til de hadde lært å lese. Det ble understreket at pugg ikke var nok, de måtte lære seg såpass at de forsto det de leste og kunne svare med egne ord. All undervisning ble lagt opp som forberedelse til konfirmasjonen som var inngangsporten til de voksnes verden. Ukonfirmert, eldre ungdom var til en viss grad annenrangs borgere i samfunnet.

I 1848 var det to faste skoler i Verdal, en i Vuku og en på Øra. I resten av bygda var det fortsatt omgangsskole. Det var ikke noe helhetlig opplegg for skolene, barna fikk ulik undervisning alt etter hvor de bodde. På fastskolene gikk barn under 12 år på skole 2 dager i uka i 40 uker, mens de over 12 år måtte arbeide mer og fikk derfor noe mindre skolegang. På omgangsskolene gikk barna på skole 2-3 måneder hvert år. Året var da delt slik at de gikk 1 måned på skole, hadde 2 måneder fri, 1 måned skole osv. Omgangsskolen måtte ta til takke med forskjellig slags lokaler. Ofte ble samme rommet benyttet både til skolerom, kjøkken og soverom. Da kan man selv tenke seg hvor vanskelig det var å drive undervisning. Ofte kunne det være vanskelig å få foreldrene til å sende barna sine til skolen også. Det kunne være flere grunner til det, f.eks. at de hadde liten forståelse for skolens betydning, de trengte barna heime som arbeidskraft eller at barna manglet klær eller sko. Det var vanskelig å forene skolegang med kampen for tilværelsen. De foreldrene som holdt barna heime, ble ilagt en mulkt og faktisk var det slik at disse mulktene var en stor del av skolens inntekter! Skolen tjente altså på at elevene ble holdt heime.

Det var ikke så enkelt å få kvalifiserte lærere heller, for læreryrket var ikke særlig populært. Omgangsskolelæreren hadde lav status. Ofte ble lærerne rekruttert fra elevflokken. De flinkeste elevene fikk litt ekstra undervisning av presten og ble brukt som lærere. Noen tok på seg lærerjobb i 7 år for å få slippe militærtjeneste, for skolen var et paradys i forhold til hæren. Lærerne hadde så lav inntekt at det var en forutsetning at de hadde en gård eller annen inntekt ved siden av. Den første lærer med «seminar»-utdanning var Johannes Rygh som ble ansatt i Vuku i 1846.

Skolen var først og fremst kirkas ansvar. I styret for skolen var presten selvskreven formann. Presten utdannet lærerne også, så det er klart at hans innstilling til skolevesenet hadde alt å si for hvordan skolene ble drevet. Det var likevel lokalbefolkningen som hadde avgjørende myndighet når det ble spørsmål om penger, slik at alle tiltak som ville medføre økte utgifter for bøndene som regel ble nedstemt. Det var derfor ikke lett å nå fram med nye ideer og få til en utvikling av skolene. Lærebøkene var også preget av at det var presten som bestemte. Det var religionsbøker som ble brukt både som lærebøker og lesebøker.

I 1808 hadde major Elling Lyng på Moe stiftet et legat, hvor en del av rentene skulle gå til lønn for «en dugelig skolelærer i skrivning og regning». Dette førte til at det i 1839 ble stiftet en skole til opplæring i skriving og regning med Ole Halvorsen som lærer. Denne skolen gikk på omgang i bygda mellom de som var interesserte. Skrive- og Tegneskolen besto til 1870-årene.

Interessen for lesing

Å lese var for mange forbundet med plikt, strev og tårer og det ble mer ei straff enn en fornøyelse. Den viktigste grunnen til å lære og lese var at man da ble i stand til å pugge katekismen og salmeversene. Leseferdigheten var stort sett knyttet til kjent tekst, man hadde liten trening i å lese ukjente tekster. Mangel på riktig lesestoff gjorde at leseevnen heller ikke ble holdt vedlike. Landbruks skrifter og religiøs litteratur var ikke akkurat det som var lettest å lese for folk som nettopp hadde lært kunsten, det var ikke noe som fremmet leselysten. Helt opp til 1880-90 årene var denne litteraturen den eneste befatning vanlige folk hadde med litteratur. Språket var ofte vanskelig tilgjengelig og dårlig lys og lita tid til lesing var også faktorer som påvirket. I noen heimer fantes det likevel bøker, og var det bøker i en familie, var det også sikkert at det var en eller flere i den familien som kunne lese. Det var også slik at foreldre som kunne lese, hadde barn som også leste bra.

I en periode kom det motreaksjon mot opplysningstidas idealer. Mange mente at opplysning var skadelig for alminnelige folk. "*Bonden må ikke bli opplyst, (...) hvis han bli det, rebeller han.*" (sitert etter Kildal 1949 s. 32). Dette synet holdt seg lenge. Så sent som i 1852 skriver Ole Vig i «Folkevennen» at mange tror "*at jo mere folk*

leser, jo verre blir de" (siteret etter Kildal 1949 s. 33). 10 år senere snakkes det fremdeles om farene ved en almen folkeopplysning (Kildal 1949 s. 33). Man mente at for mye opplysning var skadelig, at arbeiderklassen ble distraheret i arbeidet viss de hadde for mye kunnskap og kunne tenke selvstendige tanker! Denne frykten for kunnskap har man sett flere ganger opp gjennom historien. Det store klasseskillet i bygda førte til at situasjonen for de forskjellige grupper av mennesker var vidt forskjellig. De som var best økonomisk stilt, hadde også best anledning og størst interesse av lesing.

Litteraturlitbudet i Norge

Norge fikk sitt første boktrykkeri i 1643, men vi hadde ikke et eget skriftspråk så de få bøkene som kom ut ble trykket på dansk. Før år 1800 var det Bergen som hadde størst bokproduksjon av de norske byene, etter 1814 ble det Christiania. I 1849 var det 53 trykkerier i Norge. Etter at Norge ble skilt fra Danmark i 1814, var landet enda i mange år en kulturell provins av Danmark. Landet hadde ikke sitt eget riksspråk og heller ikke universitet eller universitetsbibliotek. Antall geistlige og embetsmenn i Norge var lavt. Det var derfor ikke så stor etterspørsel etter bøker og nedskrevet tekst. Når de «kondisjonerte» i tillegg regnet det for udannet å lese norske bøker, kunne ikke produksjonen bli stor. Men i 1820 og 30-åra forandret dette seg. Det ble da en betydelig spredning av litteratur, ikke minst takket være Selskabet for Norges Vel. Oppbyggingen av politiske institusjoner og utdanningsinstitusjoner og framvekst av et borgerskap gjorde at det ble en større og mer opplyst leserskare. Etter 400 års dvale var nasjonen i ferd med å våkne til nytt liv, både sosialt, politisk og kulturelt. På denne tida var bøker en luksus som svært få hadde råd til å kjøpe. Det var ikke så mange bøker som kom ut, og de bøkene som kom ut, kom i små opplag. En bok ble lest av mange personer, for låning privatpersoner mellom var ganske vanlig. Profesjonelle forleggere og forlag fantes ikke, det var boktrykkerne som sto for utgivelsene og de ville være garantert mot tap slik at de ga ut bøker som de trodde flest mulig ville kjøpe. Bare religiøse bøker ble skikkelige salgs-suksesser. Katekismer og salmebøker var ofte de eneste bøkene som fantes i hjemmene til husmenn, arbeidere og fattigfolk.

Lesestoff for de kondisjonerte

I 1830-åra begynte interessen for skjønnlitteratur å våkne hos embetsstanden. Man fikk da for første gang en litteraturkritikk, og man begynte å få den oppfatning at den "skjønne" litteratur var den egentlige litteratur. De fleste romaner som fantes, var oversatt utenlandsk litteratur. På det norske markedet var det lyrikken som dominerte, med Wergeland og Welhaven i spissen. Det ble imidlertid et gjennombrudd for den nasjonale litteraturen i 1840-årene. Behovet for nasjonal selvhevdelse var stor og norske diktere var opptatt av å formulere en nasjonal ideologi. De viktigste forfatterne på denne tida var Henrik Wergeland. Johan Sebastian Welhaven, Magnus Bostrup Landstad, Peter Christian Asbjørnsen og Jørgen Moe. Ellers ble det lest en del filosofiske verker, tyske og svenske vitenskapelige verker og juridiske verker.

I 1830-årene begynte vi også å få en egen barnelitteratur på norsk. I 1837 kom Asbjørnsens første eventyrsamling og senere kom en større samling utgitt sammen med Jørgen Moe. I 1838 kom barnebladet «Billed-Magazin for Born», redigert av M. C. Hansen og K. O. Knutzen (kom ut bare i 1838 og 39). I 1843 kom «Børnevennen» redigert av N. A. Biørn. Henrik Wergeland ga ut sin «Vinterblommer i barnekammeret» i 1839-40. Denne boka var den første norske barneboka.

Gusta Rygh skriver at mora og tantene hennes snakket om boker de hadde lest og at hun fant rester etter leseelskapets boker på loftet, bl.a. en del romaner av den svenske forfatteren Emilie Flygare-Carlen. og hun nevner spesielt «Eneboerne paa Johannesskjæret» og «Valdemar Klein». Emilie Flygare-Carlen (1807-1892) var i sin tid Sveriges mest leste forfatter. Hun skrev om natur- og folkeliv og bokene hennes har gode miljøskildringer. Andre boker som Gusta Rygh nevner er svenske samtidige romaner av Alma Maria Schwartzs, Heinr. Steffens «Walseth og Leith» og flere andre av hans boker, oversatte franske romaner, f.eks. «Standparallelerne» og Eugene Sues «Mathilde : En ung Kones Memoirer» (Rygh. Gusta 1951 s. 18).

Det er klart at Gusta Rygh og hennes sosken var privilegerte. De hørte til i en svært kulturinteressert familie som var spesielt glad i å lese og som også hadde en del boker heime. Bestefaren, tidligere lensmann Karl Fredrik Berntsen, etterlot seg mange boker (300-400). dessuten hadde de kontakt med andre likesinnede som også hadde bøker

heime, og fikk dermed anledning til å låne en del. Det var nok ikke mange i hennes situasjon i Verdal på den tida. Det var bare embetsmennene som hadde tilgang til slik litteratur og også bare de som hadde interesse av skjønnlitteratur.

Hun nevner i sine memoarer tidsskriftene «Hermoder» og «Bien». «Hermoder» ble utgitt i tidsrommet 1821-27 og «Bien» i tidsrommet 1832-38. Begge la vekt på den litterære underholdning. De hadde mange noveller og fortellinger av europeiske forfattere, men også av noen norske. Mauritz Hansen skrev de fleste av sine verker som fort-settelsesfortellinger i disse tidsskriftene. Andre lignende tidsskrifter var «Den Norske Huusven» (1827-30), «For Almuen» (1830-39), «For Arbeiderklassen» (1839-45) og «Skilling-Magazin» (1835-91). «Skilling-Magazin» var det første illustrerte ukeblad. Det hadde kunn-skapgivende stoff, forankret i opplysningstidas ideer og idealer. Det var et blad som var mye utbredt, det sies at det rundt 1840 hadde rang etter Bibelen og salmeboka! Ukebladet «Almuevennen» ble stiftet i 1849. Tidsskriftene var til å begynne med laget for og av personer fra embetsstand og borgerskap, men med bladet «For Almuen» og «For Arbeiderklassen» prøvde Henrik Wergeland å nå andre samfunnsgrupper.

Lesestoff for almuen

Hos almuen var ikke leseevnen så stor at de kunne nyttiggjøre seg all slags lesestoff.

Lesekunsten hadde blitt allmenn, men det å kjøpe og eie mange bøker eller lese aviser og tidsskrifter, var for de få. Det hadde vært gjort enkelte forsøk på å skrive og gi ut bøker for almuen. Skillingsviser og folkebøker var populære til høytlesing. Folkebøkene var ofte moraliserende med røtter i den europeiske ridderkulturen. De ble av de mer beleste vurdert som vulgære, men ved siden av religiøse skrifter var det bokhandlernes mest populære vare til langt utpå 1800-tallet. Likevel var det de religiøse bøkene som dominerte. Folk flest hadde lært seg å lese ved hjelp av katekisma, salmebøker og lignende. Det var den slags tekster de var kjent med, og den slags tekster de syntes det var mest nyttig å lese. Fikk de andre tekster avlese så forsto de dem ikke. Religiøse bøker var dessuten ikke sosialt avgrenset, de ble

lest av alle. Skjønnlitteratur interesserte ikke folk flest, det skulle være noe nyttig. Man leste ikke for fornøynsens skyld på den tida. når det var så mye annet nyttig som skulle gjøres. Det var først i 1850-60-åra at interessen for skjønnlitteratur kom til Trøndelag. Statistikken viser at i perioden 1814-20 kom det ut 20 boker pr. år i Norge, i 1850 kom det ut 150 bøker. Det var i det store og hele ikke så mye lesestoff man hadde å velge mellom. Bortsett fra disse få bokene og tidskriftene var det religiøse skrifter, salmer, noen landbruks-skrifter og enkelte aviser man kunne lese.

BIBLIOTEKETS LITTERATURTILBUD

Dette er lista over de bøkene som fantes i det første biblioteket. Først står innførslene slik de er skrevet i protokollen (skrevet med fete typer her), deretter slik de finnes i Norsk bokfortegnelse 1814-1847.

"Fortegnelse over de til Værdalens Almuebibliothek indkjøbte Bøger:

- No 1 **For Huuslig Andagt af Kenser og Bjørn (ældre)**
*For huuslig Andagt udg. af C. N. Kenser og N. A. Bjørn. Et Uge skrift.
Chr a. 1842-45*
- 2 **Snorre Sturlasons (...) (ældre) af Aal**
- 3 **Snorre Sturlasons (...) (ældre) af Aal**
- 4 **Nogle No. af Skilling Magazinet (ældre)**
*Skilling- Magazin til almeennyttige Kundskabers Udbredelse. Hver
Aar gang bestaar af 52 No. eller Ark med Register*
- 5 **Fredens Vei af Abbot**
Abbot. Joh. S. Fredens Vei. En praktisk Veiledning til Dyd og(...) salighed. Chr. 1844
- 6 **Barndomshjemmet af Abbot**
*Abbot, Joh. S. Barndomshjemmet, eller Hjertet i dets bedste
Dannelsestid. En Bog for Ungdommen. Chra. 1840*
- Søndagen, et folkeskrift af Krummacher**
*Søndager. Et skrift for Folket. Overs. af Edv.
Munch. Chra. 1822*
- 8 **Kort anvisning til en frugtbar Bibellæsning af Maler**

- 9 **Bondepraktika af Lundeqvist**
Lundeqvist, R. W. Bondepraktika for Ager, Eng og Buskap. Overs, fra Svensk. Chra. 1840
- 10 **F randes Liv og levnet af Gueriecke**
Guerike, Hem: Ernst Ferd. August Hermann Frandes Liv og Levnet tilligemed Udtag afhans Skrifter. 1836
- 11 **Livets sande Vei, en po stil "~-**
Retzius, L.C. Livets sande vei, aabnetfor alle alvorligt søgende i Jesu Christi, som er veien, sandheten og livet; eenfoldige betraktninger over alle søn- og festdagers evangelier, for største delen udarbeidede efter en i Sverige udgiven postille. Chra. 1848
- 12 **Wallins Prædikener**
Wallin, Joh. Prædikener over de aarlige Søn- og helligdages Evangelier.
- 13 **Münsters Betraktninger Ist. del**
- 14 **Münsters Betraktninger 2de. del**
Munster, Jacob Peter. Betraktninger over De christlige Troeslærdomme. Chra. 1833
- 15 **Elisa af Krummacher**
Krummacher, Friedrich Wilhelm. Elisa : Atten Betraktninger over 2 Kong. 2, 19-5, 27. Oversat afHans Holmboe. B. 1. Bergen, 1846.
- 16 **Elisa af Krummacher**
- 17 **Livets sande Vei**
- 18 **5te aargang av Skilling Magazin**
- 19 **3die aargang av Skilling Magazin**
- 20 **Nogle tanker om Opdragelse af Friiauf**
(Fruauf, J. R.) Nogle Tanker om Opdragelse af en gammel Opdrager. Oversat (af Krag). 1841. 60 s. 2det oplag 1843.

- 2 / **Den første Altergang af Gagner**
Gagnerf...) L. Den første Altergang. Kristelige Raad og anvisninger for Vandringen gennem Livet. Konfirmationsgave. Oversat fra det svenske. 1 udg. 1840. 2den udgave 1842.
- 22 **Nogle Tanker om Opdragelse**
- 23 **Nogle Tanker om Opdragelse**
- 24 **Den første Altergang**
- 25 **Forsøg til en liten brevbog af Saxild**
Saxild, Erik Nicol. Forsøg til en liten Brevbog, tilligemed en kort Veiledning til andre skriftelige Opsatser, der bruges i det practiske Liv. Med nærmest hensyn til de Norske Almue- og Søndagsskoler, samt en veiledning for Ældre af almue standen, som ei have Øvelse i den sædvanlige Brevskrivning m.m. 1839.
- 26 **Mester (...) og hans Svend**
- 27 **Hestedyrlægen efter Billing**
- 28 **Den første Altergang**
- 29 **Den første Altergang**
- 30 **En Moders veiledende ord til sin Datter**
Gislesen, Henriette. En moders veiledende Ord til sin Datter, udgivne efter Opfordring. Chra. 1843
- 31 (?)
- 32 **Haandbog i Aflwdsreformen af Andresen**
Andresen, Kjeld Rie. Haandbog i Aflwdsreformens Grundsætninger. Chra. 1848
- 33 **Norske Misjons Tidende af Hauge**
Missions-Tidende, Norsk. Udg. af Andreas Hauge. (Begynt Juni 1845). Aarlig 12 No.

- 34 **Indledning til Naturvidenskaben af Guldberg**
Guldberg, Carl August. *Indledning til Naturvidenskaben. Udarbeidet til skolebrug og Selvundervisning. Chra. 1848*
- 35 **Landstad med sin Chr. religionsundervisning**
Landstad, Magnus Brostrup. *Hjertesut til hver Dag i Ugen, Morgen og Aften, saavel som ved andre Anledninger, samlede, omarbeideede, tildels ogsaa forfattede. Udg. af Selskabet for christelige Undervisnings- og Andagts-Bøgers Udgivelse. Chra. 1841.*
- 36 **Norske Misjons Tidende af Hauge**
- 37 **Thalows[?] christelige Andagtstimer**
- 38 **Reformations (...) af Stenersen 1. del**
- 39 **Reformations (...) af Stenersen 2. del**
Stenersen, S. I. *Udsigt over den Lutherske Reformation, med en Indledning om Kirkens Tilstand før samme. Del 1 og 2. Chra. 1818-19*
- 40 **Veiledning til den udkomne Lærebog**
- 41 **Frugthaugen af Lundstrøm**
Lundstrøm, A. *Frugthaugen eller Anvisning til almuen til at opædle Frugtræer af Kjærner, samt om Frugtræers Planming. Chra. 1841*
- 42 **Veien til Rigdom af Franklin**
Franklin, Benj. *Veien til rigdom, eller hvorledes man kan blive rig og lykkelig. Chra. 1841*
- 43 **(...) sidste Betragtninger**
- 44 **Veien til Rigdom af Franklin**
- 45 **Fortellinger og Anekdoter om Fredrik den Store**
Fortellinger og Anekdoter om Fredrik den Stores Liv og Levnet. Chra. 1839

- 46 **Fortellinger og Anekdoter om Fredrik den Store**
- 47 **Nogle Ord til Norges Kirke af Schreuder**
Schreuder, Hans. Nogle Ord til Norges Kirke om christelig Pligt med hensyn til Omsorg for ikkechristne Medbrødre s Salighed. Chra, 1842.
- 48 **Veien til Rigdom af Franklin**
- 49 **Bondevennen af Guldberg. 17 bind a 12 sk**
- 50 **Bondevennen af Guldberg**
- 51 **En Christens Arv efter Dr. Clarke**
Clarke, Sam. En Christens Arv, eller en udvalgt Samling af den hellige Skrifts fortsættelser. Til Trøst og Opmuntring for alle Troende under Livets forskjellige Omskiftelser. Chra. 1837
- 52 **Levnetsbeskrivelser af mærkelige Mænd og Quinder**
Levnetsbeskrivelser af mærkelige Mænd og Quinder af alle Tidsaldre og Nationer. Udgivne af Skilling Magazinets Redaktion. Iste hefte. Med 5 Portrætter Chra. 1838
- 53 **Kortfattet fremstilling af den lutherske Reformation**
- 54 **Den quindelige Ungdoms (...) af Martin**
- 55 **Fuldstendig Brev og Formularbog m.m.**
Rolfsen, O. H. Formularbog, indeholdende Regler og Formularer for de forskjellige Kontrakter, dokumenter, Ansøgninger m.v. Chra. 1842
- 56 **Mallings store og gode Handlinger**
Malling, Ove. Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holsteme. Kbh. 1777

(Denne boka ble brukt som lesebok i skolen og kom i mange opplag. Personene i boka og alle deres gode dyder har en ting

felles: De er borgere i den dansk-norske enhetsstaten. Målet er å styrke fellesskapsfølelsen og følelsen av å løfte i flokk mot ei felles framtid).

57 **Münsters Predikener** *Ist del*

58 **Münsters Predikener** *2de del*

59 **Huslig Andagt (udgivet i Nummer) (ældre)**

60 **Johan Arndt Sande Christendom (ældre) 20 bind**
Sex Bøger om den sande Christendom, Hvortil erføiet syv av den salig Mands Sendebreve, og hans Betragtning over den saakaldte tydske Theologi, hans Levnetsløb og tvende Testamenter, tiligemed hans Paradiis-Urtegaard. Chr. 1844.

(Fire av disse bøkene kom ut på tysk allerede i 1605-1609)

61 **Afholdstidende (6te Aargang)**
Afholdstidende. Udgiven av Afholdsforeningene i Christiania.

62 **Afholdstidende (5te Aargang)**

63 **Deconomiske samlinger 1**

64 **Deconomiske samlinger 2**
Deinboll, Peter Vogelius. Deconomiske samlinger. Udgivne af Romsdals Amts Landhusholdningsselskab. Molde 1845-50.

65 **Agerdyrkingens Catechismus**
Fletcher, Esaias. Agerdyrkingsskatekismus. Kbh. 1780"

.ubgfone ûf

mttgs<(5elffa&*

9iebtôcrebe **af Jhwjï f). Wβcinboli W**

v

ïïQvfte ZSinH anbei .Çeftc.

WS

Kommentarer til litteraturen

Det var altså 65 nummererte bøker eller tidsskrifter, men bare vel 40 forskjellige titler, for det var flere eksemplarer av enkelte. Det var klare kriterier for bokvalg. I lova står det:

"Skifter af religiøst, historisk og idetheletaget almennyttig Inhold kjøbes. Bøger, der indeholder fordærlige Grundsætninger for Stat og Kirke, kjøbes ikke. "

Det ble altså presisert at boksamlingen ikke skulle inneholde bøker som var skadelige eller villedende for almuen. Vurdering av hva som kunne være skadelig eller villedende var det styret som gjorde, og ettersom styret som regel besto av flest klokkere og lærere så er det vel heller ikke så rart at det var mest religiøse bøker som ble innkjøpt. De fleste medlemmer i styret var kirkas menn, eller hadde fått undervisning av presten. De hadde knapt lest annen slags litteratur selv heller, og såg det som naturlig at det var den slags bøker som skulle være i biblioteket. Det var jo også slike tekster folk flest var vant til å lese.

Av de 65 bøkene er det minst 28 av dem som har et religiøst innhold, mens 5 handler om oppdragelse o.l. Det er 8 landbruks skrifter. 6 historiske og 3 omhandler avholdssak. Det finnes 3 eks. av Franklins «Veien til Rigdom» og 3 nummer omfatter hele årganger av «Skilling-Magazin». 2 havner i gruppa "diverse" og 7 i potten "ubestemmelig" eller "vet ikke". Det er ikke alltid at tittelen sier så mye, og når det da ikke finnes nærmere opplysninger om dem, er det vanskelig å si hva slags bøker det er. I protokollen ble tittelen dessuten som oftest forkortet, så av og til er det vanskelig å finne ut hvilken bok det er av den grunn. At bøkene er nyttige og oppbyggelige, det kan man være ganske sikker på. Det letteste lesestoffet her er muligens «Skilling-Magazin». Også det hadde kunnskapsbringende stoff, men tidsskriftet ble veldig populært over hele landet, så det er mye som tyder på at det var noenlunde lettlest.

Det norske litteraturtilbudet var begrenset på denne tida, slik at mye av litteraturen var oversatt fra andre språk. Som tidligere nevnt fantes det en del oversatte utenlandske romaner som også ble lest i Norge, men ingen av disse fantes ved biblioteket i Verdal. Det litteraturtilbudet som var ved biblioteket her, var nok svært representativt for lignende

bibliotek rundt om i landet. At det var 65 medlemmer av almuebiblioteket og 65 nummer i boklista var neppe tilfeldig. Man anskaffet bøker slik at samtlige medlemmer kunne ha ei bok til låns samtidig.

Her er en oversikt over de ti mest utlånte titlene i perioden 1848 -1851:

*"Skilling-Magazin Norske
Misjonstidende Munsters
Betraktninger Elisa Snorre
Wallins Prædikener
Barndomshjemmet
Indledning til Naturvidenskabene
Bondepraktika
Deconomiske samlinger
Reformations(...)"*

At «Skilling-Magazin» skårer så bra er ikke overraskende, for man hadde mange eksemplarer og flere årganger. Dessuten var det noe av det letteste lesestoffet som var i biblioteket. Det hadde mange bilder og lettfattelig tekst. Det kom ut i perioden 1835 - 1891 og var det første illustrerte ukebladet. Også Norsk Misjonstidende fantes i mange eksemplarer og årganger. For mange lånere var det nok enklere å lese et blad enn ei bok.

Videre drift av biblioteket i årene 1849 ■ 1852

Den 23. desember 1849 ble boksamlingens andre generalforsamling holdt. Regnskapet ble først lagt fram. Man hadde da fått inn 30 specie-daler 10 ort 16 sk i medlemskontingent og betalt ut 25 speciedaler 2 ort og 8 sk til bokkjøp, bokbinder o.l. Nå ble det besluttet at den årlige generalforsamlingen i framtida skulle holdes 1. oktober hvert år. Dessuten *"Man var enig i at Protokollen maatte behandles omhyggelig og at der bruges Blyant"*. Cand. theol A. Steen ble nå valgt til ny sekretær, bibliotekar Grande og kasserer Moe fortsatte som før, til *"Bestyrelsen valgte kirkesanger Hage, Seminarist Rygh, Skolelærer*

Hallon, Johannes Ellewsen Holme, Sersjant O. Sehm og Aagaard". Det ble slått fast at personer som ikke hadde betalt kontingenten ikke skulle få låne boker og bibliotekaren likk streng beskjed om å passe på dette!

1. november 1850 ble det avholdt generalforsamling i den faste skolens lokale ved Verdalsøren. Det ble også nå innskjerpet at det ikke skulle lånes ut til de som ikke hadde betalt kontingent, likeså fikk kassereren pålegg om å kreve inn utestående fordringer snarest. Mange var også ilagt mulkt fordi de ikke hadde levert inn bokene til rett tid. Man kan ut fra dette tolke det dithen at leselysten var langt større enn betalingsevnen. Leselysten var kanskje også større enn leseevnen og ikke minst ledig tid til lesing.

Også i 1852 er det referat fra generalforsamlingen, og vi får da høre at kasserer Ole Moe er dod. Denne generalforsamlingen ble holdt 2. februar. Ole Moe dode i 1851 og generalforsamlingen ble kanskje av den grunn utsatt noen måneder. Kirkesanger Aagaard ble valgt til ny kasserer. Etter februar 1852 linnes det ikke noen opplysninger om bibliotekdrifta før i 1869. I referatene fra generalforsamlingene er det tydeligvis det økonomiske som er det viktigste. Det er referert hvem som har betalt kontingent, hvem som ikke har betalt og konsekvensene viss de ikke betaler innen ei viss tid. Man ville helst at alle bokene skulle være innlevert til biblioteket før generalforsamlingen, slik at de likk inspisere dem og se hvordan tilstanden på bokene \ ar. I flere tilfelle ser det ut til at bibliotekaren går god for at de bokene som ikke er innleven er i god stand.

Medlemslistene fra denne perioden viser at det fra starten av var 65 medlemmer som betalte kontingent. De fleste, men ikke alle, lånte boker. Noen betalte vel bare for å støtte saken, de mest velstående betalte langt mer enn den ordinære kontingenten og mange av dem lånte ikke i det hele tatt. I perioden 26. november 1848 til 27. januar 1852 hadde biblioteket tilsammen 416 utlån.

Det er vanskelig å si noe om grunnen til at interessen dabbet av etter kort tid. En av grunnene kan være vanskelige levevilkår for folk i bygda. Det var et meget ustabilt vær i denne perioden, noe som forte til dårlige avlinger. Det må betraktes som uår i bygda både hosten 1848 og 1849. I 1849 måtte mange drøye brødmelet med furubark (Suul 1951 s. 68). Man måtte også importere kom. noe som forte til ekstra

kostnader. Derfor hadde folk flest nok med å holde sulten fra døra, og da er det naturlig at lesing og bibliotekbruk måtte vike plassen for mer livsnødvendige ting.

Usikre inntekter for biblioteket førte til at drifta ble uregelmessig. Man hadde ikke råd til å kjøpe nye bøker. Bokbestanden ble dermed ikke fornyet og dette virket helt sikkert inn på interessen. Å skaffe de riktige bøkene til biblioteket ble heller ikke vektlagt nok. Mange av bøkene var holdt i et høytidelig og vanskelig språk som gjorde at de ble vanskelig tilgjengelig. Folk mistet rett og slett interessen for lesing for de forsto ikke det som sto skrevet. For de som var noenlunde lesekyndige var innholdet i de religiøse bøkene kjent, så det var lite som appellerte til fantasien og stimulerte leselysten.

Kanskje var en av grunnen at noen av de sentrale personer enten døde eller fikk andre ting å konsentrere seg om. Ole Moe og Arnt Stiklestad døde, og Trond Johnsen Wold flyttet lengre opp i bygda. Det er mye som tyder på at bibliotekar Lars Grande sluttet som lærer på Øra i 1851 og at han da forlot bygda. Han har skrevet under protokollen i november 1850, men ikke i februar 1852. Johannes Rygh ble ansatt som lærer ved skolen på Øra i 1851. Det er ikke nevnt noe om at han ble valgt til bibliotekar. Likevel er det grunn til å anta at han tok over den jobben etter Lars Grande, ettersom biblioteket var plassert på skolen. Det var kanskje så selvsagt at bibliotekarstillingen fulgte lærerstillingen at det ikke var nødvendig å nevne det i møtereferatene. Biblioteket fikk altså ny kasserer og ny bibliotekar på omtrent samme tid, og dette skiftet av nøkkelpersoner har tydeligvis virket uheldig på den videre drifta. Selv om biblioteket som ble stiftet i 1848 ikke besto i så mange år, så var det likevel en viktig hendelse for bygda. Idéen med bibliotek døde aldri helt, og dette første forsøket på bibliotekdrift i 1848 la grunnlaget for det nye biblioteket som ble stiftet i 1869.

NY GIV

Bibliotekarbeid i Norge i 1860-åra

Interessen for biblioteket i Verdal ble etter hvert mindre og det er ikke registrert noen aktivitet etter februar 1852. Det merkelige er at det nettopp på denne tida ble en oppblomstring for bibliotek og folkeopplysning i andre deler av landet. «Selskabet for Folkeopplysningens Fremme» ble stiftet i september 1851. Man hadde sett at mange var uvitende og manglet vurderingsevne, og derfor fort ble revet med av bevegelser som thranitterbevegelsen og mormonismen. Man så en nasjonal fare i denne utviklingen og mente at det beste middel for å motarbeide denne tendensen var opplysning. Selskapet gikk inn for en allmenmenneskelig opplysning. Dette møtte motbør i kirka, som mente at det religiøse var det viktigste. Det var en prest som mente at mange av de bøkene som ble formidlet var "*elskovsbøker som Bondedamene læste istedenfor at gaa i Fjøsset.*" (sitert etter Kildal 1949 s. 120.) Det var en alminnelig mening at det ikke var verdt å lese annet enn religiøse bøker. Selskapets arbeid førte likevel fram, og det ga ut tidsskriftet «Folkevennen» med Ole Vig fra Stjørdal som den første redaktør. Han skrev folkelig og godt forståelig, og bladet ble veldig populært over hele landet. Han fremhevet hvor viktig det var for menigmann å stå godt rustet åndelig nå når han hadde fått større politisk makt og dermed et større medansvar for samfunnet.

Eilert Sundt ble neste redaktør av «Folkevennen» og han agiterte og talte bibliotekenes sak overalt. Han fremhevet leselyst og lesing av gode romaner. Man skulle ikke bare lese det nyttige. De eksisterende bibliotek ble forbedret og utviklet, bokutvalget ble mer variert og leseferdigheten økte. Fra 1840 ble det sporadisk gitt statlige bidrag til bibliotekdrift, men det var først etter at biblioteket var opprettet. Man måtte vise interesse lokalt før man kunne få tilskudd. Etter 1851 ble det enkelte år bevilget penger på statsbudsjettet, men fra 1863 til 1876 var statsstøtten helt borte.

På slutten av 1860-åra ble det ei nedgangstid innen kultur og åndsliv i Norge, noe som selvsagt også virket inn på bibliotekarbeidet. Manglende statsstøtte, avtagende agitasjon, økonomisk nedgangstid og

stigende utvandring førte til nedgang i aktiviteten på bibliotekfronten mange steder i landet. I Verdal var det nettopp på denne tida at det ble ny giv for biblioteket.

Biblioteket i Verdal får nytt liv i 1869

Den første spede spire til bibliotekdrift visnet i 1852, men frøet som var sådd, døde ikke. Det var det noen ildsjeler som ikke ville gi seg. I et juleselskap i 1868 hos res.kap. Muller i Vuku tok Karl Rygh initiativ til gjenopprettelse av biblioteket. På denne tida var han adjunkt, senere ble han overlærer ved Trondhjem katedralskole. Fra protokollen kan vi lese:

"Efterat det i 1848 i Verdalen oprettede Almuebibliothek efter faa Aar var gaaet ind af Mangel paa In teresse for Sagen besluttedes i Januar 1869 atforsøge oprettet en ny Almuebogsamling. Prost Koch, Kaptein Holst og Adjunkt Rygh satte Sagen igang og ved en Sammenkomst i Julen blev til en Begyndelse sammen-skudt 10 Spd 30 sk. Siden bleve Lister udsendte til Tegning af Medlemmer der skulde betale en aarlig Kontingent af 24 sk. Alle Folke-oplysningselskabets Skrifter og 19 Aargange af Skillingsmagasinet samt en del andre Bøger bleve for ærede til Bogsamlingen. Verdalen Sparebank bevilgede paa Adj. Ryghs Navn et Laan af 25 Spd og for disse og de før indsamlede Penge blev gjort Indkjøb af Bøger saa at Bogsamlingen den 1ste Juli 1869 blev aabnet paa Gaarden Haug med 115 Bind. Provst Koch, Kapt. Holst og Pastor Muller erklærede sig villige til ind-til videre at danne en Bestyrelse, og Adjunkt Rygh overtog som Mellommand at besørge Anskaffelse af Bøger. Den nærmere Opsigt med Bogsamlingen og Besørgelsen af Udlaan blev overtoget af Petra og Gusta Rygh. "

Dette er et sitat fra den første protokollen, og det er sikkert Gusta Rygh som i ettertid skrev det inn i protokollen. Det er skrevet med ei fin og forståelig håndskrift, i stor kontrast til resten av det som finnes i samme protokoll. Den samme fine håndskrifta finnes igjen i noen regnskaper fra 1869 og i utlånsprotokollen fra samme året.

I et brev av 24. januar 1869 fra Gusta Rygh til broren Evald beskriver hun oppstarten slik:

Forst holdt Karl en lang Tale og gikk tilsist om med en Tallerken for at faa samlet til Gnmddleggelsen. Forst Damerne og dernæst Herrerne gav saa godt som alle dertil og som det syntes med Glæde. Han fik indsamletorer 10 Spd Der er nu udsendt Lister til indsamling ved Skolelærerne erg Provsten, Præsten og Kapteinen (Holst) har sat sig i Spidsen for Sagen, saa det skulde synes aa maatte blive til noget, hvis ikke Folk er alt for træge. C. Sættem har foræret 19 Aargange av Skillingsmagasinet og U. Knoff alle Folkeoplysningsselskabets Skrifter, (sitert etter Midler 1965 s. 13)

I et nytt brev fra Gusta til Evald datert 13. oktober 1869 skriver hun litt om hvilket arbeid broren Karl gjorde for å få i gang biblioteket. Det var tydeligvis ikke helt enkelt å starte opp et slikt foretak, men det synes som det ble godt mottatt da det først var der.

"Karl gjorde indkjøb av Boger, laante paa eget Navn i Sparebanken - riktignok med Haab om aa faa de 25 Spd eftergi-vet. og strævede mot mange Hindringer til Bogsamlingen i juli Maaned blev aapnet. Den tæller nu 180 Bind og omtrent 100 Medlemmer. Kontingenten er 1 ort aarlig - for Husmænd 12 sk. I de Maaneder Biblioteket har bestaaet har der gjennomsnittlig vært 40-50 Udlån pr. Maaned. Mange er flittige Laantagere og viser Sands for Læsning og mere Oplysning end man skulde tro. Petra og jeg besorger i fællesskab Udlaanet og finder deri en behagelig Avveksling i hverdagslivets Ensformighed." (sitert etter Muller 1965 s. 14)

Begrunnelse for å starte biblioteket på nytt

I referatet fra motet hos res.kap. Muller i Vuku, skriver Gusta Rygh at broren Karl først holdt en lang tale. Ettersom det ikke er noe referat fra denne talen, er det vanskelig å si hva han snakket om. men man må gå ut fra at han agiterte for bibliotekdrift og snakket om viktigheten av å

gi vanlige folk lett tilgang til bøker. Han og andre likesinnede så klart at opplysning og lesing var viktig for «almuen» og at det var viktig å bevisstgjøre den vanlige mann. De som hadde fått utdanning takket være foreldrenes velstand og interesse, såg det som sin oppgave å formidle opplysning videre til de som ikke hadde hatt de samme mulighetene. I 1860-årene begynte dessuten interessen for skjønnlitteratur å gjøre seg gjeldende også i Trøndelag. De første oljelampene kom også i dette tiåret og det førte til bedre vilkår for lesing.

At Karl Rygh kunne ha mer personlige motiver for å stifte bibliotek er heller ikke umulig. Hans søstre Petra og Gusta ble ansatt som bibliotekarer. De hadde ingen godtgjøring for arbeidet sitt, men så det som et privilegium å få noen avbrekk i hverdagen med å låne ut bøker og holde orden i boksamlinga. Kanskje var det nettopp dette som var bakgrunnen for å stifte bibliotek, nemlig det å hjelpe søstrene ut av den ensformigheten og kjedsomheten de følte? I et brev av 21. november 1868 fra Petra til Karl beklager hun seg over hvor kjedelig og ensformig liv det er å sitte ved rokken dag ut og dag inn.

"Dagerne ere seia ensformige at jeg ofte i mit stille Sind undres over, om der kan gives noget saa ensformigt som Slottet i Verdalen. Vi spinder og spinder og spinder. (...) Så sidder man da der med hver sine egne Tanker den utslagne Dag, saa Tankerne tilsids blive ganske besværlige." (sitert etter Muller 1965 s. 11-12)

Det er klart at døtrene på Slottet hadde evner og anlegg som kunne ha vært brukt til mer intellektuelle ting enn spinning, men på den tida var det ikke særlig stor mulighet for kvinner til å gjøre noe annet enn husarbeid. Man kan derfor tenke seg at Karl så dette og skjønnte at bibliotekarbeidet ville avhjelpe denne situasjonen litt.

Var biblioteket for alle?

Bibliotekarene hadde inntrykk av at boksamlinga ble brukt av folk fra hele bygda (Rygh, Gusta 1951 s. 20). Dette er nok en sannhet med modifikasjoner. Når man ser på hvem det var som lånte, er inntrykket at det stort sett var folk fra de sentrale deler av bygda som benyttet

biblioteket. Veldig få personer bosatt ovenfor Vuku var medlemmer. De fleste bodde rundt Øra og Stiklestad, men det fantes også lånere fra mer perifere strøk av kommunen, bl.a. Nord-Leksdal og Kulstadvika. Ettersom biblioteket var sentralt plassert, skapte lange avstander selvsagt problemer for folk i utkantene, slik at det var bare de mest leselystne som trosset avstandene. Et forsøk på å gjøre biblioteket mer tilgjengelig for vanlige folk. var differensiert kontingent. Kontingenten var forskjellig for bonde og husmann. Bøndene og velstående folk måtte betale dobbelt så mye som husmenn, inderster og andre fattige. Noen betalte også bare halvårskontingent. Dette var nok også et middel til å få flere som medlemmer, i og med at man da ikke måtte ut med så mye penger på en gang. I 1869 var det 121 betalende medlemmer. Noen få kvinner hadde kommet med som medlemmer, tross for at det langt opp i 1860-åra ble ansett som meningsløst at kvinner skulle sysle med slike åndelige interesser som å lese. Biblioteket åpnet 1. juli og det ble foretatt i alt 316 utlån dette første året.

DE NYE GRUNNLEGGERNE

I følge Gusta Rygh var det broren Karl som gjorde det meste av det praktiske arbeidet for å få biblioteket i gang. I tillegg til han var presten, prosten og kapteinen viktige aktører. Lærerne hjalp også til med å verve medlemmer, men de var bare medspillere, slik at de er ikke vurdert som grunnleggere.

Familien Rygh

Det er utenkelig å skrive om biblioteksaken i Verdal uten å ta med en nærmere presentasjon av familien Rygh på Slottet, som på alle vis hadde mye å si for kulturlivet i bygda. Bøker og lesing sto sentralt i denne heimen, og ettersom familien hadde en fremskutt posisjon i bygda, var de sentrale når det gjaldt å spre litteratur og informasjon. Deres omgangskrets var først og fremst «de kondisjonerte», som presten, læreren, kapteinen og storbøndene.

Lensmann og stortingsmann Peder Strand Rygh (1800-1868) ble født i Overhalla. I 1832 ble han lensmann i Verdal og flytta da til bygda. Han kjøpte en part av den gamle kongsgården Haug, i dagligtale kalt Slottet. Han var stortingsmann for Nordre Trondhjems Amt fra 1839 til 1866. Han abonnerte på flere aviser, enten alene eller sammen med andre, så han var etter den tids standard en belest mann. Hans kone var Ingeborg Marie Bentzen (1809-1878). Sønnen Evald beskriver henne som en mer enn alminnelig begavet kvinne med mange interesser og selvstendige meninger. Hun hadde ingen utdanning, kunne ikke skrive noe særlig, men hadde en spesiell interesse av bøker og lesing (Rygh. Evald 1950 s. 23). De fikk tre sønner, Oluf, Karl og Evald, og tre døtre. Rikka, Petra og Gusta. Sønnene fikk alle høy utdanning, mens døtrene "*måtte nøye seg med de smuler der falt fra de rikes bord. Men smulene falt forholdsvis rikelig og ble vel nyttet.*" (Müller 1965 s. 9). De som fikk størst direkte betydning for biblioteksaken i Verdal var Karl, Petra og Gusta.

Karl Ditlev Rygh (1839-1915)

Sin første skolegang fikk Karl Rygh hos Nilsen på Hallem og hos Chr. Schmidt på Stiklestad. Senere reiste han til Trondheim på skole. Han ble student i 1857, adjunkt i 1865 og var overlærer ved Trondhjem katedralskole fra 1887 til 1899. Han var spesielt interessert i historie, og skrev en del historiske veiker om oldtidsfunn og arkeologi i Trøndelag. Han gjorde en stor innsats for oldsakssamlingen i Trondheim, bl.a. ved å lage kataloger slik at den ble lettere tilgjengelig for forskerne. Han var bestyrer for oldsakssamlingen fra 1870 til han døde i 1915. Etter at broren Oluf døde, bisto han med utgivelsen av hans etterlatte verker om norske gårdsnavn. Han var aktiv lokalpolitiker i Trondheim på den konservative sida, og han var også på Stortinget ei tid (Verdalsboka 1930 b. III s. 266).

Petra Rygh (1845-1918)

Hun var sammen med søstra Gusta bibliotekar fra 1869. I 1874 giftet hun seg med Martin Daniel Muller på Vist og som kone på en stor gård fikk hun da andre arbeidsoppgaver. (Hennes sønn Eliseus Muller har et referat fra bryllupet hennes og ellers beskrevet livet på Vist i boka «Minner omkring familien Rygh på Haug i Verdal»).

Gusta Rygh (1850-1928)

Hun ble tidlig interessert i bøker og lesing og hun skriver selv at hun antagelig var bare 6 år da hun fikk den store ære å lese høgt fra «Onkel Toms hytte» for resten av kvinnene på gården. Hun var for lita til å gjøre nytte for seg i kardingene, derfor fikk hun underholde dem med lesing. Hun leste alt hun kom over. romaner like så vel som juridiske skrifter - "*Læsehungeren var umættelig*" (Rygh. Gusta 1951 s. 18). Man kan trygt si at hun fikk interessen for litteratur inn med morsmelken, og hun ble også Verdals første kvinnelige bibliotekar, og hadde jobben fra 1869 til 1878. til å begynne med sammen med sin søster Petra. Etter at Petra giftet seg i 1874 var Gusta alene om jobben til hun reiste fra bygda i 1880. Sostrene førte sirlige regnskaper over inntekter og utgifter, selv om det ikke var så mange poster. I 1880 flyttet Gusta Rygh til Kristiania og ble ansatt i Morgenbladet, hvor hun arbeidet

Karl Ditlev Rygh

Petia Rygh

Gusta Rygh

Bildene er kopier fra boka «Minner omkring familien Rygh på Haug i Verdal».

med en daglig utklipningsføljetong som hun redigerte og oversatte. Hun skrev også litteratur-anmeldelser og små artikler om litterære emner og oversettelser fra utenlandske aviser og tidsskrifter. Hun hadde svak helse slik at hun noen år etter århundreskiftet måtte slutte i sitt faste arbeide, men hun skrev fortsatt av og til bokanmeldelser og lignende. Hun dode i Oslo 8. april 1928.

Presten

Andreas Nicolai Hesselberg Muller.

Han ble født i Bergen i 1833 og var var res.kap. i Verdal fra 1865-1873. Senere ble han sogneprest i Lavik i Ytre Sogn. i Brevik og i 1886 ble han sykehusprest i Bergen. Han ble i 1861 gift med Konstance Matilde Poppe. De hadde ei datter.

Prosten

Truls Krog Koch.

Han var prest i Verdal fra 1856-1879 og prost i Søndre Innherred Prosti 1857-73. Han hadde stor interesse for skolen og gjorde mye for å forbedre den. bl.a. sto han i spissen for å få bygd Trogstad skole. Han var gift med Katarina Secilie Holm. Koch dode i Kristiania 1884.

Kapteinen

Wilhelm Kristian Wessel Holst (1816-1887) overtok i 1847 Stiklestad Vestre etter sin far. Han var da korpsadjutant og premiereløytnant. senere ble han kaptein. *"Kaptein Holst var en dyktig og meget ansett mann"* (Verdalsboka 1930 b. III s. 315). Han satt i kommunestyret i perioden 1849-1853. og fra 1864 til 1871 var han ordfører. I 1860- og 70 åra var han amtveimester og betydde mye for veibygginga i distriktet. Han ble betraktet som en foregangsmann som gårdbruker og i hans tid ble gården et monsterbruk. Han var ridder av St.Olavs orden og av Wasa ordenen. Han var gift med Sofie Amalie Schmidt. *"Hun ble regnet for Bygdens grande Dame, og deres hjem ansaaes for at være Bxsdens fine Hus. "* (Rvah. Gusta 1951 s. 28).

Skolesituasjonen i Verdal i perioden 1869 - 1900

I 1860 kom ei ny lov om skolevesenet på landsbygda. Skolepliktig alder var 8 år, og alle skulle ha minst 9 uker undervisning hvert år fram til konfirmasjonen. En skoleuke var 6 dager à 6 timer. Det ble strengere krav både til skolelokaler og lærere. Det ble bestemt at i kretser med mer enn 30 barn skulle det være skole på et fast sted. I Verdal ble bygda delt inn i 27 kretser. I 16 kretser ble det fastskole, mens det i de resterende 11 kretser fortsatt var omgangsskole. Bare de to skolene i Vuku og Øra hadde i 1860 egne lokaler. For de andre fastskolene ble det leid rom på gårder i de enkelte kretser. Trøgstad skole ble bygd i 1865 (ødelagt av raset i 1893). Stiklestad skole sto ferdig i 1881 og her ble det også lokaler for kommunestyret. De andre skolene fikk egne lokaler i 1890-åra og etter århundreskiftet. Det ble etterhvert seminarutdannede lærere i alle kretser, slik at den tida var over da prestene sto for lærerutdanninga. Den siste læreren uten utdanning var Johannes Kluken i Helgådal/Vera. Han hadde fått sin utdanning av seminarist Johannes Rygh. Alle lærerne, unntatt de i Vuku og Øra, måtte undervise i to kretser. I 1867 ble det tillatt å bruke kvinner som lærere for de yngste barna, men noen lærerinne fikk ikke Verdal før i 1883. Det kom også nye regler for styret for skolen. Det var ikke lenger bare prestene som skulle ha hånd om skolevesenet, men også folkevalgte fra kommunestyret skulle være med i skolekommissjonen, dessuten skulle lærerne ha en representant.

Den nye lova førte til at det ble en økende interesse for skole og opplysning utover i 1860-åra. Fremdeles var hovedfaget på skolen kristendom, men på undervisningsplanene sto også lesing, regning, skriving, historie, geografi og naturfag. I disse tre siste fagene fantes det ikke lærebøker, men R. A. Jensens lesebok ble brukt både som lesebok og lærebok. Den kom ut i 1864 og ble en veldig populær bok. Selv om skriving sto på undervisningsplana, så ble det likevel lagt lite vekt på skriftlig framstilling. I perioden 1877 - 1890 var det en egen sløyd-skole. inntil sløydundervisninga kom inn i vanlig skole. Handarbeids-skole for kvinner ble opprettet i 1895.

I 1867 ble det forsøkt med et kurs med videregående undervisning ved skolen på Verdalsøra, men det ble bare med dette ene kurset. I 1881 ble Værdalens private middelskole opprettet. Foruten almueskolen var det i perioden 1856-1860 statlig landbruksskole på Bunes, og

fra 1860-1870 drev Jacob von der Lippe Hansen privat landbruksskole der. Bøndene i distriktet ble ikke særlig imponert over de nye land-bruuskandidatene. Det ble undervist i jordbruk etter utenlandsk mønster, og når elevene skulle omsette sine kunnskaper i praksis, gikk det ikke alltid så bra. Utenlandsk teori passet ikke alltid med trønderske forhold! (Rygh, Evald 1950 s. 18).

Annen kultur i perioden

Det ble stiftet misjonsforeninger flere steder i kommunen i 1870 - og -80 åra. Volhaugen var først ute. Her ble foreningen stiftet i 1872. Så fulgte Volden i 1875, Ness 1879, Verdalsøra 1881 og Stiklestad 1885. Senere kom avholds- og ungdomsbevegelsen i gang. Den første spire til ungdomslag i Vuku var antagelig allerede i 1877, mens den egentlige stiftinga av ungdomslag i Vuku, Leirådal og Verdalsøra var i perioden 1883 - 85. Det kom også i gang musikkorps på denne tida. Vuku hornmusikklag ble stiftet i 1895. Vinne musikkforening (nåværende Vinne musikkorps) ble stiftet i 1893. I følge beretning til 40-års jubileet i 1933 (årsskrift 1976) kjøpte de instrumenter av "*steksta-byggen*". Det må derfor ha vært musikkorps på Stiklestad før denne tid. Det var lite politisk arbeid før på 1880-tallet. Vuku arbeiderforening ble stiftet i 1886. En thranitterforening eksisterte i kort tid i 1850, men ellers var det ingen aktivitet. Nordre Trondhjems Amtstidende (nå Levanger-avisa) ble grunnlagt i 1848 og var lenge den eneste avisa i distriktet.

Litteraturen i Norge 1869 - 1900

I denne perioden kom norsk skjønnlitteratur for alvor på banen, derfor er det naturlig å ta med litt om den litteraturen som fantes og de forfatterne som la grunnlaget for den store og blomstrende produksjon vi har av bøker her til lands. Mange av våre fremste forfattere var virksom i denne perioden. «De fire store» i norsk litteratur, Ibsen, Bjørnson, Kielland og Lie, hadde sine glansperioder i dette tidsrommet. De hadde riktignok debutert adskillig tidligere, men det er de verkene de skapte i denne perioden som er blitt husket. Bjørnstjerne Bjørnson skrev vekselvis bondefortellinger, sagadramaer og samfunnskritiske drama. Han var også politisk engasjert på venstresida i norsk politikk, og det var

som politiker og folketaler han kom til Stiklestad i 1882 og talte på det store folkemøtet der. Henrik Ibsen debuterte i 1855. Fram til 1875 skrev han drama med historisk tendens, men fra 1877 begynte han å skrive realistiske samfunnsdrama. Flere av bøkene til Alexander Kielland ble innkjøpt til biblioteket så fort de kom ut, det samme gjaldt Jonas Lies bøker. Det var også andre store forfattere i Norge på den tida og mange av dem skapte skuespill og romaner som fremdeles er like aktuelle. Før denne tida var det helst dikt eller skuespill som ble skrevet. Nå ble romanskiving mer vanlig og det var med på å skape en stigende interesse for skjønnlitteratur, slik at etterspørselen etter denne litteraturen økte kraftig. Rundt 1870 oppsto også en ny måte å skrive litteratur på. Det er det som kalles «det moderne gjennombrudd» i litteraturens verden. Det var dansken Georg Brandes som gikk inn for en ny skrivemåte. Man skulle skrive slik at man «satte problemene under debatt», det vil si skrive slik det egentlig var og ikke idyllisere. Folks lese lyst og leseevne hadde utviklet seg mye på slutten av 1800-tallet. Samtidig var det stor endring i samfunnet. Det var en stor økning i det lesende publikum på grunn av bedre lys, bedre opplæring, bedre produksjon og distribusjon. Det meste av norskprodusert litteratur ble imidlertid utgitt på dansk på danske forlag. Fra midten av 1850-åra oppsto det riktignok en hel del små forlag her til lands. De ga ut skolebøker, andaktsbøker, populære fagbøker og oversatt, utenlandsk skjønnlitteratur. Da det rundt 1860 kom en ny forfattertype som i stigende grad prøvde å leve av forfatterskapet sitt, kunne ikke disse små forlagene betale dem tilstrekkelig for bøkene. Derfor måtte forfatterne henvende seg til danske forlag. Utgitt på danske forlag, og samtidig i Norge og Danmark, fikk de et publikum som var stort nok til å lage store opplag. Dermed kunne de tjene nok til å innta en fri stilling som forfattere. Bøkene deres ble lest i hele Norden, det litterære miljø var fellesnordisk på den tida. Veien til Europa ble også kortere når bøkene ble utgitt i Danmark. Norsk diktning ble ei stormakt i europeisk litteratur. Ulempen var at hensynet til det danske publikum hemmet fornorskningen av skriftspråket. På slutten av 1870-åra begynte forlagene H. Aschehoug, A. Cammermeyer, J.W.Cappelen og P.T. Malling et samarbeid for å kunne tilby forfatterne bedre vilkår i Norge. De stiftet «Den Norske Forlagsforening». Foreningen var Oslo-dominert til å begynne med, men i 1895 ble forlagsforeningen mer landsomfattende og

omdøpt til «Den norske Forleggerforening». Det var likevel ikke før i 1925 at de "fire store" ble "kjøpt heim" fra Gyldendal i København til Norge for 3 millioner kroner, midler som ble fremskaffet ved en nasjonal innsamlingsaksjon.

Bibliotekets litteraturtilbud i 1869.

"Fortegnelse over de til Værdalens Almuebogsamling hørende Bøger" (avskrift fra protokollen):

'No

1	<i>Aars, Udvalgte norske Oldkvad</i>
2	<i>Arnulf, Sigrid</i>
3	<i>Arrhenius, J. Om Husdyrenes Fodring i Misvækster</i>
4	<i>Auerbach, Storbonden og hans Sønner. 2 exempl.</i>
5	<i>Bang, F or tælUnger fo r fo lket</i>
6	<i>Berlin, Naturlære</i>
7	<i>Bjørnson, Arne</i>
8	<i>do. Smaastykker</i>
9-10	<i>Blandinger. 2 Bind</i>
11	<i>Bohr, Peter Tordenskjold</i>
12	<i>Boyesen, Vexelbrugets Grundsætninger</i>
13	<i>Boisen, Vandringer i det hellige Land</i>
14	<i>Brun, Korstogene</i>
15	<i>Bærentzen, Atlas</i>
16-18	<i>Daae, Jordbeskrivelse. 3 Bind</i>
19	<i>Daae, Thronhjems Stifts geistlige Historie</i>
20	<i>Dorph, Kongespeilet</i>
21	<i>Eriksen, Veiledning i Jordbruget</i>
22	<i>Faye, Karl 12. i Norge</i>
23	<i>do. Norge i 1814</i>
24	<i>Fibiger, Lyset</i>
25-27	<i>Folkelæsning. 3 Bind</i>
28-44	<i>Folkevennen.</i>
45	<i>Folkelæsninger. En Tylvt</i>
46	<i>Fayuet, Gustav Adolfs Historie</i>
47	<i>do. Gustav Vasas Historie</i>

- 113 *do. Tillæg til samme*
 114 *Vogt. Reise i det hellige Land*
 115 *do. Det hellige Land"*

Det er mye som tyder på at dette var de bøkene som ble innkjøpt til starten av biblioteket og at man senere samme år kjøpte inn de som er skrevet inn i tilleggskatalogen. Bøkene er fort i alfabetisk rekkefølge etter etternavnet til forfatteren, for så å begynne på a kjen i tilleggskatalogen.

"Tillægskatalog

- 776 *Ahlfeldt, Menneskelivet i Guds Ords Lys*
 777 *Aall, Erindringer af Norges Historie*
 118 *Asbjørnsen, Landmandsbog 1869* *2 Exempl*
 119 *Auerbach, Barbene*
 120 *Carstensen, Japans Hovedstad*
 121 *ab* *Folkelæsning 2 Bind*
 122 *Fornuftigt Mad stel*
 123 *Gloger, C. De nyttige Dyr*
 124 *Gjessing. Den ældre Edda. Nyt No 105*
 125 *Goldschmidt. Den Vagelsindede paa Graahede*
 126 *do. Sma Fortællinger*
 127 *Hoegh. Folkets Helse*
 128 *Moe. J. En liden Julegave*
 129 *Nilsen. Sex kirkehistoriske Foredrag*
 130 *Parn: En sand Kristens Levnetsløb*
 131 *Petersen. S. Fortællinger af Fædrelandets Historie*
 132 *Petersen. Martin Luthers Levnet*
 133 *Rosenberg. Hvorledes Norge blev selvstændigt*
 134 *Runeberg. Fenrik Ståls Sægner*
 135 *Reiseberetning om Industriudstillingen i Stockholm 1866*
 136 *Sandberg. Om Fattigdommen*
 137 *Spurgeon. Gode Raad*
 138 *Strindberg. Gustav Vasa*
 139 *Storå svenska Man*
 140 *Strauss. Reise i det hellige Land*
 141 *Tegner. Frithjofs Saga*
 143 *Trall. R.T. Helsoldran*

- 145 *Udvalgte Fortællinger af Chriapostens Feuilleton*
 146 *do. 2ed Bind*
 147 *Ulo, Otto. Reen og Sund Luft"*

Hit er det ført alfabetisk, for så å begynne med a igjen.

- "169 *Asbjørnsen. Norske Huldreeventyr og Folkesagn*
 170 *do. Norsk Landmandbog 1870*
 171 *Bjørnson. Synnøve Solbakken*
 172 *Clausen, Om Pietismen*
 173 *Collett. Rugekasser for vore smaafugle*
 174 *Ein Soge-Bundel (norske folkeeventyr)*
 175 *Grundtvig. Digte*
 176 *Grundtvig, Danske kæmpeviser*
 177 *do Kong Knud den Hellige*
 178 *Lassen, H. Natur- og folkelivsbilleder fra Norge 180-181*
Meltzer. Smaabilleder af Folkelivet
 182 *do."*

Her kommer en del bøker som også var med i det første biblioteket i 1848:

- " 155 *Gagner, den første Altergang*
 156 *For huslig Andagt*
 158 *Hestedyrlægen*
 161 *Mynster, Predikener*
 164 *Thaulow, Andagtstimer*
 165 *Munsters Betragtninger*
 166 « «
 167 *Aall. Snorre Sturlasons Kongesagaer*
 168 « « « «
 184 *Opdagelsesreiser til den nye Verden*
 185 *Opdagelser, de viktigste iforskj. Verdensdele 186-190*
Penningmagasin
 191-195 *Rundt paa Jorden*
 196 *Spiselige Svampe og Lavarter*
 197 *Vaupell, Fredricaslaget*

198	<i>Wessel Velvalgte Skrifter. Digte</i>	
199	<i>Winsnes, Aftenerne paa Egelund</i>	
201-211	<i>Norsk folkekalender</i>	
212	<i>Conscience, H. Blade av Naturens Bog</i>	
213	<i>Eriksen & Paulsen. Norsk Lcesebog</i>	<i>II Del</i>
214	<i>do. do.</i>	<i>III Del "</i>

I 1870 opplyses det at katalogen besto a^{ca} 200 bind. Ettersom det er noen nummer her som er hoppet over. kan det tenkes at de som er listet opp hittil, var de bokene biblioteket hadde sommeren 1870.

277	<i>Howitt, En drengs Vandringer i Australien</i>
218	<i>Holberg. Jeppe paa Bierget</i>
219	<i>do</i>
220	<i>do Udv al gt e Skrifter</i>
221	<i>do</i>
223	<i>Kane. P. En Kunstners Vandringer blant indianerne</i>
224	<i>Almenfatt elige Naturskildringer 2 b.</i>
225	
226	<i>Blicher, Fortællinger og Skizzer</i>
227	<i>Bre hm, Fuglenes Liv</i>
228	<i>Bunyan, John. En Pilgrims Vandring</i>
229	<i>Skillingmagazin I Halvaarg. 1870</i>
230	<i>Carleton. Træk av det irske Folkeliv</i>
231	<i>Sundt. Egedes Dagbog</i>
232	<i>Sørensen, Krigen i Syditalien</i>
233	<i>Skalpejægeren. eller den amerikanske Robinson</i>
234	<i>Christie. Lcerebog i Fy sik</i>
235	<i>Daa. Norske Bygdesagn 2 b.</i>
236	<i>Darre, Kong Sverre og Norge paa hans Tid</i>
237	<i>Dass, P. Nordlands Trompet</i>
238	<i>Holberg. 100 Epistler</i>
239	<i>Faye, Norske Folkesagn</i>
240	<i>Foredrag over den danske Digtekunst</i>
241	<i>Fortællinger affremmede Foifattere</i>
242	<i>Zschokke. H. Guldmagerbyen</i>
98	<i>Friis. Lappiske Eventyr</i>

- 99 113 *Frithjofs Saga i Landsmaal*
 138 a) b) *Groth, Fortellinger*
 139 *Jensenius. Om oksehold*
 140 *do Lidt Jordbrugsstatistikk*
 151 *Ingemann. Erik Menveds Barndom*
 163 *do Valdemar seier*
 172 *Lassen, Den sidste europæiske Krig*
 173 *Martens, E. Fortellinger*
 178 *En Moders veiledende Ord til sin Datter*
 180 *Molboernes Bedrifter*
 183 *Munch, R A. Nordens ældste Historie*
 232 *Nationale Fortællinger for Bondestanden*
 233 *Nicolay sen, Trondhjems Domkirke*
 235 *Reuter, Smaahistorier*
 237 *do Reisen til Belgien*
 240 *Rimestad, Grækenland og det græske Folk Rise, Fortellinger af*
 260 *de europeiske folkeslags Historie Rosenberg. Internationale : en*
 296-97 *historisk fremstilling Schulze, Fra Lofoten og Solør*
 305 *Solstraalefortellinger 2 b.*
Wexelsen, Marie. Steffen : En gammel Præstedatters
 309 *Ungdomsminder*
 322 *Wang, J. Storm. 10 norske Eventyr*
 327-32 *Søegaard, Einbu-Guten*
 342-44 *Thyregod, Blandt Bønder 6 b.*
 346 *For Ungdommen 3 Aarg.*
 348 *Vambery, Reise i Mellemasien*
 351 *Warren, Husholdningsførelse uden at stifte gjæld*
 352 *Welhaven, E Fra Staden og Stranden*
 355 *do Fra gamle Dage*
 356 *Vig, Til Folkelæsning*
do Liv i Norge: vinteraftenlæsning for den norske ungdom
 360 367 *Vinje. Digtsamling*
 372-73 *Wolff. Louis Napoleon Bonaparte*
 375 *Øde, Ole T. Om Kinrermagerarbeide og Straafletning*
Østgaard, En Fjeldbygd : billeder fra Østerdalen. "

Det var en del utskiftninger i boksamlinga og ofte tok man i bruk gamle nummer for de nye bøkene.

Bibliotekets drift 1869 - 1900

Det første utlånet i det nye biblioteket foregikk 7. juli 1869 og det var Martinus Stabelstuen som lånte bok nr-77: «Skildringer af Lande og Folk af Selmer». Den 11. juli var det 3 utlån: John Sehm lånte «Gude og Heltesagn», Olaus Eriksen lånte «Reisedagbog» og Jakob Stiklestad lånte «Storbonden og hans sønner». Slik fortsatte det utover året og det var aktivitet nesten hver dag. 17. og 19. juli var toppdager, da var 8 personer innom. Bibliotektilbudet var nytt og folk var nok ivrig etter å prøve det. Til og med julaften var det 6 personer som kom og lånte bøker. Det var ikke anledning til å låne mer enn ei bok hver gang, og den måtte leveres tilbake før man fikk låne ny bok. Det ble foretatt i alt 315 utlån fra 7. juli og ut året. Dette første året ble det handlet inn en god del bøker fra forskjellig hold og det ble brukt adskillig mer til bokkjøp i 1869 enn det som ble brukt i de påfølgende år, tilsammen 21 spd 4 sk. Dette var de samlede utgiftene til bokkjøp og innbinding. Bøkene som ble utgitt den gang var nemlig ikke innbundet. Det var det hvert enkelt bibliotek som måtte sørge for. Utgiftene er ført samlet i regnskapet, derfor er det umulig å finne ut hvor mye som ble brukt til anskaffelse av nye bøker og hvor mye som ble brukt til innbinding. Det ble kjøpt bøker fra «Boghandler Brækstad» for 12 spd 49 sk, hos «Boghandler Andersens Enke» for 8 spd 55 sk og til «Bokbinder Knudsen» ble det betalt inn 7 spd 106 sk. Dessuten ble det kjøpt «en Bog Papir til Beviser» for 8 sk og det ble betalt 1 spd 48 sk til boktrykker Petersen for trykking av regler. Man må gå ut fra at bevisene var et slags medlemskort som lånerne fikk når de hadde betalt medlemskontingenten.

Inntektene fikk man fra innsamlede midler og medlemskontingenten. Man fikk samlet sammen en bra startkapital, dessuten pågikk en iherdig medlemsverving, slik at det ga forholdsvis store inntekter. I alt kom det inn 18 spd 4 sk i medlemskontingent det første året. 92 medlemmer betalte kontingenten. 24 eller 12 skilling alt etter deres stilling os stand. Året etter derimot, kom det inn bare 2 spd 64 sk.

Brækstad & Co.
Papirhandel & Kontorudstysforretning
Handel med Fotografier af Norske Prospector
Lithografisk Anstalt **Protokolfabrik**
Linier-Etablissemont

Inderta-oere af

Trondhjems Bypost.

Hjørnet af Søndre & Carl Johans Gade.

Bokhandel Brækstad & Co var en av leverandørene av bøker i perioden etter 1869.

Hva var det så folk fikk tilbud om å lese i 1869? Fra starten av hadde medlemmene 64 forskjellige titler å velge mellom. Det var flere eksemplarer av hver tittel, ialt 115 bøker. Hvis man sammenligner med litteraturtilbudet i 1848 så var det en ganske stor forskjell. For det første var det flere bøker å velge mellom, dernest var litteraturen mer variert. Den største forskjellen var at det i 1869 ikke var de religiøse bøkene som dominerte. Av de 214 bøkene som står på lista fra 1869/70 er det tilsammen 48 bøker som tilhører kategorien skjønnlitteratur/folke -lesing. 20 bøker er landbruksfaglige, 29 historiske, 12 geografi/reiseskildringer og bare 10 religiøse. 6 av disse 10 er bøker som hørte til den første boksamlinga fra 1848. Nyinnkjøp av religiøs litteratur ble tydeligvis ikke prioritert. Det hadde mye å si for boksamling hvem det var som valgte ut bøkene som skulle kjøpes inn. men samtidig hadde det kanskje enda mer å si hva som virkelig fantes på bokmarkedet. I 1848 var det for det meste religiøs litteratur og landbruksskrifter som ble gitt ut, mens det i 1869 var et helt annet tilbud å velge mellom. Det som dominerte i boksamlinga i 1869 og videre framover og som ble mest

utlånt, var lettere litteratur, såkalt «folkelesing». Til den kategorien horte flere årganger av ukebladene «Skilling-Magazin» og «Folkevennen». Det ble abonnert på «Skilling-Magazin» fra 1870. men det var også eldre årganger i biblioteket slik at det tilsammen ble mange eksemplarer. Skilling-Magasin hadde variert innhold om fremmede verdensdeler, historiske begivenheter, store personligheter, rare dyr i Afrika, storm og jordskjelv, jordbruksmetoder, tekniske vidundre, emigranter, stortingsdebatter, nytt fra det store utland, dikt og småfortel-linger med moraliserende tendens. Det ble lagt stor vekt på illustrasjonene. Det var derfor et blad som egnet seg for veldig mange. «Folkevennen» var tyngre. Den besto av små avhandlinger, det var få skjønnlitterære bidrag og få illustrasjoner. I biblioteket var det dessuten flere titler som «Fortællinger for folket». «Folkelæsnmg». «Småbil-leder af Folkelivet» o.l. Alt dette kommer inn under fellesbenevnelsen «Folkelesning». I det store og hele var det underholdningsboker folk ville ha. korte fortellinger og boker med bilder i var mest populært. Dette hadde selvsagt noe å gjøre med folks leseevne. Av de mest kjente forfatterne var Bjørnstjerne Bjørnson representert med 3 bøker, Holberg, Ole Vig, Jørgen Moe, Grundtvig og Asbjørnsen var også representert.

Biblioteket startet altså sin utlånsvirksomhet allerede i juli 1869. men det var ikke før i februar året etter at det ble kalt sammen til møte for å danne generalforsamling. Bare 8 medlemmer motte opp. slik at det ble bestemt å innkalle til nytt møte på et gunstigere tidspunkt. Derfor ble det nye motet holdt 10. juli 1870. Vinteren 1869/70 var hard og kald. og for mange var det nok enklere å reise til Stiklestad om sommeren i stedet for midt på kaldeste vinteren. Ett år etter at biblioteket hadde startet opp. hadde boksamlingen økt til nærmere 200 bind. «Hr. Adjunkt Rygh» (Karl Rygh) la fram regnskapsoversikt, og kassa-beholdningen var på vel 14 spd. Det ble nå satt fram forslag om at kontingenten skulle være hk for alle. Man ville gå bort fra ordningen som ble innført ved oppstarten da det ble bestemt at gårdbrukere og andre bedrestilte skulle betale dobbelt så mye som husmenn, inderster o.l. Det ble nå forandret på dette, slik at medlemskontingenten ble på 12 sk. pr. år for alle. I 1870 var det 60 som betalte medlemskontingenten, dette er en betydelig nedgang i forhold til året for.

Neste generalforsamling var 2. april 1872. "*Frøken Rygh la fram regnskapet*". Om det her menes Gusta eller Petra Rygh, vites ikke. 46 medlemmer hadde betalt kontingent. Mye av medlemskontingenten var utestående og generalforsamlinga ville ha ei liste av frøken Rygh over de som ikke hadde betalt for 1871, samtidig som hun ble bedt om å kreve inn denne kontingenten snarest mulig. Det er tydelig at det var et problem å holde interessen for boksamlingen oppe. Muligens var viljen der, men at evnen til å betale var mindre. Den eneste utgifta som er bokført er kjøp og innbinding av bøker. Utgifter til lønn, husleie o.l. fantes ikke.

Fra 1. juli 1871 til 1. april 1872 var det foretatt 390 utlån. Protokollen ble underskrevet av Koch, Sommerschild og Aagaard. Truls Krog Koch (1808-1884) var sogneprest i Verdal i perioden 1856-79. Sommerschild var kaptein eller oberst. Han bodde i 1865 på Nestvold som losjerende. Annæus Kristian Ågård, f.p. Holmsveet 1838, d 1902 på Sakshaugvang på Inderøy. Fra 1887 var han underkon-trollør for brennevins- og malttilvirkningen i det «opplandsk-trondhjem-ske distrikt». Han satt i representantskapet 1869 og 1877, og var også kommunekasserer noen år. Året etter var antall medlemmer 47, mens utlånet var økt betydelig, til 694. Nå finnes det ikke noe nytt møtereferat før i 1882, men utlånsprotokoll og regnskapsbok viser at det var aktivitet hele tiden. Om styret hadde møter vites ikke, men det er mulig at møter ble avholdt uten at referat ble skrevet, eller at referatene ble skrevet et annet sted. Fram til juli 1879 var det Gusta Rygh som førte utlånsprotokoll og regnskapsbok. Hun flyttet da til Oslo og en annen tok over, men det har ikke lyktes å finne ut hvem det var.

Fram til 1877 hadde biblioteket vært selvfinansierende, når en ser bort fra startkapitalen som ble til ved hjelp av innsamling. Inntekta besto av medlemskontingent og overdagbetaling, mens utgiftene besto av bokkjøp, alt etter hvor stor inntekt de fikk. Myndighetene hadde ingen ting med bibliotekdrifta å gjøre, det hele var et privat foretagende. Det var derfor ikke så rart at bibliotekaren flere ganger ble pålagt å drive inn det utestående, ettersom dette var de eneste midler de hadde til nyanskaffelser. Man brukte aldri opp hele inntekta, det var alltid en liten reserve i kassa slik at man hadde noe å starte nytt år med. I 1877 kom så det første kommunebidraget på 20 kr. Tilveksten av bøker var i 1877 kun 13 bind. Kommunebidraget kom i slutten av året. slik at det

ble først året etter at dette tilskuddet kommer til syne i form av flere boker. I 1875 gikk man i Norge over fra den gamle myntenheten daler og skilling til kroner og ore. men i bibliotekets regnskaper var det først fra 1. juli 1877 man tok i bruk den nye enheten. Det første statsbidraget ble regnskapsført i 1880. Da er det ført kr- 180 i statsbidrag og kr 20 i kommunebidrag. Det er sannsynlig at statsbidraget dekker 3 år. for senere har biblioteket fått bidrag på kr 60 pr år. Den nye økonomiske situasjonen gjorde selvsagt sitt til at arbeidet med biblioteket ble lettere.

I 1882 var det Otto M. Hansen som tok over styringa av biblioteket og aktiviteten økte for ei stund. Hansen kom til Verdal som prest i 1880 og var tydelig engasjert i mange saker i kommunen, bl.a. var han en av initiativtakerne til opprettelse av «Værdalens private middelskole» i

1881. Han skrev også noen boker selv. bla. «Fortegnelse over vort Lands Geistlighed og theologiske Candidater». De øvrige i styret var ritmester Peter Holzt og godseier Muller. Det ble holdt styresmøter både i august og oktober. I august bestemte styret hvilke boker som skulle kjøpes inn. Frøken Rygh hadde sagt seg villig til å besørge innkjøpene. Som tidligere nevnt hadde Gusta Rygh bosatt seg i Oslo og hadde der anledning til å kjøpe boker. Det var 28 boker i tilvekst i

1882. og av dem var det nesten ingen religiøse boker, men mye skjønnlitteratur. I oktober ble det satt grundig søkelys på økonomien. Bibliotekaren (hvem det var vites ikke) la fram regnskap slik at styret skulle få en foreløbig oversikt over den økonomiske tilstanden. Regninger som hadde ligget i flere måneder ble anvist, bl.a. ei regning til Bøghandler Bruun datert 31. desember 1881 på kr 79.05. og ei regning til bokbinder Gustav Hansen av 21. januar 1882 på kr 13.30. Kreditorne hadde tydeligvis stor tålmodighet på den tida I Ei ny inntektskilde hadde kommet til . Man hadde i 1882 solgt kataloger for r i 1 -sammen kr 4.20. Katalogen var en oversikt over hvilke boker biblioteket hadde. Det var nesten nødvendig at hver låner hadde en slik katalog etter hvert som det ble flere og flere boker i biblioteket. Det var den eneste måten lånerne kunne få greie på hvilke boker som fantes, ettersom de ikke hadde tilgang til hyllene hvor bokene sto. De som leste aviser kunne der følge med i hva som ble utgitt, for blant annet i Nordre Trondhjems Amtstidende var det regelmessige bakanmeldelser. Bokhandlerne hadde også mange annonser i avisa som fortalte når de

hadde fått inn nye bøker. I 1883 var tilveksten i biblioteket 30 bøker. Regnskapet for 1883 viser at da ble det innkjøpt ei bokhylle til kr 6,00, mens det i 1884 ble betalt avdrag av gjeld for kataloger og dessuten brannassurans premie med kr 1,45.

"Tilvekstlistefor 1882

<i>Heggtvedt,</i>	<i>Fra Nordens natur</i>	<i>5,00</i>
<i>Nilsen,</i>	<i>Den norske Bondestand</i>	<i>2,00</i>
<i>Lie,</i>	<i>Gaa Paa</i>	<i>4,50</i>
<i>Kjelland,</i>	<i>Skipper Vorse</i>	<i>4,00</i>
<i>Nyblom,</i>	<i>Noveller</i>	<i>3,50</i>
<i>Marryath,</i>	<i>Børnene i Nyskoven</i>	<i>2,00</i>
<i>Fris,</i>	<i>Fra Finnmarken</i>	<i>3,00</i>
<i>Edgren,</i>	<i>Billeder af Livet</i>	<i>2,00</i>
<i>Barth,</i>	<i>Den norske Natur</i>	<i>2,00</i>
<i>Larsen,</i>	<i>En Reise rundt Jorden</i>	<i>2,00</i>
<i>Vinsnes,</i>	<i>Husholdningsbog</i>	<i>1,20</i>
<i>Feragen,</i>	<i>Hjem og Skole</i>	<i>1,60</i>
<i>Blom,</i>	<i>Reise i Jerusalem</i>	<i>1,60</i>
<i>Kjennerud,</i>	<i>Arbeidsskolen for gutter</i>	<i>0,70</i>
<i>Th rap,</i>	<i>Thomas von Vesten</i>	<i>1,80</i>
<i>Bruun,</i>	<i>Admiral Nilson</i>	<i>1,00</i>
<i>Topelius,</i>	<i>Feltlægens Historie. 6 b.</i>	<i>3,50</i>
<i>Hagerup,</i>	<i>Saa gaar det</i>	<i>0,50</i>
<i>Hall</i>	<i>Onkel Sams pengeskrin</i>	<i>1,00</i>
<i>Vergeland,</i>	<i>Digterverker</i>	<i>,50</i>
	<i>Illustrert Folkelæsning</i>	<i>2,00</i>
	<i>Pressen og vantroen</i>	<i>0,80</i>
<i>Sahlertz,</i>	<i>Veiledning i Naturhistorien</i>	<i>2,75</i>
<i>Smith,</i>	<i>Den norske Landbrugshistorie</i>	<i>1,35</i>
	<i>Hytten paa Stranden</i>	<i>2,00</i>
<i>Stowe,</i>	<i>Maiblomsten</i>	<i>1,70</i>
<i>Caspari,</i>	<i>Abrahams kaldelse</i>	<i>0,80</i>
<i>Vergeland,</i>	<i>Digterverker</i>	<i>2,00'</i>

Tilsammen innkjøpt for kr 6i,80. Resten av utgiftsbeløpet gikk antagelig til innbinding av bøkene.

Helt siden starten av bibliotekvesenet hadde presten vært selvskreven som medlem av bibliotekstyret. Det ble hevdet at det var vanskelig å finne folk med tilstrekkelig kjennskap til litteratur som kunne erstatte han. Fra 1886 ble det imidlertid en forandring på dette. Da ble det ikke lenger nødvendig å ha med presten i styret. Bibliotekstyret skulle nå velges av 3 menn fra kommunestyret. Dermed fikk kommunene full frihet til å utforme sin egen bibliotekpolitikk. Andreas Tessem ble den første ikke-geistlige formann, og heller ikke blant styremedlemmene var det noen prest. Tessem ble valgt inn i styret i 1887. Han var født i Beitstad i 1838 og kom til Verdal som lærer ved Trøgstad skole (fra 1865). Han var interessert i politikk og samfunnsproblemer og var mye med i det offentlige liv. Han satt i kommunestyret fra 1875, fra 1890 var han ordfører til han omkom i Verdalsrasen i 1893. På møte 7. januar 1887 ble det

"besluttet indkjøp affølgende bøger:

<i>Sne af Kielland</i>	(utg. 1886)
<i>Kommand. Døttre - Lie</i>	(utg. 1886)
<i>Øverlands Norgesh. fra 1814-84</i>	(ikke kjøbt)
<i>Buckle, Præstevældet i Skotland</i>	
<i>Strindberg Tjenestepigens søn</i>	(ikke kjøbt)
<i>Kr. Gloerze. Fra Nord og Syd</i>	
<i>Jaabæk. Kongers og Keiseres Liv. i Mid.</i>	
<i>Schandorff. Det gl Apothek</i>	
<i>A. Welde. Fra By og Bygd</i>	
<i>A. Kielland. Gifr</i>	(utg. 1883)

Det er tydelig at ny, norsk skjønnlitteratur for alvor fikk fotfeste i biblioteket på denne tida. Både «Sne» av Alexander Kielland og «Kommandørens døtre» av Jonas Lie ble utgitt i 1886 og altså innkjøpt til biblioteket allerede året etter. Det ser ut til at bokkjøp ble foretatt annet hvert år, ialle fall ble utgiftene bokført annet hvert år. Her er en oversikt over utgifter til bokkjøp og innbinding og en oversikt over inntektene fra 1869 til 1887. (1 spd = 4 kr)

Brukt til bokkjøp:			Inntekter:		
1869	21 spd	(ca 84 kr)	18 spd		
1870	10 «	(40)	2 1/2 spd		
1871	13	(52)	8		
1872	7	(28)	7		
1873	7	(28)	7		
1874	3	(12)	7		
1875	12	(48kr)	9		
1876	9	(36 kr)	9		
1877			7		
1. halvår	4	(16 kr)			
2. halvår		27,30			
			5	Statsbidrag	Komm.bidrag
1878		28,38	18,94		20
1879		47,50	35,17.		
1880		173,40	33,10		180 20
1881		55,00	41,13		20
1882		133,52	44,74		
1883		8,80	47,27		60 60
1884		153,60	49,03		40
1885		8,40	40,80		20
1886		115,39	21,90		20
			16,15		60 60
1887		8,00	13,10		

Grunnen til at statsbidraget synes å være fraværende enkelte år, kan være at pengene ble brukt direkte til bokkjøp uten å ha gått veien om regnskapsboka. Etter 1887 finnes det ikke noe regnskap som viser bibliotekets drift. I februar 1888 refereres det i protokollen til "*afde-lingen paa Øren*". Man savnet "*opgave fra G. Hansen over indtekte og udgifterfor afdelingen paa Øren*". Bibliotekaren ble pålagt å skaffe til veie regnskapet "*fra afdelingen flyttedes dit til adgangen av f. Aar*". Dette er første gang det blir nevnt at det finnes en avdeling på Øra. Gustav Hansen var bokbinder på Øra. Dette må bety at han også hadde bøker til utlån. Det er mye som tyder på at avdelingen på Øra ble opprettet en aller annen gang i løpet av 1887. Det var ganske vanlig med to eller flere bibliotekavdelinger utover bygdene, slik at folk skulle få bedre tilgang til biblioteket. Året etter, i desember 1889, var det gjenta

keise av pålegget. Regnskapet hadde enda ikke dukket opp. Dessuten var det samme pålegget som tidligere år om å kreve inn utestående kontingent så fort som mulig. 28. juli 1890 var det styremøte hvor styret så over bøkene både for avdelingen på Øra og på Stiklestad, "hvormed flere fandtes at være fraværende og atskillig udrangerte". Man var altså ikke fornøyd med samlingens tilstand og det ble bestemt "ved lønnet Hjælp at utferdige ny Katalog hvorefter Bøgame ordnes i følgende grupper: -

- "a) Religiøse
- b) Skjønnlitteratur
- c) Reisebeskrivelser
- d) Historiske
- e) Naturalistiske
- f) Landøkonomiske
- g) Blandet indhold"

Man hadde nå fått så mange bøker at det ble for uoversiktlig å sette dem etter tilvekstnummer. Katalogen skulle trykkes og selges for 10 øre pr. stk. Bøker med like nummer skulle sendes på Øra, og de med ulike nummer skulle plasseres på Stiklestad. Unntatt her var "sammenhengende Værker". Som bibliotekar for avdelingen på Øra ble ansatt Louise Rygh (1848 -1928) med ei årlig lønn på kr 15,-. Dette ble sannsynligvis den første bibliotekaren i Verdal som fikk lønn for arbeidet. Senere ble hun også ansatt som styrer av rikstele-fonsentralen. Hun var en aktiv dame og var sentral i flere lag og foreninger på Øra.

På samme mote ble det bestemt at noen av de «udrangerede» bøkene skulle sendes til bokbinder G. Hansen dels til ny innbinding og dels

Lovise Rygh

Privat foto.

til reparasjon, og at ingen bøker kunne utlånes før nye regler for utlån og instruks for bibliotekarene var laget, noe som ble gjort samme høst.

"Regler for Udlaan af Bøger:

- 1) *Adgang til Laan har enhver Indvaaner af Stiklestad og Vinne, som anta ges at behandle Bøgerne ordentlig, mod forskudsvis at betale 25 øre halvaarlig efter Kalenderaaret.*
- 2) *Ingen maa laane mer enn 1 Bind hver gang og ikke beholde det leengre end 6 Uger. Store Bøger kan efter forudgiven Tilladelse beholdes i 8 Uger.*
- 3) *Bøgerne maa ikke skidnes eller sunderrives; der maa ikke sættes Mærker eller skrives i dem.*
- 4) *Enhver Laantager vedtager paa forhaand at betale en Mulkt af 5 øre for hver Uge han beholder Bogen over den bestemte Tid; hvis den faar betydelig Skade hos nogen, erstattes det. Ødelegges en Bog af en Laantager, maa han betale dens verdi.*
- 5) *Bestyrelsen afgjør, hvorvidt nogen, der maatte behandle Bogen ille eller ikke erlegger de vedtagne Mulkter, skal neg-tes adgang til fremtidigt Laan.*
- 6) *Fremlaan av laante Bøger til andre er strengt forbudt. "*

Reglene ble trykt i 600 eksemplarer og limt inn i hver enkelt bok. Det ble også laget instruks for bibliotekaren:

"Instrux for Bibliothekaren i Stiklestad og Vinne:

1. *Bogsamlingen holdes aaben for udlaan og antegning af Bøger hver Onsdag fra Kl 5 til 7 og hver Lørdag fra Kl 4 til 7 Eftermiddag og ellers, naar Bibliothekaren dertil er villig.*

2. *De Bøger, som ikke er udlaante, bør til enhver Tid staa i reo-lerne i Nummerfølge.*
3. *Enhver Laantager er berettiget til et erholde udlaant den Bog, hvis Nr og Navn han opgiver efter Katalogen, saafremt den findes i afdeling og ikke allerede er udlaant.*
4. *Bibliothekaren anmærker i Udlaansbogen ved ethvert Udlaan: Datum naar udlaant, Bogens Nr og Navn, Laantagerens Navn, samt Datum, naar Bogen tilbageleveres. Udlaansbogen bør til enhver Tid udvise hvilke Bøger samt til hvem de er udlaante.*
5. *Bibliothekaren fører nøiaktig Fortegnelse over Laantagerne og indkræver Halvaarskontingenten forskudsvis efter kalen-deraaret.*
6. *For resterende kontingent ved Halvaarets slutning er Bibliothekaren ansvarlig.*
7. *Bibliothekaren indkræver Mulker, Godtgjørelse for Beskadigelse af Bøger, samt Erstatning i Tilfælde nogen Bog forkommes.*
8. *Tvistigheder, som maatte opstaa mellem Bibliothekaren og Laantagerne skal, naar disse ikke belægges i Mindelighed, forelægges Bestyrelsen.*
9. *Bibliothekaren fører nøiaktig Regnskab over de Bibliotheket tilhørende Pengemidler han modtager og forvcdter og for-Icegges det foregaaende Aars Regnskab inden Januar Maanedes Udgang for Bestyrelsen til Revision.*
10. *Bibliothekaren er ansvarlig for Bøger undtagen i Ildebrandtilfælde og afgang formedelst Slitage. "*

Bibliotekarens rolle

Av disse reglene kan man se at det var ingen enkel oppgave å være bibliotekar. Han hadde svært dårlig betaling for arbeidet og i tillegg var han økonomisk ansvarlig for utestående kontingent. Han hadde også den vanskelige jobben å kreve inn kontingent og overdagspenger. Reglene ble utformet slik at det var i bibliotekarens egen interesse å få inn så mye som mulig, men det er vanskelig å tenke seg at jobben kunne gå med overskudd. Dessuten var bibliotekaren også ansvarlig for bøker som kom på avveie eller ble ødelagt. En viktig paragraf for den enkelte låner var paragraf 3 som sa at alle skulle få låne den boka de ønsket, så sant den ikke var utlånt i fra før. Det betydde at bibliotekaren ikke kunne bestemme hva den enkelte skulle lese, de skulle fritt få velge selv. Når denne § er tatt inn, kan det tenkes at det var fordi bibliotekaren tidligere hadde lagt seg borti hva hver enkelt skulle få låne. Vanligvis var det lærere eller kirkesangere som fikk jobben som bibliotekar. Den holdningen de hadde til litteratur hadde nok mye å si for hva som ble lest, for bibliotekaren var den som kjente bøkene og lånerne var i stor grad avhengig av hva bibliotekaren anbefalte.

Nye koster...

Det er tydelig at aktiviteten økte hver gang styret fikk ny formann, men at den avtok igjen når vedkommende hadde sittet som formann ett år eller to. Nytt styre gikk på med stort pågangsmot, men entusiasmen dabbet fort av. Carl Braarud kom i 1881 til Verdal som bestyrer av middelskolen. Senere ble han også kasserer i Verdal sparebank og i august 1893 ble han valgt til bibliotekstyrets formann. Den forrige formannen, Andreas Tessem, hadde om våren omkommet i raset. Regnskapet for de tre foregående år ble lagt fram på møte 23. august, slik at det er tydelig at det hadde ikke vært noen møtevirksomhet på ei stund. Det ble da bestemt å sende søknad til "*Herredsstyrelsen*" om å slå sammen begge boksamlingene på et sted på Verdalsøra. Det ble også satt fram forslag om å sløyfe medlemskontingenten, mot at alle medlemmene kjøpte en katalog til 25 øre. Dette var et slags forsøk på å innføre gratisprinsippet i Verdal, dvs at alle har rett til gratis å få låne det de vil. Medlemmene skulle riktignok forplikte seg til å kjøpe hver sin katalog, men det som kaltes medlemskontingent skulle bort. Herredsstyret behandlet søknaden på møte 13. oktober og vedtok at biblioteket skulle

flyttes til Øra med Lovise Rygh som bibliotekar. Hun skulle få en årlig godtgjørelse på 25 kroner. Medlemskontingenten skulle være som før. Bibliotekstyret bestemte at flytting skulle skje så fort som mulig. Herrene O. Moe og Slapgaard skulle pakke ned bøkene. Man må gå ut fra at dette skjedde før jul i 1893. Dermed var en epoke i bibliotekets historie over, samtidig som biblioteket ble ført tilbake omtrent til det stedet det startet i 1848. Det er ikke nevnt noe nærmere om hvor biblioteket var lokalisert, men man må gå ut fra at det var heime hos Louise Rygh. Hun hadde fire små barn på den tida, så det er mest trolig hun kombinerte husmorrollen med bibliotekarrollen. Stiklestad mistet sitt bibliotek i gavnet, men ikke i navnet, for boksamlinga ble hetende Stiklestad og Vinne folkeboksamling selv om den ble plassert på Øra.

1893 var et meget dramatisk år for kommunen, men etter å ha studert protokollen finnes det ingen ting som tyder på at bibliotekdrifta ble vesentlig hindret av Raset. Kanskje virket det slik at denne oppbyggingsperioden for kommunen inspirerte til ny giv for biblioteket også?

Fra 1894 til 1898 ble ingen ting skrevet i protokollen. Derfor finnes det heller ingen antydning om at det i denne perioden ble opprettet bibliotek i Vuku. Derimot finnes det i kommunestyredokument fra 24. oktober 1896 bevis for at det allerede da var bibliotek i Vuku. *"Enst. bevilgedes til Stiklestad og Vinne folkebogsamling for 1896 Kr 30,00 og kr 20,00 til Vuku "*. Nå var det nok slik at biblioteket i Vuku ble opprettet helt uavhengig av det på Øra, så forsåvidt hadde den saken ingen ting i protokollen for Stiklestad og Vinne folkeboksamling å gjøre. Videre ble det i kommunestyremøte den 13. desember 1897 behandlet søknader både fra Stiklestad og Vinne folkeboksamling og fra Vuku folkeboksamling om å få fordoblet tilskudd for dette året, noe som ble enstemmig vedtatt. I budsjettene for kommunen er ikke utgifter til bibliotekene ført opp som egne poster. Antagelig hører det heime under «Kommunevæsenet - tilfeldige udgifter». Fram til desember 1899 ble det holdt noen få møte med ujevne mellomrom, men den 18. desember var det et svært viktig møte for da ble det endelig bestemt at Vinne skulle få sin egen boksamling med *"særegen bevilgning og styre"*. I kommunestyreprotokollen fra 6. november 1899 kan det leses:

"Andragende fra Stiklestad og Vinne folkebibliotek ved Braarud om bidrag af Kr 30.00for 1899.

Enst. besl.

Udsættes indtil videre".

I kommunestyremøtet 11. desember 1899 er følgende punkter angående biblioteket referert:

*"32) Andragende fra Stiklestad og Vinne samt Vukufolkebog samling om bidrag
hendholdsvis Kr 30,00 og Kr 20,00 samt fra Vinne om Kr 15,00. Enst. besl.
De ansøgte bidrag bevilges.*

*33) Til bestyrelsen av Vinne folkebogsamling valgtes (...) J. Kålen,
Th. Berg og Kirkesanger Fuglås.*

34) Som nyt medlem for Stiklestad folkebogsamling valgtes (...) Joh. Getz.

*35) Som nyt medlem for Vuku folkebogsamling istedetfor Ole Storvuku valgtes
(...) Lærer Dahl. "*

Dermed fikk kommunen fra århundreskiftet tre selvstendige folkeboksamlinger, Stiklestad, Vinne og Vuku folkeboksamlinger.

Stiklestad folkeboksamling 1918 -1972

Gamle Arbeider 'n. Bildet er utlånt av Ingvald Suul.

Td grunn for denne beretningen ligger en protokoll som er kalt: «Møtebok for Stiklestad folkeboksamling 1918-1972». Andre verdifulle kildekrifter som låntagerlister, tilvekstlister og regnskap for de første åra, har det ikke vært mulig å finne. Med ett unntak: På den siste referatsida i «Protocol for Værdalens Communes Almuebibliotek» står det to referater fra 1907. Møteboka er ført sammenhengende fram til 1900, men så oppstår det en lakune på sju år før det kommer to refera

ter h.h.v. 21. august og 11. september i 1907. Dette tomrommet er meget pussig, for både Vinne og Vuku har fyldige bibliotekopptegetninger nettopp fra denne periode. I ettertid er det umulig å gjette hva som har skjedd, så la oss derfor i stedet dvele litt ved de to nevnte referatene.

Den første nedtegnelsen forteller at de to gjenværende av styret, O. Moe og C. Braarud, har gjort opp regnskapet og kan bokføre en kapital på kr 37.38. Summen er innsatt på kontrabok. Videre heter det: "*Forhandlingsprotokoll og regnskabsbog besluttedes oversendt den nye bestyrelsens formand hr. lærer J. Dahl*".

Bare tre uker seinere møtes det nyvalgte styret til møte på Verdalsøra. Etter å ha valgt J. Dahl til formann, opplyser møteboka:

"Bogsamlingen blev i følge herred styrets beslutning delt sadledes, at det halve av bogsamlingen stationeres paa Stiklestad og den anden Halvdel forbliver paa Verdalsøren. Som bibliothekar for Stiklestad antages handelsmann N. Skrove. Som bibliothekarlon oppebærer han foreløbig den kontingent, som kommer ind. J.Dahl A. Svensen Henriette Bodom"

Det har likevel vært mulig å rekonstruere deler av virksomheten via møteboka og stoff i lokalpressa. Men beretningen har ikke blitt så fyldig som ønskelig.

Like etter århundreskiftet var det nye tanker om organiseringen av bibliotek: idealet ble "det åpne bibliotek". Men det gikk lenge for dette ble en realitet i Verdal.

1918 ■ et aktivt bibliotekår

Det er visse ting i møteprotokollen som kan tyde på at 1918 har vært et merkeår i bibliotekets historie. Her siteres i sin helhet møteprotokollen for 4. april 1918:

"Aar 1918 den 4de april hadde styret for Stiklestad folkeboksamling møte hos amtsgartner Aas. Hvor da:

- 1. Valgtes amts gartner Aas til formana.*
- 2. Besluttet at andrage departementet om et bidrag på 200 kr til indkjøp av bøker samt kr 30,00 som bidrag til bibliotekarløn, samt kr 100,00 til katalogisering.*
- 3. Andrager styret for Ørens arbeiderforening om at faa leie et rum til boksamlingen i arbeiderforeningens lokale.*
- 4. Refererede tilbud fra læreforeningen om at biblioteket faar erholde en del bøker mot at boksamlingen besørger indbinding av høkerne.*
- 5. Besluttet at anskaffe et bokskap. Møtet slutt*

J. Dahl A. Swensen Johs. Aas. "

De tre som signerte protokollen er øyensynlig styresmedlemmene.

Johannes Dahl var lærer i Verdal. Han var født i 1870. Han arbeidet som lærer i heimbygda til han ble skoleinspektør i 1918. De ti forutgående åra hadde han vært medlem av skolestyret. Det var med andre ord en erfaren skolemann som sikkert så den positive innvirkning biblioteket kunne ha for den oppvoksende slekt.

A. Swensen var lege. Han var født i Odalen i 1871. Han begynte som lege i bygda rundt århundreskiftet. I 1917 ble han ansatt som distriktslege i det nyopprettede Verdalens distrikt. Han reiste i 1919 til Moelven der han ble distriktslege. I biblioteksammenheng vet vi ikke så mye om ham, annet enn at han i mai 1919 skjenket en bokgåve på 10 bind til Stiklestad folkeboksamling.

Den tredje personen som underskrev møteprotokollen var Johannes Aas. Han var egentlig fra Åsen i Leksdalen. Her tituleres han som amtsgartner, Seinere ble han bestyrer ved Støp hagebruksskole.

Vi kan med stor sikkerhet si at det er et slagkraftig styre som etableres. De ønsker å gi biblioteket et løft: de vil betale en person som skal stå for utlånet, de vil inn i nye lokaler og de ønsker å opprette en katalog for boksamlinga.

Ei landsdekkende lov for bibliotekene i Norge kom ikke før i 1935. Men fra sentralt hold ble det stadig flikket på de tilskuddsordninger som gjaldt. Det hadde etterhånden blitt strengere med kravene til regn

skap, protokollførsel fra styresmøtene o.l. Hva det var som gjorde at denne oppblomstringa for Stiklestad folkeboksamling kom i 1918, vet vi ikke.

Styrets jakt på nye lokaler ble kronet med hell. Møtet som ble holdt den 11. mars 1919, ble avviklet "*i smaasalen i Arbeiderforeningen paa Øra*". Styret som underskrev protokollen etter dette møtet var følgende: J. Bjerkevaag, B. P. Nordset, Ola M. Nygaard, John P. Aksnes og O. M. Kaalen.

Ut fra vedtakene på dette møtet må vi kunne si at de fortsatte arbeidet med å gjøre biblioteket mer kjent. På dette møtet får vi også konkrete opplysninger om bibliotekarens lønn. Fru Olga Aas ble ansatt som "*bibliothekar ved avdelingen paa Øren for en aarlig godtgjørelse av kr 50*". Vuku hadde allerede i 1909 gått inn for en beskjeden godtgjørelse. Fru Aas fikk nå det femdobbelte. Heller ikke det var noen avskrekkende sum.

Vedtaket fra året før om et bokskap ble også realisert. Karl Grindberg ordnet et bokskap til den nette sum av kr 225. Sett i forhold til bibliotekarens godtgjørelse var summen relativt høy!

Bøker hadde en også råd til. I «Innherreds Folkeblad» for fredag 23. mai 1919 er det inntatt en oversikt over boktilveksten dette året. Bare det å sette dette i bladet vitner om at styret ønsket mer blest om biblioteket. Nok om det, i styrets redegjørelse framgår det at tilveksten dette året er på totalt 166 bind. Her er gaver fra leselaget, fra lærer Bjerkevaag, lege Swensen, fra amtsgartner Aas og redaktør Eriksen medregnet. De andre bøkene ble innkjøpt hos bokhandler Paulsen på Levanger for kr 285,50.

Styret besluttet videre å gruppere bøkene i forskjellige kategorier; norsk skjønnlitteratur var gruppe A, utenlandsk skjønnlitteratur gruppe B osv. Det ser i det heletatt ut til at styret gjorde mye for å ~~organisere~~ biblioteket.

Formannen (Bjerkevaag) og nestformannen (Nordset) ble også pålagt å utarbeide regler for boksamlinga. Og her reagerte de forbløffende fort. Allerede på møtet den 22. april hadde de utkast til reglement klart. Dessuten ville styret nå opprette underavdelinger av boksamlinga i Stiklestad, Leksdalen og Ness.

Opplysninga om en filial på Stiklestad er interessant. Da boksamlinga på Øra ble delt i 1907 etter et herredsstyrevedtak, ble Stiklestads

halvpart plassert hos kjøpmann N. Skrove. Vi kan da gå ut fra at dette ikke ble så langvarig. Avdelingen på Stiklestad ble et smertens barn i årtier framover.

Regler for Stiklestad folkeboksamling

- "1. Alle som bur i Stiklestad sokn og som er over 14 aar, har rett til aa laana bøker i folke boksamlinga når de betaler 1,00 kr i aarspengar.*
- 2. Utlaanstida i gruppe A og B (skjønnlitteratur) er 14 dagar, for bøker i andre grupper (faglitteratur) 3 viker. Vil nokon ha ei bok lenger, kan utlaandet fornyast for ei tid upptil 14 dagar. Kjem ei bok ikkje inn til rett tid, vert det rekna 20 øyre for vika i overtidspengar.*
- 3. Laantakaren er pliktig til aa fara pent med bøkerne. Vert ei bok skadd eller kjem burt er laantakaren (kautjonisten) skyldig aa betala det boka kostar. "*

Det er ikke så mye å kommentere disse reglene med. En kan likevel merke seg at medlemsavgiften her var det dobbelte av hva den var i Vinne og Vuku. En ser også at ordet "**kautjonist**" er brukt. Det siktes da formodentlig til at de yngste låntakerne måtte ha foreldrene i bakhanda om de selv skulle være så uheldige å ødelegge eller miste ei bok.

Politisk press - nei takk!

Møtet den 22. april fikk seg forelagt et skriv med politiske undertoner, og ble av styret sikkert oppfattet som politisk motivert. «Værdals arbeiderparti» ville gi kr 100 hvis partiet som en motytelse kunne få en mann med i styret, og at "*den sosialistiske litteraturen skulle behandles på lik linje med anden litteratur*".

Det vil i denne sammenheng være på sin plass å løfte blikket og se i en litt større sammenheng.

En av de fremste teoretikerne innen arbeiderbevegelsen var professor Edvard Bull d.e. I heftet «Folkeboksamlinger» hadde han i 1914 en

artikkel med tittelen: «Arbeiderne og bibliotekene». Bull skriver bl.a.: *"Ingen samfunnsklasse har saa meget bruk for bibliotekene som arbeiderne. Netop fordi de har det haarde, ensformige, kropslige slitet dagen igjennem, treenger de bruke sin fritid til læsning, skal de ikke bli til arbeidsmaskiner. Den lem, den muskel som ikke blir brukt, blir slap og krafiløs, og slik er det med aandsevnerne ogsaa, lar en sine tanke og sine følelser ligge i brak, saa sovne de væk; men gir man sin aand noget aa arbeide med, kan en føle sin "evne og sin forstand vokse fra maaned til maaned, ens liv blir rikere, mer glædefylt. Netop for arbeiderne, den klasse hvis tal og betydning nu i vaare dage stiger sterkere enn nogen anden klasses, er det viktig aa staa rustet med kunskaper og tanker i den store sociale og politiske strid; hvordan skal man kunde ta sit standpunkt og fegte for det med alvor og dugelighet uten aa kjende grunder og motgrunder, uten aa vite hvad som er sant og falskt".* Og, nærmest som den berømte gulrota, trekker Bull fram det økonomiske utbytte ved å bruke bibliotekene: *"Jo bedre en kjenner sit fag, des mer blir hans arbeide værtdt, læsning av faglitteratur gir utbytte som likefrem kan vurderes i penger. Og det samme gjelder for den saks skyld ogsaa arbeide med regning, regnskapsførsel, bokholderi, fremmede sprog og mangfoldige andre ting."*

De tanker som Bull gjorde seg her, fant klangbunn i mange arbeiderforeninger. Den kunnskapsbank som folkebibliotekene representerte, var av vital betydning for arbeidernes sjanser for å hevde seg både i økonomisk og sosial sammenheng. Det er mot denne bakgrunnen vi kan se henvendelsen fra arbeiderpartiet i Verdal. Vi husker også selvsagt at partiet mer eller mindre opptrådte som husvert for boksamlinga.

Henstillingen falt neppe i god jord. Av prinsipielle grunner kunne de avslå. De understreket at styret ikke var den rette adressat når det gjaldt styrets sammensetning: *"Det tilkjem ikkje styret for boksamlinga, men heradsstyret aa velja styremedlemmar"*.

Men for ytterligere å markere sin mening, føyer styret til: *"Styret vil staa fritt i utval og innkjøp av bøker til folkeboksamlinga og daa kjem ogsa socialistisk literatur- etter styret si meining, paa like fot med annan literatur"*.

Avdelingene blir en realitet

Som tidligere nevnt var det det nyvalgte styrets intensjon å opprette nye avdelinger, både i Ness, Leksdalen og på Stiklestad.

Det ble raskt en realitet. Allerede på styremøte den 11. mars 1919 vedtok en å bevilge kr 25 til hver av avdelingslederne.

Dessverre inneholder ikke protokollen navn på de fungerende bibliotekarene. Heller ikke vet vi med sikkerhet hvor avdelingene holdt hus. Men det er trolig at i de fleste tilfeller var bøkene plassert på skolene, og at det som oftest var lærerne som stod for utlånet. Følger vi denne tankegangen stod Ole Haugdahl for utlånet i Leksdalen og Ola M. Nygaard i Ness. For Stiklestads vedkommende er usikkerheten større, som før antydte.

Nytt styre og økonomiske forviklinger

Den 6. oktober 1919 holdes det "*hjaa lærar Bjerkevaag på Øra*" nærmest et krisemøte. Bakgrunnen er at Bjerkevaag har søkt ny jobb og er på flyttefot til Ålesund. I tillegg er nestformannen syk. Her trengs med andre ord en ny formann, samt et nytt medlem til styret. Bonden O. M. Kaalen ble valgt til formann inntil nytt valg kunne holdes. Styret tillot seg også overfor formannskapet å foreslå to kandidater til den ledige taburetten; "*bakar J. Brønstad eller sersjant Jon Smil.*" Det ble sistnevnte.

Styret på slutten av 1919 bestod da av følgende: B. P. Nordset, Ola M. Nygaard, O. M. Kaalen, John P. Aksnes og Jon Suul. Etter ei tid tok Nordset over formannsvervet.

Den nyvalgte formannens første representasjonsoppgaver var å forhandle med lederen i arbeiderlaget om visse praktiske løsninger på deres ihopehav hva angikk lokaliteter. Protokollen forteller: "*Etter dette skal folkeboksamlinga skaffe til huse 1/2 fann god kipved kvar haust og vaske lokalet og trappeoppgangen saa ofte det trengs.*"

Det var flere steder en kunne henvende seg for å få tilskudd til bibliotekdrifta. Dette i seg selv vitner om at folkeboksamlingene ble høyt ansett i samtida. Den 16. desember 1919 vedtok styret å sende disse søknadene:

<i>"Til kommunen</i>	<i>kr 75 kr</i>
<i>Banken</i>	<i>100 kr</i>
<i>Samvirkelaget</i>	<i>250 kr</i>
<i>Kinoen</i>	<i>200'</i>

De refererte tall kan gi grunn for mange refleksjoner. At en institusjon som kinoen var bidrags] ter kan virke noe påfallende. En skulle kanskje tro at kinoen så på biblioteket som en konkurrent om folks fritid. At søknadssummen til kinoen var såpass høy, skulle også indikere at den satt med en del kapital.

Størrelsesforholdet mellom banken og samvirkelaget er også interessant, uten at en vil kommentere det noe nærmere. Et halvt år seinere søktes det om et statstilskudd på kr 500. Søknaden skulle komme til å gi styret mye hodebry. Staten hadde regler å holde seg til. Og byråkratene var nitide i sin kontroll av hvorvidt regelverket ble overholdt. I følge avtaleverket kunne staten gi et tilskudd som tilsvarte den sum en fikk lokalt. Når en så sokte om kr 500 fra staten, lå det implisitt i dette at en hadde tilsvarende sum fra kommune og lokale institusjoner. I et krast brev datert Kristiania 3. september 1921 skriver Karl Fischer følgende:

"Styret har kun kino kr 230, kontingent kr 103, overdagspenger kr 46,65. (å dekke de kr 500 med. Forf. anm.) Beholdningen kan ikke uten nærmere forklaring godtas som stedelig bidrag. Der sokes nu om kr 50 til lon uten at der oppgis til hvilket stedelig bidrag dette støtter seg til. Forklaring utbedes (...) uten ophold."

Fischer var ingen hvem som helst. Han var nemlig departementets konsulent for folkeboksamlingene. Når han nå begynner å rasle med sabelen, var det full grunn til å være på vakt.

Det ble styreformann Nordset som tikk oppgaven med "å slukke ilden". I sitt svar legger styreformannen seg flat for byråkratiet, og med hensyn til de kr 50 i lønnstilskudd skriver han: *"-Det var feil av meg å søkje om desse kr 50 mir grunnlaget ikkje var til stades; men feilen var uviljes."* Og Nordset hadde et lite poeng til: tilskuddet fra kinoen ble kr 50 høyere enn de hadde regnet med: *"Om dette no kan takast som*

grunnlag for kr 50 i statstilskot til løn, veit ikkje eg; men eg er så fri vørdsamt å søkje om det. "

Saka var imidlertid ikke ute av verden. I et dagbokspreget notat i protokollen skriver Nordset: *"6. april (1922) skreiv eg til kyrkjedepartementet og tok opp svaret mitt av 10/9 1921 (...) og spurde kvifor statstilskotet ikkje kjem."*

Brevvekslinga fortsatte gjennom et nytt brev signert Fleischer. Angående stridens kjerne, beholdningen på kr 334,24, sier nå byråkraten *"(...) Det bemerkes at beholdningen ikke kan godtas som stedlig bidrag da det deri kan skjule sig tidligere statsbidrag med tilsvarende stad Uge ytelser. Nyt utdrag bedes sendt snarest. Skjema vedlegges. Ærbødigst (...). "*

Tonen i dette brevet synes å være en annen, og etter at O. M. Kaalen, som nå hadde overtatt som formann, hadde skrevet sitt svar, synes saka å ha fått sin avklaring. Kaalen anfører at søknaden for 1920/21 bygde på de samme forutsetninger som den fra året før, men at disse forutsetningene ikke holdt da Samvirkelagets bidrag på kr 250 i 1919, ble inndratt det påfølgende år.

Hva årsmeldinga for 1920/21 forteller

A følge den forrige sak til bunns, har gjort at vi har måttet gi kronologien på båten. For å vite noe om drifta av biblioteket må vi ty til ei årsmelding. Dessverre er det ikke mange av dem i protokollen. Hva får vi så høre?

Vi får bekreftet at Stiklestad folkeboksamling har fire utlånsfilialer. De har vi allerede nevnt. Vi får høre at bøkene skiftes én gang årlig, og rulleres gjennom et finurlig system; Leksdalen får f.eks første år bok 1, 11, 21 og neste år bok 2, 12 og 22.

Vi får vite at det nå er til sammen 961 bøker i bibliotekets eie. Det er registrert 145 låntakere, utlånet ligger på 1812 bøker, og utlånstida tilsammen 246 timer. Årsmeldinga kunne videre fortelle at interessen var tiltagende, og at bøkene til Jakob B. Bull, Bernt Lie og Johan Bojer var de mest populære.

Protokollen gir oss imidlertid anledning til å splitte opp disse samletallene som hittil er referert: I Leksdalen har det vært 124 utlån fordelt på 22 lånere. Anders Musum har vært bibliotekar. Han har unnlatt

å kreve inn overdagspenger, og derfor holder ikke budsjettet for denne avdelingen, men: "(...) *han vil heller ikkje ha løna si* (kr 25. Forf. anm.), *og såleis balanserar rekneskapen.* "

I Ness har det bare vært 20 utlån fordelt på tre låntagere fordi "*i lærarskifte og bibliotekar skifte var det ikkje grei ordning med biblioteket.* " (Ola M. Nygaard reiste til Frol og Endre Gudvangen kom som lærer til Ness. Forf. anm.) På Stiklestad har det vært 145 utlån fordelt på 17 låntakere. Og endelig, ved "hovefcølet" på Øra 1523 utlån fordelt på 103 låntakere. Regner vi ut et gjennomsnitt, er Øra suverent på topp. Avstanden til utlansstedet kan være en av årsakene.

I følge reglene var biblioteket åpent for utlån til personer over 14 år. På et møte 6. september 1921 ville styret råde bot på dette: "(...) *Tok ut 59 bind barnebøker som med innbinding vil koste rundt kr 270 (...). Da det no skal vera særskildt utlånstid for bom, og det viser seg at born låner, finn styret det rett å supplere barnebokeme rikeleg.* "

Dette er en utvikling som sammenfaller med tendensen også ved de andre bibliotekene i bygda.

1925 - nytt styre og nye bekymringer

Styrets møtebok for 30. september 1925 bærer bud om at det er kommet mye nytt blod inn i styret. Nå støter en på navn som sogneprest Krohn, lærer Hofset. redaktør Eriksen og H. Laagnes. mens lærer Anders Musum fortsatte.

En av styrets bekymringer var det eksepsjonelt låge utlånet ved Stiklestad-filialen. (Stiklestad-filialen hadde flyttet til Theodor Stiklestad, Stiklestad Øvre, i 1925. Forf. anm.) Vi tar her med en utlansstatistikk som bakgrunnsstoff. For sammenligningens skyld tar vi med tallene for Leksdalen. (Tabell neste side.)

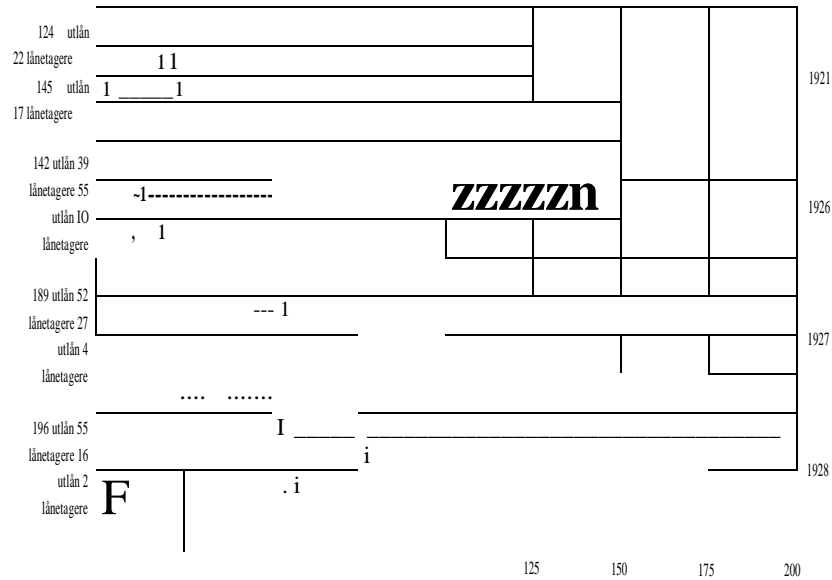
Protokollen gir ingen forklaring, allikevel kan vi indirekte trekke noen slutninger hvis vi følger utviklinga i "saka".

Det skulle bli verre. Ja, faktisk så galt at styret alvorlig overveide i sitt møte 18. oktober 1929 å legge ned filialen! For i året 1928 hadde en bare to lånere! Men "*styret enedes dog om at forsøge den (filialen) opretholdt ennu et år, men at man underhandler med pedellen på Stiklestad forsamlingshus* (Odin Kålen. Forf. anm.) *om han er villig til*

Antall utlån og lånetagere Leksdalen og Stiklestad

I I Leksdalen I

Stiklestad

å bestyre filialen cia man finner at ungdomshuset er mere centralt enn Øvre-Stiklestad."

Etter styrets mening er altså plasseringa av filialen den vesentligste årsak til det labre besøket.

Ettertida gav dem rett; det påfølgende år kunne det rapporteres om 17 lånere og et totalt utlån på 274. Ut fra dette kan en kanskje trekke den slutningen at det har funnet sted en flytting til ungdomshuset på Stiklestad.

Bibliotek blir politikk

Det vil nå være på sin plass å se på utviklinga på biblioteksektoren i en større målestokk. Etter en kort oppsving for statens bevilgninger til bibliotekene i budsjettåret 1922/23 med kr 150 000. falt tilskuddet til

kr 60 000 i 1933. Hvis en regner med endringer i konsumprisindeksen for perioden 1923 - 1933, er reduksjonen noe mindre enn de nominelle tallene kan gi inntrykk av, men likevel gikk bevilgningene ned med 40% (Vestheim 1997). Bibliotekene opplevde ikke bare sterkt reduserte bevilgninger, men stod laglig til for hogg fra tidens sparepolitikere. Både i 1923 og 1927 foreslo statlig oppnevnte "*forenklings- og spare-komitear*" å oppløse bibliotekkontoret i Kirkedepartementet og avskaffe konsulentstillingen der. Dette ble det ingenting av. Heldigvis var det andre som så hele det kulturpolitiske arbeidet under ett og maktet å se bibliotekenes rolle som en integrert del av nasjonens kulturpolitikk. En slik mann var Arne Kildal. I 1933 ble han ansatt som bibliotekkonsulent i Kirkedepartementet etter å ha vært sjef for biblioteket i Bergen. Kildal foreslo at departementet "*skulle nemne opp ei folkeopplysnings-nemnd som skulle ha til oppgave å samordne departementet og dei friviljuge sin innsats i folkeopplysning*" - slik ble det. Kirkedepartementets opplysningsnemnd ble etablert i 1934. Hele 27 organisasjoner ble med i nemnda. Ikke bare frivillige organisasjoner var representert. Her tar vi med ei liste over de organisasjonene som var med, og de personene som var deres representanter:

Selskapet for Norges Vel - Ole Hershaug
Studentersamfundets Friandemning - Kåre Gløkken
Noregs Ungdomslag - Aslak Torjussen
Norsk Bibliotekforening - Henrik H. Hjartøy
Arbeidernes Oplysningsforbund - Håkon Lie
Norsk Rikskringkasting - F. Chr. Wildhagen
Statens Filmcensur - Bernt H. Nissen
Nasjonalgalleriet - Johan Langgård
Norske Museers Landsforbund - Sigurd Grieg
Folketeaterforeningen - Håkon Meyer
IOGT - Erling Sørli
Folkeakademiens Landsforbund - Arne Arnesen
Filologenes og Realistenes Landsforening - Hans H. Eitrem
Norsk Lærertag - Erik Eide
Norsk Lærerinneforbund - Anna Sethne
Norske Kvinners Nasjonalråd - Betzy Kjelsberg
Verdensforbundet for Folkeopplysning - Gunnar Stenersen

Norges Bondelag - Erik Qvam
Noregs Høg skule lag - Ingvald Forfang
Noregs Fylkesskulelærlarlag - E. Grjøtheim
Noregs Ungdomsskulelærlarlag - Knut Handeland
Landsrådet for Edruelighetsundervisning - (Navn ikke oppgitt i kilden)
Norges Byforbund - Einar Lie
Norges Herredsforbund - Magnus Hydle
Norges Husmorforbund - A. Borreby
Arbeidernes Aftenskole - Trygve Friis Bull
Kyrkje- og undervisningsdepartementet - Arne Kildal.

Allerede i oktober 1934 kunne nemnda legge fram "*Tilråding frå Kulturdepartementets folke opplysningsnemnd.*" Nemnda drar opplysningsarbeidet direkte inn i den politiske hverdagen som rår først på 30-tallet:

"Jamvel um arbeidsløysa skulde vera eit problem som ein kjem til å vinna over, vil samfundet i framtidi truleg måtta rekna med stuttare arbeidstid for edle og dermed og ei so mykje lenger fritid. Det er sjølvstapt eit framsteg at folk fær større fritid å råda over. Men romlegare fritid for alle set nye krav til samfundet. Dei einskilde krev å få lut i åndsverdiane, å f å lettare høve til å nå dei menneskjelege verde som ligg høgare. Og samfundet hev skyldnad i å koma deim til møtes. Verdiane skal ikkje lenger vera tilgjengeleg berre for ei einskild klasse, dei skal vera tilgjengelege for alle borgarar."

På bakgrunn av den situasjonen som rådet på bibliotekfronten, må målene sies å være ambisiøse. Krisen i bibliotekene er på en utmerket måte synliggjort av formann i Norsk Bibliotekforening Henrik J. Hjartøy i ei brosjyre fra 1934:

"For de fleste biblioteker er stillingen nu så vanskelig at man i mange tilfeller endog kan snakke om et fullstendig forfall. Den økonomiske krise har medført sterkt synkende bevilgninger, og mange kommuner som tidligere kanskje har ydet pene tilskudd til folkeboksamlingene har mer eller mindre nødtvungent latt

den seile sin egen sjo. Statens karrige bevilgninger er også stadig blitt nedsatt. Og særlig utover landsbygden er det boksamlinger som bare har noen få. utslitte boker, som nok i mange tilfeller enten er nedpakket i kasser eller som driver omkring uten tilsyn. Fattigdommen utover bygdene er ofte så stor at det er umulig å opdrive tilskudd til folkeboksamlingene, og mange andre steder er de kommunale myndigheters interesse så sterkt avslappet på grunn av krisen og på grunn av manglende interesse fra statens side. at det som kunde gjøres ikke blir gjort (...).

*På den annen side har krisen medført en større kunnskapstørst og et større behov for gode folkeboksamlinger enn noensinne tidligere. De boksamlinger som så noenlunde klarer å holde det gående, melder alle om en så sterkt stigende sokning og en slik efterspørsel etter opplysende litteratur, at bibliotekarene ofte er fortvilelsen nær. Efterspørselen kan man ikke **drømme** om å tilfredsstillere. Og alle de arbeidsledige? All den ledige ungdom i Norges bygder og byer? Samfunnet har intet å by dem. Selv med et vagt håp om å kunne dyktiggjøre seg i kampen for tilværelsen med å øke sine kunnskaper, må denne ungdom se knust. Det eneste den får av åndelig næring er meget ofte bare slette ukeblad og gratis valgforedrag. "*

Biblioteklova i 1935

Både blant ledende bibliotekfolk og politikere som ønsket å se bibliotekenes virksomhet i en brei kulturpolitisk sammenheng, ble en etterhvert mer og mer klar over at den eneste løsningen var å få vedtatt ei lov om folkebibliotek gjeldende for heile landet. Arbeidet med et lovforslag var allerede godt igang i 1930. Da kunne bibliotekkonsulent Karl Fischer på et møte på Stortinget uttale: "*I spørsmålet om en biblioteklov har det vært et fruktbringende samarbeid mellom bibliotekkon-sulentene og foreningens (Norsk Bibliotekforening) styre, idet styret har drøftet og erklært seg enig i konsulentens forslag*". Regjeringa Mowinkel la 25. januar 1935 fram lovproposisjon. Kirke- og undervisningsminister Knut Liestol i Venstreregjeringa understreket særlig de vanskelige kår folkeboksamlingene i Norge hadde: "*Både skorten på*

fast skipnad og den ting at det økonomiske grunnlaget for boksamlingane er so utrygt, hev ført til at det hev vakse fram eit krav um ei norsk biblioteklov som kan draga upp grensone for arbeidsområdet åt boksamlingane og leggja eit fastare markert grunnlag for verksemd i deira. Dei organisatoriske fyresegnene som bibliotekskipnaden vår kviler på, er so mangelfull og ufullstendig at det er mykje påkravt at dei kjem inn i fastare former".

Lova ble sanksjonert 16. mai 1935 av regjeringa Nygaardsvold. At vi her stod overfor et regjeringsskifte, spilte i den sammenheng mindre rolle. Venstre og Arbeiderpartiet hadde stått skulder ved skulder i dette arbeidet.

Hva den nye lova bestemte

§ 1 i lova peker ut formålet med folkeboksamlingene: "*å arbeide for auka folkeopplysning med å låne ut bøker*". Her blir fokus satt direkte på bibliotekenes rolle i folkeopplysningens tjeneste. Lova ble satt i kraft fra 1. juli 1935. Lova sin § 2 fastslo at "*ein by eller heradskom-mune må vera eigaren*". Dermed ble det fastslått at kommunen hadde ansvaret for folkebibliotekene. Den økonomiske sida av saka kom også inn i lovteksten. Nedre grense for det kommunale tilskuddet var kr 50 årlig. Og prinsippet her var at statens tilskudd skulle tilsvare den kommunale ytelsen. Dette gjaldt inntil kr 500. "Taket" ble satt på kr 3000.

"De harde trettiåra"

Vi har tidligere sett at styret forutsatte at medarbeiderne ved filialene skulle ha en godtgjørelse på kr 25 årlig. En har ikke hatt tilgang på regnskapene under skriving av denne boka. Vi vet derfor ikke om pengene i realiteten ble utbetalt, og hvilken sum de i så fall fikk. Men møteboka for 17. september 1932 sier: "*Besluttetdes å yde bibliotekaren i Ness, John Guddingsstua, en årlig godtgjørelse av kr 10*". På samme møte har Guddingsstua underskrevet protokollen, så det er nærliggende å tro at han er nyinnvalgt styresmedlem. Men de kr 10 trenger en forklaring. Var det slik at filialbestyrernes lønn var en papirbestemmelse for å få ut mest mulig statsstøtte, eller var reduksjonen et resultat av de tøffe tider rent økonomisk? Det siste er mest sannsynlig. Formodningen støttes av en opplysning fra 1933:

"—ansatte frk. Ingrid Lyngaas som bibliotekar. Det pålegges formannen å underhandle med henne om å godta en godtgjørelse av kr 70 - mot nu 80 som lønn."

På motet den 2. november 1933 ble det framlagt *"andragende fra lærer Vist i Volhaugen"*. Som talsmann for kretsen ønsket han i sin henstilling at også volhaugbyggene skulle nyte godt av bibliotekets tjenester. Styret behandlet soknaden positivt. Dessverre er det ikke så mye en kan finne ut, bare at formannen i bibliotekstyret skulle ta kontakt med lærer Vist for å *"finne den hensiktsmessigste måte å ordne utlansstedet på."*

I 1936 kom bibliotekarbeidet i kretsen opp på nytt. Bakgrunnen var at lærer Vist hadde fått jobb på Stiklestad, og en trengte en til å erstatte ham. Men også dette gikk greit. Allerede 16. januar 1937 kunne daværende formann Rolf Nevermo fortelle det øvrige styret at Konrad Heggli, som hadde overtatt som lærer i kretsen, også kunne å tenke seg å stå for bokutlånet.

De "siste" sikre fakta

Hittil har en som grunnlag for denne beretningen hatt en relativt fyldig møteprotokoll.

Utover 1930-tallet blir imidlertid opplysningene mer spredte. Tallene for 1933 er faktisk de siste på lang tid som forteller noe om utlånet.

<i>Øra</i>	<i>35 lånere</i>	<i>730 utlån</i>
<i>Stiklestad</i>	<i>10 lånere</i>	<i>120 utlån</i>
<i>Leksdal</i>	<i>33 lånere</i>	<i>131 utlån</i>
<i>Ness</i>	<i>22 lånere</i>	<i>200 utlån</i>

Bokbeholdningen var på ca. 950 bind.

I herredsstyrets møte den 25. februar 1935 ble følgende valgt til styre for Stiklestad folkeboksamling for perioden 1935-1937: Rolf Nevermo, formann. Anders Musum, O. M. Kvaalen, J. Guddingsstua og Einar Indahl. Seinere ble styret supplert med Paul Vist og Sverre Strand. Nå ble det også valgt varamenn, og disse var Georg Josve, Georg Olsen og Anders Spilde.

Sammenholder vi tallene for 1933 med et drøyt tiår tidligere, er det Øra-tallene som sett fra et styresynspunkt er mest bekymringsfulle. Riktignok er de som låner, flittige lesere. Men tallet på låntakere har gått katastrofalt ned. Det kan være flere årsaker. Kan det være at boka har fått konkurranse fra filmen? Kan det være misnøye med bokutvalget? Kan det være misnøye med lokalitetene? I ettertid er det vanskelig å bedømme dette. Det eneste vi kan gjøre er å finne ut hva styret gjør, fordi vi antar at deres handlinger springer ut fra en tanke.

For alle de tre bibliotekene i Verdal har Sparebanken, Samvirkelaget og kinoen vært "faste" bidragsyttere ved siden av det kommunale og statlige tilskuddet. Nå var det nye styret på jakt etter flere kilder. «Verdal Selskapelige Forening» ble forespurt, og ga kr 50. I tillegg ba en om en forhøyelse av det kommunale tilskuddet, hvilket resulterte i kr 100 mer. Her håpet en selvsagt på at denne gesten fra kommunens side skulle øke statens bidrag.

Dessuten slo det private initiativ igjennom for første gang, med en glødende kommunist som formann! Det ble nemlig vedtatt å sette i gang et lotteri. Herrene Ne vermo og Indahl fikk *"jullmagt til å ordne det nødvendige, for å få igang den tidligere besluttede utlodning til inntegtfør boksamlingen"*.

På et styremøte i romjula 1935 kan de legge fram liste over gevinstene. To av dem var gaver, nemlig et røkebord til en verdi av kr 25, skjenket av bokhandler H. E. Eide, samt en gaudaost (!) gitt av stedets meieri. De andre gevinstene var et spill, en reisekoffert, samt ei torv-veske.

Ny bibliotekar på Øra med mange ideer

Allerede etter to år som bibliotekar sa frk. Lyngaas opp sin stilling. Til den utlyste stillingen meldte det seg sju søkere, to kvinner og fem menn. Styret ansatte enstemmig Sverre Vestvik i jobben. I Vestvik fikk biblioteket en skikkelig drivkraft, full av nye idéer. Det første han tok tak i var å finne mer egnede lokaler. I 1935 ble det bestemt at det skulle leies lokaler hos Albert Lein for kr 60 årlig. I denne prisen var reinholdet inkludert.

Vestvik prøvde på ulike måter å gjøre biblioteket "synlig". Ett av virkemidlene var å benytte seg av lokalpressen. I et innlegg i «Innherreds Folkeblad & Verdalingen» 1. oktober 1935 heter det:

"—Gjennom folkeboksamlingen får man låne bøker i et helt år for den billige penge av kr 1,00, og dette er muliggjort med bidrag fra stat og kommune samt fra en del institusjoner i bygda. Det er edl grunn til å gjøre bygdens innvånere oppmerksom på den adgang de har tilfor en meget billig kontingent å få lese de beste bøker som til enhver tid kommer, det være sig fag- eller skjønnlitteratur. Det er en rikdom av livsvisdom og fremtidsverdier som ligger i de 1300 bind som folkeboksamlingen nu råder over, og allesammen kan få bli delaktig i disse rikdommer. Gå derfor til folkeboksamlingen og se hvad de kan byde dig, du vil alltid finne noe som interesserer.

*Vi har nu følgende avdelinger som er underlagt Stiklestad folkeboksamling:
Leksdalen, Trones, Volhaugen, Ness, Stiklestad og Øra.*

S.V.

Styret for Stiklestad Folkeboksamling ble mer og mer klar over at lokalet de leide hos Lein. ikke holdt mål. For å gjøre noe med den prekære romsituasjonen, ble det innkalt til et møte på Kaffistova den 25. februar 1938. Foruten det fulltallige styret som ble valgt i 1935, møtte skoleinspektør Sandnes. E. Lyngås og Chr. Nevermo fra Verdal kino, fra Verdal arbeiderparti av NKP Johs. Berg og for Verdal Forenede Arbeiderparti E. M. Musum. Dessuten var redaktør Eriksen og O. Rognan til stede.

På dette møte kom idéen om lokaler i det nye herredshuset fram. Vestvik lanserte også tanken om et leseværelse i tilknytning til biblioteket.

Vestviks syn var at biblioteket måtte gjøres mer brukervennlig, og at en allerede i folkeskolealderen måtte lære seg å bruke biblioteket. Derfor mente Vestvik leseværelset burde organiseres "*i samarbeid med folkeskolen*". (Herredshuset og folkeskolen lå jo nesten vegg i vegg. Forf. anm.) Igjen ser vi at Vestvik har vyer!

Det er ofte slik at det nye trenger en viss tid for å modnes. Men allerede på et møte den 1. oktober 1938 blir hans tanker bifalt av skolefolk. For anledningen var skolen representert av skoleinspektør Sandnes, skolestyrets formann Georg Tromsdal samt lærer E. M. Musum.

Samme høst kan formann Nevermo gi melding om at *"boksamlingen får et rum til leseværelse i det nye herredshuset, sannsynligvis får en også et kjellerrum for boksamlingen. "*

Allerede på samme møte kan Vestvik legge fram en skisse på hvordan leseværelset skal ordnes. Dernest ber han om styrets fullmakt til å lage en *"tilstelning til inntekt for leseværelset"*, og endelig vil han søke Nord-Trøndelag biblioteklag om å få åpningsmøtet for propagandauken som de skal arrangere. Et innlegg i Verdalingen den 29. desember 1938 signert S. V. forteller litt om hvordan resultatet av Vestviks anstrengelser ble:

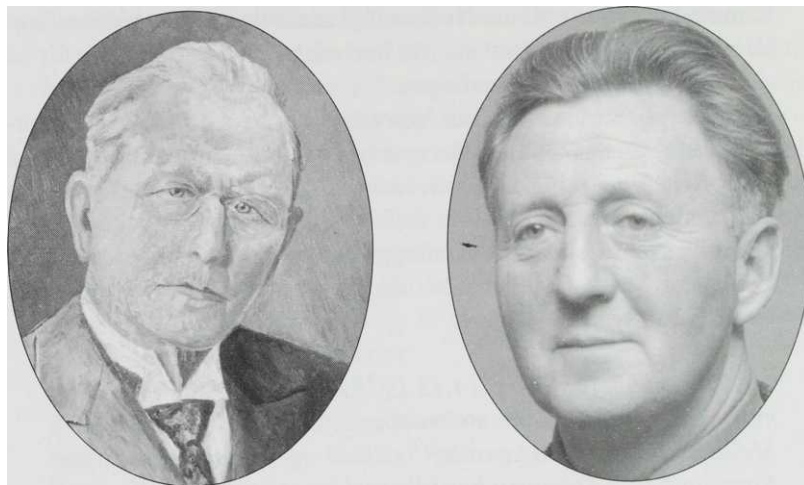
"(...) Aftenunderholdning 14.12 1938 kr 60. Gaver: fra AIL Falk kr 10, Verdal arb eidsmannsfor ening 5, Bakernes fagforening 5, Møllearbeidernes fagforening 5, Skind-og lærarbeidernes fagforening 5 (...). Dessuten har pikespeiderne lovet å skaffe oss kr 25 med det første (...). Fra distriktslæge Wold har vi mottatt en gave på 22 bøker. Deriblant mange barnebøker. Når vi nu får rigget opp de barnebøker vi har fra før kan barna ta til å låne igjen (...).

Samtidig vil Nord-Trøndelag biblioteklag arrangere en utstilling som gir et oversyn over boksamlingenes stilling i fylket. Leselysten er stigende og husnøden blir mer og mer skrikende. Vi er nu oppe i 120 låntakere. Det gjelder å gjøre sig smal og smøre sig med tålmodighet om man vil forsere sig fram til reo-lerne og få en bok.

Det er på tide det blir en forandring. "

Listen over givene til leseværelseprosjektet er interessant. Den støtten som her framkommer er fra fagforeningene. Hvorfor det er slik, er vanskelig å si. Var det fordi Vestvik, som selv var kommunist, måtte hente oppbackinga fra "sine egne"?

Ut fra referatet går det også fram at mange av de idéene han hadde lansert, også ble gjennomført. Var det så at alt han foretok seg ble kronet med hell? Nei. ett skikkelig nederlag gikk han på; sammenslåings-idéen. I jobben som bibliotekar hadde Vestvik lagt merke til at flere vinnesbygger også brukte boksamlinga på Øra. Nå lanserte han tanken om en sammenslåing av de to bibliotekene. Han ba om et møte med

Johs. Dahl*Etter maleri av fru Torbjørg Sætevik.***Sverre Vestvik***Bildet er utlånt av Gunnar Vestvik.*

Vinne folkeboksamling for å drøfte dette. Men først allierte han seg med ekspertisen for å overbevise "motparten".

På et møte som ble holdt 15. april 1939 redegjorde bibliotekinspektør frk. Skancke om måten slike samarbeid fungerte på. I sin redegjørelse gikk hun spesielt inn på modellen med sentralbibliotek og utlåns-stasjoner. Hennes vinkling av saka var nesten som å vifte med en rød klut! Å bli redusert fra å være et selvstendig bibliotek til en utlånsstasjon administrert fra Øra var fullstendig uakseptabelt. Fr. Bye og M. Høilo hadde klare direktiver fra sitt styre, de ville avvise tanken om en sammenslåing: *"de forstod det slik at det ikke var stemning for en sammenslåing i Vinne."* Så diplomatisk kan det sies! Likevel sa de seg enig i å møte en gang til. Men Vestvik hadde tapt saka. Derfor heter det nokså lakonisk fra møteprotokollen 28. oktober 1939: *"Vedtak: Saka vert lagt bort til så lenge"* Og så kom krigen!

Krigens innvirkning på bibliotekdrifta

Til styresmøte den 21. september 1940 forelå det et brev som signaliserte at de nye makthaverne også ville ha et ord med i laget når det gjaldt drifta av biblioteket på Øra:

"Til styret for Stiklestad folkeboksamling.

Gebietskommisaren i Trondheim har meddelt mig at han under de nuværende forhold ikke finner at den nuværende bibliotekar ved boksamlingen Sverre Vestvik er den rette mann på plassen. Gebietskommisaren antar at en folkeskolelærer bør kunne overta stillingen.

Jeg går ut fra at styret treffer de fornødne forføininger overen-stemmende med det som er anført av gebietskommisaren.

Verdal 20.sept 1940
 Nord- Trøndelag fylke
 Håkon Five "

Stiklestad Folkeboksamling
 Verdal

Til
 Styret for
 Stiklestad Folkeboksamling
 Gebietskommisaren i
 Trondheim har meddelt
 mig at han under de
 nuværende forhold ikke
 finner at den nuværende
 bibliotekar ved boksamlingen
 Sverre Vestvik er den rette
 mann på plassen. Gebiets

En kan saktens undres over tyskernes/nazistenes reaksjon i ettertid. Men det betyr vel at til og med slike små institusjoner skulle nazifiseres. Brevet var en oppsigelse av Vestvik. Det er grunn til å tro at Vestviks politiske engasjement lå bak brevet fra Five. Vestvik var en av frontfigurene for kommunistene i Verdal. Litt påfallende er det også at fylkesmannen kommer med et nokså konkret forslag om etterfølger. Antydningen er såpass konkret at en må undres om det er en spesiell av lærerne i Verdal som Five har i tankene. Da styret fikk meldinga, var bare halvparten av styret til stede. Det ble vedtatt å stenge boksamlinga, og nytt møte skulle holdes 5. oktober. Hvorvidt det ble holdt, skal være usagt. Protokollen inneholder ikke noe møtereferat fra den datoen. Det er derfor trolig at møtet ikke kom i stand.

Først 3. mai 1941 henviser møteboka til et møte. Første punkt der er opplesing av et brev fra «Verdal heradskontor» der det framgår at et nytt styre er oppnevnt. Det består av Ole Selnæs, O. M. Kvaalen, Inge-mar Rossvoll, Anders Musum og P. Sandnes. Hverken Guddingsstua, Indahl eller formannen Ne vermo har fått fornyet tillit. I likhet med Vestvik kan det være hans kommunistiske sympatier som har felt Nevermo. Under konstitueringa ble P. Sandnes formann. A. Musum nestformann og Selnæs kasserer. Nå gjaldt det å få ny bibliotekar. Saka ble behandlet som post 4 i møtet den 3. mai 1941:

"Til bibliotekar vart tilsett skuleinspektør h.v. Johannes Dahl på same lønsvilkår som den førre bibliotekaren hadde. "

Kasse og arkiv går tapt

På møtet den 18. juli 1941 refererer formannen P. Sandnes til en hendelse som skulle få vidtrekkende konsekvenser. Her gjengis fra protokollen for den angjeldende dato:

"Den 16.07.41 fekk underskrevne vite at Ole Selnæs var reist bort på uviss tid. Han vart vald til kassestyrar i styret for Stiklestad f. b. samling på møte 3.5.-41. Han har ikkje gjeve frå seg kasse-arkiver til noke styresmedlem. I heimen hans kan det ikkje finnast heller (...). "

Dermed var både kassen og regnskapene borte. Ingen av delene er senere kommet til rette. For denne framstillinga har dette vært en stor mangel. Det er ikke sikkert at det forsvunne beløpet var så stort. Men regnskapsmangelen skulle komme til å volde styret mye bry. Et av problemene var å få utbetalt statstilskuddet når regnskap fra forrige år ikke kunne vedlegges. Men det ble også problemer av en mer praktisk art. Departementet rettet i et brev datert 18. november 1941 tre konkrete spørsmål til styret:

1. *Kven skal kvittere for eventuelt rikstilskot?*
2. *Kan det skaffast rekneskap for 1939-40?*
3. *Er samarbeidet mellom folkeboksamlingane i kommunen kome i gang?"*

Vi kan legge merke til at det i løpet av 1941 ble foretatt én endring i styret. Ole M. Kvaalen hadde vært medlem av bibliotekstyret helt siden 1919. Nå ba han om avløsning, og ble erstattet av sønnen Harald.

Den første saka Harald Kvålen tok opp i styret var forholdene omkring bokfilialen på Stiklestad. Vi har fra før sett at utlånet til tider var labert, og at de har flyttet for å bedre forholdene. Nå kunne Kvålen fortelle at kjøpmann Heir på Stiklestad hadde gitt løfte om et rom i butikkbygningen. Til overmål skulle de kunne benytte det gratis. Styret kunne ikke godt si nei til en slik generøsitet. Beslutningen ble derfor positiv, men med forbehold om å greie å skaffe "*ein pålitande bibliotekar utan utlegg for boksamlinga.*"

Dette kan tolkes som at den gamle ordninga med en, riktignok symbolsk, godtgjørelse for utlånsarbeidet var forlatt. Den andre muligheten er at bibliotekavdelingene er mer eller mindre ut av funksjon.

Det er flere indisier på at ikke alt er såre vel. Da bibliotekinspektør Molly Skancke kom og ordnet hovedbiblioteket seinhøsten 1941, kunne styret konstatere at heile 250 bøker var borte. "*Nokre av dei må vel koma imi att*" heiter det lakonisk i protokollen. Et annet eksempel skriver seg fra bibliotekfilialen på Lysthaugen. Høsten 1941 hadde styret "*skrive til John P. Guddingsstua og bedt han sende nedover til hoved-boksamlinga dei bøkene dei truleg (underst, av forf.) hadde der.*"

Hvor mange bøker fikk de så inn? I alle fall ikke nok til å tilfredstille styret, for på møtet den 18. juni 1942 besluttet de: "*Vart gjort vedtak om at dei bøkene som er utlånte skal krevjast inn no (underst av forf.)*".

Det er neppe å ta for sterkt i å hevde at det bare så vidt "hangla og gikk" i åra under krigen. Skifting av bøker ved filialene var mangelfull, hovedbibliotekets oversikt mangelfull, og styrets arbeid opp mot de bevilgende myndigheter skrantet. Om dette utelukkende skyldtes fadesen med det forsvunne arkiv og regnskap, skal være usagt. En annen forklaring kan være politiske spenninger innad i styret som gjorde det lite funksjonsdyktig. Ut fra protokollen kan vi likevel fastslå at drifta som helhet led av store mangler. -

Krigen er over

En kunne skrive 2. mars 1946 da det første møte i Stiklestad folkeboksamling ble holdt etter krigen. Bibliotekar Johannes Dahl kunne da opplyse at bibliotekets kassabeholdning var på kr 2077, vesentlig p.g.a. "(...) at det ikkje er blitt kjøpt inn bøker dei siste åra." Ei nemnd bestående av bibliotekaren, Johan Støa og I. O. Mo, bibliotekinspektør i Nord-Trøndelag, skulle bøte på dette forholdet.

Innkjøpskomiteén brukte bare 14 dager på å sette opp et forslag til bokkjøp. Det er tydelig at okkupasjonsårene hadde satt sine spor i alle fall på disse tre karene. Blant de 28 titlene som ble foreslått var:

*"Karlsen: «Kirkefronten i Norge under okkupasjonen»
Scheldrup: «Gudshus i fangeleiren» Hoel: «Tanker i en
mørketid» Bull: «Tretten taler på Grini» Hambro: «Taler i krig»
Aase: «Fra fengselstiden på Grini» Brandt: «Krigen i Norge»
Manus: «Det vil helst gå godt» Arnulf: «Krigen kommer til
gårds» Evensmo: «Englandsfarere» "*

Bibliotekinspektør Mo skulle ellers komme til å bringe biblioteklokales beskaffenhetsprosjekt på bane. Han var meget betenkt over romsituasjonen. Især trakk han fram forholdene på Stiklestad. Politikeren Støa ønsket å undersøke hvorvidt Øra-biblioteket kunne innpasses i de planer som Faglig Fellesstyre syslet med angående et Folkets Hus på Øra.

Men dette var bare løse planer, og det var biblioteket ikke tjent med. Det ser ikke ut som bibliotekets behov for rom ble diskutert i de kommunale fora. En får inntrykk av at dette utelukkende ble betraktet som bibliotekstyrets anliggende.

På denne tida arbeidet dessuten sentralbiblioteket i Trondheim med planer om en bokbuss. Opplegget var allerede kommet så langt at bibliotekstyret hadde sendt inn ønsker om aktuelle stoppesteder; i Vinne skulle bokbussen stanse ved bibliotekfilialen på skolen, i Garnes hos lærer Figenschau, på Lysthaugen hos Petter Guddingsmo, i Vuku på skolen, på Stiklestad hos lærer Vist og på Verdalsøra ved «Innherreds Folkeblad & Verdalingen»s kontor.

Oversikten viser til fulle at styret anså skolene for å være det naturlige stoppestedet i de fleste tilfeller. For å gjøre folk oppmerksomme på bokbuss-tilbudet, skulle Hafstad sende "(...) en utredning til «Verdalingen». Ein vil også be om eit særtrykk av artikkelen og få det sendt til skoleungdom og ut over bygda elles. "

Offensiven kan kanskje også ses på bakgrunn av at en nå hadde fått et nytt styre; nemlig Ingebjørg Elgesem, Thor Bonesmo og Ivar Granlund. Disse var alle nyvalgte styresmedlemmer. Fru Elgesem fungerte også som bibliotekar.

På den tida leide biblioteket på Øra rom hos Mette Rostad, for den 23. oktober 1948 behandlet styret en søknad fra henne om "*tillegg for husleige og reinhald*". Det ble vedtatt å tilby kr 30 pr. måned, en sum som litt seinere ble justert til kr 35.

Av annet som skjedde det året kan nevnes at utlånsstasjonen i Ness vart "*skipa på filialen og i Leksdalen på skolen.* "

1950 - ny flytting og skifte av bibliotekar

På slutten av 1950 var det møte hos fru Elgesem. Styret, som bestod av Martin Aksnes, Petter Guddingsmo, Ivar Granlund og Thor Bonesmo foruten før nevnte frue, fikk seg forelagt relativt storstilte planer: Biblioteket kunne få flytte til Suul-gården. Bibliotekaren hadde allerede drøftet saka med herredssekretær Tromsdal. Han hadde gitt grønt lys til å bruke arkitekt Hofset når det gjaldt innredningsspørsmålet. Videre hadde snekkermester Hermann levert anbud på trearbeid for kr 1500, E-verket opererte med en kalkyle på kr 850, og endelig hadde

Bjarne Østbø
Utsnitt av realskolebilde.

samt

fulgte på Verdal hotell.

rørlegger Johansen anslått arbeid til kr 150 innenfor sitt felt. Johannes Dahl ønsket å slutte som bibliotekar. På dette møtet ble derfor lærer ved realskolen, Bjarne Østbø, ansatt som bibliotekar fra 1. januar 1951.

Det tok ett år å få alt på plass i Suulgården. Selv om vesentlig ting gjenstod, kunne Østbø skrive en positiv møteprotokoll for møtet som ble holdt 3. november 1951.

Foruten styret var både ordfører Musum, herredssekretær Georg Tromsdal, forhenværende skolesjef og bibliotekar Dahl samt bibliotek-inspektør Strand tilstede for å ta lokaliteten i øyensyn. Det ble ellers gjort litt stas på Dahl som hadde fungert som

bibliotekar de siste 10 åra. Han fikk ei penge gave, en mengde fagre ord under den "kaffek\>ila " som

Biblioteket populært

Enhver serviceinstitusjon håper selvsagt at de disposisjoner den foretar seg overfor publikum blir godt mottatt. I så måte var biblioteket på Øra trolig ikke noe unntak. Da bibliotekar Østbø gjorde opp status etter et halvt års drift den 27. juni 1952 kan han referere til følgende tall: På 26 utlånskvelder (Biblioteket var åpent torsdager 17.00 - 20.00. Forf. anm.) hadde utlånet vært 1090 bind. Før flyttinga var gjennomsnittet 28 bøker pr. kveld, nå var dette steget til over 40. Antall låntagere var nå 111 personer.

Pågangen førte til nye utfordringer: spesielt fokuseres det nå på nye bøker. Bibliotekaren opplyser at han har kjøpt inn 128 titler denne våren, mange "beinveges frå bokhandelen da det går så seint å få bøker frå Folkebibliotekets ekspedisjon".

Det synes også som det kommunale engasjement etterhvert ble sterkere. Da styret fremmet et forslag om tilskudd på kr 2785. ble dette

bifalt av herredsstyret. Og den positive trenden fortsatte. Det ble vedtatt å øke utlånstida med en time pr. kveld, da *"talet på låntakarar har auka så sterkt."* Og her lyver ikke statistikken; fra juni 1951 til på samme tid i 1952 hadde tallet på låntakere blitt fordoblet. På en kveld ble det registrert utlån av 254 bøker!

En av grunnene til denne utlånsekspløsjonen skyldtes tilsiget av unge låntakere. I protokollen for 12. juni 1952 heiter det: *"(...) vart drøfta å setje ei aldersgrense nedover for utlån, da svært mange born melder seg som låntakarar."*

Årsmeldinga for 1954/55

Det har tidligere vært pekt på de sparsomme kildene for Stiklestad folkeboksamlings vedkommende. Denne årsmeldinga er med og gir oss et stillbilde av situasjonen for biblioteket på Øra. Derfor refereres årsmeldinga i sin helhet:

"Melding for 1954-1955 ("bibliotekåret" gikk fra juni til juni. Forf.anm.)

Opningstid: 3t. i 75 utlånsgagar, i alt 175 t. (Viser det at Østbø ikke var matematikklærer? Forf. anm.) Låntakarar: 221 Utlån i alt 4167 band, av det 3002 band skjønnlitteratur og 1165 band faglitteratur. Jamt over pr. utlånsgdag 56 band, største utlån 136 band.

Pr. 1. juli 1955 hadde boksamlinga iflg. tilvoksterprotokollen 1557 band skjønnlitteratur og 1183 band faglitteratur, i alt 2740 band.

Men ca. 300 band av dette er gamle bøker som f.t. er tatt ut av hvilene. Etter den tid er kjøpt inn 72 band faglitteratur og 124 band skjønnlitteratur, til saman 2936 band. For tida har u.l "Fjell", Vera 75 band til låns. Trygdesummen er auka til kr 19500. Utdrag av rekneskapen:

<i>Innkome: Kommunalt tilskot</i>	<i>kr 3760,00</i>
<i>Statstilskot</i>	
<i>Overdagspengar</i>	
<i>kr 1890,00 kr 87,25</i>	

<i>Bøker, tidskrift</i>	<i>kr</i>	<i>3284,09</i>
<i>Innb. og materiell</i>	<i>kr</i>	<i>525,36</i>
<i>Husleige, vask</i>	<i>kr</i>	<i>1264,88</i>
<i>Løn til bib</i>	<i>kr</i>	<i>700,00</i>
<i>Trygding</i>	<i>kr</i>	<i>62,50</i>
<i>Ymse</i>	<i>kr</i>	<i>103,85'</i>

Det er flere slutninger en kan trekke ut fra meldinga, la oss ta noen: For det første er vi vitne til en meget sterk satsning når det gjelder innkjøp av nye bøker. En tilvekst på 200 bøker på ett år er sterkt. Åpningstidene var også betydelig utvidet: Nå var biblioteket åpent både tirsdager og fredager fra 16.00 til 19.00, noe som samtidig hadde økt bibliotekarens lønn fra kr 500 til kr 700. En ser også at "gamle" penger må ha ligget inne i systemet, fordi utgiftene er betydelig høyere enn inntektene.

Endelig kan vi dvele ved det faktum at de forsynte veresbyggene med bøker helt fra Øra. Det er kanskje litt underlig at ikke biblioteket i Vuku sørget for sine "sognebarn". Men fra annet hold vet vi at i Vuku slet en med bibliotekarbeidet i denne perioden.

Hodestups inn i 1960-åra

Vi må konstatere at det skippertaket Bjarne Østbø tok med hensyn til innføring av årsmelding i protokollen, dessverre ble en engangsforeteelse. Det vi vet fra annet hold er at følgende satt i styret på slutten av 1950-tallet: Berit Koteng, Martin Aksnes, Olav Ydse og Petter Gud-dingsmo. Bjarne Østbø var bibliotekar, og en leide lokaler i Suul-går-den.

I «Innherreds Folkeblad & Verdalingen» for 20. april 1960 finner vi utlysning av stillingen som bibliotekar for Stiklestad folkeboksamling. Av teksten framgår det at årslønna er stipulert til ca. kr 2000, utlånstida er to dager i uka fra 16.00 - 20.00 i 70 utlånsdager årlig.

10. juni ble det foretatt ansettelse av Torgny Iversen, med Sverre Kristiansen som varamann. Østbø ville gjeme gi etterfølgeren gode råd, spesielt i hans omgang med bokagenter.

P R O M E M O R I A (^4t~iL djLu, JcUMJL 'rut
 ^ Uå^O^AMC <)

Pass på disse serieverka, som p.c. er ukomplette:

, -teges--:Plantgr Csqa feMfctorgrt av H.E.Eides
bokk.) Bull o.a. :Ncrsk Litteraturhistorie. Norsk
Allkunnebok Kjeldstadli:Hjemmestyrkene
Grimberg:Menneskenes liv ...

Boksamlinga burde vel ha enda fleire større leksika.

Pass på å forny tinginga av dei tidsskrift vi har:

Bo-nytt
Samtiden
Syn og Segn
Fossgrimen
Jorda rundt

Fleire tidsskrift burde vel tingast, c.d.

Vinduet Tidens Ekko
Internasjonal Politikk

(Kan hende også fagtidsskrift i praktiske fag?)

Etter mi meining burde boksamlinga ha fleire bøker for småborn funder'skolealderen) og for alderen 14 år og opp over.

>p; så til sist:Ver varsam med bokagentar!

I en liten notis i «Trønder-Avisa» den 2. juli 1960 kan en lese: "Folkebibliotek på vandring. Stiklestad folkeboksamling i Verdal som til nå har hatt sitt tilhold i gården til tidligere lensmann Suul ble i går (forf.underst.) flyttet tii sine nye lokaler. Den skal heretter ha sin plass i den nye brannstasjonen på Øra".

Det ble naturlig nok en hyppig møtevirksomhet utover 1960. Først og fremst gjaldt det planlegging av innredningsarbeidet i de nye lokalene. Til slutt valgte en å følge forslaget fra Statens Bibliotektilsyn, som Torgny Iversen hadde samarbeidet godt med.

Av mer administrativ art var beslutningen om at innkjøp av bøker var bibliotekarens ansvar, men at styresmedlemmene hadde forslagsrett. I 1960 bestod styret av Margit Sveli (senere Svensson), Tove N. h ersen. Petter Guddingsmo og h ar Granlund.

Etter hvert kom forespørsel om hjelp for bibliotekaren fram. I første runde var anmodningen veldig beskjedne, bare 1.5 time pr. utlåns-kveld. Muligens kan vi tolke dette som at sokningen til biblioteket var stadig stigende. Det skulle bli Målfrid Balgaard fra Sjøbygda som tikk lobben. Selv opplyser hun i sin søknad: "*Jeg er 16 år og går i 2. real. Jeg er svært interessert i boker og er "en fast gjest" på Biblioteket hver uke*". Da hun mottok jobben, ble hun avlønnet med kr 6 pr. time. ei krone mindre enn bibliotekaren selv hadde.

Andre utlanssteder

Den 13. april 1961 forelå det brev fra Haukåa om lan av bokkasser. Søknaden er datert 20. februar 1961.

"Vi tillater oss å søke om å låne bokkasser å 50 bind. Om betaling for husrom og vasking til den som skal ordne med utlån i grenda, har vi snakket med de Kommunale myndigheter, men vart henvist til boksamlinga, da de har tilskott frå kommunen for kvart år. Håper det kan ordnes så det blir litt vederlag til den som skal ordne med utlånet.
"

Brevet er signert av Einar Kristoffersen. Olaf Storstad. Einar Skjor-holm og Alf Moe.

I første omgang skjøv kommunen saka over til styret for Stiklestad folkeboksamling. Påskuddet kommunen prøvde seg med. er sikken korrekt i haukåbyggenes brev. Men for biblioteket betydde dette en uforutsett utgiftspost. Enden på visa ble at en sokte kommunen om en tilleggsbevilgning pa kr" 400. som skulle gi husleie og litt godtgjørelse til Alf Moe. Dette ble innvilget.

I Leksdalen har det vært litt opp og ned med organi sen utlånsvirksomhet. Men årsmeldinga for Stiklestad folkeboksamling for 1954/55 setter fokus på nettopp Leksdalen. "*Styret er av den meining at sa sant det er råd. bor ein få fleire filialar. Særleg var Leksdal på tale !...*". "

Dette harmonerer godt med de opplysninger Oskar Rydning har gitt.

Rydning losjerte på skolen i Nord-Leksdalen fra 1954. Han kan ikke bekrefte akkurat når han begynte med utlånet, men meiner nokså sikkert at det var ganske snart etter at familien hadde flyttet til skolen. Utlånet foregikk to kvelder i uka. Han anslår at 10-12 personer utgjorde den harde kjerne, og at Ingemar Karmhus var den absolutt ivrigste. Bøkene hentet Rydning på hovedbiblioteket på Øra, der han i samarbeid med bibliotekaren kunne plukke etterspurt litteratur fra hyllene.

Det neste styresvedtaket som angår Leksdalen er fra 1968. Da forteller

Knut Slinning Bjørdal og Bjørn Storhaug. Bok-depot på Nord-Leksdals filial. 1972-73.

Bibliotekets fotoarkiv.

protokollen at Rydning tilbys en godtgjørelse på kr 10 per kveld biblioteket er åpent. I arbeidssammenheng ble Rydning ukependler i 1970. Og han finner det ikke usannsynlig at andre har stått for utlånet i hans fravær. Men i 1972 sa han formelt opp jobben. Han ble etterfulgt av Erik Holmvik som muligens i ei tid hadde fungert for Rydning. Holmvik bekrefter Rydnings opplysninger både når det gjelder antall lånere og rutinene ved bokhenting. Da Holmvik bosatte seg på Øra

Fra filialen i Leksdal. Bibliotekets fotoarkiv.

oppførte naturlig nok hans engasjement. Det har ikke vært mulig å finne hvem som eventuelt tok over. Mest trolig er det at filialvirksomheten i Leksdalen har gått over til å bli bokutlån fra bokkasse plassert ved Samvirkelagets avdeling i Nord-Leksdalen. En tilsvarende ordning hadde Vuku folkebibliotek med samvirkefilialen i Skjækerfossen.

Andre biblioteker

Forfatteren Inge Krokann kaller slutten av det forrige århundre for "*Det store hamskiftet*". Noe av det nye var representert av lag og foreninger; samtalelag, avholdslag, ungdomslag og losjer. Og det var ikke uvanlig at disse foreningene hadde bøker til utlån. I denne framstillinga er fenomenet såvidt berørt i kapitlet om Vinne. Det har selvsagt vært umulig å oppspore alle disse lesetilbudene, en har heller ikke funnet det riktig å ta det med i dette skriftet. Men det som kanskje er litt ukjent er at også religiøse trossamfunn drev former for leserringer. Med Ivar Indahl som hjemmelsmann kan jeg fortelle at blant baptistene i Inndalen var det slike leserringer. Han kan huske at blant bøkene som sirkulerte der opp var titler som «Lensmannsdatteren» og «Gullkorset» av Lars Rustbøle. Om det var inntrykk fra boka «Det lille banevokter-huset», som også fantes i denne samlinga som ble utslagsgivende for Indahls yrkesvalg seinere, skal være usagt.

Skredder Steinsaas

Vi har fra flere hold fått opplysninger om at skredder Steinsaas drev en form for utlånsvirksomhet. (Opplysningene er gitt av Olga Anderson, født 22. mars 1896, til datterdatter Ingjerd Søvik.) Det er ikke godt å si i hvilken regi dette skjedde.

Det som synes å være på det rene er at Steinsaas personlig hadde et innholdsrikt bibliotek. Han var dessuten en av frontfigurene innen baptistmenigheten på Øra. Det kan vel tenkes at bokutvalget stort sett har bestått av mer oppbyggelig litteratur.

Som et kuriosum kan nevnes at en av informantene kan huske at det var lagt gråpapir på alle bøkene, og at det kostet 50 øre å få låne ei bok. I 1940-åra var det mye penger for et slikt tilbud!

BIBLIOTEKET PÅ UNGDOMSSKOLEN

I 1965 begynte planene for den nye ungdomsskolen på Øra å ta form. Dermed var det en gylden anledning for å få flyttet boksamlinga opp på nyskolen, og arbeidet med å innpasse behovet i byggeplanene tok til. Til styresmøte den 7. juni 1966 forelå oppsigelse fra Torgny Iversen. Som ny bibliotekar innstilte styret Inger Westerdahl, under forutsetning av at hun tok de nødvendige kurs.

Fru Westerdahl bestyrte biblioteket på Øra i en veldig rolig periode. "Stø kurs" er

Torgny Iversen

Privatfoto. Privatfoto.

Inger Westerdahl

vel den enkleste periodebeskrivelsen.

Fru Westerdahl ble i 1969 avløst av Helge Aksnes som bibliotekar for Stiklestad folkeboksamling. Flyttinga til ungdomsskolen var nå en realitet, og Aksnes hadde sitt arbeid der. Hans jobb ble i første omgang å forberede flyttinga fra brannstasjonen. I et styresmøte som ble holdt 1. desember 1969 var det listet opp en hel rekke oppgaver som skulle løses.

Det er klart at den økonomiske sida av saka kom i sentrum etter hvert. Mye nytt utstyr skulle kjøpes, og flyttinga skjedde midt i et budsjettår. Styret, ved bibliotekaren, ble derfor nødt til å vende seg til for

mannskapet for å få hjelp til finansiering. Styresprotokollen for 22. oktober 1970 er skrevet på ungdomsskolen. Det viktigste fra brukernes synspunkt var at nå ble bibliotekets åpningstider vesentlig utvidet. Fra nå av hadde publikum adgang tre dager i uka fra kl. 17.00-20.00.

En kan med rette si at den brukertilpasningen som dermed fant sted, økte søkningen til biblioteket. Institusjonen ble så populær at en måtte ty til begrensninger. I styresprotokollen heter det: *"På grunn av sterk pågang fore slår bibliotekaren at barn under 12 år ikke får adgang uten ifølge med foreldre eller andre voksne"*.

I realiteten "stenges" dermed adgangen for framtidens brukere. Selvfølgelig var dette dramatisk, men på samme tid fungerte det sikkert som en vekker for de bevilgende myndigheter. Det satte dessuten fingeren på et ømt punkt: bemanningen på biblioteket. Det ble også etterhvert nødvendig å få lønningene i samsvar med sentrale avtaler.

Det ble i styret vedtatt at en skulle legge avtalen med Norges by- og herredsforbund av 1. mai 1969 til grunn. Den totale arbeidstid ved biblioteket på Øra ble nå stipulert til 16 timer pr. uke; 7 timer på bibliotekaren og 9 timer på assistenten.

Den 8. mars 1971 ble Bjørg Helene Lein tilsatt som assistent etter at Kari Ward hadde sagt opp sin stilling. Og allerede nå ble en bedt om å drøfte hva som burde skje når den nye biblioteklova tok til å gjelde fra 1. januar 1972.

Tanker omkring den nye lova

Både fra sentralt og kommunalt hold forelå det tanker om organisering av biblioteket når den nye lova trådte i kraft. I egenskap av bibliotekar utarbeidet Helge Aksnes en betenkning om saka allerede i juni 1971. Han hadde hatt adgang til lovproposisjonen, og mente bestemt at lovtteksten ville tvinge fram en sammenslutning av bibliotekene i Verdal under en felles ledelse. Kravet om en fagutdannet bibliotekar i kommuner på Verdals størrelse pekte i den lei, det samme gjorde lovens bestemmelse om at utbetalningene fra staten ble gitt samlet for heile kommunen.

Aksnes så flere positive sider ved å få inn en fagperson; *"(han vil) ha ansvar for alt bibliotekteknisk arbeid; innkjøp av bøker, listeføring, katalogisering, klargjøring av bøker, regnskap m.v. Dette vil avlaste utlåns styre me ved de øvrige avdelingene for et arbeid som de fleste fin-*

Stiklestad foDAks i l

Mandagf

Otxsdag

Fi-edar

« i lin -JU tø

BARM UNDER. 11 ÅR HAR IKKE ADGAN& UTEN I FØLGE /-IE O VOKSNE

;;^r vanskelig og som de er lite kompetente til å utføre riktig". Likeledes peker han på meir rasjonelle innkjøp i det boker med forholdsvis liten etterspørsel kan lånes avdelingene imellom.

Aksnes' betenkning ble behandlet i formannskapet 19. august 1971. Her ble det nedsatt et utvalg som skulle avgi innstilling om den framtidige bibliotekdrifta i kommunen. Utvalget bestod av Tove Iversen, formann (formann i Stiklestad folkeboksamling). Sven Svensson (formann i Vuku folkeboksamling). Einar Lein (medlem av Vinne folkeboksamling). Olav Røhmesmo (rådmann i Verdal) og Helge Aksnes.

Den 13. september 1971 ble det avgitt innstilling. I store trekk er tilrådinga i trad med de refleksjoner Aksnes tidligere hadde forfektet m.h.t. lovens konsekvenser for Verdal kommune.

Utvalget hadde i tillegg en uttalelse om styret for et ••fellesbibliotek": "*Det velges ett styre for boksamlingene med 5 medlemmer. Det bor være en representant fra Vuku og en fra Vinne og to fra Stiklestad avdeling samt en som representerer kommunen, samtlige med personlige varamenn. Styrene oppnevnes av kommunestyret.*"

Utvalget var også veldig oppmerksomt på hva som kunne skje: at en ikke fikk noen utdannet søker til bibliotekarstillinga. Utvalget sier:

"Hvis det i en overgangstid blir vanskelig å få besatt stillinga som bibliotekar, må boksamlingene drives hver for seg under utlånsstasjonene som nå (...). Styret for boksamlingene må da foreta en fordeling av de bevilgede midler i forhold til innbyggertallet (...)."

Til slutt sveiper de såvidt innom navnespørsmålet og uttaler: "Man antar at den riktige fellesbetegnelsen må bli Verdal folkebibliotek, men at man ved de enkelte avdelingene beholder de nåværende navn Stiklestad-, Vinne- og Vuku folkebibliotek."

Helge Aksnes
Privatfoto.

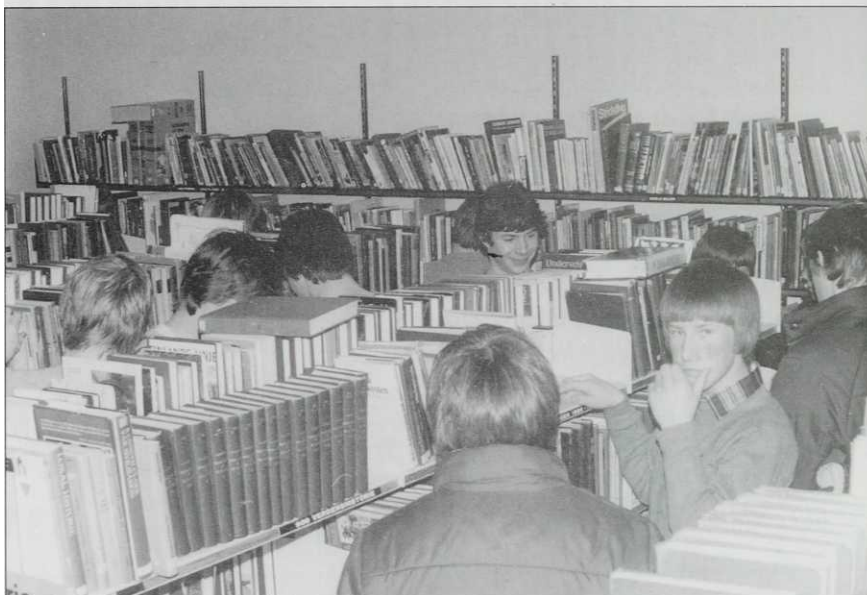
Vinne uttrykker misnøye

Innstillinga fra utvalget ble sendt de respektive styrene for bibliotekene ganske raskt.

I Vuku ble saka styresbehandlet 23. september 1971: "Styret har ingen merknad til forslaget. " I styret for Stiklestad folkeboksamling gikk det like smertefritt: "Styret slutter seg til utvalgets innstilling. "

Vinnesbyggene ville imidlertid ikke gi seg uten sverdslag. Styret synes det er rart at "(...) ikkje styra i Vinne og Vuku folkeboksamlingar er tilskriva om senne sak". (Det de sikter til her er et brev fra bibliotekin-spektør Kjell Lillevik som bare er sendt Stiklestad folkeboksamling til uttalelse. Forf. anm.)

Dette er en formell feil. Men de alvorligste anklagene følger lengre nede i brevet. De peker videre på at to ganger tidligere har bibliotek-ordninga for kommunen vært oppe til behandling og "(...) Kvar gong har styra for biblioteka vorti tilskriva og dei har fått uttala seg og sagt si mening. Vi bed om å få saka til uttale. "

Ivrige skoleelever i fri utfoldelse på biblioteket. Bibliotekets fotoarkiv.

Brevet fra Vinne penneført av Einar Larsen har utvilsomt et poeng her. Hvem som skal klandres for den første formelle feilen, skal være usagt, men at det er skjedd en glipp er hevet over tvil. Men kanskje lå det noe annet bak brevet, noe som brevskriverne ikke direkte ville si. For studerer vi sammensetningen av den gruppa formannskapet hadde valgt til å avgj innstilling, finner vi ett påfallende trekk; de øvrige bibliotekene var representert ved formennene, men i Vinne gikk en forbi formann Larsen og tok med Einar Lein som "bare" var styresmedlem. Med andre ord; formannen var forbigått!

Etterhvert fikk Vinne uttale seg. I brev datert 26. november 1971 og underskrevet av Einar Larsen (formann) og Johs. Gudding (styresmedlem) heter det: *"(...) Vi i Vinne såg helst at boksamlinga fekk ha sitt eige styre som før. Dersom det blir samanslåing vil ein peika på punkt 3 bokstav A (Styret består av 5 medl. Forf. anm.) Der meiner styret for Vinne folkeboksamling at det bør vera 3 medlemmer i det nye styret. Ein frå Vinne, ein frå Vuku og ein frå Stiklestad. Vedteke med 2 mot 1 stemme (Einar Lein - utvalgsmedlem.)"*.

Det er litt usikkerhet om Lein virkelig var til stede på dette møtet. Han har i alle fall ikke underskrevet møteboka!

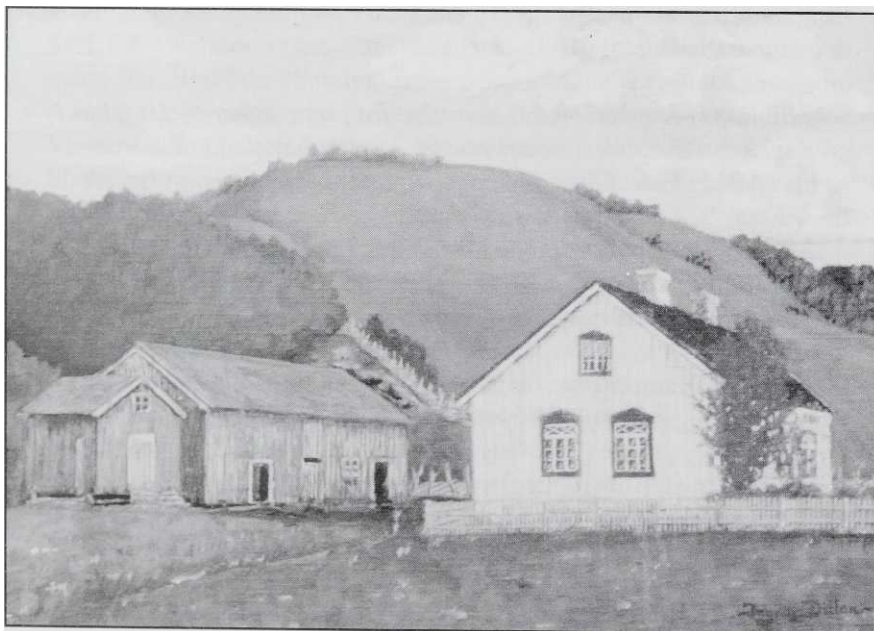
Vinne folkeboksamlings reaksjon var forståelig. Når de går inn for å redusere "det nye" styret til tre personer, vil de dermed redusere Verdalsøras dominans. De fryktet nok at "alt" skulle havne på Øra og avdelingene bli avspist med smulene. Bare framtida kunne vise om frykten var begrunnet. Men en viss grunn for engstelse kunne nok være forståelig.

Heltidsbibliotekar

I april 1972 ble det avertert etter heltidsbibliotekar for Verdal kommune. Til tross for annonse i flere aviser og oppslag på Statens bibliotek-skole kom det bare inn en søknad. Og da kandidaten litt seinere sa fra seg jobben, var en like langt.

Etter en ny utlysingsrunde fikk en endelig napp. Og fra høsten 1973 ble Knut Slinning Bjørdal fra Oslo ansatt. Det var denne gangen tre søkere til stillingen, men Bjørdal var den eneste med de nødvendige kvalifikasjoner. Det som verdalingene i ettertid husker Slinning Bjørdal mest for, er hans engasjement under opprettelsen av lokalhistorisk arkiv.

Vuku folkebibliotek 1904 -1972

Gammelskolen i Vuku ca. 1910. Bilde etter maleri av Ingvar Dillan.

Det er vanskelig å si hvor lenge det har vært drevet bibliotek i Vuku. Den eldste bevarte forhandlingsprotokollen er fra 1904. Gjennom de to møtereferatene fra dette året kan vi få mange interessante opplysninger som peker noen år lengre tilbake i tid:

"Aar 1904 den 4. februar holdtes det mode paa prestegaarden i styret for Vuku folkebibliotek. Tilstede var de 3 medlemmer af styret, nemlig O. Kvello. M. Grunden og E. Solum samt bibliotekaren, kirkesanger Dillan. Der blev besluttet at indkalle alle de uddaante bøger for at se dem igjennem. De ubrugelige skal kasseres. og de som trenger til indbinding og reparation skal sendes til bogbinder.

Til fonnand valgetes pastor E. Soluntr Modet hævet. "

På seinhosten samme året mottes de igjen. Bakgrunnen for dette motet er noe mer delikat:

"Bibliotekaren frendagdes skrivelse fra amtmanden af 1st febr. d.a.. hvori meddeles, at kirkedepartementet i henhold til skrivelse af 25te januar d.a. forlanger regnskab og redegjørelse for anvendelsen af de af det offentlige og kommunene tilstaaede bidrag tilsammen kr 180 for året 1898. Bibliotekaren fremlagde copi af regninger for bøger kjøbt hos boghandler Stabell. Tron dh jern for tilsammen kr 126.60.

Der besluttedes

Bibliotekaren paalegges at henvende sig til sogneprest Kl ute for atfaa redegjørelse for de resterende kr 53,40 (...). "

I sum gir disse to møtereferatene mange faktiske opplysninger: Bibliotekdrifta i Vuku kan i alle fall strekkes tilbake til 1898. Men selve formuleringene i referatet indikerer at vi trolig kan gå noe lengre tilbake i tid. Bøkene har selvsagt ikke i løpet av seks år blitt så slitte at mange er kassable. Dernest tar vi vite at kirkesanger Dillan er bibliotekar. Mikal Dillan var vukubbygg. I 1886 kom han tilbake til heimbygda som lærer i Vuku. Fra 1895 var han i tillegg kirkesanger (klokker), og denne yrkeskombinasjonen drev han med til han gikk av i 1919. Vi ser også at pastor Solum er formann i styret Formannsjobben var nok verdsatt. Styret i biblioteket på den tid hadde nemlig i tillegg til å styre med budsjett, og således forvaltning av en slump penger, arbeidet med å plukke ut hvilke bøger som skulle kjøpes. Og dette arbeidet ønsket nok presten å være med på.

I referatet nevnes også pastor Klute. Han ble residerende kapellan i Vuku i 1888. Da dette møtet ble holdt, hadde Klute forlatt bygda. Fra 1902 hadde han vært sogneprest i Tynset. Når Dillan nå får i oppdrag å "*henvende sig til*" sin tidligere kirkelige overordnede, måtte det nødvendigvis skje pr. brev. Men den korrespondansen finnes ikke.

Hvilke bøker ble kjøpt inn? I bibliotekenes første tid, kan vi stort sett dele inn bøkene i tre kategorier; oppbyggelige skrifter, bøker med historisk tema og bøker for å fremme jordbruket. Alle disse kategoriene samsvarer godt med idéen med leseselskapene - forløperne til de første bibliotekene. Det matnyttige forenes med den norske historie - og som en klangbunn over det hele - det åndelige. Går vi til innkjøps-lista for 1904 ser vi en annen tendens; skjønnlitteraturen er på full marsj inn. Blant de 35 nyinnkjøpte titlene finner vi forfatternavn som Aasen, Bjørnson, Garborg, Ibsen, Kielland, Sivle, Aanrud, Lie og Vinje. I tillegg utenlandske forfattere som Tolstoj, Dostojevski og Shakespeare. Heile innkjøpet kommer på kr 66,53, altså i underkant av kr 2 pr. bind. Billigste bok er Shakespeares «Hamlet», mens Aasens «Udvalgte Skrifter» kostet kr 4, men her var det antakelig flere bind.

I 1906 drar styret skikkelig til - i det de anskaffer Øverlands «Illustrert Norgeshistorie», til kr 60, som representerer over 60% av budsjettet dette år. Barnelitteratur finnes det svært lite av. Det nærmeste en kommer er antagelig «Norske folkeeventyr», men i 1906 kjøpes både Lølands: «Norsk eventyrbog I» samt «Norske barnerim og leikar med tone» inn. Om denne oppmykningen skyldes yngre lesere er vel tvilsomt. Men ettersom bibliotekaren også var lærer og boksamlinga plassert på "Vuku fastskole", så er det vel ikke urimelig å tro at disse bøkene ble benyttet både til opplesning og sang. Men vi vet det ikke.

Økonomi

Som det har framgått tidligere, synes ikke den finansielle side av bibliotekdrifta i Vuku å ha vært tilfredsstillende. Amtmannens brev i 1904 avslører det. Protokollen er naturlig nok vag i sine formuleringer, og det utpekes ingen syndebygg. Imidlertid får vi opplyst at "*I 1905 er intet bidrag af stat ell. kommune modtatt*". Dette kan indikere at Dillans "oppklaringsrunde" med sin fordums sjef har tatt tid! Regn-

skapet for 1906 bærer bud om at "saka" er ordnet opp. Pastor Klute har "*betalt efter regning kr 126.60*". Bibliotekar Dillan har lykket i å bringe balanse i regnskapet. For at bibliotekdrifta heretter skal foregå i foreskrevne former med motebok og årsregnskap, ble det derfor besluttet å gå til anskaffelse av forhandlingsprotokoll - og det ble gjort nettopp i dette året. Men her står vi overfor et mysterium. Hvordan kan en protokoll som er nyinnkjøpt i 1906 bli benyttet som protokoll for 1904?

Vi vet at bibliotekstyret i perioden 1903-1908 besto av de samme medlemmer: Pastor Solum, Ole Kvello og Martin Grundan. Hele perioden fungerte Mikal Dillan som bibliotekar. Kan forklaringen være at amtmannens brev har satt en stokk i dem og at de simpelthen har "rekonstruert" protokollen for 1904? Igjen må vi ty til gjetninger. Det er som en formelig kan føle styrets lettelse når de kan gå los på året 1907 etter en tid som nok har vært litt turbulent. De avslutter inntektssida i 1906 med en samlesum og følgende kommentar:

"Modtaget indtil 31/12-06 *kr 375.00"*

og på utgiftssida:

"Sum indtil 31/12-06 *kr 375,98"*

Og hva kunne da være mer naturlig enn å innlede påfølgende år (1907) med skikkelig bokføring:

"Udlæg fra forrige aar *kr 0.98"*

og det påfølgende:

"Til deps sagkyndige konsulent *kr 2.00"*

Bordet er ryddet!

Stat, kommune og medlemmer bidrar

Fra 1907 og utover føres det ordinært regnskap for Vuku folkeboksamling og vi får for første gang se de tilskudd som ytes fra sentralt hold. Nå følger ikke ytelsene kalenderåret, men splitter vi opp regnskapet, ser vi at årlig tilskudd beløper seg til kr 40 med halvparten på hver av bidragsyterne. Fra 1907 får vi ei ny bidragskilde, nemlig medlemsavgift. Dette året bokføres medlemskontingenten med kr 5. Summen skulle tyde på at medlemstallet er på 20 personer. Men det ville være forhastet å trekke den slutningen at når medlemstallet er lavt, er det få som låner bøkene. For det første kunne alle i en familie lese boka når den først var i huset. For det andre inneholdt vedtektene en passus om at "ubemidlede" kunne benytte boksamlinga uten å være medlemmer.

Ikke før i 1909 syner regnskapet at bibliotekaren har fått utbetalt lønn. Da finner vi posten:

"5/8 *Bibliotekaren* *kr 10,00*"

For å sette godtgjørelsen i et lønnsperspektiv kan en opplyse at for 1912 mottok lærer Dillan kr 1064 i årslønn. Honoraret som bibliotekar skulle derfor være ca. 1% av årslønn - ikke akkurat noe å slå seg opp på.

Utvidelse av bibliotekets virkefelt

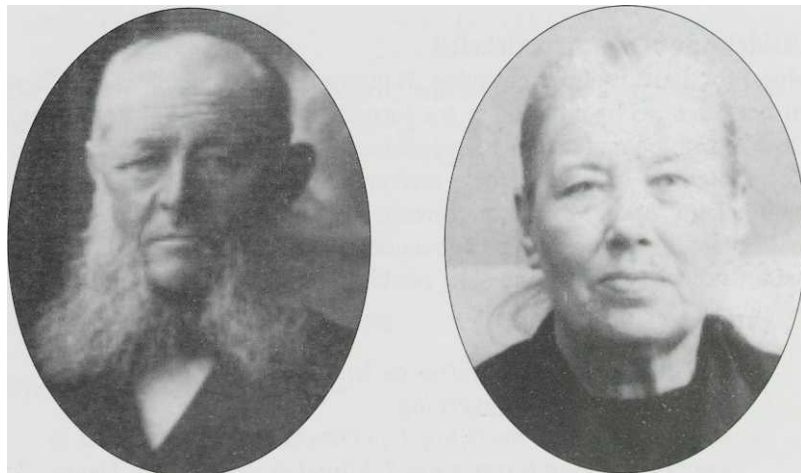
Møtet for 1910 rommer en nyhet. Bakgrunnen er følgende: Det rettes en henvendelse til biblioteket fra formannskapet i Verdal kommune. De har nemlig mottatt en henvendelse fra ungdomslagene i Ulvilla, Helgådalen og Inndalen der de ønsker å komme med som filialer av biblioteket i Vuku. Møtet, som forresten ble holdt i Vuku den 18. januar 1910, stilte seg positivt til henvendelsen. For at alle formalia skulle være i orden, setter de opp seks punkter som skal danne rammen om avtalen:

- "1. De nødvendige anskaffelser av kasser bekostes av de 3 ungdomslag med 1/3 av hvert lag.*
- 2. Der oppgives for hvert lag 1 person, som er villig til at ta imot høkerne og forrette som bibliotekar ved filialen. Denne bibliotekar har ansvar for at bakerne blir tilbakesendt i rett tid.*

3. Hver laantager ved filialerne betaler til boksamlingen en aarskontingent paa 25 øre. Denne kontingent blir samlet at indbetale til styrets formand mot slutningen av hvert aar. Desuten betaler hvert av de 3 lagene et bidrag til boksamlingen stort kr 2,00 pr. aar. Laantagerne ved filialerne har adgang til uden forhøiet kontingent ogsaa at jaa bøker udlaant fira hovedstammen i Vuku.
4. Bibliotekarene ved filialerne fører protokoll over udlaanere og er forpligtigt til mod udgangen av hvert aar at avgi beretning til styret om antal av laantagere, antal udlaan m.m.
5. Hver bokkasse forbliver ved filialen i 6 mnd., hvorefter den indsendes eller ombyttes efter styrets nærmere bestemmelse.
6. Eftersom man (nåder?) erfaring angående cirkulationen, forbeholder styret sig ret til at foreta forandringer i disse regler.

J. Urbye (sign)"

Presten forneker seg ikke! Her er det ikke snakk om personer til å "stå for utlånet" - nei, de skal "forrette" utlånet! Siste punktet blir også nokså meningsløst. Ordet "nåder" er fullstendig meningsløst i sammen

Mikal Dillan

Bildet er avfotografert fra boka om

Klara Sørager

Bildet er utlånt av Nils

hengen. Gir utdraget oss bilde av en overarbeidet prest som førte møtebok samtidig som han i "ånden" skriver sin preken? Hvorom alt er, saka fikk si løsnung, bokkasser ble det!

Styret beslutter også at bibliotekarens lønn økes fra kr 10 til kr 13 pr. år. i 1911 "saalenge filialene paa Indal, Ulvillen og Bjartan er igang". Vi ser også at Klara Sørager har avløst Dillan som bibliotekar.

o

Aret 1912. Hva regnskapets inntektsside forteller

<i>Kassabeholdning fra 1911</i>	<i>kr</i>	<i>13,23</i>
<i>1/2 Bidrag fra Værdalens sparebank</i>	<i>kr</i>	<i>50,00</i>
<i>28/1 Statsbidrag kontant</i>	<i>kr</i>	<i>61,75</i>
<i>4/2 Bidrag fra Ulvillens Ungdomslag 1912</i>	<i>kr</i>	<i>2,00</i>
<i>Medlemskontingent 1912</i>	<i>kr</i>	<i>4,75</i>
<i>28/2 Bidrag fra Indalens Ungdomslag</i>	<i>kr</i>	<i>2,00</i>
<i>Medlemskontingent</i>	<i>kr</i>	<i>2,80</i>
<i>Medlemskontingent fra Vuku</i>	<i>kr</i>	<i>6,00</i>
<i>2/4 Kommunens bidrag</i>	<i>kr</i>	<i>20,00</i>
<i>7/4 Bankens bidrag for 1913</i>	<i>kr</i>	<i>25,00"</i>

Årsregnskapet er interessant i flere sammenhenger. Hvis vi retter søkelyset mot det økonomiske, ser vi at for første gang kommer det bidrag fra andre enn stat og kommune. Mest monnet nok pengene fra Sparebanken, tilsammen kr 75 - en sum som representerte 40% av inntektene dette året. Statsbidraget var også betydelig høyere. Det er vanskelig å si hvorfor. Men antagelig har staten begynt å bruke en annen beregningsmåte for utbetalinger fra nå av. En annen forklaring kan være at opprettelsen av filialene har utløst mer statsstøtte.

I følge avtalen med filialene skulle disse også stå inne for et mindre beløp til biblioteket i Vuku. Det er verdt å merke seg at bare inndaling-ene og ulvillbyggene har sendt penger. Om en derav kan slutte at Bjartan ikke kom med allerede fra starten, er ikke godt å si.

Størrelsen på kontingenten ved de to filialene forteller at det er omtrent like mange medlemmer der som "hovedbølet". I 1917 kom Sul også med på filialordningen. I Sul er det 13 personer som betaler medlemskontingent dette året. Og for første gang får vi et bokført antall

låntagere. I regnskapet finner vi følgende post: "*46 laantagere*

å kr 0.25 (tilsammen) kr 11,50".

Dette tallet representerer antagelig både Vuku, Ulvillia og Inndalen fordi det er ikke ført noe medlemskontingent fra filialene dette året. Legger vi til tallet fra Sul, betyr det at det er totale antall betalende medlemmer er 59. Bokene erobrer gradvis mer og mer terreng.

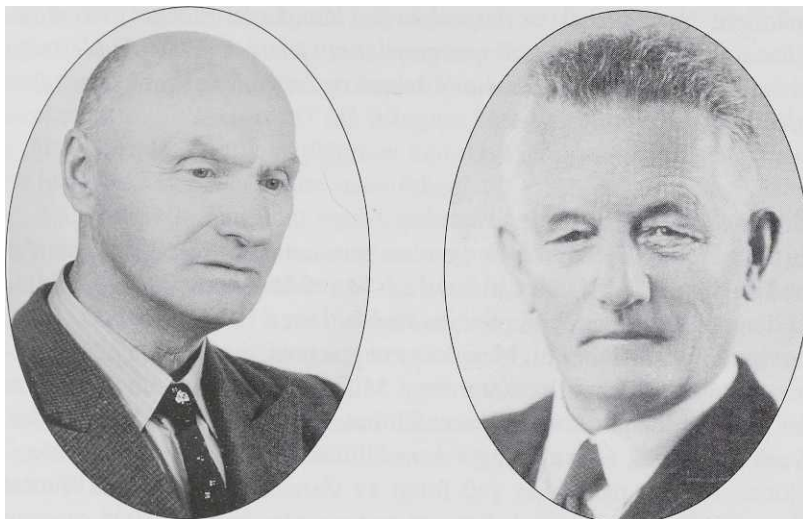
Hvor kjøpte de bøkene ? Av regnskapet går det fram at de aller fleste bøkene bestilles gjennom Biblioteksentralen, men det kjøpes dessuten hos Thurn-Paulsen på Levanger. Ja, enkelte år står Levanger-bokhan-delen for langt den største leveransen av bøkene.

Nye formenn, men samme spør

Vi har allerede vært inne på tendensen til å velge presten i sognet som formann i bibliotekstyret. I perioden fra 1908 til 1925 hadde kirka i Vuku tre prester: Urbye, Holan og Flognfeldt. Denne trioen etterfølger også hverandre som formenn for bibliotekstyret. Bokbestillingene og regnskapene forteller at drifta er på det jevne. Det eneste ■ "spesielle" i perioden er et brev fra cand. jur. B. Torstensen. Han spør hvorvidt hans tilbud om "*spiritistisk literatur sendt som gave til boksamlingen vil mottages og indlemmes i samlingsen*". Og han får - kanskje noe overraskende - positiv tilbakemelding.

1925 ■ og nye koster

Fra 1. januar 1925 bestod styret i folkebiblioteket av Johs. Nordnes, Harald Balgård og Bjarne Kvello. For første gang er presten ute av styret, og alle medlemmene er nyvalgte. Som nevnt tidligere bærer protokollen bud om at det har vært en rolig periode, hvor det har "*hanglet og gått*". Med lærer Nordnes i ledelsen blir det driv i sakene. For ettertida blir det mer å finne ut, fordi møteprotokollen fores fyldigere. Det nye styret ville ha inn alle bøkene som er bibliotekets eiendom - bøkene skal ettersees og det skal utarbeides en ny katalog. Dessuten: "*Formannen skriv til heradskasserar Landfald og får greie på kor mykje tilskot boksamlinga kann få hos heradet*" Regnskapet viser at det kommunale tilskuddet har opphørt i 1917. Tilskuddet fra staten har

Harald Balgård
Bildet er utlånt av Ole Balgård.

Johannes Nordnes
Bildet er utlånt av Ivar Nordnes.

falt bort fra samme år. Så i heile perioden mellom 1920 og 1925 har Vuku folkebibliotek bare mottatt betaling fra låntagerne samt årlige gaver fra Verdal Sparebank og Samvirkelaget.

Det nyvalgte styret vil gjenopprette de finansielle kanaler for boksamlinga. Formannen sender brev både til Kirkedepartementet, til ordfører Holan, til herredskasserer Landfald og til bibliotekkontoret i Oslo. Styrets aktivitet blir kronet med hell. Allerede ved utgangen av 1925 kan de bokføre et tilskudd fra banken og et samlet kommunetil-skudd for perioden 1918-1924 på kr 140. Så da regnskapet gjøres opp, sitter kassereren inne med kr 260,35. De har også sikret seg revisjon av regnskapet i det Ole Kvello har signert 1925-regnskapet. Hvorfor han ikke har revidert regnskapet for "*dei siste år*" som han den 11. februar 1925 ble bedt om, se det vet vi ingenting om. Styret har også tatt mål av seg til å foreta en gjennomgang av bokmassen. I løpet av to høstkvelder får de utarbeidet en ny katalog med totalt 388 bøker, 34 bøker ble kassert og "*3 bokkassar er vaska og innsette i ungdomshuset*". Hvilke bokkasser det her siktes til, er ikke godt å si. Den første tanke kunne kanskje være at sending av bokkasser ut til kretsene er opphørt, men det er neppe riktig. For på møte 11. november 1925 forteller pro

tokollen: "Vart vedteki at årspengar for låntakarar blir set til kr 0,50. Like eins vart vedteke at årspengane som kjem inn på dei stader som får utlånt bokkasse, skal koma boksamlinga tilgode". Kanskje er tallet på filialer redusert?

Bibliotekets omflakkende tilværelse

Ei boksamling er jo ment å være en serviceinstitusjon. Det er derfor nødvendig at den får en plassering "der folket ferdes**". Møteprotokollen for Vuku folkebibliotek inneholder ingen konkrete opplysninger om hvor bøkene lånes ut. Men det er neppe noen dristig antagelse at litteraturen er hvor bibliotekaren bor. Mikal Dillan var, som før nevnt, lærer og bodde på skolen i Vuku. Biblioteket var nok også plassert der. Seinere overtok Klara Sørager som bibliotekar. Hun drev telegrafstasjonen i Vuku og bodde ved foten av Østnesbrua. vis å via Verdal Samvirkelags filial - også dette en gunstig plassering. I 1925 overtok Harald Balgård. Hans kone var poståpner i Vuku. Borgny Eng. datter til Harald Balgård. født 1923. kan huske fra sin tidligste barndom at det var bokskap plassert inne på postkontoret og at faren sendte ut bokkas-ser. Postkontoret lå sentralt til på Bredingsberg og bokkassene kunne sendes med rutebil som hadde stoppested der. Så valget av Harald Balgård som bibliotekar var gjennomtenkt. Det hektiske året 1925 er nesten over da Johs. Nordnes stolt kan fore til protokolls: "Det er no 406 bøker som er inne i den nye nr. lista. Utlåna er no byrja - 8/121925".

Hva en kort årsmelding kan fortelle

"Aarsmelding 1925-26. Tal på

bokene 425

Tal på låntakarar: Vuku 21 Inndal 10 = tils. 31.

Tal på utlån: Vuku 126 Inndal 80 = tils. 256"

For første gang får en konkrete tall på personer som bruker biblioteket. Vi får i tillegg bekreftet vår mistanke når det gjelder de utlånskassene som foreløpig er deponert på Vonheim forsamlingshus. Av de opprin

nelige fire utlansstedene ute i skolekretsen er det nå bare Inndalen igjen. 21 låntakere i Vuku og halvparten i Inndalen virker ikke særlig imponerende. Men her må en huske hva som tidligere er blitt understreket, at som "låntagere" må betegnes bare de som betaler den årlig avgiften. Andre familiemedlemmer kan selvsagt også lese bøkene, men de fanges ikke opp av denne statistikken.

Når Johs. Nordnes i sitt regnskap fører opp også bibliotekets korrespondanse, kan det i denne sammenheng gi oss verdifulle opplysninger, bl.a. dette: Statstilskuddet må det hvert år søkes om, og ett av vilkårene fra statens side til å yte bidraget er en årsmelding. Regnskapet setter også bibliotekarens lønn inn i et perspektiv: Harald Balgård mottar kr 20 pr. år for bibliotekararbeidet, mens snekker Skrove arbeider for et bokskap til den doble pengesum. Skrove har sikkert både utgifter til "materialer og hengsler", men likevel. Det var neppe lønna som drev noen til å bli bibliotekar!

314

Utlansstatistikk 1927 -1940

□ Ant. bøker		□ Li	
Ant. låntagere	1938	1939	1940
700	85 ⁵	894	894
	528 ⁸	42 I	87 ³
		385	454 ⁴
411(1 300)			
200 100			
Q			
Årstall			
Ant. bøker Ant. låntagere Ant. utlån	1928	1930	1931
	535	583	625
	56 ⁶	51	34
	527	370	332
	1929		
	583		
	58 ⁸		
	510 ⁷		
		III un	JD1
		1932	
		625 43 408	
		ID 1934	
		682 34	
		□	
		1935	1936
		708	749
		26	117=
		191	469 ⁶
			1937
			787
			113 ²
			674
		D	
		1933	
		660	
		41	
J Vuku + Inndal			

¹ Vuku + Inndal + Ulvillu + Bjartan
² Derav 32 bara
⁴ Derav til barn 134 utlån

Status ved inngangen til 1930-åra

Det kan være på sin plass å trekke noen linjer gjennom de første tretti åra av folkeboksamlinga sitt protokollerte virke. Årsmeldinga for 1929 forteller at det ved utgangen av året finnes 583 bøker i samlinga. Tallet på låntagere i Vuku er nå kommet opp i heile 52 dette året, en økning på 250% fra tre år tidligere! Det er spesielt i 1928 og -29 at tallet på låntagere viser en formidabel økning. Økningen er såpass markant at her må det ligge noe bak. Utlånsprotokollen gir antagelig en del av forklaringa - ungdommen har fått øynene opp for biblioteket! Hvorfor?

Som enhver forretning er også biblioteket avhengig av å føre den varen kundene etterspør. Hvis vi studerer innkjøpslistene fra de første åra, kunne vi grovt sett samle dem under begrepene: religion, norsk historie og praktisk landbruk. Sammenligner vi dette med bokinnkjøpet i 1929, er forskjellen slående: Oskar Braaten er representert med to, J.B. Bull med fire, Peter Egge med tre, Falkberget med tre, Garborg med fire. Av de andre store forfatterne kan nevnes Vinje, Duun og Ibsen. Hvorvidt det fra styrets side var en bevisst dreining, skal være usagt. Forandringen kan like gjerne skyldes at styret anså seg for å være godt nok forspent med historie- og forkynnelselitteratur.

Inn i 1930-åra - med politiske ytringer fra styret

Fram til 1930 hadde biblioteket hatt sine inntekter fra stat og kommune. I tillegg til dette har boksamlinga nytt godt av gaver fra såvel Sparebanken som Samvirkelaget. Etterhvert melder kravet om at myndighetene, staten, må komme sterkere inn. Bibliotekdrift blir en politisk sak! Ser vi på vårt bibliotek i denne sammenhengen, har staten til-sammen ydet kr 852,35 på disse vel tretti år, eller rundt regnet kr 30 pr. år. De totale inntektene for samme tidsrom er kr 4875,02. Med andre ord står staten i gjennomsnitt for omlag 17,5% av de midler Vuku folkebibliotek har vært i drift. Og glidningen bort fra det statlig engasjementet er merkbar og aksellerende. I 1907 stod staten for 50% av inntektene, i 1925 ca. 9%. Det statlige tilskuddet har vært veldig ujevnt, og enkelte ganger har det totalt opphørt. Det kan være av interesse å se på prisutviklinga innen bokbransjen i den før omtalte 30-årsperioden (vi går her ut fra at de innkjøpte bøkene representere et gjennomsnitt): De 35 bøkene som ble innkjøpt i 1904, kostet i gjennomsnitt kr 1,90.1

1930 kostet de 23 innkjøpte titlene i gjennomsnitt kr 3,66. Dette betyr at bokprisen langt på vei hadde steget til det dobbelte! Situasjonen ved biblioteket i Vuku er neppe spesiell. Og når vi står på terskelen til 30-åra, står vi ved den spede begynnelse til mediasamfunnet: Avisopplagene øker, ukebladene kommer for fullt, radioen er på sterk fremmarsj, og kinoen dukker opp med sine tilbud. Bibliotekene har fått hard konkurranse - og lederne i bibliotekvirksomheten utover i landet samstemmer i ropet på sterkere statlig og kommunalt engasjement for bibliotekene. Det er på den bakgrunn vi må se oppropet fra Norske Bibliotekforening. Nemnda som hadde forfattet oppropet bad om en ny giv for bibliotekene. Fra de åtte punktene som fikk mest å si for folkebibliotekene, siteres de to første, da de i høyeste grad ble de viktigste:

"1. Øket økonomisk støtte til boksamlingene fra statens side 2. Vedtagelse av en biblioteklov som trekker opp faste linjer for bibliotekvirksomheten i landet. "

Vi har tidligere sett hvordan det statlige og kommunale engasjement i bibliotekdrifta har reelt skrumpet inn. Med den harde økonomiske virkelighet myndighetene befant seg i først i 1930-åra, er det ikke vanskelig å skjønne hvis valget stod mellom "brød og bøker".

Oppropet ble behandlet på møtet 6. desember 1930. Begge kravene får støtte av det sittende styret i Vuku folkebibliotek. Men hjalp det?

De første årene etter 1930 fram til 1936 mottar Vuku folkebibliotek kr 20 årlig. Framstøtet på kommunalt hold har altså ikke ført til noen umiddelbar økning. Hva så med staten? Statstilskuddet i 1930 var på kr 70. De første årene etterpå variere tilskuddet fra kr 55 opp til kr 90. De fleste med interesse for biblioteket så nok med forventning fram til en ny giv for bibliotekene.

Går vi tilbake til den lokale andedam kan vi merke oss to ting som skjer rundt midten av 1930-åra: Til møtet den 19. desember 1935 foreligger en forespørsel fra bokhandler Eide om han kan få levere bøkene som skal kjøpes fra private bokhandlere det året. Bibliotekstyret aksepterte tilbudet. Av regnskapet går det fram at Eide solgte bøker for kr 111,35 dette året. Målt mot Biblioteksentralens kr 62,41 må en kunne si at Eide fikk en stor del av kaka. Det er mye som tyder på at biblioteket skifter bibliotekar dette året. Møteprotokollen forteller ingenting om tildragelsen, men i regnskapet finner vi følgende opplysning: "Års

pengar ved overtaking frå Balgård kr 11,00. " Det er trolig at Balgård er blitt avløst av Johs. Nordnes som bibliotekar. Dette har sannsynligvis medført at selve boksamlinga har blitt flytta fra posthuset til folke-skolebygningen i Vuku.

Fra 1933 begynte en ny inndeling av "bibliotekåret", i det budsjettåret startet 1. juli og ble avsluttet 30. juni året etter.

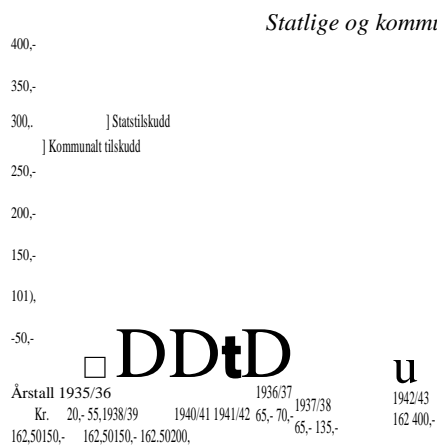
De tre bibliotekene i Verdal vil samarbeide

Den 16. mai 1939 behandlet styret for Vuku folkebibliotek en sak som skulle få stor betydning - opprettelsen av et kommunalt folkeopplysningsråd. Styret i Stiklestad folkeboksamling hadde da allerede gjort vedtak i saka og foreslo et kommunalt folkeopplysningsråd sammensatt av representanter fra 13 forskjellige "kars", for å sitere protokollen. I tillegg meinte styret i Vuku at Verdal Lærarlag og soknerådet i bygda skulle være representert. På nyåret kom oppfølgingsmøtet, et møte der representanter skulle velges. Og for første gang foretas det en bortimot politisk avstemming: Johs. Nordnes fikk to stemmer, mens en stemme ble avgitt for Sverre Vestvik (fra Verdalsøra). Som varamann ble Bjarne Kvello valgt, også han med to stemmer mot Vestviks ene. Det kan neppe være tvil om at Harald Balgård representerte det sosialistiske mindretallet i styret. Om en hard meningsutveksling er bakgrunnen for at nevnte Balgård ikke signerte protokollen etter dette møtet, skal Mere usagt!

Biblioteket i krigsåra

Drifta i Vuku folkebibliotek fortsatte også i krigsåra. I krigsperioden sett under ett kan en hefte seg med ett påfallende trekk - beholdningen i kassa oker. Med andre ord: Det kjøpes færre boker enn økonomien kunne tillatt. Således er det i juni 1946 hele kr 1473.97 "til gode", året etter kr" 2129.50 og i 1948 hele kr 2554.77. En stor pengesum sett med datidens øyne. Det kan være fristende å spørre om årsaken til dette. For det første har de offentlige tilskudd økt (Tabell neste side).

Innkjøpene har vært på et betydelig lavere nivå. I 1940 ble det kjøpt boker for kr 208.40. og i heile krigsperioden ligger det årlige innkjøpet på ca. kr 300. Når det offentlige tilskudd \ ar det tredobbelte og en i til-

legg mottok gaver fra banken og samvirkelaget, seier det seg selv at det ble penger til gode. Eller var en kanskje redd for å bruke alt. I krigstiden var det vanskelig å forutsi hva neste års budsjett ville bringe. Et annet bevis for romsligere økonomi er at bibliotekarlønna økes fra kr 20 til kr 50 etter forslag fra H. Balgård. Dette kan vi ta som et indisium på at han gikk av som bibliotekar i 1941. Han ble erstattet av Bergljot Nordnes og selve utlansstedet ble flyttet til Vuku skole.

Bokutlånet i krigsåra

I sin bok «By, bok, borger» skrevet til jubileet for det Deichmanske bibliotek hevder historikeren N. J. Ringdal at krigsårene viste en formidabel økning hva bokutlån angikk. Det kan være interessant å se om samme tendens gjorde seg gjeldende også i en liten folkeboksamling på landsbygda. (Tabell neste side).

Disse tallene må tas med litt forbehold. I 1938/39 sier Nordnes uttrykkelig at: "Eg har ført opp berre ein utlansstad på meldinga (altså Vuku - forf. anm.) då eg ikkje har fått melding frå Inndalen og Ulvilla som no har bøker. Frå Bjartan fekk eg bøkene att i sumar". To år seinere bokfører han 71 voksne lånere i Vuku og 37 i Inndalen. mens inn-dalingene mangler året etter. Sjølv om vi har denne usikkerhetsfakto

ren angående muligheter for manglende rapportering fra filialene, er tallene fra 1942/43 og utover såvidt mye større at vi kan slå fast - krigstid var lesetid her i Verdal.

Bokutlånet i krigsåra

1.500
1.400
1.300
1.200
1.100
1.000

	1938/39	1941/42	1945/46	1946/47
400	335(34)	505(67)	596(93)	560(119)
	Årstall	1942/43		
Ant. utlån		911(147)		
(Antall lånetagere i parentes)		1943/44		
1939/40	1940/41	1.326(193)		
320(55)	720(108)	1944/45		
Utlån berre i Vuku - Inndalen 02		1.432(186)		
Vuku				

Nordnes trer tilbake

Årsmeldinga for 1946/47 ble den siste Johs. Nordnes førte i pennen. Mer enn 20 års sammenhengende tjeneste som formann i bibliotekstyret i Vuku var dermed over. Det kan derfor være på sin plass å dvele litt ved det regnskapet han etterlot seg: Da han overtok som formann i 1925 inneholdt boksamlinga 388 bøker. I løpet av Nordnes si formannstid har dette tallet økt til 1177. altså en tredobling av bokstammen. I 1925/26 var det tilsammen 31 låntagere i Vuku og Inndalen, nå var det 114. Nordnes ga ikke helt slipp på bøkene ennå. Da han flyttet fra lærerleiligheten på Vuku skole i 1947 og bygde Nordneset, bare et

Bergljot Nordnes.
friklet er utlånt av Ivar Nordnes.

steinkast borte, tilbød han også husrom for biblioteket. Kona hans, Bergljot, født Dillan, fortsatte å bestyre utlånet heilt til sommeren 1956.

Revisjon av biblioteklova i 1947

Mens lova i 1935 ga retningslinjer om bibliotekdrifta rundt om i landet, gav den revidert utgaven i 1947 et klart pålegg til kommunene: I § 1 heter det nå: "I kvar kommune skal det vera ei folkeboksamling (i tilfelle med filialar) som skal ha eit fast årleg minstetilskot frå kommunen til bøker og bibliotekar-lønn. Tilskotet skal vera minst 25 øre for kvar innbyggjar i kommunen". Lova slo fast at alle skulle få låne bøker fritt.

Videre ble det reist krav om at bibliotekaren skulle ha eit minimum av utdanning.

"Boksamlinga må ha ein lønt bibliotekar, som har gjennomgått eit godkjent kurs i biblioteklcere eller har arbeidd ved ei godkjend boksamling". Bakgrunnen for dette kravet var at Norge i 1940 hadde fått en bibliotekskole, og at bibliotekkurser ellers hadde blitt mer systematiske.

Nytt styre for Vuku folkeboksamling i 1948

Jeg siterer fra møteboka: "År 1948, den 24/4, hadde styret for Vuku folkeboksamling møte på Leira skule. Styret: Lærer Gunnar Grendstad, Oskar Kvelstad og Ing. Leirset møtte (...)". Styret representerte ingen kontinuitet fra tidligere. Grendstad var lærer i Bjartan. Kvelstad snekker fra Vuku, og Leirset lærer i Leirådalen. Hadde den nye lova noe å si for sammensetningen av dette styret"? Fra sin forgjenger hadde det nye styret overtatt en god del oppsparte midler - kr 2554.77 var mye penger etter datidens målestokk. Jeg sier med vilje forgjenger, for i følge protokollen har ingen andre enn Nordnes signert møteboka i krigsåra

og trolig kan en anta at det har vært heller liten møtevirksomhet hva grunnen enn kan være. Det nye styret gikk trøstig i vei med bokbestillinger. Allerede på første møte bestilte de bøker for kr 563,01. Men de hadde også planer for å utvide bibliotekets nedslagsfelt. Igjen vender vi oss til møteboka fra 24. april 1948: *"Vart vedteki å få gjort 3 bokkassar for utlån i dei ymse krinsane. Etter dei opplysningar ein sit inne med er det bokkassar i Ulvilla, lundalen og Suul. I tillegg til desse utlånsssta-dene vil ein prove få til utlånstader i Bjartan, Volden og Leirådalen i tilfelle ein får kassane plassert på skulane og lærarane vil stå for utlånet. Vart vedteki å tykkje inn ein notis i Verdalingen med opplysningar om bokkassane og utlånstaden og med oppmoding til folk om å nytte boksamlinga "*.

Hvordan ble så tilbudet mottatt? Da Ingv. Leirset sendte inn sin årsmelding for 1947/48 oppga han følgende tall:

	<i>"Vuku</i>	<i>lundalen Ulvilla</i>
<i>Låntakere</i>	43	19 48
<i>Utlån</i>	218	148 308"

Som det fremgår av dette, maktet de ikke med én gang å etablere så mange utlånststeder som de i utgangspunktet ønsket. Alle de stedene Leirset nevner, hadde hatt bokutlån tidligere. Forst i 1949/50-regnska-pet finner vi opplysninger som tyder på en viss fremgang i saken: *"Regning mai 20. K. Grindberg 2 bokkassar - kr 120"*. Året etter finner vi: *"Des 27. (1950) Frakt på bokkassar (Volden - Bjartan) kr 2.00"*. Ut fra dette kan vi konkludere med at i løpet av to år hadde boksamlinga med hovedsete i Vuku fått et betydelig større nedslagsfelt.

Bokbil bringes på banen

Den 17. september 1948 var representanter fra alle tre folkeboksamlingene innkalt til fellesmøte. Bakgrunnen for sammenkomsten var et skriv fra Trondelag Sentralbibliotek som ønsket kommunal støtte til kjøring av bokbil. Formannskapet hadde prinsipielt støttet tanken, men det ble nå styrets anliggende å finne inndekning av beløpet. Sentralbiblioteket i Trondelag hadde kr 75 pr. år som minimumsbeløp for stopp på ett sted, og i tillegg kom kr 20 årlig for hvert stoppested.

Formannskapet hadde gjort det klart at hvis folkeboksamlingsstyrene gikk inn for ordningen, måtte midlene tas av bibliotekenes budsjett. Utsendingene til møtet (Ingebjørg Elgesem, Ivar Granlund og Martin Aksnes fra Stiklestad, Kåre Segtnan fra Vinne og Ingv. Leirset fra Vuku) følte nok at de ikke hadde noe valg:

- "a. Boksamlings styrene vil i anledning formannskapets vedtak på sin side uttale at det er beklagelig eit det skal takes til dette av de midler som er bevilget til boksamlingene i kommunen. Men for at tiltaket med bokbil ikke skal gå i stå på grunn av manglende stønad fra kommunen, vil boksam-lingsstyret avstå av sine bevilgede midler for elette ene eiret.*
- b. Det skal være stoppested ved Vinne folkeboksamling, Lysthaugen, Garnes skole, Leira skole, Stiklestad skole og Verdalsøra - i alt 6 stoppesteder (...).*
- "

Totalutlegget på kr 175 ble fordelt med kr 95 til Stiklestad, kr 29 på Vinne og kr 51 på Vuku. Hvilken formel dette er utregnet etter, vet vi ikke.

Boksamlinga ser seg om etter husrom

I juni 1950 kom spørsmålet om nytt lokale for folkeboksamlinga i Vuku opp. Som nevnt tidligere hadde Nordnes tilbudt "tak over hodet" for bøkene da han selv bygde villa i 1947. Men her var det ikke snakk om utlånslokaler i tradisjonell forstand. Bøkene ble stablet sammen i to små kott ute i gangen på Nordnesset. Det var total mangel på system og oversikt. Selvsagt fikk du låne bøker nærmest til alle døgnetstider, den ros skal Bergljot Nordnes ha. Men du kom jo inn i en privat heim. Utlånet hadde derfor gått radikalt ned. I 1950 opererte Vuku med 44 lånere og et utlån på bare 201 bøker. Vel kunne det være trivelig å slå av en prat. men styret innså nok at her måtte noe gjøres - å skaffe mer tidsmessige lokaler var absolutt nødvendig.

tilsette en person for å sørge for utlånet. Allerede på møtet i juni forelå det skriv fra bibliotektilsynet om at bibliotekaren måtte i det minste ha et bibliotekarkurs. Et slikt opplæringsiltak over 4 dager ble sommeren 1956 arrangert på Namdal folkehøgskole. Martin Holmen hadde gått dette kurset, og da han var eneste søker og *"hadde papirene i orden"* -ble han bibliotekar. Han fikk kr 522 i årslønn - utrekna etter 120 arbeidstimer.

Styret forsøkte etter beste evne å legge forholdene til rette for bibliotekdrifta. Innkjøp av nye bøker er en indikator i så måte. (Tabell forrige side.)

I de første fem åra etter krigen ble det årlig innkjøpt omlag 50 bøker. Da den nye bibliotekaren overtok i bibliotekåret 1956/57, kjøpte en inn 67 titler. Men biblioteket i Vuku, på samme måte som i landet forøvrig, opplever en kamp om kundene. På sentralt hold ble det nedsatt et propagandautvalg som gjennom media skulle drive reklame for bibliotekenes tjenester. Styret for biblioteket i Vuku vedtok å gi ut *"eit lite prent til spreining i heimane"* og videre *"styret vil prøve å gjere noko for å få til ei tilstelning ved dette høvet, i forbindelse med en pro-pagandaaksjon i Nord-Trøndelag høsten 1957"*, Resultatet av denne kampanjen vet en ikke noe om. Ettersom møteboka ikke inneholder noe om resultatet av framstøtet, er det nærliggende å tro at det heile ble bare med tanken.

Styret resignerer?

Det er flere tegn som tyder på at biblioteket i Vuku rundt 1960 ikke fungerte etter intensjonene. Her som ellers i landet hadde boka fått en innbitt konkurrent i fjernsynet. I Innherred kom fjernsynet for fullt rundt 1960/61. Tilbakegangen hadde nok også lokale forklaringer -uoverensstemmelser som selvsagt ingen møtebok vil røpe, men som kan leses mellom linjene: Det blir lenge mellom møtene. I 1958 ett møte, ingen i 1959, ett i 1960. 1961 og 1962, og så blir det ikke ført protokoll før i 1967. Da begynner styreformann Leirset arbeidet med å skaffe biblioteket lokaler når 2. byggetrinn av Vuku ungdomsskole skal bygges. Dette tyder på liten aktivitet. Men at bibliotekaren uteblir fra styresmøtet den 6. februar 1962 til tross for at det blir holdt i hans egen heim, synes mer enn merkverdig!

Bibliotek i Vuku innarbeides i utbyggingsplanene for ungdomsskolen

Da 2. byggetrinn (administrasjonsbygget) ved ungdomsskolen i Vuku ble ferdig i 1967, hadde biblioteket blitt tilgodesett med nødvendig areal både til utlånsrom og kontor for bibliotekaren. I skolestyret og kommunestyret hadde politikerene påpekt behovet for mer tidsmessige lokaler enn de 11 m² de hadde disponert de siste ti årene. I august 1967 jobbet bibliotekinspektørassistent Sverre Aune fra Egge, samt et par personer fra lokalmiljøet med å bringe biblioteket a jour med katalogisering o.l. Martin Holmen ville gjerne slutte som bibliotekar av helsemessige årsaker, og den 15. september, 1967 ble det nye biblioteket i Vuku åpnet, nå med Anders Bendiksen som midlertidig fungerende bibliotekar.

Nytt styre og mange penger på bok

Etter at bibliotekarbeidet delvis hadde ligget brakk i en tiårsperiode var det mye å ta

*Anders Bendiksen
Privatfoto.*

*Martin Holmen
Bildet er utlånt av Gustav Holmen.*

fatt på for det nyvalgte styret. I kommunestyremøte den 25. januar 1968 ble Knut Enes, Jens Hofstad og Sven Svensson valgt som styremedlemmer. Da det ble holdt konstituerende møte 14 dager

seinere, ble Sven Svensson valgt til formann, mens Jens Hofstad ble nestformann. Styrets første oppgave var nå å markedsføre biblioteket. I Vuku var bare noen få personer sporadiske brukere av biblioteket. En hadde nå i alle fall fått til en langt bedre plassering av biblioteket, en ville ordne faste åpningstider og prøve å tilpasse utlån også i skoletida. Vuku folkebibliotek hadde i alle fall en viktig forutsetning for å lykkes. Da den fungerende bibliotekaren fikk overrakt regnskapet den 24. februar 1968, stod det kr 15723,96 på bankkonto! Budsjettet for 1969 viser en forsiktig linje.

Det nye styret la seg ikke på noen radikal linje med hensyn til pengeforbruk:

"Husleige	kr	0,00
Trygding	kr	100,00
Porto, telefon og kontingent	kr	170,00
Utgifter til utkjøring av bokkasser	kr	450,00
Materiell	kr	340,00
Tidsskrifter	kr	150,00
Bibliotekarlønn, 50% av 2000 kr	kr	1000,00
Ferie godtgjørelse, 9% av 2000 kr	kr	180,00
Bokkjøp og innbinding	kr	2500,00
Til sammen	kr	4890,00

Fra bibliotekets side var det selvsagt en besparelse å komme inn i et kommunalt bygg.

Mange nye låntagere

De nye lokalene for Vuku folkeboksamling ble tatt i bruk 15. september 1967. I løpet av høsten var det hele 63 personer som lånte bøker. Biblioteket fikk med andre ord en god start. Hvis vi studere fortegnelsen over lånerne, var nesten 60% i aldersgruppen 10-20 år. Selvsagt hadde dette flere årsaker. Til en viss grad ble biblioteket "et sted å være". På bibliotekets kontor fikk en inn både aviser og tidsskrifter, og mange benyttet nok anledningen til å treffe kamerater og hygge seg i bibliotekets lokaler. At biblioteket ble holdt åpent en dag i uka i skoletida, ga også skoleelevene lettere adgang til bøkene. De aller fleste lån

tagere kom fra gamle Vuku skolekrets. Et tredje forhold som spilte inn var selvsagt at biblioteket hadde relativt godt med penger og kunne innrette mye av nyinnkjøpet nettopp mot denne aldersgruppen. Og så kom sammenslåingen!

Vinne folkeboksamling 1900 -1972

*Gammelskolene i Vinne. I begynnelsen hadde biblioteket tilhold i bygget nærmest.
Bildet er utlånt av Thomas Berg.*

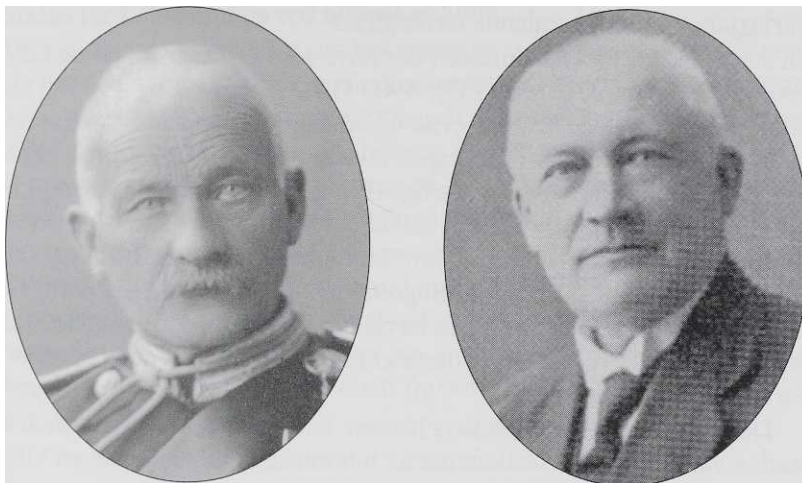
"3die Januar 1900 sarnmentraadte paa Kaalen den af Herredstyrelsen valgte bestyrelse for det nyopprettede "Vinne folkeboksamling", Th. Berg, Johannes Kaalen og Chr. Fuglaas" - slik innledes den eldste protokollen for Vinne. Men vi vet med sikkerhet at det har eksistert former for utlån tidligere. Da var det Vinne samtalelag som drev en "utlånsstasjon". Så tidlig som 15. oktober 1895 sender de et brev til

formannskapet der de ønsker en bibliotekavdeling mer av samme karakter som på Verdalsøra. Brevet, som er undertegnet av formannen Thomas Berg, hevder at riktignok finnes det "et f celles bibliotek for Stiklestad og Vinne på Vcerdalsøren. Men det har vist seg at ingen her fra sognet har benyttet seg av dette (...). " Brevet opplyser videre at de søker om kr 15 til formålet. Om det var dette som satte saka i bevegelse, vet en ikke sikkert. Men året etter finner vi den første møteprotokollen for Vinne folkeboksamling. Hvis viiolder oss videre til det første møtereferat, får vi høre at Chr. Fuglaas "valgte til bestyrelsens for-mandfor 1900 samt til bibliotekar". (Den omtalte Fuglaas hadde to år tidligere kommet til Vinne som lærer og klokker, og holdt fram der til han gikk av i 1927. Forf. anm.). Møtet foretok også det første innkjøp av bøker til boksamlinga. Vi tar med bestillinga i sin helhet:

"No. 1	B. Bjørnson	Fortællinger I	2 kr 30 øre
No. 2	B. Bjørnson	Fortællinger II	2 kr 30 øre
No. 3	Asbjs Moe	Norske Folkeeventyr I	2 kr 40 øre
No. 4	Asbjs Moe	Norske Folkeeventyr II	2 kr 40 øre
No. 5	Jonas Lie	Nåar sol gaarned	3 kr 55 øre
No. 6	Const. Flood	Under Kapperflag	3 kr 30 øre
No. 7	Jacob B. Bull	Eventyr & historier	1 kr 50 øre
No. 8	C. Aamot	Gjennem de gules land	5 kr 60 øre
No. 9	Snorre	Kongesagaerne	2 kr 50 øre"

Totalt utgjorde denne bestillingen en sum på kr 25,85. Når en i tillegg

kostet på seg to protokoller på henholdsvis kr 1 og 2, og måtte ut med kr 0,55 i brevporto, hadde en bare 34 øre i kassabeholdningen. Den gode bokhandler Bertrand Jensen hadde nemlig vært ufin nok til å sende ei bokregning på kr 26,11 i stedet for deres bestilling på kr 25,85! Men, de berget likevel innenfor budsjettet som var på kr 30,00. Staten og kommunen hadde bidratt med kr 15,00 hver. Alle regnskapsposte-ringene er foretatt den 31. desember. Trolig er det først da man har alle formalia i orden og de omtalte to protokoller kan tas i bruk. Regnskapsbok føres så nøyaktig at en nå, nesten 100 år seinere, kan følge framveksten av biblioteket i Vinne fra år til år.

Thomas Berg*Bildet er utlånt av Thomas Berg.***Christian Fuglaas***Bildet er kopiert fra Verdalsboka. bind IIA.*

Bokinnkjøpene

På møtet den 3. januar 1901 besluttet styret å kjøpe inn ytterligere 14 titler. Det kan være litt interessant å se hvilke kategorier bøker som fant veien til boksamlinga i Vinne. Og plusser vi på innkjøpene for 1901 til de første titlene, slik at vi kan ha et breiere spekter ved vurderinga, trer følgende fram: Det var nesten utelukkende norske forfattere som ble kjøpt inn. Harriet B. Stowes «Onkel Toms hytte» er det eneste unntaket! Videre er det litterære tungvektene som Bjørnson, Lie og Bull som foretrekkes. Ved siden av disse, historiske "lærebøker" som O. A. Øverlands «Historien i fortellinger» og norsk folkediktning med eventyr, kongesagaer od. Som et lite kuriosum kan en nevne at folkebok-samlinga fikk "2 eksempl af Snorre «Norske kongesagaer» skjænket af det offentlig". Angående denne gaven noterte bibliotekaren i sin protokoll: "Snorre: Kongesagaeme (skriftsprog) Ds. Ds (Landsmaal)". hvilket må bety at begge de offentlige målformene var representert.

Et annet trekk er fraværet av den oppbyggelige kristne litteraturen som kjennetegnet de to andre boksamlingene i den første tida. Om dette skyldes at det her var en lærer istedet for presten som var formann, skal være usagt. Men at det kan ha influert på utvelgelsen, kan nok hende.

Variasjoner i antall betalende medlemmer

En statistikk for medlemsmassen de første seks år, viser følgende tall: 1900 (37). 1901 (37). 1902 (35). 1903 (19). 1904 (25) og 1905 (11). Som en ser er tallene svært ujevne og en kan få en mistanke om at de tall som framkommer av regnskapet, ikke er reelle. En halvering i 1903 i forhold til året før synes unaturlig. Hva kan forklaringen være? For det første må en spørre - var det slik at det bare var den som til enhver tid hadde betalt sin kontingent, som fikk låne bøker? Eller var det slik at bibliotekaren så litt mellom fingrene med akkurat det? At det å få bøkene i omløp var viktigere enn en nitidig kontroll av årspengene? Ja, dette vet vi ikke, vi kan bare konstatere at tallet på betalende låntakere varierer mistenkelig mye.

Det hører med til bibliotekets historie å understreke det faktum at i starten var låntakerne medlemmer av bibliotekene mot å betale en viss årlig avgift. I Vinne var årspengene satt til 25 øre pr. person, en sum styret hadde bestemt på sitt første møte.

Bibliotekets økonomi den første tida

Biblioteket hadde tre inntekskilder: statlig bidrag, kommunalt bidrag og medlemskontingent. I alle åra fram til 1908 er dette de eneste inntektskilder biblioteket i Vinne har. Kommunens tilskudd er i hele denne perioden årlig på kr 15. Statens skjerv er mer variabel, og for 1906 får vi et skikkelig hjertesukk fra bibliotekar Fuglaas: "*Desuden modtoges fra departementet «Gamle norske hjem og bohaver» kr 4 og «Unionens oplosning 1905» kr 4,00 istedenfor statsbidrag i container, hvorved bogsamlingen kom adskillig i underbalance*". (Staten hadde begynt å gi deler av sitt tilskudd i form av bøker. Forf. anm.) Dette førte til at bibliotekaren så seg nødt til, for å få balanse i regnskapet, "*å indskræn-ke bogkjøbet for 1907*". Men Fuglaas satte tæring etter næring og kunne gjøre opp regnskapet for 1907 med et overskudd på kr 4.14, hvilket ble avsatt til et "*fond*" for anskaffelse av et "*bogskab*". Et sted måtte bogsamlingens 112 boker stå! Men det skulle gå både vinter og vår før bokskapet ble en realitet.

Status for bokstammen ved utløpet av 1907

Vi har allerede skrevet litt om bokstammen de første to årene der norske forfattere og historiske tema dominerte. Velger vi å se på den neste 5-års-perioden, kan vi se andre tendenser. De utenlandske forfatterne er representert med 19 av de 90 bøkene som kjøpes fra 1902 til 1907. Bjørnsons samlede 1-11 kjøpes inn på nytt (!). Bjørnsons bondefortellinger var "slageren" i Vinne rundt århundreskiftet, så mye "håndtert" at de mest populære måtte brennes opp pga. slitasje tre tiår seinere. Samme skjebne fikk også en utlending, nemlig Topelius': «Feltlægens historie» i 6 bind som alle ble flammens bytte i 1936. Jonas Lie, en annen av De fire store, ble kjøpt inn som samlede verker, mens både Ibsen og Kielland glimret med sitt fravær - likeledes den yngre garde, som f.eks. Hamsun.

Bokkjøp. Ungdomslaget vil ha et ord med i laget

Som før nevnt fikk en tak i de første bøkene til boksamlinga i Vinne hos Bertrand Jensen, men fra 1903 ser det ut for at «Cammermeyers Boghandel» i Kristiania står for det vesentligste av bokleveransene. De første årene etter 1903 har han monopol på boksaget til vinnestbyggen. Den 22. november 1908 forteller regnskapsboka at Vinne folkeboksamling har fått en gave på kr 15 fra ungdomslaget. I samråd med Anton Røstad som ungdomslagets representant, ble Hans Jægers «Illustrert norsk litteraturhistorie» i 4 bind innkjøpt. Verket, som kostet kr 20, ble bokført som statsbidrag da staten fortsatte sin politikk med å pålegge bibliotekene bestemte innkjøp og redusere staten sitt tilskudd i form av kontanter.

Åpningstider - et ukjent begrep

Det første utlån som ble registrert i Vinne folkeboksamling ble foretatt av Lars Vestrum den 18. januar i 1901. Da lånte han Bjørnstjerne Bjørnsons: «Fortællinger I» - ei bok han beholdt til 30. januar. To dager seinere ekspederte bibliotekar Fuglaas herrene Roald Veimo og Andreas Sørager. Førstnevnte dro hjem med C. Aamots: «Gjennom de gules land», ei bok som etter lånetida å dømme var litt av en jobb å komme igjennom da den ble tilbakelevert nesten 2 måneder seinere. Sørager sikret seg Jonas Lies: «Når sol gaar ned». I løpet av de første

Regl

Yinne sogns folkeboksamling

0-0—

- i. Adgang til udlaan har enhver af Vinne sogn der melder sig ind som medlem og betaler 25 øre forskudsvis aarlig.
- 2 Ingen maa laane mere end et bind ad gangen og ikke beholde det længere end den for hver bog fastsatte tid.
3. De udlaante bøger maa ikke smudses, brettes eller paa anden maade beskadiges og ikke beholdes over uger.
4. Beskadigelse af bøger tilpligtes laantageren at erstatte. Ødelægges en bog, betales dens fulde værd, ligesom enhver laantager paa for-haand vedtager at betale et tillæg af 5 øre for hver uge en bog beholdes længere end bestemt.
5. Bestyrelsen bestemmer, hvorvidt nogen der behandler bøgerne ilde eller nægter at erstatte skaden skal nægtes udlaan for ettertiden.
6. Fremlaan af udlaante bøger til andre maa paa ingen Maade finde sted.

7 Bogsamlingen aaben kun lørdag
kl. 4-8. fm.

14 dagene må bibliotekaren i aksjon heile åtte forskjellige datoer. Boksamlinga var plassert i skolebygget så på en måte hadde bibliotekaren arbeidet "hjemme", men etterhvert som bokstammen økte og tallet låntagere steg, ble det mye "rendsel". Vi må her ta i betraktning at bibliotekaren ikke hadde noen form for lønn!

En har ved hjelp av utlånsprotokollen forsøkt å finne lokale lesehester det første året boksamlinga fungerte:

<i>Totalt utlån</i>	
<i>"Lars Vestrum, 50 år.....</i>	<i>77</i>
<i>Roald Veimo, 26 år.....</i>	<i>7</i>
<i>Andreas Sørager, 25 år.....</i>	<i>4</i>
<i>Johan Leirfald, 25 år.....</i>	<i>7</i>
<i>Ol ina Røstad, 27 år.....</i>	<i>5</i>
<i>Anton Slotsve, 51 år.....</i>	<i>6</i>
<i>Andreas Røstad, 43 år.....</i>	<i>8</i>
<i>Christian Fuglaas, 37 år.....</i>	<i>1</i>
<i>Axel Larsen, 22 år.....</i>	<i>9</i>
<i>Olaus Vinne, 54 år.....</i>	<i>1</i>
<i>Martin Kaalen, 27 år.....</i>	<i>11</i>
<i>Oluf Reinsberg, 29 år.....</i>	<i>1</i>
<i>Ole Valstad, 32 år.....</i>	<i>6</i>
<i>Helena Høilovald, 12 år.....</i>	<i>12</i>
<i>Hans R By, 68 år.....</i>	<i>2</i>
<i>Stefanias Leirfald, 49 år.....</i>	<i>6</i>
<i>Elling Baglo, 71 år.....</i>	<i>5</i>
<i>Petter Nygaard, 67 år.....</i>	<i>10</i>
<i>Klara Stamphusmyr, 14 år.....</i>	<i>75</i>
<i>Johannes Valdstadmo, 41 år.....</i>	<i>5</i>
<i>Lars Tiller, 67 år.....</i>	<i>7</i>
<i>Martin By, 50 år.....</i>	<i>75</i>
<i>Søren Sørmarken, 16 år.....</i>	<i>77</i>
<i>Paul Rein, 45 år.....</i>	<i>7</i>
<i>Erik Baglo, 67 år.....</i>	<i>6</i>
<i>Søren Valstad, 15 år.....</i>	<i>77</i>
<i>Th. Berg, 41 år.....</i>	<i>5</i>
<i>Ellen Baglo, 63 år.....</i>	<i>7</i>
<i>Lars Torgaard, 22 år.....</i>	<i>5</i>
<i>Ellen Anna Larsen, 66 år.....</i>	<i>13</i>

<i>Teodor Bjerken, 26 år...</i>	.1
<i>Edvard Myre, 53 år.....</i>	.7
<i>Hjalmar Ballhall, 29 år.</i>	5"

For det første kan vi fastslå at i løpet av det første utlånsåret benyttet 33 personer seg av tilbudet. Hvis vi går nærmere inn på tallene, ser vi at heile 27 av disse var menn! Den lokale lesehest var Lars Vestrum med 17 boklån i løpet av året. Når vi tar i betraktning at tilbudet den-gang var 23 titler, må vi kunne si at Lars Vestrum lånte et bredt spekter av det som biblioteket hadde å by på. Variasjonen i antall lånte bøker pr. år er stor, fra 1 til 17 bøker, men i gjennomsnitt lånte de 6,3 bøker hver.

Hvor mange av medlemmene lånte bøker?

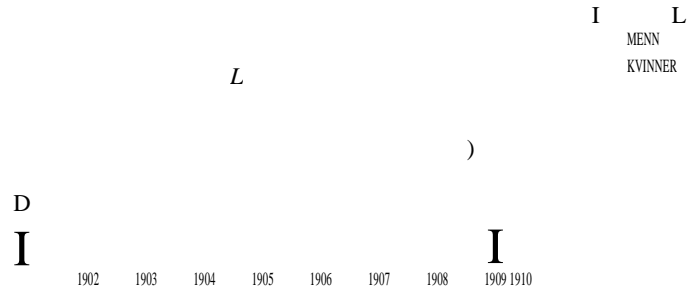
I 1901 hadde Vinne folkeboksamling 38 registrerte medlemmer, men regnskapet viser at bare 37 av dem hadde betalt medlemsavgiften på kr 0,25. Styret opererte derfor med medlemstallet 37. Av de 33 låntagerne det første året var fire av dem ikke-betalende medlemmer. Det motsatte kunne selvsagt også skje. Av de 37 medlemmene er det 8 som ikke bruker bibliotekstjenesten. Kanskje var det blant dem noen idealister som gjerne ville at en skulle få i gang biblioteket, og at medlemskontingenten var deres bidrag til dette.

Gjennomtrekk i medlemsmassen

Som nevnt regnet en 37 medlemmer det første året. Det kan være moro å lage en statistikk over utviklinga i antallet medlemmer de første åra. (Tabell neste side.)

Det er noen åpenbare trekk i dette materialet. Det mest iøyenfallende er mennenes dominans. Vi ser, selvfølgelig, den samme tendens her som blant låntagerne. Det andre er at etter et relativt høyt medlemstall de to første åra, faller det med 50% ganske raskt. For en som har hatt anledning til å gå nøye inn i bakgrunns materialet, er de to første åra også interessante. Vel er tallene for 1901 og 1902 veldig like. Men de skjuler en hemmelighet. For hvis vi spør hvor mange som var medlemmer både det første og det andre året, er svaret bare 19. Dette forteller oss at bare halvparten av de som tegnet seg som medlemmer i 1901, fornyet sitt medlemskap året etter! Og det var overraskende.

Antall lånetagere fordelt på kjønn

1912 - tid for en oppsummering

Ut fra det tilgjengelige materialet synes det å passe med en oppsummering dette året. Ikke bare er en innkjøringsfase over, men det har skjedd noe med sekretærfunksjonen i biblioteket: Styret har sluttet å føre møteprotokoll, så fra kildesynspunkt blir det mer sparsomt med opplysninger. Nå er det bare regnskapsprotokollen og bokbestillingslistene som kan fortelle oss noe om aktiviteten i Vinne folkeboksamling. Hva er status etter de første 12 år? Vi vet at Chr. Fuglaas fungerte som bibliotekar i alle disse åra, og uten noen form for lønn. Vi vet at Thomas Berg var medlem av styret og har signert møteprotokollen siste gang i 1909. Vi støter på navnet hans seinere også, men da som revisor. Vi vet at fra 1907 og fram til i alle fall 1930 spiller Axel Larsen en sentral rolle i Vinne folkeboksamling. Vi vet at ved utgangen av 1910 hadde biblioteket tilsammen 159 bøker. Og 1911?

'Aar 1911 blev intet inelkjøb av bøker foretat da ordførereens utskrift angaaende kommune bidraget ikke kunde faaes saa betids at ansøgning om statsbidrag kunde indsendes inden den foresatte frist var utløben. Chr. Fuglaas (sign.)'

Vi vet at medlemstallet varierte mellom 10 og 37. men at betalt kontingent ikke var absolutt nødvendig. Styret og kanskje i første rekke bibliotekaren inntok en pragmatisk holdning til akkurat det spørsmålet.

Vi vet ikke hvorfor møteprotokollen ikke ble ført fra 1912 til 1930. Fra 1930 er det et tomrom igjen fram til 1936. Mangelen kan ikke skyldes protokollmangel - for den første protokollen inneholder medlemsoversikter fra 1901 til 1927 og utlånsprotokoll for perioden fram til 1934.

Bokskapet - endelig

For oss nåtidsmennesker synes det litt kuriøst når det for regnskapsåret 1908 avsettes kr 4,14 til anskaffelse av et bokskap. I realiteten var det ikke noe lite løft, det viser 1912-regnskapet.

*"Aug. 23. Melby for et bokskap, contant kr 27,50. Dec. 23.
Kjøring av bokskapet fra V.øren kr 1,50".*

Det totale utlegget skulle dermed bli kr 29. Men for sammenligningens skyld kan vi opplyse at Vinne folkeboksamlings budsjett det året var kr 108,71. Med andre ord, skapkjøpet utgjorde over 25% av pengene de hadde å rutte med.

Andre bidragsytere kom til

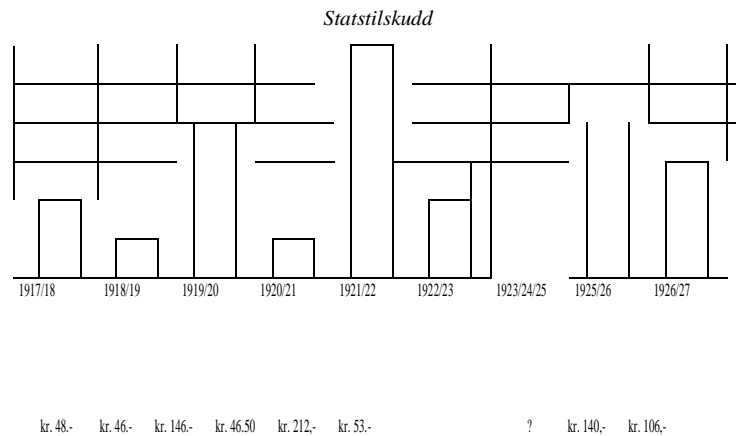
Vi har allerede nevnt de tre inntekskildene som boksamlinga hadde å støtte seg til. Nå kommer det etterhvert også andre som yter en skjerv. Den 1. januar 1914 bokføres en gave "*Indsamlet av Vinne ungdomslag*" på kr 53,86. Dessverre finnes ikke ungdomslagets protokoller for denne perioden så vi vet derfor ikke bakgrunnen for at biblioteket fikk denne summen. Vi kan bare konstatere at den finnes. I 1915 kommer Sparebanken med et samlet tilskudd på kr 25. Da samlet bidrag fra stat og kommune dette året var kr 63,10, var dette selvsagt en håndsrekning som virkelig betydde noe. Og økt tilgang på penger, gjorde det selvsagt mulig med innkjøp av flere bøker. I 1917 får biblioteket inn 50 nye bøker, 50% meir enn i forutgående år. Gjennomsnittsprisen for bøkene som ble innkjøpt i 1917 var kr 3,33. Fra 1919 kom det også gaver fra Verdal Samvirkelag på hele kr 100, omlag 30% av budsjettet for det året. Også samvirkelagets skjerv varierte en god del, fra de omtalte kr 100 i 1919, kr 160 i 1921/22, kr 50 i 1922/23 og kr 50 i 1923/24. Det er hevet over tvil at disse ytelsene kom godt med i en anstrengt bibliotek-økonomi. De første åra ble bøkene innkjøpt enten hos Bibliotek

sentralen eller Cammermeyers forlag i Oslo. Fra 1912 kommer Olaf Nordlis forlag sterkt inn i bildet, ja vi kan vel si at forlaget i løpet av de kommende åra opparbeider seg en dominerende rolle. Den lokale Eriksen & Eides bokhandel figurerer for første gang med en bokbestilling i 1923/24 for kr 116,50. Det året representerer dette beløpet det totale bokinnkjøp.

Varierende statsbidrag

Ut fra foreliggende materiale er det umulig å fastslå hvilke kriterier staten la til grunn ved tildeling av penger til bibliotekene. Det vi kan fastslå, er at rundt 1920 begynner statsbidragene å variere sterkt. (En annen omlegging som fant sted var at fra 1914 begynte bibliotekåret å vare fra april til april - ukjent av hvilken grunn.)

En litt "haltende" periode

Alle lag og foreninger opplever oppgangstider og perioder med stillstand, ja også reduksjon i aktiviteten. For Vinne folkebiblioteks vedkommende kom det en nedgangsperiode på slutten av 1920-åra. Tallet

pa medlemmer holdt seg. like ens i stor grad utlånsaktiviteten. Men hva som egentlig foregikk er vanskelig å si. Møteprotokollen har ikke noe referat i perioden mellom 16. juni 1912 og 17. januar 1930! Årsaken til denne lakunen vet vi ikke.

Litt nytt i 1930

Yi skal prøve å se litt nærmere på året 19-30. Det er ting som tyder på at året kan være en liten rehabilitering av virksomheten. For det tørste gir møteprotokollen følgende opplysninger:

*"- 17/1 1930 heldt st}-ret for Vinne folkeboksamling møte. Til fonnann vart vald Aksel Larsen. Som bibliotekar for vaksenavdelinga vart tilsett P. Ostduun og for barneavdelinga frk. R. Austad (...). Vart vedteke å sokje Verdal Samvirkeag. Verdal kommune og Vinne Ungdomslag om bidrag for 1929-30. Møte slut
A.Larsen Fredrik By P. Ostduun"*

Her får vi mange verdifulle opplysninger. Mest interessant fra et bibli-oteksynspunkt er kanskje at Vinne folkeboksamling legger forholdene til rette for utlån blant barn. Til å ta seg av denne sida av saka ansatte de frk. R. Austad. Ragna Austad arbeidde som lærerinne i Vinne fra 1903 til 1936. Ostduun hadde også sin gjerning i skolestua. I Vinne arbeidde han fra 1927 til 1934. Det ser ikke ut som de har hatt noe lønn. Blant underskriverne i moteboka finner vi Axel Larsen. (Selv signerte han slik. ikke som referert i moteboka. Forf. anm. | Han representerte kontinuiteten i denne sammenhengen i det han har vært med i styret helt fra 1909. Hvordan gikk det så med deres bonn om penger⁰ Her er hva regnskapsboka for 1930/31 kan fortelle:

<i>Oktober 1</i>	<i>Pengar i kassa</i>	<i>62.89</i>
<i>Des. 28.</i>	<i>Tilskot frå Verdal Sparebank for 1930</i>	<i>25,00</i>
<i>Des. 31.</i>	<i>Medlemspengar</i>	<i>7,75</i>
<i>Febr. 1931</i>	<i>Statstilskot</i>	<i>40.00</i>
<i>Mars 21.</i>	<i>Kommunebidrag for 1929/30</i>	<i>15.00</i>
<i>Mars</i>	<i>Betalt Iste og 2dre avdrag på Verdalsboka</i>	<i>19.00</i>

	<i>Folkeboksamling. For innb. og</i>	23,09
	<i>Porto</i>	0,60
<i>Mai 12.</i>	<i>Eriksen & Eide for bøker</i>	77,05
<i>Juni 13.</i>	<i>Porto for søknad om statsbidrag</i>	0,60
<i>Juni 30.</i>	<i>Medlemspengar</i>	7,00
<i>Ballanse</i>		36,90
		157,64 157,64"

Et nøkternt regnskap, spør du meg. Etter at biblioteket noen år tidligere hadde tre ganger så stort budsjett, drev en nå på sparebluss. Inngangen til de harde 30-åra sparte ingen. I likhet med andre institusjoner og den vanlige mann fungerte også bibliotekene på eksistensminimum.

1935 - Ny biblioteklov og ny giv

Den første biblioteklova for Norge kom i 1935. I Vinne hadde en bestemt seg for å organisere biblioteket etter de krav lova stilte. Allerede 31. januar 1936 var styret som bestod av Fr. By, P. O. Balhald

Peder Østduun

Bildet er kopiert fra Verdalsboka. bind HA.

Fredrik By.

Bildet er utlånt av Bjorg Mattingsdal.

og Reidar Berg (varamann for M. Høglo) samlet på skolen til møte. Der besluttet de ikke å sende inn årsmelding "*da det har gått so lang tid frå årsmeldinga skulde vera innsend*". Deretter bestilte de 20 bøker til den samlede sum av kr 146,50, for tilslutt å velge Fr. By som formann i styret. Som bibliotekar og regnskapsfører vart vald fru Østduun. "*K. Heggli vart vald til å styre med utlånet medan skulen vara*". Det går ikke klart fram hva som var Heggli's funksjon. Trolig skulle han fungere som bibliotekar resten av dette skoleåret.

På møtet 7. juni samme år går en videre med organiseringa som lova krevde. Styret tinger lærer Østduun til å føre kartotek kort og nummerere bøkene. Av protokollen framgår det videre at tanken om en sammenslåing av boksamlingene i bygda har vært luftet, men "*samlige (var) imot sammenslutning av mange grunder*".

Den første norske biblioteklova trådte i kraft 1. juli 1935. Der trakk staten opp rammene for bibliotekdrifta, bl.a. at vedtektene for bibliotekene skulle godkjennes av staten. Med andre ord trengte en at bibliotekene utarbeidet skrevne regler. Det ble gjort på dette møtet i Vinne i 1936. Lova bestemte videre at utlånet var gratis og åpent for alle, ikke betinget av noe medlemskap. En skulle derfor tro at ordningen med medlemspenger opphørte, men det er ikke tilfelle. I Vinne utgjør medlemspenger en post i regnskapet helt til 1938/39. Når alle fikk adgang til å låne, fordret det selvsagt offentlig kjente åpningstider. Nå måtte dette komme, og som vi ser inneholder vedtektene en opplysning i så henseende. I utgangspunktet fastsatte lova bare ei boksamling i hver kommune og at kommunene stod som eier. Men lova åpnet adgang til flere bibliotek i samme kommune, og i Vinne gikk en inn for dette. Men lovbestemmelsen innebar at regnskapet måtte revideres i kommuneadministrasjonen. Av protokollen ser en at det er blitt gjort, i det 1936/37-regnskapet er blitt revidert 30. juni 1938 av K. Haugan. En ny utgiftspost når det offentlige overtok, var en brannforsikring. Av regnskapet går det fram at "*Sept 28 Betalt "Samvirke " for brandpolise kr 4,25*". Samme dato: "*Betalt bibliotekaren for nyordning og utskrivningar kartotek og bokkort kr 25*". Det er første gang en har funnet utbetaling av godtgjørelse i denne boksamlinga. Ellers ser en at datidens syk-domssvøpe, tæringa, har hatt sitt å si også for bibliotekets virksomhet.

Regler for utlånsvirksomheten vedtas

- "7. Adgang til utlån har enhver av Vinne sogn der melder sig ind som medlem, og betaler 50 øre forskudsvis årlig.
2. Ingen må låne mere end et bind av hver sort, skjønn- og faglitteratur ad gangen, og ikke beholde det lengere enn den for hver bok fastsatte tid, som er 2 uker, med adgang til engangs fornyelse for faglitteratur. Overskridelse av fastsatte tid, betales med kr 0,15 pr. påbegynt uke.
 3. De utlånte bøker må ikke smudses, brettes eller på anden måte beskadiges.
 4. Beskadiges, eller ødelegges en bok ved skjødesløs behandling, betaler låneren bokens kostende plus indbinding.
 5. (Originalen inneholder ikke noe punkt 5. Forf. anm.)
 6. Til hus hvor det er smittsom sykdom utlånes ikke bøker.
 7. Boksamlingen er åpen for utlån kvar torsdag fra kl.4 - 8 eftm. i tiden fra 1. ste september til utgangen av mai. "

Lånere i Vinne i 1930/31 og 1935/36

Det viser seg at ved de relativt små folkebibliotekene var det en trofast kjerne av låntagere. Var det slik i Vinne ? For å få ei peiling på det, har en gjennomgått utlånsprotokollen for 1930/31 og sammenlignet den med låntagerne i 1935/36. Det er faktisk ni lånere som er registrert som lånere begge disse årene og som går igjen i de mellomliggende år, nemlig Ragna Austad, Kjerstine Ekren, Olav Elverum, Fenger Hagen, Gunvor Hallan, Trygve Haugan, Ole Lein, Kåre Segtnan og Alf Øvrum.

Vinne folkeboksamling fra 1936 til krigsutbruddet

Det kan være interessant å se litt på budsjettene for 1930-åra når det gjelder biblioteket. Da vil vi ta med totalbudsjett, derav kommunalt tilskudd, statsbidrag og andre tilskudd (Tabell neste side.).

Det er selvsagt mye som kan sies om en fingransker disse tallene. At statsbidraget er uteblitt for 1935/36 skyldes at årsmelding ikke var innsendt for foregående år. og det var en forutsetning. Et annet viktig kjennetegn er den forholdsvis høye andelen av "andre gaver". De før

ste årene ytes disse tilskuddene bare av Verdal Sparebank, mens etter 1936 kommer bidragene både fra banken 02 Verdal Samvirkeag.

Budsjett for 1930-åra.

400.-		Totalbudsjett
		Andre gaver
	jj	Kommunalt tilskudd
	3	Statstilskudd

300.-

150.-

	40,	35.-	S5,v	130,	150.-					
Årstall	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	1938/39	1939/40
Totalbudsjett kr.	157.64	kr. 138.65	kr. 208.48	kr. 248.99	kr. 296.74	kr. 207.81	kr. 282.05	kr. 209.88	kr. 331.79	kr. 442.83

1938/39: Brev til biblioteka om folkeopplysningsråd

Den 21. februar 1939 behandlet styret i Vinne folkeboksamling et forslag fra Stiklestad folkeboksamling angående et folkeopplysningsråd for Verdal. De hadde ingen innvendinger og stottet opp om forslaget der folkeboksamlinga skulle være representert med ett medlem av rådet. På sommeren samme året var det et fellesmote mellom Vinne

folkeboksamling, lærerne i Vinne samt sognestyret. Diskusjonstemaet var forslaget om å slå sammen Vinne folkeboksamling og Stiklestad folkeboksamling, som hadde lokaler på Øra. Fra sentralt hold hadde det blitt oppfordret til slike fusjoner. Men vinnesbyggene var imot et slikt prosjekt. Det ble gjort følgende vedtak:

"Møtet finn at det for tida ikkje kan gå med på samanslåing. Som grunnar kan ein nemna:

- 1. Folket i Vinne har på fleire måtar og ved fleire høve støtta folkehoksamlinga økonomisk.*
- 2. Utlånet vil heilt sikkert i det store og heile gå ned ved ei eventuell samanslåing.*
- 3. Vi vil og nemna at utlånet i Vinne ligg fullt på høgd med utlånet i Stiklestad reknar ein etter i samhøve med folketalet.*
- 4. Vi finn og at det vil gå altfor lang tid før bøkene kjem ut til kvar einskildt låntakar i tilfelle samanslåing, og at biblioteket blir nødt til å kjøpe fleire eksemplar av same boka.*
- 5. Etter dette finn vi at det vert ingen fordel for biblioteket, men heller tilbakegang for det, ved ei slik samanslåing. "*

Møtereferatet er underskrevet av Einar A. Larsen, Fredrik By, Matæus Høglo, Ivar Berg, P. O. Balhald, O. P. Hallan, Odin Blybakken og Ingemar Lund. Vi dveler litt ved dette referatet, fordi det er interessant på fleire måter.

Det første som er litt påfallende er det forumet som er sammenkalt. Her er det ikke bare bibliotekstyret som uttaler seg. Skolen, representert med Larsen og Berg, får gi sitt besyv. Men til og med sognestyret (soknerådet?) tas med i drøftingene. Det hefter litt usikkerhet med sistnevntes virkefelt, men trolig er det et kirkelig styre for Vinne sogn. Hva de har med et bibliotekpolitisk spørsmål å gjøre, skal være usagt. Hva som er sikkert (og sikkert også kjent for bibliotekstyret på daværende tidspunkt) er deres syn på sammenslåinga. Møtet er altså enstemmig i sitt syn mot sammenslåing. Fra møtet nevnes motargumentene. Og flere av dem er sikkert reelle nok. Arbeidet med denne historikken har vist at vinnesbyggen var opptatt av og glad i boksamlinga si. Det de nevner om gaver er sant nok. Det ble gitt gaver fra lag og foreninger til biblioteket i Vinne. Det er hovedessensen i deres vedtak også: Det er

vårt! Vi vet hva vi har, men ikke hva vi får. Men det er det selvfølgelig farlig, og uklokt, å si høyt. Referatet viser at vinnesbyggene også behersker diplomatiets kunst. Punktene 2 og 3 er også reelle nok. Ei sammenslåing ville sikkert fore til ei flytting av bøkene til Verdalsøra. Og tenker vi datidens framkomstmåter og framkomstmiddel, ville trolig færre vinnesbygger låne hvis biblioteket lå på Øra enn om det lå i Vinne. Et godt argument! Da er første delen av punkt 4 verre å skjønne. Om det skyldes referenten eller denne skribenten får leserne avgjøre.

Nytt rom for biblioteket og ny bibliotekar

Det er andre ting som peker på økt bruk av biblioteket. Olav Lund har fått utbetalt kr 230 i 1940 for "ymse arbeid". Arbeidet bestod i å få istandsatt "et rom for Biblioteket". Av regnskapet går det dessuten fram at de har betalt Verdal kommunale elektrisitetsverk kr 20.85 for installasjon av lys. Senere ble det innkjøpt elektrisk ovn. Ellers gir møtereferatet fra 9. januar 1940 en konsis oppfatning av situasjonen:

*"Beholdning ved årets begynnelse kr 115,33 Lånere
siste året: 27 Årskontingent er opphevet fra 1/7 1939
Vinne folkeboksamling foreslo lærer Johs. Nordnes (Vuku) som medlem av den
for omtalte folkeopplysningsnemnda. Lærer Nicolai Hofstad er ansatt som
bibliotekar fra 1/7 1939. " (fra 1940 hadde han kr 50 i Lønn pr. år. Forf. anm.)*

Hjelp fra sentralt hold ■ og til inntekts ervervelse

Som tidligere nevnt betydde året 1939/40 en ny giv. Vi har allerede sett at styret fikk innredet nytt rom med elektriske installasjoner. Nå ønsker de at bibkotekinspektøren i Nord-Trøndelag, Molly Skancke, skal komme hit "og hjelpe til å ordne med Biblioteket for å få det i god skikk i det nye rommet". Ved siden av det reinte praktiske bibliotekarbeidet, ble hun også bedt om å holde et foredrag på Valstadmoen der bibUotekstyret planla en festkveld for å skaffe inntekt til boksamlinga. Det planlagte programmet var som følger:

1. *Foredrag av bibliotekinspektør Molly Skancke*
2. *Film*
3. *Auksjon av korgjer*
4. *Ei snor*
5. *Re stu rang*
6. *Radiomusikk*
7. *Billettpris kr 0,50. Dei som har med korg går fritt. "*

Men alle gode intensjoner til tross - festen ble utsatt fra 21. april til 10. november.
Men den ble holdt - selv ikke krigen satte en stopper for det!

Krigsåra

Det kan være fristende å stille følgende spørsmål: Hva fikk krigen å si for bibliotekdrifta og for den bibliotekpolitikk som ble ført? For å ta det siste først: Bibliotekstyret signaliserer i sitt møte den 10. november 1940 en (pålagt?) holdning: *"2. Vart besluttet at alle bøker av Sigrid Undseth, som er i biblioteket fjernes, likeens høkerne av Halvdan Kokt".* (Disse forfatterne var svartelistet av nazistene. Forf. ann.) I 1943 forteller protokollen at N.N. har vært på biblioteket og fjernet 5 bøker *"Nærmere om saken vert å utstå til N.N. vert tilstede på møte, og får segjafrå om ovennevnte sak".* Et annet tilfelle i samme møte: Boka «De tre kamerater» av Remarque er blitt ødelagt hos N.N. Den uheldige har sagt seg villig til å betale erstatning, men *"styret finner i dette tilfelle å avstå frå noko vederlag, da den likevel hadde blidt beslagla kt"* (understr. av forf.).

Drifta ellers?

Krigstida førte på ingen måte til noen innskrenking som kan framgå av et regnskap. Det ble innkjøpt bøker for ca. kr 200. den omtalte korgfes-ten innbragte kr 238.13. statstilskuddet var på kr 150. og de fikk kr 50 som tilskudd fra pengelotteriets fond. kr 87.50 fra kommunen og kr 40 fra samvirketlaget. Det eneste "unormale" var ei krigsskadetrygd på kr 18,00 som de måtte ut med. Generelt for krigsåra kan en si at bevilgningene til biblioteket økte merkbart. Økninga kom fra alle bidragsyttere. I 1942/43 overstiger budsjettet for første gang kr 1000. Da opplever

en også at biblioteket legger seg opp penger. Våren 1945 har Vinne folkeboksamling faktisk kr 928,43 "i kassa". Under krigen får biblioteket i Vinne et tilskudd på kr-150 fra Verdal Kino. Av annet nytt kan en ellers fortelle at Ivar Berg ble ansatt som bibliotekar fra 1. januar 1943 og fikk for jobben en årlig godtgjørelse på kr- 50. Dette var 3. året det ble utbetalt bibliotekarlønn. Det var forresten i forbindelse med biblio-tekinspektørens besøk i 1940 at spørsmålet om lønn ble reist - av Molly Skance selv!

Utlån i krigstida - status ved krigens slutt

På styresmøte 11. august 1944 får vi konkrete tall for biblioteket i Vinne. Det har 792 bøker (6 er beslaglagt). Av disse er 282 bind faglitteratur og 516 bind skjønnlitteratur. Det er blitt foretatt 485 utlån, fordelt på 53 låntagere. Dette er det eneste krigsåret vi har detaljerte opplysninger fra. Ut fra de foreliggende tall, må en trygt kunne si at biblioteket i Vinne også i disse vanskelige årene fyller en funksjon. Men nå som ellers går en forsiktig til verks. Ved utgangen av bibliotekåret 1944/45 kan regnskapet fortelle at det siste året er handlet inn bøker for kr 277,31.

Den første etterkrigstida

Møteboka viser at det ikke er holdt møter i bibliotekstyret fra 28. april 1946 til 17. desember 1948. Mye kan tyde på at det foregikk et generasjonsskifte. Både Fredrik By og M. Høglo gikk ut av styret, og Hafstad fikk avløsning som bibliotekar. Bare Per Brønstad fortsatte og ble med i det nye styret, som forøvrig besto av Kåre Segtnan og Ella Vestrum. Hun ble dermed det første kvinnelige styremedlem i Vinne folkeboksamling.

Tendensen til å legge seg opp penger som vi så i krigsårene, fortsatte også etter det var blitt fred. Våren 1946 er det kr 1189,20 i kassa, året etter har denne summen økt med kr 300. to år etter til nesten kr 1800. I 1950 er kassabeholdningen på hele kr 2296,30. Det er lett å skjønne årsaker. Både de statlige og de kommunale tilskuddene hadde økt. Når det da kjøpes bøker for mindre en det statlige tilskuddet, måtte det bli penger igjen. Hvordan kan vi forklare denne politikken? Det

er nærliggende å anta at drifta ikke var heilt på topp - eller at styret ikke fungerte heilt bra. Vi har sett at møtene var veldig sjeldne. Protokollen for møtet 17. desember 1948 peker også i samme retning: *"Formannen gjorde greie for at boksamlinga ikkje hadde fått statstilskot på to år. Grunden er truleg at det ikkje er innsendt søknad (...)"*.

Inn i 50 - årene

I perioden fra 1950 og til og med 31. januar 1958 ble det jevnt over holdt ett møte hvert år. Den sentrale personen som virker hele denne perioden var bibliotekaren Ivar Berg. Andre personer stod nok sentralt,

Ivar Berg

Bildet er kopiert fra Verdalsboka, bind HA.

Einar A. Larsen

Bildet er kopiert fra Verdalsboka, bind HA.

kanskje spesielt da Ella Vestrum, Fredrik By og Einar Larsen. Fra 1956 var også Johs. Gudding med. Hvis vi i første rekke konsentrerer oss om forhold som framgår av regnskapet, er som før nevnt den etter måten store kassabeholdningen et forhold som springer i øynene. Årsaken har vi prøvd å peke på tidligere. I 1949/50 ble det bare brukt kr 49,15 til bokkjøp, mens en satte kr 1050 inn i banken! Heldigvis er dette et unntaksår, for allerede året etter kjøpes litteratur for ca. kr 700. men frem

deles er tilskudd og gaver høyere enn bokinnkjøpet. Det var få ting bortsett fra bokkjøp som bibliotekstyret arbeidet med. Likevel inneholder protkollen noen små drypp ut over de tørre fakta: I februar 1953 har de arbeidet ut et nytt reglement. Likeledes har bibliotekaren fått en lønnsforhøyelse til kr 100 årlig. Selv om dette representerte en fordobling av tidligere godtgjørelse var timelønna neppe avskrekkende høy. Aret etter vedtar styret at boksamlinga skal melde seg inn i Verdal historielag "og få tak i dei årbøkene som er-utkomne om det er råd". Og det var det. For regnskapsboka forteller at 21. januar i 1954 har laget betalt kr 9,50 for tre årganger av årbøkene. Den eldste, fra 1949, ble raskt utsolgt, så den har de ikke greidd å skaffe seg. Dessuten skulle en bestille 60-års skriftet til Vinne musikkorps og fra verdenslitteraturen slo en til med 10 bind av Shakespears skuespill - så her var spekteret vidt!

Nynorsk-patriotisme?

Fra 1950 kommer Noregs boklag inn som en viktig distributør av bøker til folkeboksamlinga i Vinne. Hvis vi Leks. ser på bokkjøpet i 1954/55, kan vi lese følgende angående bokkjøp:

*"A/L Biblioteksentralen: kr 27,25 + kr 96,98 + kr 5,61 + kr 174,60 = kr 304,44
Noregs boklag, Oslo: kr 670,35 + kr 37,00 + kr 90,05 = kr 797,40"*

Tendensen til at Noregs boklag tar over en stadig større del av "markedet" i Vinne er markert heilt fra begynnelsen av 1950-tallet. En slik preferanse av ett forlag er i seg selv ikke noe bevis for at styret i Vinne folkeboksamlinga kjørte en svært pro-nynorsk linje. Vi har imidlertid flere forhold som understreker denne godviljen for nynorsken:

I 1952 vurderer styret å tinge tidsskrifta «Økt innsats», «Fritt slag» og «Heimen». Spørsmålet ble ikke realitetsbehandlet, det ble utsatt til neste møte. Men det møtereferatet inneholder ingen ting om den saka. Vi vet ikke hvorfor dette spørsmålet ble reist, heller ikke hvem som tok det opp og hvorfor "det rant ut i sand". Det vi kan slå fast er at tidsskriftet «Fossegrimen» smatt gjennom nåløyet. Det har vi sekretær Ivar Bergs ord på. Vi vet også at tidsskriftet kostet kr 15,60 i 1956, det viser

kassererens tall. Ellers kan en, ved å studere bestillinger som er ført direkte inn i regnskapsprotokollen, også ane litt av hva overskrifta åpner for. Året 1956/57 er følgende bøker kjøpt inn: 2 stk. «Tenestemålet» av Edv. Os, «Ordbok» av Ivar Aasen, «Bragder og kvardag», «Okkupasjonshistorie» av Magne Skodvin, samt 4 bind av «Verdalsboka». Den er ihvertfall ikke på nynorsk! Som et lite kuriosum kan en se at etter at bibliotekaren også overtok regnskapsførselen, er det mye anvendte ordet "balanse" erstattet med "jamvekt". Skal det være, så skal det være!

Kampvotering og en takk til Fredrik By

Fra møtet den 2. juli 1956 har protokollen et etter forholdene fyldig referat. Her fremgår det at Ella Vestrum, Einar Larsen og Johannes Gudding utgjør det nye styret for Vinne folkeboksamling. Da styret skal konstituere seg, oppstår det uenighet og vi opplever kampvotering. Enden på visa blir imidlertid at Einar Larsen velges som formann. Han får to av tre stemmer. Varaformann blir Ella Vestrum med samme stemmetall.

I 1955 hadde det kommet en ny lov om folkeboksamlinger. På møtet blir både lov og forskrifter referert, like ens den nye ordningen om utbetaling av statstilskudd. Og så var det tid for å hylle en tro bibli-otekvenn. Vi lytter til bibliotekaren (Ivar Berg): *"Bibliotekaren takka form. Fredrik By for hans store arbeid i Vinne folkeboksamling. By har vori i styret frå 1930, formann frå 1932 til no undateki ein periode".*

Lønnsauke med tilbakevirkende kraft og nye lokaler

Å være bibliotekar var vel nærmest å se på som en æresbevisning. De første åra mottok bibliotekaren i Vinne ingen form for godtgjørelse. I 1941 ble det vedtatt å gi kr 50 årlig som en påskjønnelse, i 1952 ble det årlige beløpet økt til kr- 100, og nå i 1956 økes summen til kr 400. Heier det altså snakk om en fordobling, og til overmål føyes det til: *"Vedtaket gjeld også for budsjettåret 1955-56".*

Møtet den 30. januar i 1958 utgjør en viktig milepel i historia til Vinne folkeboksamling. Igjen kan vi sitere fra Ivar Bergs pertentlig førte møtebok:

"Da romet som boksamlinga no har i 3. høgda på gamalskolen er uheldig på fleire måtar vart det vedteki å flytta boksamlinga til eit ledig rom i ny skolen (...). Sverre Flotte n vert tinga til å utføre arbeidet".

Mye tyder på at dette er et proforma vedtak for allerede ti dager tidligere er det bokført kjøp av materialer - i regnskapsprotokollen heter det: "21/1 Materialer til Bib. rom 223^21". Og arbeidet kom hurtig igang, for 20 mai er det utbetalt kr 167,00 for "innreiing av Bibl. rom". Møtet i januar vedtok i tillegg å søke om statstilskudd til flyttinga. Og kassaboka viser at boksamlinga har fått kr 300 fra staten til formålet.

Mangel på kilder

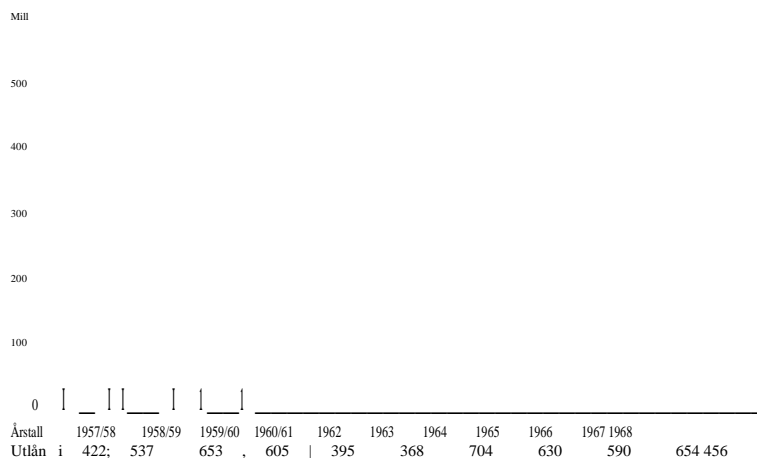
Helt fram til og med 1958 har vi stort sett hatt sporadiske møtereferater, utlånsprotokoll, dagbøker, oversikt over lånere og regnskapene å holde oss til når vi skulle ha beskrevet aktiviteten. Fra 1958 mister vi en viktig kilde, nemlig møteprotokollen for perioden 1958 - 1972. Dermed står vi uten kilder for aktiviteten til styret i denne viktige perioden. Så får vi heller prøve "å koke suppe på en spiker"!

Betydde nye lokaliteter en ny giv for biblioteket ?

Da styret tok sin beslutning om å flytte "til eit ledig rom på nyskolen " så må det være fordi de mente at lokalene egnet seg bedre, og at flyttinga ville føre til økt aktivitet. La oss nå, ved hjelp av de tilgjengelige kilder, forsøke å besvare det spørsmålet som reises i overskriften. En indikator på styrets nye strategi vil være å undersøke antallet nye bøker som ble kjøpt inn. Vi vil derfor prøve å finne ut noe om bokkjøpet i 1956/57 og 1958/59. Ser vi noen markert forskjell? Regnskapet for det første året viser at det tilsammen er kjøpt bøker for kr 866,86, medrekna abonnement på tidsskrift o.l. To år seinare er innkjøpssummen økt til kr 2467,72. altså nær en tre-dobling. Dette skulle tyde på ei bevisst satsing fra bibliotekets side. Bak dette relativt høge tallet skjuler det seg heile 345 nye titler. Og dette er uvanlig mye. Nå fikk en plutselig bruk for "gammelpengan". Ved sluttoppjøret for 1957/58 hadde biblioteket nemlig kr 971,93 i kontanter og kr 2119,31 i banken!

Nå hadde de råd til å satse! Men regnskapet for 1958/59 kan også fortelle om andre forhold som indikerer en bevisst satsing. Biblioteket subscriberer fra nå av på flere tidsskrift : «Fossegrimen», «Syn og segn», «Årbok for Den Norske Turistforening», «Form og farge». Like ens er de "om seg" for å handle billig. Mange av bøkene kjøpes på Børsum bokauksjon, Cappelens antikvariat, Nordli antikvariat, Damm antikvariat og hos fru Kari Holm (derfra kjøpes heile 53 titler). Sammenfatter vi dette kan vi slå fast at styret i 1958 virkelig anstrengte seg for å gi folkebiblioteket i Vinne et nytt løft! Trolig spiller åpningstidene også en vesentlig rolle m.h.t. utlånet. Dagboka for Vinne folkeboksamling forteller at i 1957/58 har biblioteket åpnet 2. september 1957 og avsluttet utlånsperioden 23. mai 1958, i alt 34 utlånskvelder. Biblioteket opplyser at boksamlinga totalt har vært åpen 60 timer. Hovedregelen var at biblioteket var åpent en kveld å 2 timer pr. uke. På denne tida er det lånt ut 382 bøker fra biblioteket, samt 40 bind fra bokbilen. Utlånet varierer nokså mye med årstida. Den 20. desember har vinnesbyggen sikret seg julelektyre, for da er heile 49 bøker utlånt samme kveld, mens en andre gang er helt nede i 2 bøker.

Utlånsstatistikk 1957 -1968

De tallene som gjengis her, gir en indikasjon på at det "nye" biblioteket i Vinne førte til økt utlån. En stigning på 50% på to år er ikke å forakte. Men så ser vi en katastrofal tilbakegang før det igjen foregår en normalisering. Hva kan forklare denne utlånssvikten? Det er fristende å se den i sammenheng med det nye mediet som for fullt erobret distriktet nettopp på begynnelsen av 60-tallet: TV'en kom og ble etterhvert allemannseie. Fjernsynet oppnådde i løpet av kort tid å bli uhyre populært. I begynnelsen stjal den nok mye av den-tida som ellers ville blitt boka til del. Men så viste det seg etterhvert at folk ikke så "alt". I tillegg ble mange inspirert til å søke utdypende stoff i tema som fjernsynet hadde berørt. Også gjennom bokkjøpet prøvde bibliotekstyret å følge opp, selv om det gikk lenge før innsatsen på kjøpefronten var like høy som i 1958.

1960 og begynnelsen av 1970-tallet - preget av stabilitet

Hvis vi, på grunn av våre sparsommelige kilder, skal dra noen linjer gjennom 1960-åra, er stabilitet det mest iøyenfallende trekket. Tallet på utlånte bøker svinger mellom 550 og 750 pr. år. Åpningstidene varierer også lite og ligger på 64 - 90 t pr. år. Variasjonen her skyldes ikke lengre åpningstid eller oftere bibliotekåpent, men avhenger av lengden på bibliotekåret. Også når det gjelder det budsjettmessige går det i samme dur. I 1962 har budsjettet kommet opp i ca. kr 6800. I forhold til året før var dette en stigning på 100%. Det er en skjebnens ironi at biblio-tekstyrets innsats faller sammen med den dramatiske nedgangen i utlånet. Vi husker at fra 1961 til 1962 stupte utlånet ned ca. 30%. Fra 1962 og resten av tiåret varierer budsjettet fra ca. kr 7000 oppover mot kr 9000 årlig. I 1964 har det kommunale tilskuddet økt til kr 2000, mens statstilskuddet innsett i Biblioteksentralen (ja, i regnskapet står det faktisk slik) er på kr 1200, mens det direkte statstilskuddet er kr 630. Fremdeles må biblioteket sies å være relativt velsituert da det har kr 2000 på bok i bakhanda. Vi skal også ha i minnet at utover 1960-tallet var prisstigningen relativt stor, så det er ikke sikkert budsjettøkningene betydde en reell oppgang.

Og så kom filialtilværelsen i 1972!

Lokalhistorisk arkiv

I «Innherreds Folkeblad og Verdalingen» for 30. mai 1998 kan vi lese om en begivenhet på Verdal Folkebibliotek. Overskrifta på Roald Dahls artikkel er: «Lokalhistorie på data» - nokså prosaisk i forhold til de fakta som lå bak. Men i ingressen slipper forfatteren seg løs- hør bare:

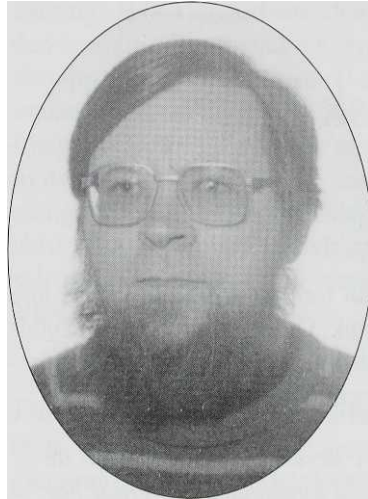
"Lokalhistorisk arkiv for Verdal er i særklasse, ligger foran de aller fleste og er nesten enestående på landsbasis.— Verdal har vært en foregangskommune når det gjelder å samle lokalhistorisk stoff på en måte som har får stor omtale i fagpresse. Og det kan vi i stor grad takke ildsjelene i Verdal historielag, bygdeboknemnda og de andre i lokalhistorisk arkiv for (...). Hvor betydningsfull denne samlingen er kan illustreres ved at folk som henvender seg til Statsarkivet i Trondheim, ofte blir henvist til Verdal folkebibliotek fordi det her er enklere å finne f rani'.

Sitatene får stå for journalistens mening. Men avkledd alle fagre ord, er kjernen; Verdal har et meget godt og et mye besøkt lokalhistorisk arkiv. Hvordan fikk det denne posisjonen?

Den første skisse til et lokalhistorisk arkiv finnes i et skriv til Verdal formannskap datert 13. mars 1976. I brevet trekker Øystein Walberg fram behovet for et lokalhistorisk arkiv, dernest plassering og hvilke hjelpemidler en antar var nødvendig: " arkiv av delingen må innbefatte dokumenter, skrifter, protokoller (...) av betydning for bygda, både av offentlige og private saker. "

Det neste som framheves som svært ønskelig er kopier og mikrofilmer av stoff som foreløpig bare finnes i offentlige arkiver, særlig i

Stats- og Riksarkiv. Kjelleren arkivplass, særlig også fordi i bygg-

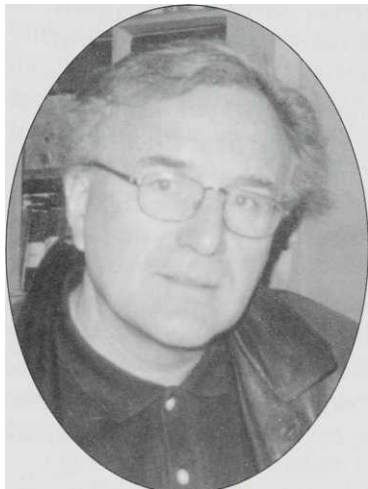
*Knut Slinning Bjørdal
Privat foto.*

ungdomsskolen peker seg ut som ioteket nå hadde lokaler i samme

To måneder senere passerte saka formannskapet som ikke umiddelbart åpnet pengesekken. Det ble nedsatt et utvalg "for å arbeide videre med saken og legge fram et forslag til opprettelse og drift av lokalhistorisk arkiv. "

Medlemmer av utvalget ble biblioteksjef Knut Slinning Bjørdal, kommuneingeniør Erling Bergh og formann i bygdeboknemnda Øystein Walberg. Sistnevnte ble formann.

Her gjaldt det å smi mens jernet var varmt. Uten at det ennå var bevilget fem øre, fikk de tilbud fra «Fjellanger/Widerøe A/S» om å

*Erling Bergh
Privat foto.*

*Øystein Walberg
Privat foto.*

kjøre flyfotografier fra bygda. Bildene var i det vesentligste fra 1950-åra, altså et materiale som var midt i blinken sett fra et lokalhistorisk synspunkt. Prisen var kr 15 000 + m.v.a. Tremannsutvalget hadde videre funnet behov for et mikrofilmapparat m/ tilbehør for kr 22 700, arkivskap o.l. til kr 6 500, og beregnet kr 20 000 til innkjøp av mikrofilmer. *"Det totale behov blir følgelig kr 58 000"* for å sitere protokollen.

Hva gjorde så formannskapet? Det klubber forslaget enstemmig gjennom! Det sies ofte at det er viktig å ha rette personer på rett sted til rett tid. Opprettelsen av lokalhistorisk arkiv er et glimrende eksempel på gyldigheten av dette "ordspråket": Arkivet hadde framsynte pådrivere, kommunen hadde velvillige politikere og rådmann, og - de hadde penger!

Ofte så med tilbudet fra «Fjellanger/Widerøe A/S»?

Bare 12 dager etter den første generøse behandlingen kan rådmann Olav Røhmesmo skrive slik i sitt saksframlegg til formannskapets medlemmer:

"1. Verdal kommune går til innkjøp av det tilbudte flyfotomateri-aletfra Fjellanger/Widerøe A/S.

2. Innkjøpet realiseres ved at kr 18000 dekkes (...). "

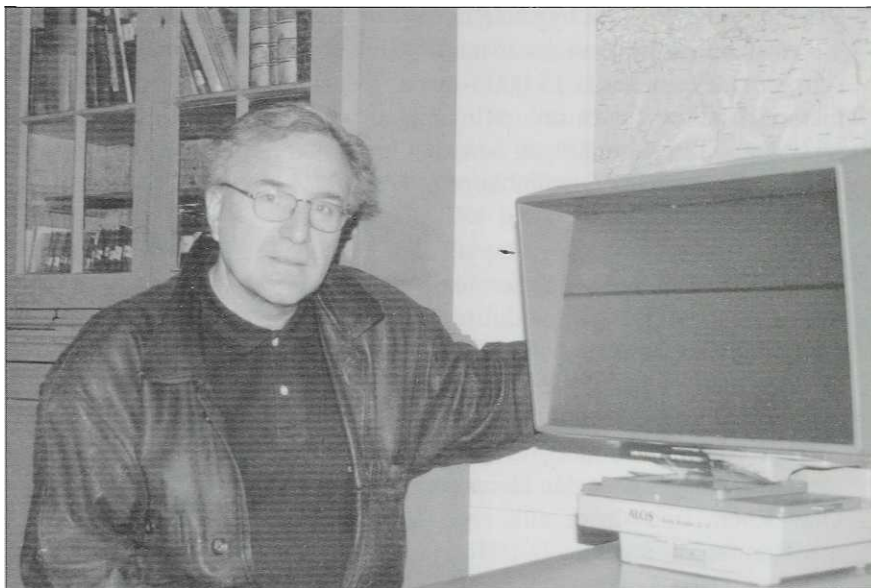
(Ved tilsvarende nedskjæringer på en av formannskapets sekkeposter. Forf. anm.)

I løpet av noen hektiske sommermånedene hadde lokalhistorisk arkiv fått tilført kr 76 000 fra kommunen. En prestasjon fra begge sider.

Sett fra dagens situasjon fortøner oppstarten seg som de reneste hvetebrødsdager! Så kanskje det i dette tilfelle ikke var noen "sider"? Kanskje var alle opptatt av et felles mål? At tremannsutvalget hadde sterke lokalhistoriske og faglige interesser er hevet over tvil. Pådriveren var nok Walberg som snart i en mannsalder har ivret for det lokalhistoriske arbeidet. Han har vært formann i arkivet fra dets opprettelse, og dessuten forfatter av flere lokalhistoriske bøker. Han er kjent for sitt glødende engasjement når han først "tenner" på en sak.

Slinning Bjørndal hadde den faglige balasten som var nødvendig for opprettelsen av arkivet.

Kommuneingeniør Bergh hadde også interesser i lokalhistorisk arbeid.

Erling Bergh ved et av leseapparatene. Privat foto.

Formannskapetets medlemmer: Ola G. Tromsdal (A), ordfører. Martin Melby (A). Marie Hansen (A). Arnold Grytbakk (A). Alf Josve (A). Odd Nestvold (Sp). Olav Lurfald (Sp). Bjørn Steinsk" (Sp). Einar Brenne (Krf). Ivar Granlund (Sv) og Magnar Forbord (Lib. f.)

Retningslinjer for arkivet

Tremannsutvalget innså nokså fort at det måtte utarbeides retningslinjer for arkivet. Allerede på møte den 3. november 1976 ble det framlagt et forslag som klart definerte formålet med arkivet:

"Lokalhistorisk arkiv har som formål å gi folk mulighet til å gjøre seg kjent med bygdas historie, og sikre for etterslekten materiale som ellers lett vil gå tapt".

For a leve opp til dette, skulle arkivet ta imot og oppbevare dokumenter, protokoller o.l.

Arkivet skulle bestyres av et arkivråd som hadde det faglige ansvaret. Medlemmer av rådet var formann i bygdeboknemnda, formann i bibliotekstyret samt et medlem oppnevnt av formannskapet. Dessuten hadde Verdal historielag og Verdal museum representasjonsrett, men ikke stemmerett. Utvalget laget en egen passus om at arkivmaterialet bare var tilgjengelig i bibliotekets åpningstid, men arkivrådet forbeholdt seg retten til å ta avgjørelser i forbindelse med "originale" arkivsaker.

Det tjener utvalget til ære at de innså hvilke problemer som kunne dukke opp. Biblioteksjef Slinning Bjørdal hadde "røynsle" fra arkivarbeid i løpet av studietida, og det var utvilsomt positivt at disse retningslinjene ble laget.

Publikumsreaksjoner

Solveig Ness og Jørgen Johnsen. To av ildsjelene i lokalhistorisk arbeid. Her foran en utstilling av konfirmantbilder fra tidlig på 1920-tallet, som de hadde ideen til og ansvaret for. B bibliotekets fotoarkiv.

Lokalhistorisk arkiv har vært en skikkelig suksess. En avlegger av arkivet har vært de mange slektskurs som har vært holdt i arkivlokalet.

I 1977 ble det opprettet et slektsutvalg innen Verdal historielag. Einar Hjelde ble den første formann. I samarbeid med Friundervisninga kom de såkalte slektskurs i gang fra 1977.

Det er vanskelig å finne ut eksakt hvor mange kurs som er blitt holdt siden oppstarten. Utvalget mener selv at et snitt på to kurs årlig er veldig nær "sannheten". Det skulle derfor dreie seg om totalt 40 kurs i den 20-årsperioden vi hittil har lagt bak oss.

Men ikke alt svarte til intensjonene^ Tilbudet om deponering av lagsprotokoller har ikke vært noen stor suksess. En mengde lokalhistorisk materiale betraktes av mange som privat eiendom. Faren er bare at det er ikke er sikkert at den neste generasjon ser verdien av slike originaldokumenter, og det kastes som skrap. Historien er, dessverre, spekket med slike skrekkeksimpler.

Publikumstilstrømningen til arkivet ble stor. Så stor at i mars 1978 vedtok nemnda for arkivet:

"(at det) snarest bør opprettes en hel bibliotekar stilling ved folkebiblioteket med lokalhistorisk arkiv som hovedsaklig arbeidsfelt."

I nemnda hadde det nå blitt forskjellige utskiftninger. Slinning Bjørdal og Bergh var byttet ut til fordel for Erlend Haga og Tove N. Iversen.

Arkivet utvides gradvis

Protokollene inneholder lite om budsjettene de første åra. Men kommer vi fram til 1983, har vi budsjettene for tre påfølgende år. Bevilgningene fra kommunen disse tre åra var h.h.v. kr 14 500, kr 17 500 og kr 15 000. Alle disse åra vitner budsjett-teksten om at det er innkjøp av mikrofilm og annet arkivstoff som reiser med pengene.

I 1986 gikk en til innkjøp av et bærbart leseapparat for mikrofilm. Apparatet skulle lette det lokalhistoriske arbeidet for arkivet, Verdal historielag, «Helgådalsnytt», og Verdal museum. Det ble i instruksen spesielt poengtert at det var adgang til hjemlån av apparatet, men at låneren måtte være bosatt i Verdal kommune.

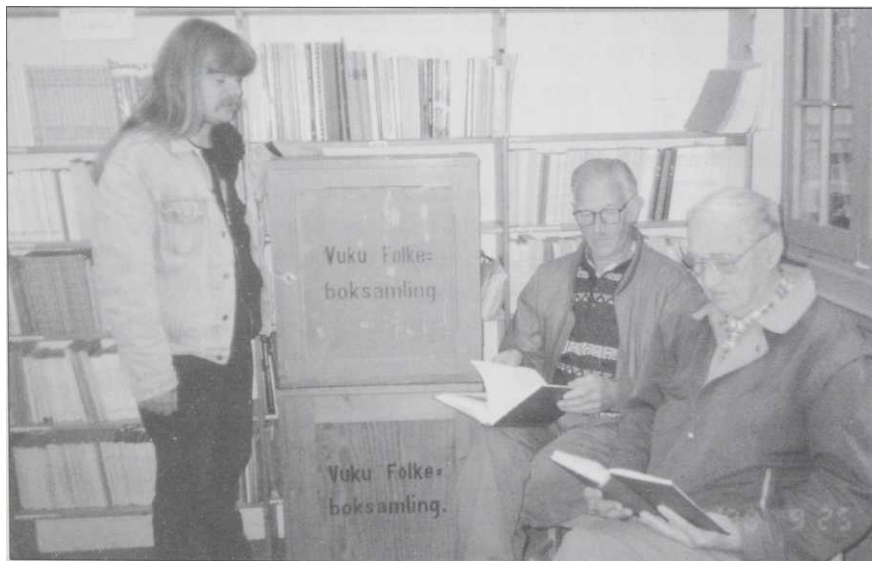
Av kildemessige årsaker er vi nå nødt til å hoppe fram til 1988. Da innkalles det til et møte på biblioteket for å løse et problem som har

dukket opp; lokalhistorisk arkiv beslaglegger for mye av plassen på biblioteket (Biblioteket befant seg da i 1. etasje på Saga-sentret. Forf.anm.). På møtet deltok følgende: Reidar Prestmo, Ivar Indahl, Trond Okkenhaug, William Johansen, Evald Lundkvist, Øystein Walberg og biblioteksjef Kari Woll. Dessuten møtte Knut Tveita i egenskap av formann i kulturstyret.

Walbergs redegjørelse på møtet forteller oss om noe av det arkivet hadde: *"Arkivet eier tre bærbare leseapparater, 1 stort leseapparat, 2 microficheapparater. Lesesalen som arkivet benytter i dag er 38-40 kvadratmeter."* I meningsutvekslingen som fulgte, var det spesielt Johansen som gjorde seg til talsmann for en flytting av biblioteket til den nyrestaurerte Fram-gården. Men det ser ikke ut for at noen av de andre møtedeltakerne tok opp den hansen.

Ellers ser det ut til at debatten har vært nokså ustrukturert, og referent Woll har hatt store problemer med å finne en tråd.

Enden på visa ble at Walberg og Woll i fellesskap skulle formulere et skriv til Hovedutvalg for kultur der de skulle dokumentere arkivets behov.

*Tore Røming. Jørgen Johnsen og Ivar Indahl. Fra lokalhistorisk arkiv hvor erfaringer kan utve-kles også på tvers av generasjonene. Merk bokkassene som ble brukt til forsendelse av bøker.
Bibliotekets fotoarkiv*

Utover åra ble avdelingen for lokalhistorie et av de mest populære tilholdssteder på biblioteket. Vi kan sett med "litt" patriotiske øyne underskrive det meste av Dahls avisartikkel som vi innledet med.

Verdal folkebibliotek 1972 - 1998

Som det tidligere har framgått, ble bibliotekene slått sammen i 1972. Fra å ha operert som separate enheter, gikk en nå over til å bli filialer i Vinne og Vuku, underlagt hovedbiblioteket på Øra. For de respektive bibliotekarene oppstod dermed en ny situasjon. Ingen hadde selvsagt noe i mot å få faglig assistanse både til katalogisering, bokkjøp og regnskapsføring. Men begge bibliotekene hadde tidligere hatt betydelige midler og kunne dermed foreta også spontane innkjøp. Den muligheten falt nå bort. Vi kan også merke oss at i denne «filial-perioden» sluttet begge de som var ansatt som bibliotekarer. I Vinne sa Ivar Berg takk for seg etter 28 års tjeneste. Dette skjedde i 1975. Fire år seinere sa Anders Bendiksen opp sin stilling i Vuku etter å ha innehatt jobben i 12 år.

Reaksjonene i lokalmiljøene på underordninga var nokså entydige. Bibliotekene i Vuku og Vinne hadde begge en "hard kjerne" som hadde et forhold til bøker rundt seg, og som betraktet biblioteket som "sitt" bibliotek. For dem ble nok omorganiseringen et heller trist kapittel.

Men forandringer kan også innebære noe positivt. For da bibliotekarene takket av, ble de etterfulgt av hver sin kreative dame; Bjørg Lein i Vinne og Ingjerd Melhuus i Vuku. Vi lytter gjerne til den første.

"Jeg ble ansatt som filialstyrer ved avdelingen i Vinne høsten 1976. Ivar Berg var da gått av med pensjon og boksamlinga skulle flyttes til ny skolen. Lokalene var ennå ikke ferdige, så fra starten av bestod jobben i å klargjøre boksamlinga for flytting. Bøkene skulle plastes og flikkes på og pakkes i kasser for transport. Denne gjennomgangen var en fin måte for meg til å få en oversikt over hvilke bøker vi hadde.

Da lokalene i sokkelen på Vinne skole var ferdige, ble det flyttesjau. Jeg fikk inntrykk av at folk i Vinne var veldig opptatt av biblioteket sitt. Mange var nok redde for at bibliotektilbudet skulle bli dårligere etter at det ble en avdeling under hovedbiblioteket på Øra. Dessuten var det bibliotekar fra Volhaugen. Jeg burde nok helst vært vinnesbygg!

Likevel følte jeg at jeg ble godt mottatt av de gamle trofaste lånerne i Vinne. Dessuten var det mange «nye» vinnesbygger på den tida. Boligbygging og tilflytting til kretsen var på sitt mest intense akkurat i denne perioden, og biblioteket var et av de svært få fritidstilbud. Til åpningsfesten hadde vi invitert Anne Karin Elstad som da hadde utgitt sin første bok: «Folket på Innhaug». Hun holdt foredrag for fullt hus!

Reåpninga av biblioteket i Vinne fikk en fin start, og biblioteksjef Knut Slinning Bjørndal var svært bevisst på at tilbudet til befolkninga i Vinne ikke skulle bli noe dårligere enn da kretsen hadde eget bibliotek.»

Gratis bokutlån på Minsaas Plass, Bildet er utlånt av Knut Slinning Bjørndal.

Anne-Birgitt Haugskott Dahl
Privatfoto.

Kari Woll
Bibliotekets fotoarkiv.

Arve Storvik
Privatfoto.

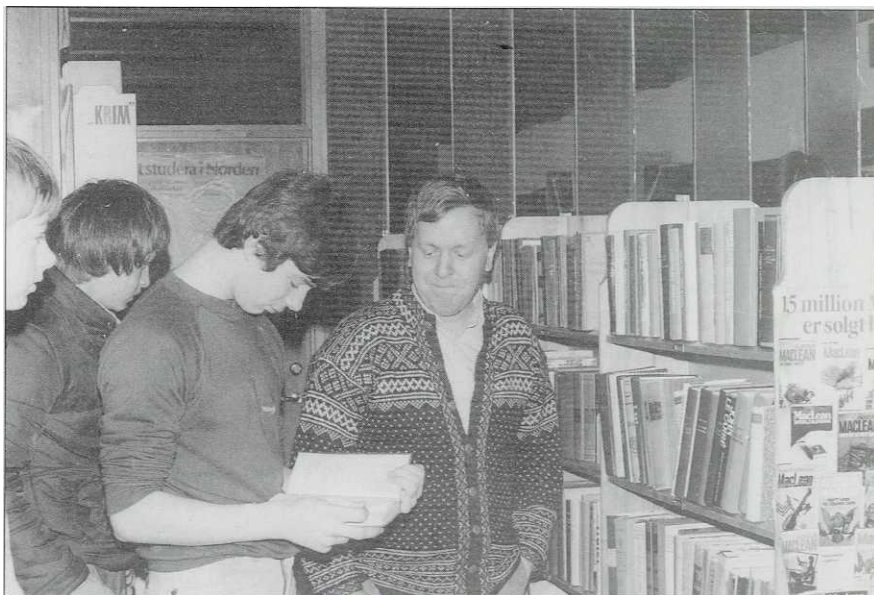
Hovedbiblioteket fikk ny sjef i oktober 1978. Arve Storvik fra Kristiansund gjorde verdaling av seg for en kortere periode. Allerede i september 1982 tiltrådte han biblioteksjefstillingen i heimbyen, og Kari Woll kom til Verdal

Anne-Birgitt Haugskott Dahl ble ansatt som filialstyrer i Vinne i 1982. Hun gikk av med pensjon samtidig med at filialen ble nedlagt og erstattet med bokbuss i 1993.

I Vuku overtok Ingjerd Melhuus i 1979. Hun var bibliotekarutdan-net. På en måte kan en si at hun bygde opp avdelingen i Vuku. Hun greidde også å få til en avtale med Vuku skole slik at biblioteket kun-

]

ne være oppe skoletida. Når en tenker på de store avstandene i øvre del av bygda, var nok dette fornuftig trekk fra Melhuus sin side. Da Karen Stene overtok i 1983, bygde hun videre på denne overenskomsten med skolen. Men etter ei tid ble det slutt på tilbudet til elevene, og igjen var det økonomiske vurderinger som lå bak fra kommunens/skolens side.

Arve Stonik retleder elevene på biblioteket. Bibliotekets fotoarkiv.

PROLOG

TIL ÅPNINGEN AV VERDAL FOLKEBIBLIOTEK 11/2-1989.

I 1984 flyttet biblioteket fra Verdalsøra ungdomsskole til Gammel-meieriet, som Saga Senter het den gangen. Biblioteket leide i de fem første årene lokaler i 1. etasje, men siden 1989 har det hatt tilhold i 2. etasje. Her disponerer kommunen 680 m² til bibliotek og lokalhistorisk arkiv. Til reåpningen i februar 1989 hadde Arnulf Haga skrevet en prolog, som ble framført av Hildegunn Eggen.

*Åpning på Gammelmeieriet - ja skynd dokk føll i
ine - jafølli me det skjer store ting. Me flagging å
feiring å rættele hakkfokk å ordførar Tromsdal
som straks e i sving me saks fer å kløpp over
snora*

- å tala

*fråfølk som betyr nå i Verdala vala: Om lerdøm
å visdom å domm-dom et cetra om sækshunner
påkosta kvaderatmetra fer mæ da - å dæ da - å di
da å aill sju å unga i donga å kailla å fin-fru
- å dråggå me dokk en bestefar "På
Gammelmei'riet" må duferklar "e det reineste
17. mai feiring
på svarteste 11. februar".*

Åpning på Gammelmeieriet - ja - NEIDA

Det e ikke salg

å ikke nå lavpris.

Neida - det e ikke Skatteparradis

Det e åpning tå nå som be standi e gratis!

Det gjell ikke materielle verdia

*men åndelig føde - som nærmest ligg øde
hos videogenerasjon nu fer tida.*

Nei - nu e det bøker det dreie sæ om.

- kilometer me blåe reola

som spenne frå Shakespeare te kaptein Vom.

- å ikke ei eneste flaske me Cola.

*Prologen ble fremført av
Hildegunn Eggen.
Bibliotekets fotoarkiv.*

Det var mye folk på åpningen av biblioteket på Saga-senteret. Bibliotekets fotoarkiv.

Ordfører Ola G. Tromsdal sto for den offisielle åpningen. Bibliotekets fotoarkiv.

Ka æ snakke om ?

Ja dæm skjønne nu det

- dæm som hi venta i fleire måna på å få gjænnoppta boklåna Vi føle oss nærmest ånd f e maroder.

Hi itj bytta bok sia først i oktober!

- ja fekk nu ei bok i julgava da

men ka e EI bok når det går me et SNES me

bøker i månanfer den som les! Æ bærre spør

Men æ å mått smør mæ me tølmo

"Vi vet itte akkurat no når vi åpne vi inni åttini

for politikera dom har sitt å si".

ferklart ' a boksjæfen, Kari Woll

Fer de va vesst både tussa å troll som villa bestæmm kæm

- som sk bestæmm kæm

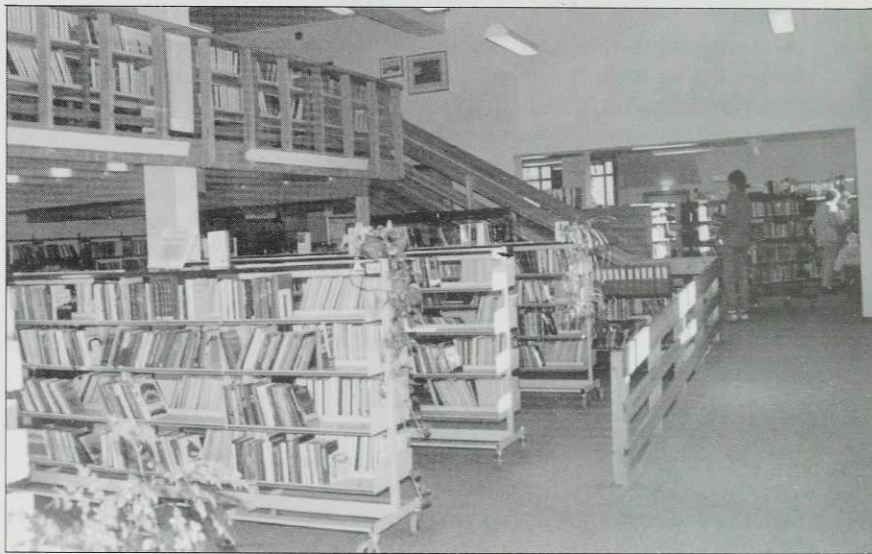
- som sku bestæm
 - tå dæm sku bestæmm Kommunens
 Bøkers Endlige Hjem!

HU hi dæm kommi.
 Hen ska dæm bli.
 Som en del tå et godt gammelt meieri.
 Men ikke ålein - nei spælle på lag me arma kultura
 - teater å næringslivets figura fer
 det e vanle praksis i dag
 - samle ting punni såmmå tak det hi en god demokratisk smak. Ja,
 tænk på Saga-hotættet - aill gonga
 gjæstan kainn sitti på sine balkonga med sin ekvipasje
 å vinke missunle te oss som les bøker i såmmå etasje!
 Ja, det e en stor dag fer VerdaVn idag
 å kultur-n føle stor vælbehag.
 Ja, klart at kultur-n kainn vårrå kry.
 Men skjønne de aill da, - ka det bety?
 Når nedgangstia får herje å råde å pessimismen hæng der å fråde...
 Da e det KULTUR-N som vi må dyrke
 - det efrå KULTUR-N vi hente styrke. Om
 laimne efattV- SKA kultur-n ha pæng vi veit at
 det finns millioner iflæng
 men dæm lures da bort sju - i ulendt terræng!

Så dæffer e det en seier idag
 oppi hen vanskele armodstia me konkurs på annakvar avissida
 - kor just ikke mang kainn vifte me fjøra at
 det e BØKER N som åpne døra. Ailler såg vi
 sånn ei boksamling på Ørn. Romsle som et
 storkonsørn
 Et kulturlandskap tå pærma Tidsskrifter i
 store sverma Infoteke informere - offentlige
 presentere. Veinnt te du sjer
 service-skranken like lang som sparebanken
 uten rent på låna.....
 Bøker så det blåna
 overallt - te bægge sida
 står det bøker som e via den som finn det VÆRD å lesa.....
 Les innholdet i ord å ikke bærre parrantesa!

*Det e ord vi trøng i tia
ORD som gir oss nye fantas ia.
Om det kjæmfrå Gudbrand oppi Lia eller Gabriel Garcia e det
BOKA - e det ORDET
som ska gi oss evne te å snakke rundt forhandlingsbordet!
Ordet - du som bli te boka
du som skjerpe vårres sinn
- bildet det e bra å ha,
men for all del Bevare Boka
Boka den e IN!
VerdaTn e, takk å pris, a jour
vi har vårres ega nye storstue med alskens littratur
fer mæ da - å dæ da - å di da å aill sju
fer unga i dunga å kailla å fin fru
å trivsel du - over heile lina
ja te å me nysyddde FRANSKE GARDINA!*

*Skynd dokk å kom da fer nu e det dåpen
fer ti tusen bøker vi seinar ska åpen.
Så still dokk i kø^n så vi får befæsta
at Verdal' n e stappfull tå lesehæsta.
Å sjå te å vækk opp aill som hi dorma
å få dæm i k ø n tå bok-orma!
Alle veia føre te Rom
- j a nættopp - te VerdaTns leserom
inn gjænnom gata
opp gjænnom trappa
føl li du bæ r re pilan som peke
da går du dæ nett inn te BIBLIOTEKET!*

*De gamle lokalene i 1. etasje. I dag er dette butikklokalene til Kjell Norum Sport.
Bibliotekets fotoarkiv.*

Det ble travelt til personalet ved biblioteket på åpningsdagen. Bibliotekets fotoarkiv.

OPPLYSNINGSTJENESTEN

Den 8. januar 1990 undertegnet rådmann Olav Røhmesmo i Verdal en avtale med Statens Informasjonstjeneste. Avtalen gjaldt opprettelsen av en lokal opplysningstjeneste for kommunal, fylkeskommunal og statlig informasjon. Opplysningstjenesten ble lagt til biblioteket, som skulle gi svar på spørsmål innen offentlig forvaltning, eller formidle kontakt med den rette instans.

I klartekst betydde det at Verdal folkebibliotek blant sine ansatte skulle ha personell som var kvalifisert til å veilede publikum i "alle" spørsmål som måtte dukke opp.

Til å begynne med ble denne muligheten mye brukt. Dette skyldtes kanskje i første rekke en solid markedsføring av tiltaket fra Statens Informasjonstjeneste sin side idet en egen folder ble sendt til alle husstander i kommunen. I dag nøyer tjenesten seg med et telefonnummer i "forretningsdelen" av telefonkatalogen.

I 1997 laget en en undersøkelse over bruken av den kommunale informasjonstjeneste. Statistikken viser aktiviteten i februar måned dette året: Totalt har en mottatt 28 henvendelser, 19 fra menn og 9 fra kvinner. Spørsmålenes innhold er mangslungen: Det spenner fra Bernkonvensjonen via Stortingsvalg til hundeskatt! Bare ett spørsmål forble ubesvart.

INFOTEK-PROSJEKTET

På slutten av 1980-åra vant informasjonsteknologi stadig sterkere innpass i folks hverdag. Et ord som hittil for de fleste hadde manglet reelt innhold, ble noe "alle" fikk et forhold til.

De tre Nord-Trøndelagskommunene-Nærøy, Steinkjer og Verdal ble, som de første i landet, med i et pilotprosjekt. Kommune-Data Midt-Norge stod som faglig ansvarlig. Prosjektleder Bernt Gausen trekker i en artikkel i «Trønder-Avisa» 22. oktober 1988 opp framtidsperspektivene: *"Målsettinga er todelt; å få spredd offentlig informasjon fra de svære lagrene innen forvaltning og næringsliv. I tillegg styrke bibliotekene sin rolle som informasjonskanal. "*

Den 6. januar 1990 kunne Infoteket ved Verdal folkebibliotek åpnes. Infoteket hadde fått en egen avdeling med datamaskin, og Anngjerd Granum ble infotekansvarlig.

Anngjerd S. Granum hadde ansvaret for Infoteket i Verdal. Bibliotekets fotoarkiv.

Da Unni Minsås i egenskap av prosjektleder i 1990 skulle levere sitt regnskap etter ett års drift, hadde hun følgende tall å vise til:

<i>"Maskinvare Bruk av databaser</i>	<i>kr</i>	<i>195.629</i>
<i>Utviklingsarbeid Prøvedrift</i>	<i>kr</i>	<i>263.246</i>
<i>Markedsføring</i>	<i>kr</i>	<i>99.410</i>
<i>Prosjektledelse, kurser, reiser</i>	<i>kr</i>	<i>400.812</i>
<i>Diverse Sum:</i>	<i>kr</i>	<i>173.784</i>
	<i>kr</i>	<i>701.683</i>
	<i>kr</i>	<i>24.892</i>
	<i>kr</i>	<i>1.859.456"</i>

Prosjektet med Infoteket varte i ett år. I sin rapport datert 17. januar 1991 skriver prosjektansvarlig Anngjerd Granum: *"I ettertid mener vi at ansatte i Verdal kommune kunne gått inn på Infoteket på sitt arbeidssted for å få et inntrykk av basene (...). Prøvebrukerne skuffet. - Vi hadde ment at disse ville komme uten spesielle påtrykk fra oss, men det skjedde ikke (...)."*

Lest mellom linjene uttrykker hun sin skuffelse. Dette mediet var nytt. Foregangsmennene så nok utviklingsmulighetene i det nye, men den "jevne mann" hang ved det gamle. Granum mener åpenbart at kommunens folk er for lite opptatt av å se hvilke muligheter det ligger i et infotek. "Prøvebrukerne" som hun henviser til i sin rapport var for Verdals vedkommende Aker Verdal og Verdal videregående skole. Men også der synes interessen å være laber.

Var det så ikke noe positivt? For å holde oss til omtalte rapport, trekker Granum fram ett spesielt forhold *"(...) De lånerne som har brukt Infoteket har kanskje fått et annet syn på biblioteket"* Infoteket trakk med andre ord til seg en gruppe mennesker som tidligere ikke søkte biblioteket for å få svar på sine spørsmål - og det var jo positivt.

Det er mulig at det var for å markere at en var blitt mer moderne at institusjonen «Verdal folkebibliotek» i 1990 forandret navnet til «Verdal bibliotek».

UNG-INFO VERDAL

Ved hjelp av såkalte Kafu-prosjektmidler startet biblioteket høsten 1992 et prosjekt ved navn «Ung-Info» Verdal. Oppdragsgiver var Kulturkontoret i Verdal. Kafu, en forkortelse for «Kulturarbeid for ungdom», var dratt igang av Fylkeskommunen (Den enkelte kommune kunne søke om midler. Engasjementene var på årsbasis. Forf. anm.).

Informasjon om skole og arbeidsliv var ett. I praksis betydde det at de to ansatte, Austad skulle stå for distribusjon av bro-Verdal, annonsere i lokalpressa og sette opp en mer personlig kontakt med den enkelte i å skrive søknader og finne fram stoff for foredrag.

Det skulle vise seg at tjenesten ble de fire første månedene i 1993 mottok de i

satsningsområde nummer Linda Bøke-stad og Ole Kr. slyremateriell til skolene i plakater. Men de fikk også det de skulle hjelpe til med særoppgaver, stiler og

meget populær. I løpet av alt 220 henvendelser.

Likevel var ikke de ansatte fornøyd. I en rapport skriver de: "Det ville vært en fordel om Verdal kommune hadde gitt oss

Linda Bøkestad og Ole Kristian Austad. Ung-Info-tjenesten ved Verdal Bibliotek. Bildet er fra internavisa «Vita». retningslinjer for hvordan en slik informasjonsbase skulle drives".

Til kommunens unnskyldning må det kunne sies at de ansatte der neppe hadde mer kompetanse og flere idéer enn disse to ungdommene.

BOKBUSSEN

Den første bokbussen. Bibliotekets fotoarkiv.

Det første møtet som berører denne saka ble holdt på Levanger bibliotek 22. juni 1990. Møtet kom istand på fylkesbibliotekens initiativ. Hensikten var å lodde stemningen for et bokbuss-samarbeid mellom de tre kommunene Levanger, Steinkjer og Verdal. Samarbeidet ble etterhvert uaktuelt; Levanger stilte saka i bero, og verdalingene fant ut at de hadde behov for sin egen bokbuss. Men tanken om en bokbuss var altså framkommet.

Var det så noe i tida som gjorde tanken om en bokbuss aktuell?

Går vi til den formelle lovhjemlinga, sier «Lov om folkebibliotek av 20. desember 1985» følgende:

"Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjons

arbeid og red å stille boker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet (...). Folkebibliotekvirk-somheten omfatter også bibliotektenester for pasienter i sykehus og helseinstitusjoner og andre som har vansker med å bruke biblioteket "(Understreket av forf.)

På begynnelsen av 1990- åra begynte begrepet informasjonssamfunn å få betydning og reelt innhold for den jevne mann. Stadig flere tok til å skjønne at for å henge med i hverdagen ble det nødvendig å ha tilgang til stadig mer informasjon. Nøkkelen til å holde orden på all denne informasjonen var datateknologi. Lova fastslo at bibliotekene skulle stå sentralt i arbeidet med å gjøre informasjonsteknologi tilgjengelig for alle.

Hvordan var så biblioteksituasjonen i Verdal i 1990? Hovedbiblioteket lå på Verdalsøra, men bare omlag halvparten av kommunens 13 000 innbyggere sognet naturlig hit. Videre var det filialer i Vinne og Vuku. I tillegg var det utlånsstasjoner ved samvirkelagets filialer i Nord-Leksdal og Skjækerfossen.

Dersom vi i tillegg nevner noen bokdepoter som var ved forskjellige institusjoner, har vi i grove trekk nevnt det som representerer biblio-tekvirksomheten innen kommunens grenser. Både politikere og biblio-tekfolk innså nokså tidlig at denne strukturen var uforenlig med bestemmelsene i lova fra 1985. Losninga ble å etablere en oppsøkende virksomhet etter "fiskebilprinsippet" som det så treffende kalles i sakspapirene.

Idéen får en positiv mottagelse

En slik "budrute" kunne i tillegg til boker og annet informasjonsmateriell også videreformidle andre kommunale tjenester. Saka ble lagt fram for etatsjef ene i Verdal som kom med mange ideer, noen av dem realistiske, andre på grensa til utopi. Men oppbackinga fra etatsjefene hadde utvilsomt en politisk effekt. Det gjaldt å markedsføre bokbussen som noe mer enn bare boker. I praktisk politikk hadde det nemlig vist seg at budsjettet til biblioteket stod "laglig til for hogg** når det ble snakk om nedskjæringer.

Det viste seg da også at saka gikk relativt greitt gjennom de politiske kanaler, bare Bård Ove Myhr og Karl Ydse hadde innvendinger.

Førstnevnte sa nei til heile ordninga, mens Ydse ville utsette saka og sette den inn i en budsjettssammenheng før den ble realitetsbehandlet.

Det var likevel et annet forhold som for mange veide tyngre enn det bibliotekpolitiske; skolenes plassbehov.

Det faktum at begge filialene hadde sine lokaler i skolebygningene både i Vinne og Vuku, kom etterhvert sterkere i fokus. Rektorene ved skolene hadde selvsagt ikke noe mot kombinasjonen skole-bibliotek. Men det faktum at filialen i Vuku "la beslag på" 60 kvadratmeter av ungdomsskolens areal for å ha åpent 4 timer i uka gikk selvsagt ikke upåaktet hen. Når avdelingen i tillegg bare var åpen utenom skoletid, hadde en ikke alt for gode argumenter for å beholde ordningen.

I Vinne var romsituasjonen ved skolen like prekær. I sum gjorde dette at tanken om å få biblioteket til skolen i form av bokbuss, var besnærende. Når biblioteket i tillegg kunne love en heil dags buss-stopp ved hver av disse skolene, var den politiske pillen tilstrekkelig sukket.

Konkrete forslag og bussen i drift

Beslutningen om bokbuss var tatt, og nå skulle planene settes ut i livet. Fra faglig hold var det satt visse rammer for kjøpet. En begrensning var at bussens totalvekt ikke måtte overstige 7,5 tonn. Dermed holdt en seg innenfor grensene for førerkort klasse B.

Etter en omfattende anbudsrunde havnet en på et anbud fra firmaet «Bil & Tilhenger A/S», Steinkjer. De kunne selge en IVECO 65 E 12 -lastebil, ferdiginnredet og med EDB-system for kr 775 360. Denne investering ville, iflg. kommunens beregninger gi kommunen en netto utbetaling på kr 115 000.

I løpet av august 1993 kom bokbussen i drift. 1993 var på landsbasis utpekt som Bibliotekåret. Hva kunne da passe bedre enn en bokbuss til kommunens innbyggere?

Det ble planlagt bibliotek-stafett gjennom fylket, og bokbussen i Verdal skulle føre budstikka fra Stjørdal til Verdal. Som vanlig ble det tidsnød. Da ordfører Alf Daniel Moen i Stjørdal overleverte budstikka til Kari Woll, lå en mekaniker fra Aunes karosseriverksted på Stjørdal under Verdals-bussen og gjorde de siste finjusteringer!

To dager seinere, den 11. august 1993, ble bussen presentert for verdalingene, først på Minsås plass, seinere la en ut på en sjarmoffensiv til Vinne, Vuku, Skjækerfossen, Nord-Leksdalen og via Fleskhus til Aldersheimen.

Etter kort tid forelå det et detaljert oppsett for bokbussens kjørerute. I følge oppsettet var bussens første stoppested i ordinær drift Vera kapell mandag 13. september 1993 kl. 9.30.

Det ble etablert en turnusordning slik at ei uke kjørte bussen nordre dalføret, neste uke sørleia. I førstninga var bokbussen i drift fem dager i uka. I tillegg til skoler, barnehager og offentlige institusjoner, drev bussen også oppsøkende virksomhet. Mange eldre fikk besøk heime. Enkelte steder møttes flere til kombinert kaffe og boklån.

Det kan også nevnes at ved årets slutt i 1993 hadde bokbussen en total kjøretid på 105 timer. I en artikkel i «Innherreds Folkeblad og Verdalingen» den 19. november 1993, uttalte biblioteksjef Kari Woll stor tilfredshet med den oppslutning som hadde blitt om tiltaket. Og dette var selvsagt ei fjær i hatten til både Hovedutvalg for kultur, for biblioteket og for politikerne. Trass i alle nedskjæringer og rokkeringer greidde en å beholde tilbudet til hjemmelånerne utover bygda - en av hovedintensjonene i lova!

Bokbussbrann

Tirsdag 21. mai 1996 ble bokbussen flammens rov. Etter at kommunens lagerbygning, som også fungerte som bokbussens garasje, ble totalskadet i en eksplosiv brann, var det bare å konstatere at bokbussen var fullstendig ødelagt.

Det manglet ikke på medfølelse for dem som mistet "medhjelperen". Fra flere bibliotek mottok bibliotekpersonalet medfølelse ord. og kultursjef Henrik Petersen brukte ordene "*tragisk brann for biblioteket*" for å betegne situasjonen; 2800 bøker brant opp, i tillegg en TV. videomaskin og datautstyr til kr 40 000.

Samme dag som bokbussen brant, hadde Asbjørg Jakobsen (H) i Hovedutvalg for kultur tatt til orde for å avskaffe heile bokbussordninga. Kommunen ville årlig spare kr 170 000. hevdet hun. Hennes regnestykke ble sterkt tilbakevist av kultursjefen. Nå kunne det se ut som skjebnen spilte på lag med Jakobsen. Men en eventuell nedleggel

se i kjølvannet av brannen, ble raskt torpedert. På et ekstraordinært møte i HUK var omkvedet heile tida; det er ikke noe spørsmål om nedlegging, det er et spørsmål om hvor fort bussen vil komme i drift igjen. Sp-politikeren Jostein Grande uttrykte nok klarest det mange følte: *"Kommunestyret har vedtatt at vi skal ha hokbussordning i Verdal. Jeg synes det er politisk ufint å starte en debatt om vi skal fortsette eller ikke etter at det har vært en brann"*.

På dette møtet kunne biblioteksjef Bjørg Lein opplyse at en ny buss ville beløpe seg til ca. kr 770 000,

Den nye bokbussen

Allerede i møte den 16. september 1996 sluttet kommunestyret seg til planene om å kjøpe en ny bokbuss. Finansieringa var sikret da en hadde fullverdiforsikring på den oppbrente bussen, samt statstilskudd og brannforsikring på de tapte bøkene.

Det ble deretter utlyst en anbudsrunde i «Adresseavisen» og «Trønderavisa». Et firemannsutvalg fikk i oppdrag å finne det beste tilbudet, og 15. oktober var det anbudsåpning. Valget falt igjen på stein-kjerfirmaet «Bil og Tilhenger A/S». Utvalgets vurdering var krystallklar: *"Utifrå en totalvurdering vil vi anbefale at det inngås forhandlinger med «Bil og Tilhenger A/S» med sikte på å inngå kontrakt om kjøp av bokbuss. «Bil og Tilhenger A/S» er billigste alternativ. Samtidig har en positive erfaringer med firmaet etter samarbeid med den forrige bussen. Både faglig og kommunikasjonsmessig har samarbeidet hele tiden vært det beste"*. Det er ikke hverdagskost at best er billigst, så det er ikke å undres over at kommunestyret slo til på dette tilbudet som totalt kom seg på kr 794 589, inklusive moms.

Kommunestyret hadde i sin saksbehandling forutsatt at den nye bokbussen skulle rulle på verdalsveiene fra nyttår 1997. Det skulle imidlertid drøye et halvt år før nyervervelsen ble tatt i bruk. Dette skyldes at biblioteket hadde mistet sin plass i "ordrekøen" hos Aunes karos-seriverksted på grunn av den lange saksbehandlingen i kommunen.

Den 17. juni 1997 kunne imidlertid biblioteket og gjester feire den nye bussen. Æresgjester ved denne anledningen var seksåringene ved Stiklestad skolefritidsordning som hadde døpt bussen: «Bokfinken».

Bokfinkdåp - 1997. Bibliotekets fotoarkiv.

Dagens situasjon

Sammenholder vi det første bokbuss-opplegget med det som kjøres i juni 1998, er det heller små forandringer. Men på grunn av nedskjæringer i budsjettene, har biblioteket måttet gå over til tre dagers kjøring pr. uke. En konsekvens av dette har vært at en, i alle fall foreløpig, har sløyet bokbuss ved skolen i Vinne. Verdalsøra og Ørmelen skole har ikke fått noe tilbud om bokbuss. Elevene der har tross alt en rimelig avstand til hovedbiblioteket.

Det største utlånet via bokbussen står, naturlig nok, skoleelever og pensjonister for.

BUDSJETT, BOKKJØP OG KOMMENTARER

Det er fra enkelte hold blitt hevdet at bibliotekene er blitt avspist med en mindre del av de kommunale bevilgninger nå enn tidligere. Er dette riktig? For å undersøke dette har vi satt sammen noen tall fra den siste tredveårsperioden. Årstallene er vilkårlig valgt, men det har vært viktig å få med årstall da bibliotekene var selvstendige enheter, da de var organisert som filialer og hovedbibliotek, og endelig når filialene var nedlagt.

Vi har med vilje valgt budsjettene, da det er der politikerne avslører intensjonene med pengebruken. At de reelle tall til syvende og sist samsvarte nøyaktig med det som var stipulert, betyr mindre i denne sammenheng.

Bibliotekets budsjett

	1970	1980	1985	1990	1995	1998
Romm. bev. totalt		458.656,-	1.127.645,-	1.803.122,-	1.596.579,-	1.891.300,-
J						
Lønninger \	22.100,-	262.196,-	468.211,-	765.549,-	660.981,-	777.300,-
J						
Til bøker TU		150.000,-	260.000,-	300.000,-	71.705,-	270.000,-
J						
Bokbuss					348.929,-	401.000,-
J						
Husleie			300.500,-	591.073,-	298.529,-	351.000,-
homm. totalbudsj.	16.466.475,-	91.513.974,-	154.802.552,-	236.548.188,-	255.071.694,-	297.175.817,-
% av totalbudsjett	0,134%	0,501%	0,728%	0,762%	0,625%	0,636%

¹ Samlet for Stiklestad (15.100,-), Vinne (2.000,-) og Vuku (5.000,-).

² Bare driftsutgifter. Endringer i forskriftene - driftsbudsjett og kapital ble

Nå skal en være forsiktig med å sammenligne alt for mye. Regnskapsforskriftene forandret seg i perioden, og nye utgifter kom med og ble etterhvert tunge poster, f.eks. husleie og bokbuss. Forbeholdene til tross er det klart at mens bibliotekene var selvstendige enheter, fikk de mindre enn i de senere år. Men da var det "^^" som klaget. En av grunnene til det er at det fantes en god del oppsparte mid

ler både i Vinne og Vuku. Et annet forhold er selvsagt at særlig ved filialene var "bibliotek" synonymt med "boker". Når dagens publikum blir konfrontert med nedskjæringer på tilbudet på aviser og tidsskrifter, eller nedskjæringer på åpningstidene, så er det protester som de ansatte får føle på kroppen.

Det synes videre som bevilgningene rundt 1990 er de beste. Året 1995 vil for alltid stå som et mørkt kapittel i bibliotekhistoria for Verdal. I bibbotekkreter snakket en lenge om "Verdalstilstander" der bibliotekene fikk en stemoderlig behandling i budsjettssammenheng.

En rask kikk på bokbudsjettene de senere år forteller mye om trangere tider. For at leseren selv skal kunne bedømme de kalde fakta, hitsettes budsjettet for bokkjøp de siste åra:

1975	ki-	101	800
1976	kr	138	114
1977	kr	170	924
1978	kr	121	800
1979	kr	127	000
1980	kr	150	000
1981	kr	150	000
1982	kr	154	558
1983	kr	165	000
1984	kr	200	000
1985	kr	260	000
1986	kr	290	000
1987	kr	290	000
1988	kr	290	000
1989	kr	290	000
1990	kr	300	000
1991	kr	310	000
1992	kr	316	500
1993	kr	329	000
1994	kr	229	000
1995	kr	71	705
1996	kr	150	000
1997	kr	250	000
1998	kr	270	000

Budsjett-tallene viser at en i dag befinner seg på det samme nivå som for ti år siden når det gjelder tilskudd fra kommunen. Men her må en selvsagt ha i mente at prisene har forandret seg mye. Mens fagbøkene i 1986 hadde en gjennomsnittspris på kr 196, har den idag steget til kr 305, en prisstigning på heile 55 %!

Dette vil i sin tur ramme biblioteket og dets popularitet. Når rammene blir såvidt trange som i dag er ledelsen ved institusjonen nødt til å fremme knallharde prioriteringer: Åpningstidene reduseres, antallet tidsskrifter og aviser skjæres ned, og det blir vanskeligere å holde innkjøpet av nye bøker på et forsvarlig nivå. En er kommet inn i en ond sirkel!

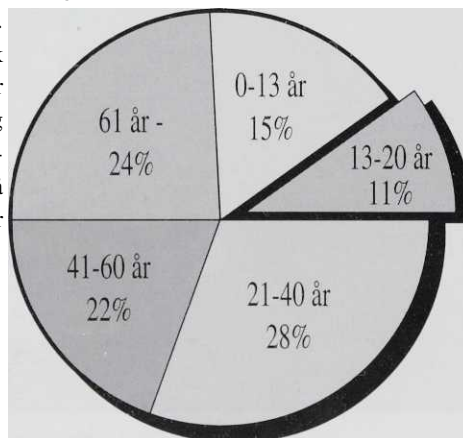
Dagens situasjon

De siste tjue åra har bydd på mange forandringer i samfunnet. Tenk bare på hvordan etermediene og data-teknologien har forandret samfunnet vårt. For bibliotekene har dette vært en enorm utfordring. Som en fokusert offentlig institusjon har den daglig blitt konfrontert med publikums krav til å være oppdatert. Vi må kunne fastslå at Verdal bibliotek har greidd denne oppgaven godt.

Verdal Bibliotek registrerer ca. 70.000 besøkende pr. år. Bak dette tallet

Utlån fordelt på aldersgrupper

skjuler det seg ikke bare "boklånere". Stadig flere bruker biblioteket som studiested, møteplass eller venterom. Kombinasjonen varehus/bibliotek fungerer fint. Lokaliseringen er dessuten gunstig for skoleelever og andre som benytter bibliotekets avis- og tidsskriftskrok mens de venter på buss eller tog, eller for de som har det som daglig rutine å lese

avisene i biblioteket. Mange av våre nye landsmenn leser hver dag aviser fra hjemlandet i biblioteket, eller de låner bøker på sitt eget språk, innlånt på depot fra Deicmanske bibliotek i Oslo.

Bibliotekets PComer for Internett og CD-rom er populære blant den yngre garde. Tendensen går mot større interesse for IT også blant den litt eldre del av befolkningen.

Biblioteket ønsker å være en god samarbeidspartner for grunnskolen. Nye læreplaner fokuserer på at elevene skal lære ved selv å finne og vurdere informasjon. Biblioteket inviterer derfor hvert år et årskull fra ungdomsskolen til et to-timers undervisningsopplegg. Etter omvisning og orientering skal de ved hjelp av Internett og bibliotekets publikumskatalog løse et sett oppgaver. Dessuten inviteres alle bygdas 3. klasser til en "bli-kjent-dag" i biblioteket.

For å skape litt ekstra blest om det å lære seg å finne fram i et bibliotek, arrangerte Internett Innherred, Saga Senter, TV-Nord-Trøndelag og Verdal bibliotek konkurransen «Skarpingene» våren 1998. Ungdomsskolene i bygda stilte med tre-mannslag, og lagene konkurrerte med lokal-TV til stede om å løse flest mulig oppgaver i løpet av 10

/samarbeid med Posten ble det arrangert "Frimerkets Dag", september 1997.

Bibliotekets fotoarkiv.

"Skarpingene". Bibliotekets fotoarkiv.

minutter. Vinnerne ble premiert med Internett-abonnement fra Internett Innherred og tursekker og caps fra Sparebank 1 Midt-Norge. TV-programmet ble vist umiddelbart etter konkurransen, og lagenes innsats kan studeres nærmere på <http://www.skarpingene.no>.

Enkelte av oss fryser litt på ryggen når vi hører at i nær framtid vil vi via hjemme-PC og Internett kunne finne ut hvilke bøker som finnes på biblioteket, og foreta våre bestillinger ut fra det. Dagens unge representerer framtidens bibliotek-brukere. For dem er data-teknologien hverdagskost.

Så får det ikke hjelpe at mange av oss foretrekker "gammelmåten". I vår hektiske tid representerer bibliotek-besøket et friskt pust fra våre venner- bøkene!

Vi lar forfatteren Bjarne Slapgards dikt til bibliotek-institusjonen Banny Riksvold formidle tankene fra de mange bibliotekbrukerne:

TIL EIN BIBLIOTEKAR

(Banita Riksvald)

Du går mellom tettpakkajryller
med boker i rekkje og rad.
Dei kunne nok tulle ut vegen
frå Ora til Stiklestad.
- Men, tenk deg om namna på boker.
ja, dei som har skrive og skriv.
steig ned ifrå hylla på golvet
O2 der vart til folk att med liv!

Då fekk du nok redsle i barmen, og
ustyrleg lyst til å fly for alle dei fæle og
fjonge som vakna til live på ny!
Kolonnene ville marsjere frå Stiklestad
vakre alle" til Vinne og Vera i Vuku og
tidobbelt lengre enn det!

Om alle personar i boker kom stomlande
hit inn til deg, det vart til ei milelang
skrede av folk på den breiaste veg! - Så
gled deg når bokene står der med
gloynde og halvgloynde ord, når
b e r e e i n einaste står her og legg
nokre vers på ditt bord!

Men eitt veit eg visst: at det lever frå bøker så
mangt i ditt sinn! Du går her og møter det
livet som blømer og leitar seg inn med
solskin når dagane grånar mot haustleg og
vinterleg natt! Du lærer i stille reolar at v å r e
n skal melde seg att!

"Symretun", mot vinter 1978. Bjarne Slaggard

Personalet på Verdal bibliotek i jubileumsåret. Bak fra venstre: Anngjerd S. Granum, Ketil Sellæg, Jorid Stormo og Lillian Johansen. Foran fra venstre: Karen Stene, Bjorg Lein og Anne M. Sakshaug.

KILDER OG LITTERATUR

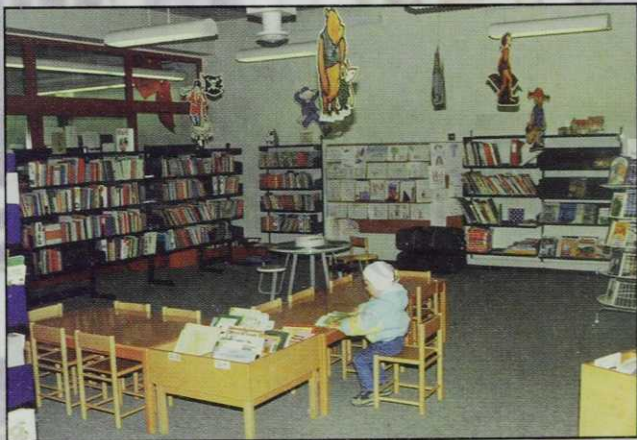
Kilder

Bogliste og Udlaansbog for Vinne folkebogsamling 1900 -
Examensprotokoll 1838 - 1847. [Klæbu seminar], [Manuskript]
Innflytta til Verdal 1829 -1880. [Manuskript] Avskrift (håndskrevet) v/Jostein Molde
Kirkebok for Verdal 1830 - 1860 [Manuskript] Avskrift (håndskrevet)
Kommunedata Vestlandet. Kirkebok for Verdal: dode 1800-1922. Datautskrift
Lokalhistorisk arkiv 1976 - 1988
Motebok for Stiklestad folkeboksamling 1918-1972
Motebok for Vinne folkeboksamling 1936 - 1958
Motebok for Vuku folkebibliotek 1969 - 1972
Protokol over Klæbo Seminars Dimittender 1840 - 1912. [Manuskript] Protokol for
Værdalens Communes Almuebibthothek 1848 - . [Manuskript] Protokoll for Vuku
folkebibliotek 1904 - 1962 Protokoller for Verdal kommunestyre 1893 - 1898 og 1899 -
.
Registreringssentral for historiske data. Folketellinga 1865 for 1721 Verdal. Tromsø : Universitetet.
Datautskrift

Litteratur

Aksnes. Helge (1987). 150 års skoleutvikling i Verdal. - S. 154-160. - I: Kommunalt selvstyre
150 år i 1987 / Verdal historielag. Bergsgård. Arne (1964). Norsk historie 1814-1880. - 2. utg. av "Frå
17. mai til 9. april". Ved
Dagfinn Mannsåker og Magne Skodevin. - Oslo : Samlaget. - 261 s. Boyesen. Einar (1953). Noen blad
av norsk bokhandels og norsk kulturkamps historie. Oslo : ? Bygdebok for Sparbu, og Ogdal
(1988): b. 3. Gårds- og slektshistorie - Sparbu:
Bygdeboknemnda.
Dahl, Johannes (1956). Skule- og opplysningsarbeid. - S. 147-271. - 1 : Verdalsboka b. IIA. kulturhistorie. -
Trondheim : [s.n.] (Trondheim : Nidaros og Trondelagens boktrykkeri) Dybdahl. Audun (1983). Sparbu
sogneprestembete. - S. 269-280. - I: Bygdebok for Sparbu og
Ogdal : b. 1. Allmenhistorie. - [Steinkjer] : Bygdeboknemnda Fet. Jostein (1995).
Lesande bonder. - Oslo: Univ.forl. - 442 s. Grankvist. Rolf (1966). Thranittbevegelsen i
Trondelag. Hovedoppgave i historie. - Trondheim : Trondhjem historiske forening. [92 s.]
Grøndalen. Kristin Kleppo (1995). Tynset folkebibliotek 1888-1994. Hovedoppgave ved
Høgskolen i Oslo, avd. for bibliotek- og informasjonsfag. - Oslo : Høgskolen. - 43 bl. Halvorsen. J. B
(1888). Norsk forfatter-lexikon 1814-1880. - Kristiania : Norsk forlagsforening. -
6 b.
Kildal. Arne (1949). Norske folkeboksamlinger : fra leseselskapets tid til bibliotekreformen av 1902 ;
utarbeidet på grunnlag av bibliotekkonsulent Karl Fishers etterlatte papirer. - Oslo : Aschehoug. - 303 s.
Medisinsk leksikon. - [Oslo] : Cappelen. 1984. - ISBN: 82-02-09150-0

- Myrmo, Andreas (1953). "Indberetning fra Værdalens Sogne Selskab". - S. 77-78. - I: Årbok for ... / Verdal historielag. - Årg. 4 (1952). Muller, E[leseus] (1965). Minner omkring familien Rygh på Haug i Verdal. - Verdal : [s.n.] (Verdal : Verdal boktrykkeri). - 43 s. Nordnes, Johannes (1953). "Songkoret". - S. 9-20. -I: Årbok for ... / Verdal historielag. - Årg. 4 (1952).
- Norges litteraturhistorie. Redigert av Edvard Beyer. B. 2. Fra Wergeland til Vinje. - Oslo : Cappelen, 1995. - 540 s. - ISBN 82-02-15340-9 Norsk Bog-fortegnelse 1814-1847. Samlet og udgivet av Mart. Rissen. - Kristiania : Feldberg & Landmarks forlag, 1848. - 215 s. Ringdal, Nils Johan (1985). By, bok og borger : deichmanske bibliotek gjennom 200 år. Oslo : Aschehoug, - 283 s.
- Rygh, Ewald (1950). Optegnelser fra barne- og ungdomsaarene. - S. 11-30. - I: Årbok for ... / Verdal historielag. - Årg. 1 (1949). Rygh, Gusta (1951). Hjemmet i Verdalen. - S. 17-50. -I: Årbok for ... / Verdal historielag. - Årg. 2 (1950)
- Suul, Jon (1951). Hvordan folk kunne leve i gammel tid. - S. 63-68. - I: Årbok for ... / Verdal historielag. - Årg. 2 (1950).
- Sørensen, Marte (1987). Verdal folkebibliotek. - S. 174-176. - I: Kommunalt selvstyre 150 år i 1987 / Verdal historielag
- Tigerstedt, E.N. (1969). Svensk litteraturhistoria. - Stockholm : Natur och kultur. - 618 s.
- Veimo, Morten (1995). 150 år for misjonen i Verdal. - S. 174-179. - I: Skrifter 22 : årbok 1995 / Verdal historielag.
- Verdalsboka : en bygdebok om Verdal. - Trondhjem : [s.n], 1930- (Trondhjem : Nidaros og Trøndelagens trykkeri). - b. B IIA: Musum. Einar (1956). Kulturhistorie. Redigert ved Johs. Dahl B III-V: Musum, Einar (1930-31). Gårds- og slektshistorie. - Faks.utg. - 3 b. Verdal landbrukslag 100 år 1878-1978. Red. Morten Veimo. - Verdal : Landbrukslaget, 1978. - 182 s.
- Vestheim, Geir (1997) Fornuft, kultur og velferd: ein historisk-sosiologisk studie av norsk folke-bibliotekpolitikk. - Oslo : Samlaget. - 508 s.
- Walberg, Øystein (1987). Kommunalt selvstyre 150 år i 1987. Utgitt av Verdal kommune i samarbeid med Verdal historielag. - Verdal : Historielaget. - 205 s. - ISBN: 82-90216-14-9. Utgitt som : Verdal historielags skrifter 13

Depotbiblioteket

99sd 01 122

VERDALS
BOKA

BYGDA
OG
BIBLIO-
TEKET

